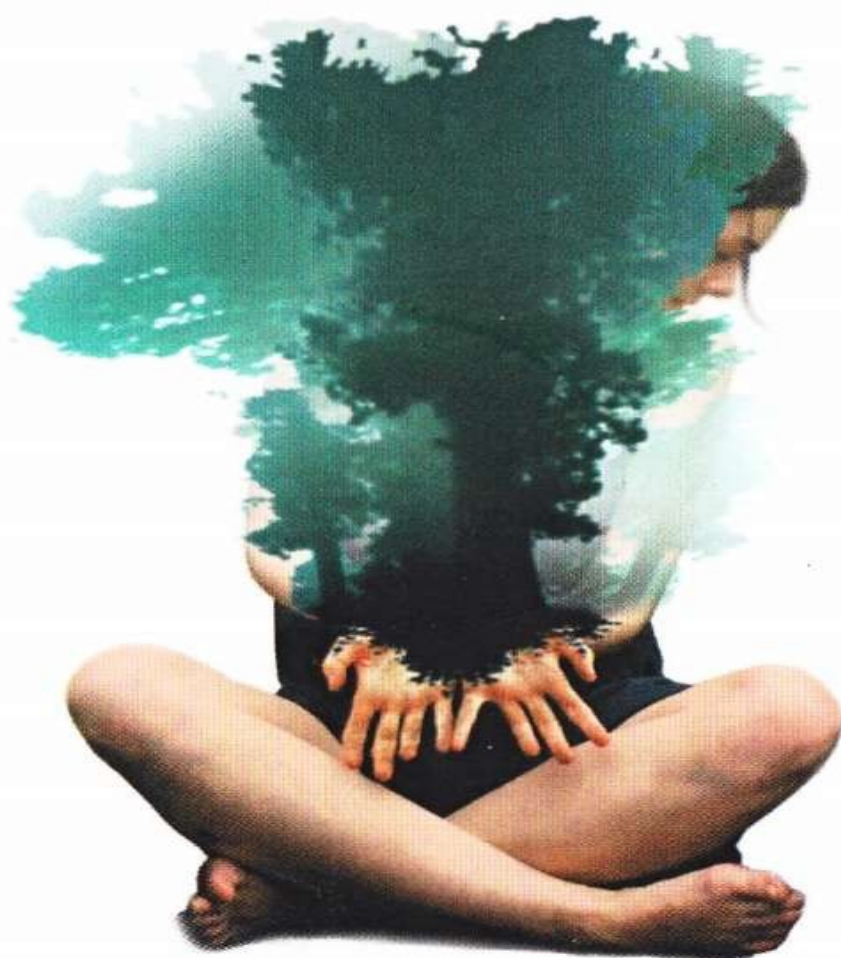

Seria de autor

Isabel
Allende

Suma zilelor

memorii

HUMANITAS
fiction

ISABEL ALLENDE

Suma zilelor

Traducere din spaniolă de CORNELIA RĂDULESCU

Coperta de ANGELA ROTARU
Redactor RALUCA POPESCU

ISABEL ALLENDE *LA SUMA DE LOS DIAS*
© Isabel Allende, 2007 All rights reserved.

© HUMANITAS FICTION, 2011, pentru prezenta versiune românească

EDITURA HUMANITAS FICTION
Piața Presei Libere 1, 013701 București, România tel. 021/408 83 50,
fax 021/408 83 51 www.humanitas.ro

Comenzi CARTE PRIN POȘTĂ: tel./fax 021/311 23 30
C.P.C.E. - CP 14, București e-mail: cpp@humanitas.ro www.libhumanitas.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
ALLENDE, ISABEL

Suma zilelor / Isabel Allende; trad.: Cornelia Rădulescu. București:
Humanitas Fiction, 2011
ISBN 978-973-689-392-6 I.

Rădulescu, Cornelia
821.134.2(83)-31 = 135.1

Muza capricioasă a dimineții

Nu dramele mi-au lipsit din viață, am material din belșug ca să scriu, totuși ziua de 7 ianuarie mă găsește neliniștită. Azi-noapte n-am putut să dorm, vântul urla printre stejari și zgâlțâia ferestrele casei, încununare a diluviului din ultimele săptămâni. Mai multe cartiere din comitat s-au inundat cu totul, pompierii nu mai pridideau cu acest dezastru de proporții, oamenii ieșeau în stradă, în apa până la brâu, încercând să salveze ce puteau din calea torentului. Pe bulevardele principale plutea mobilă, câteva animale de companie zăpăcite așteptau să fie salvate de pe capota mașinilor scufundate, în timp ce reporterii immortalizau din elicopter scenele acestei ierni din California, care semăna mai curând cu un uragan din Louisiana. Au fost cartiere în care nu s-a putut circula cu zilele, iar când ploaia a stat și s-a văzut magnitudinea pagubelor, au fost aduși imigranți latino care s-au apucat să scoată apa și gunoiul cu mâinile goale. Casa noastră, cocoțată pe o colină, primește din plin vântul ce îndoiaie palmierii și uneori smulge din rădăcini copacii mai orgolioși, care nu-și pleacă fruntea, în schimb e la adăpost de inundații. Câteodată, în toiul furtunii, valurile capricioase acoperă unicul drum de acces: atunci, claustrați, privim de sus spectacolul neobișnuit al golfului furios.

Îmi place sihăstria asta forțată din timpul iernii. Locuiesc în comitatul Marin, în nordul orașului San Francisco, la douăzeci de minute de podul Golden Gate, între coline aurii pe timp de vară și verde-smarald iarna, pe malul de vest al uriașului golf. În zilele senine zărim în depărtare alte două poduri, linia difuză a porturilor Oakland și San Francisco, vapoarele grele de marfă, sute de ambarcațiuni cu vele și pescărușii asemenea unor batiste albe. În mai își fac apariția primii surferi curajoși, care alunecă rapid pe apă, sperându-i pe buncii asiatici care pescuiesc pe stânci. De pe Oceanul Pacific nu se vede intrarea îngustă în golf, învăluit dimineața în ceață; marinarii de pe vremuri treceau mai departe, nebănuind splendoarea ascunsă un pic mai spre uscat. Acum intrarea e încununată de elegantul Golden Gate, cu splendidele sale turnuri roșii. Apă, cer, coline și păduri; acesta e peisajul meu.

Dar nu vijelia de sfârșit de lume și nici răpăiala grindinei pe acoperiș m-au trezit azi-noapte, ci neliniștea că, inevitabil, vine ziua de 8 ianuarie. De douăzeci și cinci de ani încoace este data la care încep să scriu o nouă carte, mai curând din superstiție decât din spirit de disciplină: mă tem că, dacă o încep în altă zi, cartea va fi un eșec, sau că, dacă las să treacă 8 ianuarie fără să scriu, n-am s-o mai pot face tot anul. Ianuarie vine după niște luni în care nu am scris, în care am trăit deschisă către ceilalți, în agitația lumii, călătorind, promovându-mi cărțile, ținând conferințe, înconjurată de oameni, vorbind prea mult. Gălăgie. Mi se face frică să nu fi surzit, să nu mai fiu în stare să ascult liniștea. Căci fără liniște am încurcat-o. M-am ridicat de mai multe ori, am trecut dintr-o camera în alta sub diferite pretexte, încotoșmănată în vechea haină de cașmir a lui Willie, atât de purtată, că mi-a devenit ca o a doua piele, am băut mai multe căni de ciocolată fierbinte și mi-am muncit mintea cu ce-aveam să scriu peste câteva ore, până mă lua frigul și mă

întorceam în patul în care Willie, binecuvântat să fie, sforăia de mama focului. Lipită de spinarea sa goală, îmi strecuram picioarele înghețate printre cele lungi și tari ale sale, aspirându-i mirosul surprinzător de bărbat tânăr, care nu s-a schimbat cu trecerea anilor. Nu se trezește niciodată când mă lipesc de el, doar atunci când mă dezlipesc; s-a obișnuit cu corpul meu, cu insomniile mele și cu coșmarurile mele. Oricât de mult m-aș plimba noaptea, nu se trezește nici Olivia, care doarme pe o băncuță la picioarele patului. Nimic nu-i strică somnul acestei cățele tâmpite, nici șoarecii care ies uneori din găurile lor, nici mirosul sconșilor în călduri, nici spiritele care șoptesc în întuneric. Dacă un dement înarmat cu un topor ne-ar ataca, ea ar afla ultima. Când ne-a sosit în casă era o javră amărâtă, adunată de societatea de protecție a animalelor de la o groapă de gunoi, avea o labă și mai multe coaste rupte. O lună întreagă mi-a stat ascunsă printre pantofii din dulap, tremurând toată, dar încet-încet și-a revenit și într-o zi a ieșit de acolo cu urechile pleoștite și coada între picioare. Apoi am constatat că nu era bună de câine de pază: are somnul greu.

Furtuna s-a potolit în cele din urmă, de cum s-a crăpat de ziuă am făcut duș și m-am îmbrăcat, în vreme ce Willie, vârat într-un halat de șeic matinal, se ducea la bucătărie. Mirosul de cafea proaspăt măcinată m-a învăluit precum o mângâiere: aromaterapie. Aceste rutine zilnice ne leagă mai mult decât focul pasiunii; când suntem departe unul de celălalt, ceea ce ne lipsește cel mai mult este acest dans discret. Avem nevoie să-l simțim pe celălalt în spațiul intangibil care e doar al nostru. O dimineață rece, cafea și pâine prăjită, timp pentru scris, o cățea care dă din coadă și iubitul meu; ce să ceri mai mult de la viață? După care Willie m-a îmbrățișat de rămas-bun, că eu porneam într-o lungă călătorie. „Baftă”, mi-a șoptit ca în fiecare an în ziua aceasta, iar eu mi-am luat paltonul și umbrela, am coborât șase trepte, am trecut pe lângă piscină, am traversat șaptesprezece metri de grădină și am ajuns la căsuța unde scriu, maghernița mea. Și iată-mă aici.

Abia am apucat să aprind o lumânare, care stă mereu aprinsă în timp ce scriu, când m-a sunat Carmen Balcells, agenta mea, de la Santa Fe de Segarra, sătucul cu capre zălude de lângă Barcelona, unde s-a născut. Și unde cică vrea să-și petreacă în liniște anii ei copti, dar, cum energia o dă afară din casă, cumpără satul casă după casă.

— Citește-mi prima frază, mi-a cerut ca o mamă bună.

I-am mai explicat încă o dată diferența de nouă ore între California și Spania. Nici gând încă de prima frază.

— Scrie niște amintiri, Isabel.

— Păi, le-am mai scris, ai uitat?

— Asta a fost acum treisprezece ani.

— Familiei mele nu-i place să se vadă expusă, Carmen.

— Nu te gândești la asta. Tu trimite-mi o scrisoare de două-trei sute de pagini și de rest mă ocup eu. Dacă e să aleagă între a spune o poveste și a-și ofensa rudele, orice scriitor profesionist alege prima variantă.

— Ești sigură?

— Absolut.

PARTEA ÎNTÂI

Apele cele mai negre

În a doua săptămână a lui decembrie 1992, imediat ce s-a oprit ploaia, ne-am dus, toată familia, să-ți risipim cenușa, Paula, conform instrucțiunilor pe care le-ai lăsat într-o scrisoare scrisă cu mult timp înainte de a te îmbolnăvi. De cum i-am anunțat, soțul tău, Ernesto, a venit de la New Jersey, iar taică-tău, din Chile. Au apucat să-și ia rămas-bun de la tine, care dormeai sub un cearșaf alb, înainte de a fi incinerată. Pe urmă ne-am adunat în biserică să ascultăm slujba și să plângem împreună. Tatăl tău trebuia să se întoarcă în Chile, însă a așteptat să stea ploaia, iar două zile mai târziu, când soarele și-a făcut timid apariția, am plecat, toată familia, în trei mașini, la pădure. Taică-tău mergea înainte, arătându-ne drumul. Nu cunoaște regiunea, dar o cutreierase în zilele din urmă ca să caute locul potrivit, cel pe care l-ai fi preferat tu. Sunt multe locuri frumoase, aici natura e darnică, dar printr-una din coincidențele acelea de-acum obișnuite în ce te privește, fiica mea, ne-a dus drept la pădurea în care mă plimbam eu ca să-mi mai potolesc furia și durerea provocate de boala ta, la locul unde m-a dus Willie la picnic imediat după ce ne-am cunoscut, la locul în care tu și Ernesto vă plimbați de mână atunci când veneați la noi, în California. Taică-tău a intrat în parc, a străbătut o jumătate de drum, a oprit mașina și ne-a făcut semn să venim. Ne-a dus exact la locul pe care l-aș fi ales și eu, căci mă dusesem de multe ori acolo să mă rog pentru tine: un pârâu înconjurat de arbori înalți de sequoia, ale căror coroane formau cupola unei catedrale verzi. O ceață fină estompa contururile lumii; lumina se strecura cu greu printre copaci, dar frunzele ude străluceau. Din pământ se ridica o aromă intensă de humus și mărar. Ne-am oprit pe malul unui mic lac străjuit de stânci și trunchiuri căzute. Serios, slab, dar fără lacrimi, căci le vărsase pe toate, Ernesto purta urna de ceramică în care era cenușa ta. Oprisem puțină într-o cutiuță de porțelan, ca s-o păstrez mereu pe altarul meu. Fratele tău, Nico, era cu Alejandro în brațe, iar Celia, cumnata ta, o avea la piept pe Andreea, care era doar un bebeluș. Eu aveam un buchet de trandafiri, pe care i-am aruncat, unul câte unul, în apă. Apoi, pe rând, toți, chiar și Alejandro cel de trei anișori, am scos câte un pumn de cenușă din urnă și am lăsat-o să cadă peste apă. Cenușa a plutit o clipă printre trandafiri, dar cea mai mare parte s-a lăsat imediat la fiind ca un nisip alb.

— Ce-i asta? a întrebat Alejandro.

— Mătușa ta Paula, i-a răspuns maică-mea, suspinând.

— Nu seamănă, a spus el nedumerit.

Am să-ți povestesc tot ce ni s-a întâmplat începând cu anul 1993, când ne-ai părăsit, și mă voi limita la familie, pentru că asta te interesează. N-am să vorbesc despre copiii lui Willie: Lindsay, pe care aproape că nu-l cunosc, l-am văzut de vreo zece ori și n-am trecut de o politețe indispensabilă, și Scott, pentru că nu vrea

să apară în aceste pagini. Ție ți-era tare drag mucosul ăsta singuratic și costeliv, cu ochelari groși și plete neșesălate. Acum a ajuns ditamai bărbatul de douăzeci și opt de ani, seamănă cu Willie și îl cheamă Harleigh; „Scott” și-a zis el însuși la cinci ani, pentru că-i plăcea numele, pe care l-a folosit îndelung; abia în adolescență și l-a recuperat pe cel real.

Prima care-mi vine în minte și în inimă e Jennifer, singura fiică a lui Willie, care la începutul acestui an a fugit pentru a treia oară din spital, unde ajunsese ca să se vindece de încă o infecție osoasă, peste multele pe care le-a tras în scurta ei viață. Poliția nici măcar nu s-a ostenit s-o caute, sunt prea multe cazuri de acest fel, iar de data asta relațiile lui Willie cu justiția n-au folosit la nimic. Medicul, un filipinez înalt și discret, care a salvat-o prin pură perseverență când a ajuns la spital topită de febră și o cunoștea pentru că îi fusese dat s-o îngrijească și mai devreme, i-a explicat lui Willie că fata trebuia găsită cât mai repede, căci altfel murea. Cu doze masive de antibiotice timp de mai multe săptămâni se mai putea salva, i-a spus, dar trebuia evitată o recădere, care ar fi fost fatală. Ne aflam într-o sală cu pereți galbeni, scaune din plastic și afișe cu mamografii și analize de SIDA, plină de pacienți care făceau coadă la Urgențe. Medicul și-a scos ochelarii rotunzi cu rame metalice, i-a șters cu un șervețel de hârtie și a răspuns prudent întrebărilor noastre. Nu-i eram simpatici nici Willie, nici eu; credea că sunt mama lui Jennifer. În ochii lui, noi eram de vină, o neglijasem, iar acum, când era prea târziu, veneam la el spășiți. Nu ne-a dat amănunte, erau informații confidentiale, însă Willie a aflat că, în afară de oasele ajunse fragile precum așchiile și multiplele infecții, fiică-sa avea probleme grave cu inima. De nouă ani de zile Jennifer se încăpățâna să se joace cu moartea.

O văzuserăm în săptămânile din urmă la spital, legată de pat ca să nu-și smulgă perfuziile în delirul febrei. Era dependentă de toate drogurile cunoscute, de la tutun la heroină, nu știu cum de-i rezista corpul la atâtea excese. Pentru că n-au găsit nici o venă sănătoasă ca să-i injecteze medicamentele, i-au pus o perfuzie într-o arteră pectorală. După o săptămână au scos-o de la terapie intensivă și au mutat-o într-un salon de trei paturi, n-au mai legat-o și n-au mai supravegheat-o ca până atunci. O vizitam zilnic, îi aduceam tot ce-mi cerea, parfumuri, cămăși de noapte, muzică, dar totul dispărea. Bănuiesc că era vorba de amicii ei, care veneau la ore târzii să-i aducă droguri, iar ea îi plătea cu ce-i aduceam, că bani nu avea. I se administra metadonă, ca să suporte abstenența, dar ea-și injecta în perfuzie tot ce-i aduceau furnizorii. Mi s-a întâmplat să o spăl de câteva ori. Gleznele și picioarele îi erau umflate, era plină de vânătăi, de gâlme, urme de ace infectate, cicatrici, pe spate avea o cusătură ca de pirat. „O lovitură de cuțit”, a sunat explicația ei laconică.

Fiica lui Willie fusese o copilă blondă cu ochi mari și albaștri, ca ai lui taică-său, dar au rămas puține fotografii de atunci și nimeni nu-și mai amintește că a fost eleva cea mai bună din clasă, cuminte și curată. Părea eterică. O cunoscusem în 1988, la puțin timp după instalarea mea în California ca să trăiesc cu Willie, când încă era frumoasă, cu toate că avea de-acum privirea aceea care se eschiva și ceața aceea înșelătoare care o învăluia ca un halou întunecat.

Exaltată de proaspătul meu amor pentru Willie, n-am fost alarmată că într-o duminică de iarnă m-a dus la o închisoare situată în partea răsăriteană a golfului San Francisco. Am așteptat destul de mult într-o curte neprimitoare, stând la

coadă împreună cu alți vizitatori, majoritatea negri și hispanici, până s-a deschis grilajul și ne-au dat voie să pătrundem într-o clădire lugubră. Acolo au despărțit bărbații de femei și copii. Nu știu care a fost experiența lui Willie, dar vă spun ce am pățit eu: o matroană în uniformă mi-a confiscat geanta, m-a împins după o perdea și și-a vârât mâinile pe unde nu îndrăznise încă nimeni să o facă, și asta cu o bruschete mai mult decât necesară - poate că accentul meu mă făcuse suspectă. Din fericire, o țărancă din Salvador, care venise și ea în vizită, mă prevenise la coadă să nu fac scandal ca să nu agravez lucrurile. În cele din urmă m-am reîntâlnit cu Willie într-un spațiu rezervat contactului cu deținutele, lung și îngust, despărțit de o plasă de sârmă ca pentru cotețul găinilor, dincolo de care stătea Jennifer. Era la închisoare de vreo două luni, era curată și bine hrănită, în comparație cu celelalte deținute părea o elevă într-o zi de duminică. Și-a primit tatăl cu o tristețe de neîndurat. În anii următori aveam să constat că plângea de fiecare dată în prezența lui Willie, nu știu dacă de rușine sau de ciudă. Willie m-a prezentat scurt: „o prietenă”, deși trăiam împreună de o bună bucată de vreme, apoi a rămas în fața plasei de sârmă cu brațele încrucișate și ochii în pământ. Îi observam de la câțiva pași, auzeam prin murmurul general frânturi din ce-și spuneau.

— De data asta, pentru ce?

— Știi deja, ce mă mai întrebi? Scoate-mă de aici, tati.

— Nu pot.

— Dar ești avocat!

— Ultima dată te-am prevenit că n-am să te mai ajut. Dacă ai ales viața asta, suportă consecințele.

Ea și-a șters lacrimile cu mâneca, dar acestea continuau să i se prelingă pe obraji în timp ce întreba de frații ei și de maică-sa. După scurt timp și-au spus la revedere, iar ea a fost condusă înapoi de aceeași femeie în uniformă care mă percheziționase mai devreme. Pe atunci mai avea un rest de inocență, însă șase ani mai târziu, când a fugit din spital din mâna medicului filipinez, nu mai rămăsese nimic din fata pe care o cunoscusem la închisoare. La douăzeci și șase de ani parcă era o femeie de șaiszeci.

Când am plecat, începuse să plouă și am alergat uzi learcă preț de două cvartale până la parcare unde ne lăsaserăm mașina. L-am întrebat de ce se purta atât de rece cu fiică-sa, de ce n-o înscria la un program de reabilitare în loc s-o lase la închisoare.

— Pentru că aici e mai sigur, mi-a răspuns.

— Dar nu poți face nimic? Trebuie să existe un tratament!

— Inutil, n-a acceptat niciodată să fie ajutată și nu pot s-o silesc, e majoră.

— Dacă ar fi fata mea, aș răsturna cerul și pământul ca s-o salvez.

— Nu e fata ta, a spus cu un fel de ranchiună surdă.

Pe atunci lui Jennifer îi dădea târcoale un june creștin, unul dintre acei alcoolici pocăiți prin cuvântul lui Christos și care se dedică religiei cu aceeași fervoare pe care o dedicau înainte băuturii. L-am zărit în zilele de vizită la închisoare, mereu cu Biblia în mână și pe buze cu surâsul plin de beatitudine al aleșilor Domnului. Ne saluta cu mila cuvenită celor care trăiesc în bezna păcatului, asta îl enerva la culme pe Willie, dar asupra mea avea efectul dorit: mă facea să-mi fie rușine. E ușor să mă facă cineva să mă simt vinovată. Mă trăgea

uneori deoparte ca să-mi vorbească, și-n timp ce-mi cita din Noul Testament - „Isus le-a spus atunci celor ce voiau să o lapideze pe femeia adulteră: cine se știe fără de păcat, acela să ridice primul piatra” - eu mă uitam fascinată la dinții lui stricați și încercam să mă feresc de stropii de salivă. Nu știu ce vârstă o fi avut; dacă tăcea, părea foarte tânăr, cu mutra aia de greiere și pielea pistruiată, impresie care dispărea de cum se apuca să predice cu glas ascuțit și gesturi emfaticе. Inițial voia s-o atragă pe Jennifer în rândurile celor drepți prin logica credinței, la care ea era total imună. Apoi a ales să-i facă mici cadouri, obținând oarece rezultate: pentru un pachet de țigări, citea cuminte din cărțile sfinte. Când a fost eliberată, el o aștepta la poartă, îmbrăcat într-o cămașă curată și parfumat. Ne suna la ore târzii ca să ne dea vești despre protejata sa și să-l someze pe Willie să se lepede de păcate și să-L primească pe Domnul în inima sa, căci atunci ar fi putut primi botezul celor aleși și i s-ar fi alăturat fiică-sii sub oblăduirea iubirii divine. Nu știa cu cine avea de-a face: Willie e fiul unui predicator extravagant, a crescut într-un cort în care taică-său, cu un șarpe mare și blând încolăcit în jurul brâului, le propovăduia credincioșilor o religie inventată de el, așa că orice miroase a predică îl face să fugă mâncând pământul. Evanghelistul era de-a dreptul obsedat de Jennifer, orbit precum un fluture de noapte atras de bec. Se zbătea între feroarea mistică și atracția carnală, între a salva sufletul acelei Magdalene și a se înfrupta din trupul ei, cam hărtănit, dar încă ispititor, după cum ne-a mărturisit cu atâta candoare, că nici n-am putut să râdem. „Nu voi cădea în păcatul desfrâului, mă voi căsători cu ea”, ne-a asigurat el în stilul său propriu și ciudat, și imediat ne-a tras o perorație despre castitatea în căsnicie, care ne-a îngrozit de-a binelea. „Tipul e ori idiot, ori poponar”, a sunat comentariul lui Willie, totuși a fost de acord cu căsătoria, căci nefericitul ăla plin de bune intenții putea s-o salveze pe fiică-sa. Dar când amoretul a cerut-o în căsătorie pe Jennifer, cu un genunchi în pământ, aceasta i-a răspuns pufnind în răs. Predicatorul și-a găsit sfârșitul ucis în bătaie într-un bar din port, unde se dusese într-o seară să ducă marinarilor și docherilor solia de pace a lui Isus, însă aceștia numai de creștinism n-aveau chef. Așa am scăpat de telefoanele mesianice în miez de noapte.

Jennifer își petrecuse copilăria ascunsă prin colțuri, aproape nevăzută, în vreme ce fratele ei Lindsay, cu doi ani mai mare ca ea, acapara toată atenția adulților, care nu puteau să-l țină în frâu. Fusese o fetiță bine crescută, misterioasă, cu un simț al umorului prea sofisticat pentru vârsta ei, râdea de ea însăși cu un clinchet limpede și contagios. Nimeni nu bănuia că fugea noaptea pe fereastră, asta până când a fost arestată într-unul din cele mai sordide cartiere din San Francisco, unde chiar și polițiștii se temeau să se aventureze pe timp de noapte, la multe mile de casă. Avea cincisprezece ani. Părinții erau divorțați de niște ani, fiecare își vedea de ale sale și poate că nici nu au înțeles gravitatea situației. Willie aproape că n-a recunoscut-o pe fata fardată gros, incapabilă să se țină pe picioare și să vorbească, zăcând și dârdâind pe dușumeaua celulei de la comisariat. Câteva ore mai târziu, în siguranță în patul ei și cu mintea mai limpezită, Jennifer îi promitea tatălui că o să se îndrepte și n-o să mai facă prostii. Iar el a crezut-o. Toți tinerii mai calcă strâmb; doar și el avusese probleme cu legea în adolescență. Se întâmpla la Los Angeles, avea treisprezece ani, fura înghețată și fuma marijuana cu puștii mexicani din cartier. La paisprezece, și-a dat seama că dacă nu-și bagă mințile în cap va fi de rău, pentru că nu avea cine să-l ajute, drept

care a părăsit gașca, a terminat școala, a muncit ca să-și plătească facultatea și a ajuns avocat.

După ce a fugit din spital și de doctorul filipinez, Jennifer a supraviețuit pentru că, deși fragilă, era puternică; o vreme n-am mai știut de ea. Într-o iarnă ne-a ajuns la ureche zvonul că ar fi fost însărcinată, dar ne-am spus că așa ceva era imposibil: chiar ea ne spusese că nu putea face copii, abuzase prea mult de corpul ei. Trei luni mai încolo a venit la Willie la birou să-i ceară bani, gest neobișnuit, căci prefera să se descurce singură, ca să nu dea explicații. Ochii i se roteau în cap de parcă ar fi vrut să se agațe de ceva, îi tremurau mâinile, dar glasul îi suna ferm.

— Sunt gravidă, i-a spus.

— Nu se poate! a strigat Willie.

— Așa credeam și eu, dar uite... și și-a desfăcut cămașa bărbătească lungă până la genunchi ca să-i arate o umflătură de mărimea unui pomelo. O să fie fată și-o să se nască la vară. O să-i spun Sabrina. Mi-a plăcut mereu numele ăsta.

Orice viață e un roman

Anul 1993 l-am petrecut aproape în întregime scriindu-ți, Paula, printre lacrimi și amintiri, dar tot am făcut un lung turneu prin mai multe orașe nord-americane ca să-mi promovez *Planul infinit*, un roman inspirat din viața lui Willie; ieșise versiunea în engleza, dar îl scrisesem în urmă cu doi ani și era deja tradus în mai multe limbi europene. Titlul l-am furat de la tatăl lui Willie, a cărui religie rătăcitoare se numea „planul infinit”. Willie trimisese cartea tuturor prietenilor lui, am socotit că prima ediție o cumpărase pe de-a-ntregul. Era atât de mândru, că a trebuit să-i amintesc că nu era vorba de biografia sa, ci de ficțiune. „Viața mea e un roman”, a răspuns el. Orice viață poate fi povestită ca un roman, toți suntem protagoniștii propriei noastre legende. Numai că acum, când scriu aceste pagini, am îndoieli. Oare faptele chiar așa s-au întâmplat, așa cum mi le amintesc și le notez? În ciuda corespondenței fundamentale pe care o port cu mama și în care păstrăm zilnic o versiune relativ veridică atât a faptelor banale, cât și a celor importante, aceste pagini sunt subiective. Willie mi-a spus că *Planul...* e harta vieții lui și că e păcat că actorul Paul Newman era cam bătrâior pentru rolul principal, în cazul că s-ar fi făcut și filmul. „Cred că ai remarcat că Paul Newman seamănă cu mine”, m-a informat, modest ca de obicei. Nu remarcasem, dar nici nu-l cunoscusem la tinerețe, când pesemne semănau ca două picături de apă.

Apariția în engleză a avut loc într-un moment prost pentru mine: nu voiam să văd pe nimeni, cu atât mai puțin să fac turneul de promovare. Eram bolnavă de durere, eram obsedată de ideea că nu făcusem tot ce se putea ca să te salvez. Cum de nu-mi dădusem seama de neglijența medicilor de la spitalul din Madrid? De ce nu te transferasem imediat la unul din California? De ce, de ce... Mă închideam în camera în care-ți petrecuseși ultimele zile, dar nici măcar în acest loc sacru nu reușeam să-mi găsesc pacea. Aveau să treacă destui ani până să te transformi într-o prezență prietenoasă și constantă. Atunci absența ta era încă o durere ascuțită, un pumnal în piept, care uneori mă prăbușea în genunchi.

Eram îngrijorată și pentru Nico: tocmai aflasem că și fratele tău suferea de porfirie. „Paula n-a murit de porfirie, ci din neglijența doctorilor”, îmi tot spunea el ca să mă liniștească, dar se temea și el, nu atât pentru sine, cât pentru cei doi copii și al treilea, care era pe drum. Era posibil ca și ei să fi primit nefasta moștenire, dar asta aveam s-o aflăm abia când ar fi ajuns la vârsta potrivită pentru analize. La trei luni după moartea ta, Celia ne-a spus că mai așteaptă un copil, lucru pe care-l bănuiam, pentru că avea priviri de somnambulă și pentru că-l visasem, la fel cum îi visasem pe Alejandro și pe Andreea încă înainte să se miște în burta mamei. Trei copii în cinci ani era o imprudență: Nico și Celia nu aveau o slujbă sigură, iar vizele lor de studenți expirau în curând, dar tot am sărbătorit vestea. „Nu vă faceți griji, orice copil vine cu o pâine în brațe”, a comentat maică-mea. Așa a și fost. În aceeași săptămână am început demersurile pentru viza de rezidență a lui Nico și ai lui; după cinci ani de așteptare, eu primisem cetățenia americană, deci puteam garanta pentru ei.

Pe Willie îl cunoscusem în 1987, cu trei luni înainte de a-l cunoaște tu pe Ernesto. Îți ajunsese la urechi că-l părăsisem pe taică-tău pentru el, dar nu a fost așa. Tatăl tău și cu mine am fost împreună douăzeci și nouă de ani, ne cunoscuserăm pe când eu aveam cincisprezece și el mergea pe douăzeci. Iar când am hotărât să divorțăm nici nu bănuiam că trei luni mai târziu aveam să-l întâlnesc pe Willie. Ne-a unit literatura: Willie citise cel de-al doilea roman al meu și fusese curios să mă cunoască, când traversam ca o cometă nordul Californiei. Cred c-a fost dezamăgit, nu sunt genul lui de femeie, dar a disimulat destul de bine, iar astăzi se jură că a simțit pe loc o „conexiune spirituală”. Nu știu exact ce-o fi asta. În ce mă privește, trebuie că am acționat în mare grabă, pentru că turneul acela dement mă purta repede dintr-un oraș în altul. Te-am sunat să-ți cer sfatul, ai râs și mi-ai spus că era inutil, de vreme ce mă aruncasem deja în aventură cu capul înainte. I-am spus și lui Nico, care a fost revoltat: „Vai, mamă, la vârsta ta!” Aveam patruzeci și cinci de ani, dar el m-o fi văzut cu un picior în groapă. Așa mi-am dat seama că nu mai era timp de pierdut. Și urgența mea a înfrânt precauția justificată a lui Willie. N-am să repet acum ceea ce deja știi și am povestit adesea; Willie pretinde că am vreo cincizeci de versiuni despre cum a început amorul nostru și că toate sunt adevărate. Pe scurt, îți reamintesc că după nu multe zile mi-am lăsat tot rostul și am aterizat neinvitată acasă la bărbatul care-mi căzuse cu tronc. Nico pretinde că „mi-am abandonat copiii”, numai că tu studieai în Virginia și el avea douăzeci și unu de ani, era ditamai vlăjganul și nu mai avea nevoie de răsfățurile unei mame. După ce Willie și-a revenit din surpriza de proporții de a mă vedea la ușă cu valiza, ne-am început entuziasmați viața în comun, în ciuda diferențelor culturale care ne despărteau și a problemelor copiilor săi, pe care nici el, nici eu nu știam cum să le rezolvăm. Totul mi se părea o piesă proastă în care nimic nu se lega. De câte ori te-am sunat ca să-ți cer sfatul? Cred că zilnic. Și-mi spuneai mereu același lucru: „Mami, fii cât poți de generoasă”. Ne-am căsătorit după opt luni. Nu a fost inițiativa lui, ci a mea. Când am văzut că patima de la început se transforma treptat în dragoste și că aveam să rămân probabil în California, am hotărât să-mi aduc aici copiii. Trebuia să fiu cetățean american ca să vă pot aduce, așa că mi-am călcat pe mândrie și i-am sugerat lui Willie să ne căsătorim. Reacția lui nu a fost o explozie de fericire, așa cum îndrăznisem să sper, ci de spaimă, căci mai multe amoruri eșuate reușiseră să-i stingă tot romantismul. Până la urmă l-am convins. Nici n-a fost greu: i-am dat timp de gândire până a doua zi la douăsprezece și m-am apucat să-mi fac bagajul. Cu un sfert de oră înainte de a expira termenul, Willie a acceptat, deși n-a priceput niciodată încăpățânarea mea de a trăi cu voi aproape, căci în Statele Unite tinerii pleacă de acasă imediat ce termină școala și se mai întorc doar de Crăciun sau de Thanksgiving. Un american e șocat de obiceiul acesta chilian de a trăi în clan toată viața.

- Nu mă sili să aleg între tine și copii, i-am spus eu atunci.
- Nici nu mă gândesc. Dar ești sigură că și ei vor asta?
- O mamă are dreptul să-și cheme copiii oricând.

Ne-a căsătorit un tip care-și obținuse licența prin poștă, contra sumei de douăzeci și cinci de dolari, pentru că Willie, fiind avocat, nu găsisese nici un amic dispus să o facă. Ceea ce m-a cam pus pe gânduri. A fost cea mai caniculară zi din istoria comitatului Marin. Nunta a avut loc într-un restaurant italianesc fără aer

condiționat; tortul s-a topit și a curs, duduiua care cânta la harpă a leșinat, iar invitații, flească de transpirație, au început să-și lepede hainele. Bărbații își scoteau cămașa și pantofii, femeile ciorapii și desuurile. Eu nu cunoșteam pe nimeni, cu excepția voastră, a ta și a lui Nico, a maică-mii și a editorului meu american, toți veniți de departe. Am bănuț mereu că ceremonia nu a fost chiar legală și sper ca într-o bună zi să avem curaj s-o facem ca lumea.

Să nu se înțeleagă de aici că m-am măritat din interes, căci pentru Willie simțeam acel eroic desfrâu tipic pentru femeile din neamul nostru - la fel s-a întâmplat cu tine și Ernesto, iar la vârsta la care ne-am cunoscut nu mai era nevoie să fim căsătoriți, decât pentru problema vizelor. Dacă n-ar fi fost asta, am fi trăit în concubinaj, precis că și el ar fi preferat, numai că eu n-aveam de gând să renunț la familie, oricât de mult ar fi semănat cu Paul Newman iubitul meu recalcitrant. Cu tine și cu Nico plecasem din Chile în timpul dictaturii militare în anii '70, cu voi m-am refugiat în Venezuela până la sfârșitul anilor '80, cu voi voiam să emigrez în America în anii '90. Lasă că v-ar fi fost mult mai bine cu mine în California decât răspândiți prin lumea largă, dar n-am crezut că demersurile legale aveau să dureze atât. Au trecut cinci ani cât cinci secole, timp în care voi v-ați căsătorit, Nico cu Celia în Venezuela, tu cu Ernesto în Spania, dar asta nu mi s-a părut a fi un inconvenient. După o vreme am reușit să-l aduc pe Nico cu familia sa la două cvartale de noi, iar dacă moartea nu te-ar fi răpit prematur, ai locui și tu lângă mine.

Am plecat în turneu bătând Statele Unite în lung și-n lat ca să-mi promovez cartea și să țin conferințele pe care le amânasem în anul în care am stat alături de tine. Mă întreb dacă îmi simțeau prezența. M-am întrebat de mii de ori. Oare ce visai în lunga iarnă a lui '92? Căci visai, sunt sigură, ochii ți se mișcau sub pleoape și uneori te trezeai speriată. Să fii în comă trebuie că e ca și cum ai fi în pâcla deasă a unui coșmar. Medicii spuneau că nu simțeau nimic, dar nu pot să-i cred.

Îmi luasem în turneu o pungă plină cu pastile pentru dormit, pentru dureri imaginare, ca să nu plâng și să nu-mi fie frică de singurătate. Willie n-a putut să mă însoțească, trebuia să muncească, biroul său de avocatură era deschis chiar și duminica, sala de așteptare era un fel de curte a miracolelor și avea pe masă în jur de o sută de dosare. Pe atunci era preocupat de tragedia unui imigrant mexican care murise căzând de la etajul cinci al unei clădiri în construcție din San Francisco. Se numea Jovito Pacheco și avea douăzeci și trei de ani. Oficial, nu exista. Firma de construcție se spăla pe mâini, căci omul nu figura în scripte. Șeful de șantier nu avea asigurare și pretindea că nu-l cunoaște pe Pacheco, pe care îl angajase dintr-un camion, alături de alți douăzeci de ilegali ca și el și îi dusese direct la șantier. Jovito Pacheco era țaran și nu se urcase în viața lui pe o schelă, dar era zdravăn și voia să muncească. Nimeni nu-i spusese că trebuia să folosească echipament de siguranță. „Îi dau în judecată pe toți și tot fac rost de o indemnizație pentru familia asta amărâtă”, obișnuia să spună Willie. Dar nu era un caz simplu. Avea la birou o fotografie îngălbenită a familiei Pacheco: tata, mama, bunica, trei plozi și un bebeluș în brațe, gătiți ca să meargă la biserică, în plin soare într-o piață prăfuită din Mexic. Singurul încălțat era Jovito Pacheco, un indian oacheș cu un zâmbet mândru și ținând în mână o pălărie de paie ponosită.

Turneul acela l-am făcut îmbrăcată în negru din cap până-n picioare, pretextul fiind că era o culoare elegantă, căci nu voiam să recunosc nici față de mine însămi că eram în doliu. „Parcă ești o văduvă chiliană”, a spus Willie și mi-a cumpărat o eșarfa roșie ca uniforma de pompier. Nu mai țin minte în ce orașe am fost, pe cine am cunoscut, ce am spus, nici n-are importanță, doar că m-am văzut la New York cu Ernesto. Bărbatul tău a fost extrem de mișcat când i-am spus că scriam niște amintiri despre tine. Am plâns amândoi și tristețea noastră a declanșat o furtună cu grindină. „Păi, iarna e ceva obișnuit”, a spus Nico când l-am sunat. Mai multe săptămâni am fost departe de ai mei și am trăit într-o stare hipnotică. Dormeam în paturi străine, blegită de somnifere, dimineața îmi scuturam visele negre cu cafea neagră. Sunam în California, maică-mii îi trimiteam scrisori prin fax, care cu timpul s-au șters, căci erau imprimare cu o cerneală fotosensibilă. Așa s-au pierdut multe întâmplări; sunt sigură că e mai bine așa. Număram orele până la întoarcerea acasă, unde puteam să mă ascund de lume; voiam să dorm cu Willie, să mă joc cu nepoții și să mă relaxez făcând coliere cu prietena mea Tabra.

Am aflat că Celia pierdea din greutate, deși era însărcinată, că Alejandro mergea de-acum la grădiniță cu rucsăcelul în spate, că Andreea trebuia să facă o operație la ochi. Nepoțica mea era mărunțică, blondă și absolut sașie, ochiul ei stâng avea o viață proprie. Era cuminte și tăcută, aveai impresia că tot timpul pune ceva la cale, își sugea degetul și se ținea strâns de colțul unui scutec pe care nu-l lăsa nici când dormea. Ție nu-ți plăceau copiii, Paula. A trebuit o dată să-i schimbi scutecele lui Alejandro și țin minte ce mi-ai zis: cu cât stăteai mai mult cu nepotu-tău, cu atât mai puțin aveai chef să fii vreodată mamă. Pe Andreea n-ai cunoscut-o, dar în noaptea în care ai murit dormea alături de fratele ei la picioarele patului tău.

Vizita unui suflet de demult

În mai m-a sunat Willie la New York ca să-mi spună că, sfidând pronosticurile științei și ale legii probabilității, Jennifer născuse o fetiță. O doză dublă de narcotice grăbise evenimentul, astfel că Sabrina venise pe lume cu două luni înainte de termen. Cineva a sunat după ambulanță, a fost dusă la urgența cea mai apropiată, cea a unui spital catolic particular, care vedea pentru prima dată o persoană drogată în asemenea hal. Asta a salvat-o pe Sabrina, căci dacă s-ar fi născut în spitalul public din cartierul amărât Oakland, de care ținea Jennifer, ar fi fost încă unul dintre sutele de bebeluși care se nasc ca să moară, condamnați de drogurile din pântecul matern; nimeni n-ar fi băgat-o în seamă și făptură minusculă s-ar fi rătăcit prin găurile mult prea aglomeratului sistem al asistenței medicale de stat. Dar așa a avut norocul să ajungă pe mâinile dibace ale medicului de gardă, care a văzut-o de cum a ajuns pe lume și a fost sedus de privirile hipnotice ale copilei. „Are puține șanse de supraviețuire”, a spus în timp ce o examina, dar a căzut pradă ochilor negri și seara, când și-a terminat tura, nu s-a dus acasă. Între timp a venit și o pediatră și au stat amândoi o jumătate de noapte păzind incubatorul și socotind cum să dezintoxice nou-născuta fără să-i agraveze starea și cum s-o hrănească, pentru că nu înghițea. Mama nici n-a intrat în calcul, căci părăsise spitalul imediat ce fusese în stare să se țină pe picioare.

Jennifer simțea o durere surdă în șale și nu-și mai amintea nimic, doar sirena ambulanței, un coridor lung cu lumini albe și niște chipuri care îi strigau ce să facă. Parcă născuse o fetiță, dar nu era sigură. O lăsaseră să se odihnească într-o rezervă, dar în curând a intrat în sevraj și a început să tremure scuturată de grețuri, udă de transpirație și cu nervii în batistă; s-a îmbrăcat cu greu și a fugit pe ușa de serviciu. După două zile, ceva mai întremată după naștere și liniștită de droguri, și-a adus aminte de făptură lăsată la spital și s-a întors s-o ia, dar copilul nu-i mai aparținea. Serviciul pentru minori intervenise și atașase de brațul micuței un dispozitiv de siguranță care activa o alarmă dacă cineva încerca să o scoată din cameră.

Mi-am întrerupt turneul la New York și am sărit în primul avion către California. Willie mă aștepta la aeroport și ne-am dus direct la clinică; pe drum m-a informat că nepoata era într-o situație critică. Jennifer, pierdută în propriul ei purgatoriu, nu putea să aibă grijă nici de ea însăși, cu atât mai puțin de fiică-sa. Trăia cu un tip de două ori mai bătrân decât ea, care se ocupa cu afaceri dubioase și făcuse închisoare de mai multe ori. „Precis c-o exploatează pe Jennifer și îi face rost de droguri”, am izbucnit eu, însă Willie, mult mai nobil în gândire, îi era recunoscător că îi oferea măcar un acoperiș.

Am alergat pe culoare până la sala celor născuți prematur. Infirmiera îl știa de-acum pe Willie și ne-a condus la pătuțul care se afla într-un colț. Era o zi caldă de mai când am luat-o pentru prima dată pe Sabrina în brațe; era învelită într-o păturică din bumbac, ca un pachet. Am desfăcut pachetul și am dat de o fetiță care semăna cu un melc, scutecul prea mare pentru ea o acoperea până la gât, iar pe cap avea o tichie de lână. Din scutec ieșeau două piciorușe zbârcite, două brațe

ca două scobitori și un cap perfect, cu trăsături fine și ochi mari, migdalați și negri, care s-au uitat la mine cu o hotărâre de războinic. Era ușoară ca fulgul, pielea îi era uscată și mirosea a medicamente, era moale ca o spumă. „S-a născut cu ochii deschiși”, a spus infirmiera. Sabrina și cu mine ne-am uitat una la alta câteva minute lungi, cunoscându-ne. Se spune că la vârsta asta copiii sunt aproape orbi, dar ea avea aceeași privire intensă pe care o are și acum. I-am mângâiat obrazul cu un deget, l-a strâns puternic în pumnisor. Am constatat că tremura și am învelit-o la loc, lipind-o de pieptul meu.

— Ce legătură aveți cu fetița? a vrut să știe tânăra pediatră.

— El este bunicul ei, am arătat eu spre Willie, care rămăsese la ușă, din timiditate sau prea emoționat ca să vorbească.

— Analizele au decelat prezența mai multor substanțe toxice în organism. E și un copil prematur, cred că are șapte luni, cântărește un kilogram și jumătate și aparatul ei digestiv nu e complet format.

— N-ar trebui să stea în incubator? a sugerat Willie.

— Am scos-o astăzi din incubator pentru că respiră normal, dar nu vă faceți iluzii. Mă tem că pronosticul nu e deloc bun...

— Ba o să trăiască, a întrerupt-o cu însuflețire infirmiera, o negresă maiestuoasă cu un turn de codițe pe cap, înșfacând fetița în brațele ei groase.

— Odilia, se poate?! s-a revoltat pediatra de ieșirea prea puțin profesionistă.

— Lăsați, doamnă doctor, înțelegem situația, am suspinat eu obosită.

N-avusesem timp să-mi schimb rochia pe care o purtasem cu săptămânile în călătorie. În douăzeci și una de zile fusesem prin cincisprezece orașe, doar cu un bagaj de mână în care aveam strictul necesar, care în cazul meu e foarte puțin. Mă urcam în avion la prima oră, ajungeam în oraș, eram așteptată de o însoțitoare - de regulă o doamnă la fel de obosită ca mine - care mă ducea la întâlnirile cu presa. La prânz mâncam un sandvici, mai clădeam două interviuri și mă duceam la hotel să fac un duș înainte de prezentarea se seară, unde apăream în fața publicului cu picioarele umflate și un zâmbet forțat și citeam câteva pagini din romanul tradus în engleză. Aveam o fotografie de-a ta înrămată, care mă acompania din hotel în hotel. Voiam să mi te amintesc așa, cu surâsul tău superb, părul lung și bluza verde, dar tot mă asaltau alte imagini: trupul tău rigid, ochii goi, tăcerea absolută. În timpul acestui maraton publicitar, în stare să rupă oasele celor mai zdraveni, m-am desprins de corpul meu, ca într-o călătorie astrală, bifam etapele turneului cu o piatră pe inimă, lăsându-mă în seama însoțitoarelor, care mă duceau de mână toată ziua, mă escortau la lectura serii și mă conduceau la aeroport a doua zi dimineață. În multe ore de zbor de la New York la San Francisco mă gândisem la Sabrina fără să-mi imaginez însă câte vieți avea să schimbe nepoata asta.

— E un suflet de demult, a spus infirmiera Odilia după plecarea pediatrei. Am văzut mulți nou-născuți în cei douăzeci și doi de ani de când lucrez aici, dar ca Sabrina nici unul. Înțelege tot. Rămân cu ea chiar după ce ies din tură, vin s-o văd și duminica, nu-mi iese din cap.

— Crezi că o să moară? am întrerupt-o eu.

— Asta spun doctorii, doar ați auzit-o și pe doamna pediatră. Dar eu știu c-o să trăiască. A venit să rămână, are karma bună.

Karma, iar karma. De câte ori am auzit cuvântul ăsta în California! Ideea de karma mă omoară, nu alta. Să crezi în destin e oricum destul de restrictiv, dar karma e ceva mult mai rău, căci implică o mie de vieți anterioare, iar uneori trebuie să duci în cârcă ticăloșiile strămoșilor. Destinul poți să-l schimbi, dar ca să-ți cureți karma ai nevoie de mai mult de o viață. Dar nu era cazul să fac filozofie cu Odilia. Simțeam o duioșie nemărginită pentru fetiță și recunoștință pentru infirmiera care o îndrăgise. Mi-am îmfundat obrazul în scutec, fericită că Sabrina venise pe lume.

Am părăsit sala sprijinindu-ne unul de altul. Am trecut prin culoare identice, căutând ieșirea; în sfârșit am dat de lift. Oglinda ne-a arătat cum eram. Am avut impresia că Willie îmbătrânise cu o sută de ani. Umerii săi, atât de drepti înainte, erau căzuți; i-am remarcat ridurile din jurul ochilor, linia bărbiei, mai puțin fermă, puținul păr rămas complet albit. Timpul trece atât de repede. Nu-mi dădusem seama de schimbările fizice și-l vedeam așa cum îmi aminteam de el. Pentru mine era tot cel de care mă îndrăgostisem la prima vedere cu șase ani în urmă, chipeș, athletic, într-un costum închis cam strâmt, de parcă umerii nu aveau destul loc. Îmi plăcuseră râsul lui spontan, atitudinea de siguranță, mâinile elegante. Parcă aspira tot aerul, parcă ocupa tot spațiul. Se vedea că trăise și suferise, dar părea invulnerabil. Și eu? Oare ce văzuse la mine atunci? Cât mă schimbasem și eu în cei șase ani, mai ales în ultimele luni? Și eu mă priveam prin filtrul milos al obișnuinței, fără să constat inevitabila deteriorare fizică: sânii mai lăsați, talia mai groasă, ochii mai triști. Oglinda din lift mi-a arătat cât de obosiți eram, dincolo de oboseala provocată de călătoria mea sau de munca lui. Buddhiștii spun că viața e un râu pe care navigăm pe o plută spre destinația finală. Râul are curenți, viteză, bulboane, colți de stâncă și alte obstacole pe care nu le putem controla, dar avem o vâslă ca să direcționăm ambarcațiunea pe apă. De noi depinde calitatea călătoriei, dar cursul nu-l putem schimba, căci râul se varsă inevitabil în moarte. Uneori n-ai încotro și te lași în seama curentului, însă nu era cazul. Am respirat adânc, m-am îndreptat cât eram de scundă și i-am tras bărbatului meu un pumn în spinare.

— Willie, stai drept! Trebuie să vâslim.

S-a uitat la mine nedumerit, ca atunci când engleza mea lasă de dorit.

Un cuib pentru Sabrina

Mi-a fost limpede că Willie și cu mine aveam să ne îngrijim de Sabrina: dacă n-o pot face părinții, e rândul bunicilor, e o lege a naturii. Dar am descoperit curând că nu era deloc simplu, nu puteam lua fetița în coșuleț de la spital peste o lună sau două, când avea să-i dea drumul acasă. Trebuiau îndeplinite niște demersuri. Judecătorul stabilise deja că nu-i putea fi încredințată lui Jennifer, dar mai era și partenerul ei. Nu credeam să fie el tatăl, fetița nu avea trăsături africane, deși mi s-a spus că era vorba de un amestec de rase și avea să se închidă la piele cu timpul. Willie a cerut o analiză de sânge, omul a refuzat, dar Jennifer a confirmat că el era tatăl, iar în fața legii asta era de-ajuns. Din Chile, mama a fost de părere că era aberant să adoptăm noi fetița, amândoi eram prea uzați pentru o astfel de sarcină: Willie avea destule probleme cu copiii lui și cu biroul, iar eu scriam și călătoream întruna.

— Iar fetița trebuie îngrijită zi și noapte, cum crezi că ai să poți?

— La fel cum am îngrijit-o pe Paula, i-am răspuns.

Nico și Celia au venit să ne vadă. Fratele tău, zvelt ca un mesteacăn și fără să-și fi pierdut încă mutra adolescentină, căra câte un copil sub fiecare braț. Celiei i se vedea burta de șase luni, era obosită și verde la față. Am fost încă o dată mirată să-mi văd fiul, care n-a moștenit nimic de la mine: e cu un cap și jumătate mai înalt decât mine, e ponderat, fin în purtări și sentimente, rațional și ușor ironic. Are o inteligență vie, nu doar pentru matematică și știință, pasiunile lui, dar pentru orice activitate practică. Mă uimește mereu cu cunoștințele și părerile lui. Îi vin idei pentru tot soiul de probleme, de la un program complex de computer până la un nu mai puțin complicat mecanism de agățat fără efort bicicleta de tavan. E în stare să repare orice, și atât de temeinic, că iese mai bine decât originalul. Niciodată nu l-am văzut pierzându-și controlul. În relațiile umane aplică trei legi de bază: n-o iau personal; fiecare e răspunzător pentru sentimentele sale; viața nu e dreaptă. Unde le-o fi învățat? Presupun că de la mafia italienească: Don Corleone. Am încercat fără succes să-i urmez acest drum al înțelepciunii: pentru mine totul e personal, mă simt responsabilă pentru sentimentele celorlalți, chiar dacă e vorba de oameni abia cunoscuți, și duc în spate peste șaiszeci de ani de frustrare pentru că nu pot să fiu de acord că viața e nedreaptă.

N-ai prea avut timp s-o cunoști pe cumnată-ta și cred că n-ai simpatizat-o, căci erai destul de severă. Chiar și mie mi-era un pic frică de tine, Paula, acum pot s-o spun: părerile tale erau lapidare și irevocabile. În plus, Celia scandaliza dinadins oamenii, de parcă ar fi vrut să-i facă praf pe toți. Hai să-ți reamintesc o conversație în timpul mesei:

— Eu cred că toți poponarii ar trebui duși pe o insulă și lăsați acolo. Din vina lor există SIDA, a spus Celia.

— Cum poți să spui așa ceva? ai sărit ca arsă.

— Păi de ce să plătim noi pentru problemele lor?

— Pe ce insulă, a intervenit Willie ca să pună gaz pe foc.

— Nu știu, insulele Farallones, de exemplu.

— Insulele astea sunt cam mici.

— Atunci alta. O insulă gay, unde să și-o tragă în cur până crapă.

— Și ce-o să mănânce?

— N-au decât să-și cultive legumele și să-și crească găinile singuri! Sau folosim din banii de impozite și deschidem o linie aeriană.

— Ai făcut progrese cu engleza, Celia, acum îți poți exprima perfect intoleranța, a spus bărbatu-meu cu un zâmbet larg.

— Mersi, Willie.

Și tot așa până ai plecat revoltată de la masă. Ce-i drept, Celia era cam dură în exprimări, cel puțin pentru California, dar să nu uităm că activase câțiva ani în organizația Opus Dei și că venea din Venezuela, unde oamenii obișnuiesc să spună verde-n față ceea ce cred. Celia e inteligentă și contradictorie, are o energie fantastică și un umor ireverențios care, tradus în engleza ei pe atunci limitată, făcea ravagii. O angajasem să-mi fie secretară și nu doar un ziarist sau vizitator a fost nevoit să plece cu coada între picioare, nedumerit de glumele noră-mii. Dar să-ți mai spun ceva ce poate nu știi: te-a îngrijit luni în șir cu aceeași dragoste pe care o purta copiilor ei, a fost alături de tine în ultimele ceasuri, m-a ajutat la ritualurile intime ale morții, apoi a rămas o zi și o noapte cu tine până au sosit de departe Ernesto și restul familiei. Căci voiam să-i primești în patul tău, în casa noastră, pentru despărțirea finală.

Dar să revenim la Sabrina. Nico și Celia ne-au chemat în living; acum ea tăcea, privindu-și fix picioarele vârate în șosete de lână și-n sandale de călugăr franciscan, lăsându-l pe el să vorbească. Iar el a repetat exact ce spusese maică-mea: Willie și cu mine nu mai eram la vârsta de a crește un plod, când Sabrina va avea cincisprezece ani, eu voi avea șaiszeci și șase, iar Willie șaptezeci și unu.

— Willie nu e un geniu în educarea copiilor, iar tu, mamă, încerci s-o înlocuiești pe Paula cu o copiliță bolnavă. Dacă moare, crezi tu că poți suporta încă un doliu? Eu nu cred. Dar noi suntem tineri și o putem face. Ne-am sfătuit și suntem gata s-o adoptăm pe Sabrina.

Noi am amuțit preț de un minut interminabil.

— Dar aveți trei copii... am îngăimat într-un târziu.

— Unde merge mia, merge și suta, a mormăit Celia.

— Mulțumesc mult, dar e o nebunie. Aveți familia voastră și trebuie să vă faceți un rost în țara asta, ceea ce nu e ușor. Nu puteți să v-o luați și pe Sabrina pe cap, asta e treaba noastră.

Zilele treceau și mașinăria greoaie a legii își urma între timp cursul inexorabil. Asistenta socială care se ocupa de caz, Rebeca, era tânără, dar avea multă experiență. Nu avea o slujbă de invidiat, trebuia să se ocupe de copii abuzați sau neglijați, care treceau dintr-o instituție în alta, erau adoptați, apoi returnați; copii terorizați sau furioși; copii delincvenți sau atât de traumatizați, că nu mai puteau duce o viață cât de cât normală. Rebeca se lupta cu birocrăția, cu indiferența instituțională, cu lipsa mijloacelor, răutatea celorlalți și, mai ales, cu timpul. Cu timpul care nu-i ajungea să studieze cazurile, să viziteze copiii, să-i salveze pe cei mai în primejdie, să-i cazeze temporar, să-i apere și să nu le piardă urma. Aceiași copii treceau periodic pe la ea, cu probleme din ce în ce mai grave. Nimic nu se rezolva, totul se amâna. Rebeca a citit raportul și a hotărât ca după ce iese din spital Sabrina să fie internată într-o casă de copii cu probleme de

sănătate. A completat hârtiile, care au trecut dintr-un sertar în altul până au aterizat pe masa judecătorului, care le-a semnat. Soarta Sabrinei era peceduită. Aflând asta, am zburat la Willie la birou, l-am scos dintr-o ședință și l-am năucit cu o perorație în spaniolă, cerându-i să se ducă imediat la judecătorul acela, să-l dea în judecată eventual, pentru că Sabrina precis avea să moară în căminul-spital. Willie a plecat, eu m-am întors acasă și am așteptat rezultatul, tremurând toată.

Seara târziu, bărbatul meu s-a întors îmbătrânit cu zece ani. Niciodată nu-l văzusem așa, nici măcar când o scosese pe Jennifer din motelul în care era pe moarte și o dusese, acoperind-o cu haina lui, la spitalul unde lucra medicul filipinez. Mi-a spus că vorbise cu judecătorul, cu asistenta socială, cu medicii, cu un psihiatru: toți erau de părere că sănătatea fetei era mult prea fragilă. „Nu putem s-o luăm, Isabel. N-avem putere s-o îngrijim și nici să rezistăm dacă moare. Eu, unul, nu sunt în stare”, a conchis el, lăsându-și capul în mâini.

Suflet de țigancă

Willie și cu mine am avut o ceartă din cele care fac istorie în viața unui cuplu și merită să poarte un nume - așa cum a fost „războiul araucan” pe care părinții mei l-au purtat timp de patru luni numai că acum, după atâția ani, privind în urmă, îi dau dreptate lui Willie. Dacă am timp, o să povestesc și alte turniruri epice în care ne-am confruntat, însă cred că nici unul nu a fost atât de violent ca acela legat de Sabrina, care a fost un șoc de personalități și culturi. N-am stat să-i ascult argumentele, m-am închis într-o furie surdă împotriva sistemului legal, a judecătorului, a asistentei sociale, a americanilor în general și a lui Willie în special. Am plecat amândoi de acasă: el stătea la birou până noaptea, eu am înhățat o valiză și am plecat la Tabra, care m-a primit fără să pună întrebări.

Ne cunoșteam de câțiva ani, Tabra a fost prima prietenă pe care mi-am făcut-o în California. Într-o zi s-a dus la coafor să se vopsească în culoarea vinetei, asta era culoarea ei pe atunci, iar coafeza i-a spus că în urmă cu o săptămână îi venise o clientă nouă care-i ceruse aceeași culoare, chestie unică în cariera ei profesională. A adăugat că era vorba de o chiliană care scria cărți și i-a spus numele meu. Tabra citise *Casa spiritelor* și a rugat-o s-o sune când mai vin pe acolo, voia să mă cunoască. Asta s-a întâmplat foarte curând, căci mă plictisisem repede de culoarea aceea, parcă eram o piaiță udă. Tabra a venit cu cartea ca să-i scriu o dedicație și a rămas mirată că purtam în urechi niște cercei făcuți de ea. Eram făcute să ne împrietenim, a declarat coafeza.

Femeia care purta fuste lungi țigănești, brațele pline până la cot de brățări de argint și părul vopsit într-o nuanță imposibilă mi-a slujit ca model pentru personajul Tamar din *Planul infinit*. Am construit-o pe Tamar din Carmen, o prietenă din copilărie a lui Willie, și din Tabra, căreia i-am furat personalitatea și o parte din biografie. Tabra, care a moștenit de la tatăl ei o rectitudine morală impecabilă, nu scapă nici o ocazie să sublinieze că niciodată nu s-a culcat cu Willie, comentariu absolut nenecesar pentru cei care nu mi-au citit cartea. Casa ei, din lemn, fără etaj, înaltă și cu ferestre mari, era un muzeu de obiecte extraordinare aduse din toate colțurile lumii, fiecare cu istoria sa: tărtăcuțe cu care se acoperă penisul în Noua Guinee, măști păroase din Indonezia, sculpturi feroce din Africa, picturi onirice făcute de aborigenii din Australia... Terenul, pe care-l împărțea cu cerbi, urși spălători, vulpi și toate neamurile de păsări din California, consta în treizeci de hectare de natură sălbatică. Era liniște, umezeală, mirosea a lemn - un paradis făcut cu mult efort și talent.

Tabra a crescut în mediul de creștinism fanatic din sudul țării. Biserica lui Christos era singura adevărată. Metodiștii faceau ce le trăsnea, bapțiștii erau de blamat pentru că aveau un pian în biserică, catolicii nici nu contau - numai mexicanii erau catolici, și nu era sigur că aveau un suflet -, iar despre ceilalți nici nu merita să vorbești, pentru că riturile lor erau satanice, lucru bine știut. Erau interzise alcoolul, dansul și muzica, înotul împreună cu cei de sex opus, cred că și tutunul și cafeaua, dar nu sunt sigură. Tabra a absolvit Abilene Christian College, unde preda tatăl ei, un profesor blând și cu mintea deschisă, îndrăgostit de

literatura evreiască și de cea afroamericană, care se descurca cum putea prin cenzura și autoritățile școlii. Știa ce rebelă era fiică-sa, totuși nu se aștepta să fugă cu un iubit la șaptesprezece ani, un student din Samoa, singurul cu piele, păr și ochi negri din așezământul acela de albi. Junele din Samoa era încă subțire și drăguț, cel puțin în ochii Tabrei, plus inteligent, căci era singurul locuitor al insulei care primise bursă.

Cei doi au fugit într-o noapte în alt oraș, unde judecătorul de pace a refuzat să-i căsătorească - era ilegal să unești un alb cu un negru -, însă Tabra l-a convins că polinezienii nu sunt negri și, în plus, ea era însărcinată. Scrâșnind din dinți, omul a acceptat. Nu auzise de Samoa, dar biata făptură cu sânge mixt care-i creștea în pântec i s-a părut un argument hotărâtor pentru a pecetlui bizara căsătorie. „Mi-e milă de părinții tăi, fato”, a spus pe post de binecuvântare. În aceeași seară, proaspătul soț și-a scos cureaua și a bătut-o pe Tabra până la sânge: se culcase cu un bărbat înainte de căsătorie. Faptul indiscutabil că acel bărbat fusese chiar el nu-i atenua nicidecum calitatea de târfă. A fost prima din nenumăratele bătăi și violuri pe care, conform conducătorilor Bisericii lui Christos, a trebuit să le suporte, pentru că Dumnezeu nu admite divorțul și așa-i trebuia dacă se măritase cu cineva de altă rasă, perversiune pe care Biblia o condamnă.

Au avut un băiețel frumos, Tongi, ceea ce în limba din Samoa înseamnă „plâns”, iar bărbatul și-a dus mica și speriată familie în satul de baștină. Insula tropicală pe care americanii aveau o bază militară și un detașament de misionari a primit-o bine pe Tabra. Era singura albă din clanul bărbatului ei, iar asta îi conferea o situație oarecum privilegiată, fără ca asta să împiedice bătăile zilnice pe care i le administra. Noile sale rude erau vreo douăzeci de matahale oacheșe și dolofane, care-i jeleau la unison aspectul nemâncat și palid. Majoritatea, mai ales socru-său, o tratau drăgăstos și îi ofereau bucățile cele mai bune la masa comună: capete de pește cu ochi, ouă prăjite cu embrionul de pui înăuntru și un desert delicios pe care-l pregăteau mestecând fructele și scuipând terciul într-un castron de lemn unde fermenta la soare. Câteodată femeile apucau să-l ia pe micul Tongi și-l ascundeau ca să-l scape de furia tatălui, dar pe mamă n-aveau cum s-o apere.

Tabra nu s-a putut obișnui cu frica. Bătăile nu urmau nici un fel de reguli, indiferent ce făcea sau nu făcea, de bătaie nu scăpa. În cele din urmă, după o bătaie homerică, omul a ajuns pentru câteva zile la închisoare, răgaz de care misionarii au profitat ca s-o ajute pe Tabra să se întoarcă în Texas. Biserica a repudiat-o, i-a fost imposibil să găsească o slujbă decentă, singurul care a ajutat-o a fost tatăl ei. Divorțul a tranșat lucrurile, timp de cincisprezece ani ea nu și-a mai văzut călăul la față. Dar între timp îi trecuse frica, după niște ani de psihoterapie. Tipul se întorsese între timp în Statele Unite și devenise predicator evanghelic, biciuind fără preget păcătoșii și necredincioșii; n-a mai deranjat-o niciodată.

În anii '60 Tabra n-a mai suportat rușinea războiului din Vietnam și a plecat cu fiu-său prin diferite țări, unde a trăit predând engleza. La Barcelona a învățat să facă bijuterii, seara se plimba pe Ramblas privind țigani, de la care a preluat stilul vestimentar. În Mexic s-a angajat la un atelier de orfevrărie și în curând desena și fabrica singură bijuterii. A fost și a rămas singura ei meserie. După eșecul din Vietnam s-a întors în țară, iar perioada hippy a prins-o pe străzile împetrițate din Berkeley vânzând cercei, coliere și brățări de argint, alături de alți

artiști săraci lipiți. Pe atunci dormea în mașinuța ei rablagită și folosea instalațiile sanitare ale Universității; talentul a plasat-o însă rapid pe deasupra celorlalți meșteșugari, așa că în curând a lăsat strada, a închiriat un atelier și a angajat primii lucrători. După un an, când ne-am cunoscut, avea de-acum o întreprindere model, situată într-o adevărată peșteră a lui Ali-Baba, ticsită de pietre prețioase și obiecte de artă. Lucrau pentru ea mai bine de o sută de oameni, aproape toți refugiați asiatici. Unii trecuseră prin grozăvii inimaginabile, lucru vizibil în cicatricile lor oribile și privirile lor furișe. Păreau persoane calme și blânde, dar ascundeau pesemne o disperare vulcanică. Doi dintre ei, înnebuniți de gelozie, și-au cumpărat o armă, profitând de ușurința cu care îți poți constitui în țara asta chiar și un arsenal, și au lichidat familiile consoartelor lor. După care și-au zburat creierii. Tabra a asistat la prelungile ceremonii funerare ale angajaților ei, după care a purces la ceremoniile menite a „purifica” atelierul pentru ca fantomele însângerate să nu bântuie sufletele supraviețuitorilor.

Chipul lui Che Guevara, cu bereta neagră pe frunte și mutra lui simpatică, surâdea de pe posterele lipite pe pereții atelierului. Cu ocazia unei călătorii în Cuba împreună cu fiul ei, Tongi, Tabra a vizitat alături de fostul șef al Panterelor Negre monumentul lui Che de la Santa Clara; ducea cu ea cenușa unui prieten pe care-l iubise în taină vreo douăzeci de ani, pe care a împrăștiat-o odată ajunși pe culme. Astfel și-a împlinit visul de a ajunge în acea țară mitică. Ideologia amicei mele se plasează chiar mai la stânga decât cea a lui Fidel Castro.

— Ai înțepenit în ideile anilor șaizeci, i-am spus eu odată.

— Să-mi fie de bine, a răspuns ea.

Amorurile ei sunt la fel de originale precum veșmintele ei de ghicitoare, pletele de foc și părerile politice. Câțiva ani de psihoterapie au învățat-o să evite bărbații potențial violenți, ca fostul ei soț din Samoa. S-a jurat că nu va mai admite în veci să fie bătută, dar tot îi place să danseze pe buza prăpastiei. O atrag numai bărbații vag periculoși și musai de altă rasă. Tongi, care între timp a ajuns un bărbățel frumos foc, nici nu vrea să audă de eșecurile sentimentale ale maică-sii. A fost o perioadă în care Tabra stabilea chiar și o sută cincizeci de întâlniri pe neve, răspunzând anunțurilor din ziar, însă foarte puține au mers mai departe de prima cafea. Apoi s-a modernizat, acum e înscrisă la câteva agenții pe Internet, intitulate în fel și chip: „Holteii Democrați”, care măcar au în comun ura față de președintele Bush; „Prietenii”, numai pentru mexicani, care Tabrei îi plac, deși majoritatea au nevoie de viză și încearcă s-o convertească la catolicism; „Verzii Necăsătoriți”, care iubesc Pământul Mamă și nu pun preț pe bunurile materiale, drept care nu muncesc. Diverși juni șmecheri au pretenția să fie întreținuți de o doamnă matură. Fotografii trimise sunt grăitoare: piele cafenie și unsă, torsul gol și prohabul deschis, lăsând să se vadă câțiva centimetri de păr pubian. Iar dialogurile sună cam așa:

TABRA: Nu ies cu bărbați mai tineri decât nepotul meu.

JUNELE: Sunt destul de mare ca să ți-o trag.

TABRA: Și cu bunică-ta tot așa vorbești?

Dacă apare unul de vârstă mai potrivită, de obicei e vorba de un democrat care locuiește cu maică-sa și-și păstrează economiile sub saltea în lingouri de

argint. Nu exagerez: lingouri de argint, ca pirații din Caraibe. E ciudat ca un democrat să mărturisească la prima - și ultima - întâlnire o informație atât de privată ca locul unde-și ține ascuns capitalul.

— Nu ți-e frică să ieși cu ciudații ăștia, Tabra? Poate dai peste un criminal sau un pervers, i-am spus eu după ce mi-a prezentat un tip cu mutră patibulară, dar cu o beretă de *comandante* cubanez.

— Se pare că îmi mai trebuie niște ani de terapie, a admis atunci prietena mea.

Recent angajase un zugrav care să-i refacă pereții casei. Avea niște plete negre așa cum îi plăceau ei, drept care l-a invitat să se bălăcească împreună în jacuzzi. Proastă idee, pentru că tipul a început să se poarte cu ea ca un soț; ea îi spunea să vopsească ușa, el răspundea adânc plictisit „da, dragă”. Într-o zi i s-a terminat dizolvantul și a anunțat-o că are nevoie de o țigară cu marijuana și o oră de meditație ca să intre în contact cu spațiul său interior. Între timp Tabra se săturase până peste cap de pletele cele negre și i-a răspuns că îi dă o oră că să vopsească spațiul interior al casei și-apoi s-o șteargă. Când am ajuns eu cu valiza după mine, omul nu mai era acolo.

În prima seară am mâncat o supă de pește, singura rețetă pe care o știe, în afară de cereale cu lapte și bucățele de banană, după care ne-am vârat în jacuzzi, care la ea e o cadă mare din lemn alunecos, plasată sub copaci și duhnind încă fioros de când un sconcs ghinionist a căzut înăuntru și s-a copt mai bine de o săptămână până să fie descoperit. Acolo mi-am descărcat eu supărarea precum un sac cu pietre.

— Uite ce cred eu, a spus Tabra. Sabrina n-o să te aline, doliul are nevoie de timp. Iar tu ești deprimată, n-ai ce să-i oferi acelei copile.

— Ba pot să-i ofer mai mult decât îi poate da o instituție pentru copii bolnavi.

— Ar trebui să te ocupi tu singură, fără Willie. Și nu știi cum vei putea să te ocupi de fiu-tău, de nepoți, să scrii și să mai crești și un plod care are nevoie de două mame.

Cercul puternic al vrăjitoarelor

Dimineața aceea de sâmbătă era radioasă. În pădurea Tabrei primăvara era deja vară, dar nu ne-am dus la plimbare așa cum obișnuiam la sfârșit de săptămână. În schimb, le-am sunat pe cele cinci femei cu care formăm Cercul Surorilor Haosului Perpetuu. Până să mă alătur lor, ele se adunau deja de niște ani ca să-și povestească viața, să mediteze și să se roage pentru cei bolnavi sau la restriște. Acum, că sunt și eu una de-a lor, mai facem și altceva: schimbăm formule de machiaj, bem șampanie și ne îndopăm cu bomboane, mai mergem și la operă, căci pe mine practica spirituală pe sec mă cam deprimă. Le-am cunoscut în urmă cu un an, în ziua în care medicii din California mi-au confirmat diagnosticul tău lipsit de speranță, Paula, același pe care-l dăduseră și cei din Spania. Nu mai era nimic de făcut, n-aveai să-ți revii niciodată. M-am urcat în mașină urlând și am ajuns fără să știu cum la Book Passage, librăria mea preferată, unde dau interviuri și unde mi s-a instalat și o casuță poștală. O japoneză zâmbitoare și la fel de scundă ca și mine m-a poftit la o ceașcă de ceai. Era Jean Shinoda Bolen, psihiatră și autoare a mai multor cărți. Am recunoscut-o imediat după nume pentru că tocmai îi citisem cartea despre zeițele care sălășluiesc în orice femeie și despre modul în care aceste arhetipuri ne influențează personalitatea. Ocazie cu care am constatat că în mine locuiesc o grămadă de zeități contradictorii pe care e preferabil să nu le cercetez. Deși o vedeam pentru prima dată, i-am povestit ce se întâmplă cu tine. „Trebuie să ne rugăm pentru fiica ta și pentru tine”, mi-a spus, iar în luna următoare m-a invitat la „cercul de rugăciune”, și iată cum noile prietene au stat alături de mine în timpul agoniei și morții tale și o fac și acum. E o frăție pe care a pecetluit-o cerul. Toate femeile ar trebui să aibă un cerc ca acesta. Suntem martore ale vieții celorlalte, păstrăm secretele, ne ajutăm la greu, ne împărtășim experiențele și suntem aproape zilnic în contact prin e-mail. Oricât de departe aș călători, am ceva care mă leagă de pământ: aceste prietene ale haosului. Sunt vesele, înțelepte și curioase. Uneori curiozitatea se transformă în temeritate, cum s-a întâmplat într-o ceremonie spirituală, când Jean, mânată de un impuls incontrollabil, s-a descălțat și a pășit pe cărbuni încinși, de două ori chiar, fără să pătească nimic. A spus apoi că parcă mergea pe bile de plastic, simțea doar textura lor aspră și cum trozneau cărbunii sub tălpi.

În lunga noapte petrecută la Tabra, ascultând adierea vântului prin copaci și țipătul bufniței, mi-am zis că aceste femei m-ar putea ajuta. Astfel că ne-am întâlnit să luăm micul dejun într-un restaurant ticsit de sportivi de duminică, unii în teniși, alții, bicicliștii, deghizați în marțieni. Ne-am așezat la o masă rotundă, ca să respectăm ideea de cerc. Eram șase vrăjitoare cincuașezeci: două creștine, o buddhistă autentică, două evreice care îmbrățișaseră și ele ideile lui Buddha, și eu, încă nehotărâtă, toate unite prin aceeași filozofie care se poate rezuma în două precepte: „Să nu faci niciodată rău”; „Dacă poți, fa bine”. Sorbind din cafea, le-am spus ce se petrecea în familia mea și am terminat cu ce-mi spusese Tabra, o propoziție care mi se înfipsea în minte: „Sabrina are nevoie de două mame”. „Două mame?”, a repetat Pauline, una din cele două iudeo-buddhiste și avocată de

meserie. „Păi, știu eu două mame”. Se referea la Fu și la Grace, două tipe care trăiau marital de opt ani. S-a ridicat și s-a dus să le sune; pe atunci încă nu existau telefoanele mobile. Grace a ascultat descrierea Sabrinei, după care a spus: „Mă duc să vorbesc cu Fu și te sun în zece minute”. „Zece minute... Trebuie să stai rău cu capul sau să ai o inimă mare cât oceanul ca să iei o decizie ca asta în zece minute”, mi-am zis eu, dar telefonul restaurantului a sunat chiar înainte de expirarea termenului și Fu a declarat că voiau să vadă fetița.

Am plecat la ele, ocolind dealurile către ocean, un drum lung și plin de curbe, care m-a dus la o proprietate absolut poetică. Printre pini și eucalipti răsăreau mai multe clădiri de lemn în stil japonez: Centrul de Buddhism Zen. Fu era înaltă, cu un chip greu de uitat, cu trăsături bine marcate, o sprânceană veșnic ridicată, ceea ce-i conferea o expresie întrebătoare, purta niște haine fără formă, de culoare închisă și era rasă în cap precum un recrutar. Era călugăriță buddhistă și conducea centrul. Locuia într-o casă ca de păpuși cu partenera ei, Grace, o doctoriță cu nutriță de fată pusă pe șotii și deosebit de simpatică. Pe drum, în mașină le-am povestit viața de calvar a lui Jennifer, starea fetiței și pronosticul pesimist al medicilor. N-au fost impresionate. Am cules-o și pe mama lui Jennifer, prima soție a lui Willie, care le cunoscuse pe cele două la centrul buddhist, și ne-am dus la clinică.

În sala nou-născuților am dat de Odilia, infirmiera cu codițe, care era cu Sabrina în brațe. La o precedentă vizită a mea îmi sugerase că era dispusă să o adopte. Grace a întins brațele și a luat copila, care parcă slăbise și mai mult și tremura și mai abitir, dar era vioaie. Ochii ei egipteni au privit-o îndelung pe Grace, apoi s-au întors la Fu. Nu știu ce le-a spus, dar a fost ceva definitiv. Fără să se consulte, într-un glas cele două au hotărât că Sabrina era fiica pe care și-o doriseră dintotdeauna.

Sunt ani de când fac parte din Cercul Surorilor Haosului Perpetuu și am asistat la destule isprăvi miraculoase, dar nici una atât de substanțială ca în cazul Sabrinei. Nu numai că au făcut rost de două mame pentru ea, dar au descălțit și ghemul birocrăției pentru ca Fu și Grace să poată lua fetița. Între timp, judecătorul semnase actele și Rebeca, asistenta socială, considerase cazul închis. Când i-am spus că mai exista o soluție, a replicat că cele două nu aveau licență, trebuiau să urmeze cursuri speciale pentru a fi mame adoptive, în plus, nu erau un cuplu convențional, locuiau în alt comitat și „cazul” nu putea fi strămutat. Și, deși Jennifer pierduse custodia copilului, părerea ei conta. „Regret, n-am timp să mă ocup de un dosar închis”, a sunat concluzia ei. Nu mai țin minte toate detaliile, cert e că în clipa în care eram gata să ne dăm bătăute, Pauline a luat-o pe Rebeca de braț și i-a spus privind-o în ochi:

— Ai o slujbă tare grea, ești plătită prost și ai impresia că lucrezi degeaba, pentru că în toți anii ăștia n-ai salvat bieții plozi care au trecut pe aici. Însă crede-mă, Rebeca, pe Sabrina poți s-o ajuți. Poate că e singura ta șansă să faci o minune.

A doua zi, Rebeca întorcea birocrăția cu fundul în sus, recupera actele, făcea schimbările necesare și-l convingea pe judecător să semneze din nou, să strămute arhiva în alt comitat și să le declare pe Fu și Grace mame adoptive - totul, cât ai clipe din ochi. Femeia care cu o zi în urmă se arătase indignată de insistențele

noastre devenise un iureș entuziast care a măturat obstacolele și a hotărât dintr-un condei soarta Sabineei.

— V-am spus eu, fata asta e un suflet puternic și de demult. Atinge inima oamenilor și îi schimbă. Are o minte puternică și știe ce vrea, mi-a spus după câteva săptămâni Odilia, în timp ce preda copilul noilor sale mame.

Și astfel, într-un mod neașteptat, cearta monumentală cu Willie a luat sfârșit. Ne-am iertat unul celuilalt acuzele mele dramatice și tăcerea lui încăpățânată, ne-am îmbrățișat și am plâns de fericire: nepoata lui își găsisese cuibul. Fu și Grace au luat acasă șoricelul cu ochi mari și înțelepți, iar cercul amicilor mele a pus în acțiune mașinăria celor mai bune intenții ca s-o ajute să trăiască. Pe fiecare altar domestic trona poza fetiței, nu trecea o zi fără ca cineva să nu se gândească la ea. O membră a cercului s-a mutat în alt oraș, și-atunci am înlocuit-o cu Grace, după ce am constatat că are suficient simț al umorului. La Centrul de Buddhism Zen cel puțin cincizeci de suflete se rugau pentru Sabrina în timp ce meditau, apoi făceau cu rândul ca să o legene, în vreme ce cele două mame se luptau cu nenumăratele probleme de sănătate care apăreau întruna. În primele luni a fost nevoie de cinci ore ca să înghită două uncii de lapte cu pipeta. Fu a ajuns să ghicească din timp simptomele fiecărei crize, dar Grace, medic fiind, avea la îndemână resurse mai serioase.

— Tipele alea sunt gay, nu-i așa? a întrebat într-o zi noră-mea, care-mi declarase nu o dată că n-ar putea sta sub același acoperiș cu cineva cu alte preferințe sexuale.

— Așa e, Celia.

— Dar una e călugăriță!

— Călugăriță buddhistă. N-a făcut legământ de celibat.

Celia n-a mai zis nimic, dar cu timpul, cunoscându-le mai bine pe Fu și Grace, a ajuns să se îndoiască de propriile sale păreri. Renunțase de mult la religie și nu se temea de cazanele diavolului, însă homosexualitatea era tabuul ei cel mai puternic. Într-un târziu le-a sunat, și-a cerut iertare pentru îmbufnelile trecute și mergea la ele cu copiii și cu chitara ca să le predea meseria de mamă și să le înveselească cu cântece din Venezuela. Grijulii cu mediul, noile mame o creșteau pe Sabrina în scutece de pânză, dar după nici o săptămână au acceptat pampersii aduși de Celia. Trebuia să fii nebun ca să folosești vechiul sistem și să speli scutecele cu mâna. La Centrul de Buddhism Zen nu există mașină de spălat, totul e organic și greu. S-au împrietenit, Celia a început să fie interesată de buddhism, ceea ce m-a cam speriat, căci îi știam felul de a sări dintr-o extremă în alta.

— E o religie foarte drăguță, Isabel. Singura chestie ciudată e că buddhiștii mănâncă doar vegetale, precum măgarii.

— Auzi, n-am chef să te văd cu țeasta rasă și meditând în poziția lotusului, mai întâi termină-ți de crescut copiii.

Zile de lumină și de doliu

Celia a născut-o pe Nicole în septembrie, cu același calm cu care o adusese pe lume pe Andreea cu șaisprezece luni înainte. A suportat un travaliu de zece ore fără sa se plângă, sprijinită de Nico, în timp ce eu mă uitam la ei și mă gândeam că fiu-meu nu mai era un băiețel, deși continuam să-l văd așa, ci un bărbat în toată firea, care își asuma cu calm răspunderea pentru o nevestă și trei copii. Tăcută și albă la față, Celia se plimba între două contracții, suferind sub privirile noastre neputincioase. Simțind că se apropie clipa, s-a întins în pat leorcă de transpirație și tremurând, și a spus o frază de neuitat: „N-aș da clipele astea pentru nimic în lume”. O ținea Nico, mai întâi a apărut căpșorul fetiței, apoi umerii și restul corpului. Nepoata mi-a aterizat în mâini, udă, alunecoasă și însângerată, iar eu am simțit aceeași epifanie ca la nașterea Andreei și ca atunci când tu ai plecat pentru totdeauna. Nașterea și moartea se aseamănă mult, Paula, sunt clipe sacre și misterioase. Moașa mi-a întins foarfecele ca să tai cordonul ombilical, Nico a pus copilul la sânul mamei. Durdă și dolofană, cu o densitate ca de beton armat, s-a apucat lacomă de sfârcul matern, în timp ce Celia îi vorbea în limbajul acela unic pe care mamele, epuizate de efort și topite de dragoste, îl folosesc cu nou-născuții. Cu toții o așteptasem pe fetița asta ca pe un dar; ne aducea un suflu de mântuire și de bucurie, era lumină curată.

Nicole a început să urle după ce și-a dat seama că nu mai era în pântecul mamei și n-a mai tăcut șase luni. Zbieretele ei făceau să cadă varul de pe pereți și distrugeau nervii vecinilor. Bunica Hilda, falsa ta bunică, cea care fusese lângă mine mai bine de treizeci de ani, și Ligia, nicaraguana care te îngrijise și pe care apoi am angajat-o să mă ajute în casă, o legănau pe Nicole zi și noapte, singura modalitate de a o face să tacă preț de câteva minute. Ligia își lăsase cei cinci copii în țară și venise să muncească în State ca să-i poată ajuta de la distanță. Erau deja câțiva ani de când nu-i văzuse și nici nu spera ca asta să se întâmple într-un viitor apropiat. Luni în șir, bunele femei se instalau cu leagănul la mine în birou, în timp ce eu și Celia lucram. Mi-era teamă că de atâta zgâlțâit nepoată-mii să nu i se desprindă creierul și să rămână cretină. Nicole s-a potolit abia când a început să fie hrănită cu lapte praf și supă, acum cred că țipa de foame. În acest timp, Andreea își aranja maniacal jucăriile și vorbea singură. Când se plictisea, își înhăța cârpa cea jengoasă și declara că se duce în Venezuela: se vâra într-un dulap și închidea ușa. A trebuit să dăm o gaură ca să intre un pic de lumină și aer, căci putea să stea o jumătate de zi închisă în spațiul acela cât un coteț pentru găini. După ce a fost operată de strabism, a trebuit să poarte ochelari și un plasture negru care-i acoperea o săptămână un ochi și o săptămână altul. Ca să nu-și dea jos ochelarii, Nico a inventat o „instalație” cu șase rânduri de elastic plus o serie de agrafe, care să îi fixeze de cap. Ea suporta destul de bine invenția asta, deși o mai apucau uneori furiile și trăgea de elastice până le dădea jos. Și să nu uit, a fost o perioadă când am avut trei copii în scutece, și nu e lucru ușor. Cumpăram pampersși *en gros*, iar sistemul cel mai eficient era să-i schimbăm în același timp, că era nevoie sau nu. Celia și Nico aliniau scutecele deschise pe jos, plasau plozii

deasupra și îi spălau la fund în serie, ca pe bandă rulantă. Erau în stare s-o facă doar cu o singură mână, în timp ce cu cealaltă vorbeau la telefon, numai eu n-aveam dexteritate și mă mânjeam până la urechi. Tot în serie îi și hrăneau și le făceau baie: Nico intra sub duș cu ei, îi săpunea, îi spăla pe cap, îi clătea, apoi Celia îi primea pe rând cu câte un prosop.

— Ești o mamă foarte bună, i-am spus eu într-o zi, cuprinsă de admirație.

— Ba sunt un tată foarte bun, a răspuns Nico.

Însă n-am mai văzut unul ca el și nici acum nu pricep cum de-a învățat meseria asta.

Eram la ultimele pagini ale cărții *Paula*, pagini care m-au costat mult. Terminam cu moartea ta, nu putea fi alt final, dar nu mai reușeam să-mi amintesc exact de noaptea cea lungă, parcă era în ceață. Credeam că în camera ta se adunase lume, îl vedeam parcă pe Ernesto în costum alb de aikido, pe părinții mei, pe Granny, bunica ta iubitoare și care murise în Chile de niște ani buni, pe alții care n-aveau cum să fi fost acolo.

— Ești epuizată, mamă, nu poți să-ți amintești toate amănuntele, nici eu nu le țin minte, m-a scuzat Nico.

— Și ce rost au amănuntele? Scrie cu inima. Ai văzut lucruri pe care noi n-am fost în stare să le vedem. Poate că într-adevăr camera se umpluse de spirite, a adăugat Willie.

Deschideam urna de ceramică în care fusese cenușa ta și pe care o țineam pe masa de scris, masa cu care bunică-mea făcea ședințe de spiritism. Scoteam din ea câteva scrisori și fotografii de-ale tale făcute înainte de nenorocire, nu și pe cele care te arătau legată de scaunul cu rotile, inertă. Pe acelea nu le-am mai atins, Paula. Chiar și acum, după atâția ani, nu pot să te văd așa. Îți citeam scrisorile, mai ales testamentul tău spiritual, cu instrucțiunile de urmat în caz că mori, pe care l-ai scris în luna ta de miere. N-aveai decât douăzeci și șase de ani. De ce te gândeai la moarte? Am scris amintirile acelea cu multe lacrimi.

— Țe te doale, mă întreba Andreea cu limba ei peltică, cercetându-mă cu ochiul ei de ciclop.

— Nimic, dar mi-e dor de Paula.

— Da' Nicole de țe plânge?

— Pentru că e căpoasă.

La fel ca Alejandro mai înainte, și Andreei i-a intrat în cap că singurul motiv valabil ca să plângi era acesta. Cum privea cu un singur ochi, lumea nu avea adâncime, totul era plan, drept care se lovea des și tare. Se ridica de jos cu sângele curgându-i din nas și ochelarii suciți și ne explica plângând că-i era dor de tanti Paula.

Terminând cartea am simțit să străbătusem un drum lung și întortocheat și ieșeam din el curată și purificată. Erau paginile în care prezentam viața ta luminoasă și traiectoria familiei noastre.

Confuzia teribilă a acelor ani se risipise: pricepusem că pierderea mea nu era ceva ieșit din comun, milioane de mame au trecut prin asta, e durerea cea mai veche și mai obișnuită a omenirii. Am trimis manuscrisul celor care apar în carte, voiam să poată verifica ce scrisesem despre ei. Nu erau mulți, căci omisesem destule persoane care se aflaseră lângă tine, dar nu erau esențiale pentru poveste.

Au citit și mi-au răspuns imediat, emoționați și entuziasmați, în afară de prietenul Ildemaro, care te-a iubit mult și a fost de părere că nu ți-ar fi plăcut să te vezi expusă astfel. Aceeași îndoială o aveam și eu, căci una e să scrii ca într-un catharsis, ca să-ți omagiezi fiica pierdută, și alta să împărtășești doliul cu publicul. „E posibil să te acuze de exhibiționism, sau că te folosești de tragedia asta ca să câștigi bani, doar știi că lumea e răutăcioasă”, mi-a spus și mama, îngrijorată, deși era convinsă că povestea trebuia să se publice. Ca să evit orice suspiciune de acest fel, am hotărât să nu iau un ban din drepturile de autor, dacă avea să apară cartea, ci să le donez unui scop altruist, lucru cu care ai fi fost de acord.

Ernesto locuia în New Jersey, unde lucra la compania multinațională care îl angajase în Spania. Când te-am adus acasă, el ceruse mutarea ca să fie aproape de tine, dar, cum nu îi găsiseră un post în California, a acceptat să se ducă la New Jersey. Oricum, era mai aproape decât Madridul. După ce a primit și el exemplarul ciornei, m-a sunat plângând. Era văduv de un an, dar tot i se mai frângea glasul când îți pronunța numele. M-a încurajat spunându-mi că tu ai fi fost de acord să se publice aceste amintiri, care i-ar consola pe cei care au trecut prin pierderi asemănătoare, dar a adăugat că aproape că nu te recunoscuse în paginile acestea. Povestea era spusă din perspectiva mea limitată. Ca mamă, habar nu aveam de anumite aspecte ale personalității și vieții tale. Unde era Paula, prietena de nădejde, iubita impulsivă și jucăușă, soția cicălitoare și ființa critică și mușcătoare? „Uite, știi că Paula m-ar omorî dacă ar afla, dar am să-ți trimit ceva”, mi-a spus el și după trei zile primeam prin poștă o cutie cu corespondența pasionantă pe care o avuseserăți un an și mai bine până să vă căsătoriți. Un dar minunat, care m-a făcut să te cunosc mai bine. Cu permisiunea lui, am inclus în carte câteva fraze scrise de tine.

În timp ce eu cizelam versiunea finală, Celia s-a ocupat de toate treburile biroului meu, cu bluza pe jumătate desfăcută ca s-o poată alăpta pe Nicole în orice moment. Nu știu cum putea să lucreze cu trei copii mici pe cap, slăbită și ducând în suflet o mâhnire adâncă. Murise în Venezuela bunica ei și nu putuse ajunge la înmormântare pentru că viza nu-i permitea să plece din țară și să se întoarcă. Bunica aceea, pisăloagă cu toți în afară de ea, o crescuse: când nu avea decât câteva luni, părinții ei plecaseră pentru trei ani în Statele Unite ca să-și facă doctoratul în geologie. Când s-au întors, Celia nu-i recunoștea pe oamenii ăia cărora trebuia să le zică „mami” și „tati”, ancora copilăriei fusese bunica, ei îi spunea toate secretele, cu ea dormea, doar cu ea se simțea apărută. Pe urmă i s-au născut un frate și o soră, dar Celia continua să fie extrem de legată de bunica aceea care locuia într-o anexă lipită de casa principală. Copilăria petrecută într-o familie și o școală de un catolicism strict n-a fost ușoară, dat fiind firea ei rebelă și sfidătoare, dar ea s-a supus, ba chiar, adolescentă, a intrat într-un cămin Opus Dei, unde penitența includea autoflagelare și purtatul ciliciului. Celia m-a asigurat că n-a ajuns niciodată la asemenea extreme, totuși a acceptat alte reguli de supunere a cărnii: obediență oarbă, evitarea oricărui contact cu sexul opus, statul cu orele în genunchi și alte chinuri, mai severe și mai frecvente în cazul fetelor, căci încă de pe vremea Evei, ele incarnează păcatul și ispita.

Dintre miile de băieți de la universitate, Celia s-a îndrăgostit de Nico, care era exact opusul a ceea ce și-ar fi dorit ai ei ca ginere: era chilian, emigrant și

agnostic. Nico învățase într-un colegiu iezuit, dar imediat după prima comuniune ne-a anunțat că nu mai pune piciorul într-o biserică. M-am dus la rector să-i spun că voiam să-l retrag de la școală, dar preotul a râs: „Nu-i nevoie, doamnă, aici n-o să-l silim să meargă la biserică. Și poate că puștiul se mai schimbă, nu?” Am recunoscut că asta era puțin probabil, îmi cunoșteam bine fiul: nu ia hotărâri pripite. Nico a absolvit San Ignacio și s-a ținut de promisiunea de a nu călca într-o biserică. Au fost și excepții: căsătoria religioasă cu Celia și catedralele pe care le-a vizitat ca turist.

Celia n-a putut să-și ia rămas-bun de la bunică-sa și să o plângă după moarte pentru că, de fapt, tu n-ai mai lăsat loc pentru alt doliu, Paula. Iar dacă Nico și cu mine n-am perceput pe de-a-ntregul tristețea ei, este pentru că nu cunoșteam amănuntele din perioada copilăriei și, pe de altă parte, pentru că se ținuse tare și o ascunsese, îngropase amintirea și o păstrase ca să plângă mai târziu, acum se ocupa de copii, de soț, muncea, învăța engleza ca să supraviețuiască în noua țară pe care o alesese. În anii în care am stat împreună am învățat s-o iubesc, în ciuda deosebirilor dintre noi, iar după plecarea ta m-am agățat de ea ca de o nouă fiică. Mă îngrijora, era palidă și nu se îngrijea, continua să aibă grețuri, exact ca în primele luni de sarcină. Medicul nostru de familie, Cheri Forrester, care te-a îngrijit și pe care n-ai cunoscut-o, ne-a spus că Celia era epuizată de cele două nașteri una după alta, dar că voma nu avea o cauză fizică, pesemne că era o reacție emoțională, se temea poate ca porfiriea să nu se repete la vreunul din copiii ei. „Dacă merge tot așa, va trebui s-o internez”, ne-a prevenit ea. Dar Celia a vomitat mai departe, însă pe ascuns.

O noră specială

Acum o să mă întorc cu cinci ani în urmă și-o să-ți amintesc cum a apărut cumnată-ta în viața noastră. În 1988 eu trăiam cu Willie în California, tu studiai în Virginia, iar Nico, singur la Caracas, era în ultimul an la facultate. La telefon, fratele tău m-a anunțat că era amoretat de o colegă de an și voia să vină în vizită cu ea, căci era ceva serios. L-am întrebat din prima dacă să pregătesc o cameră sau două; cu ironia pe care bine o știi, mi-a spus că, din punctul de vedere al Opus Dei, a dormi în aceeași cameră cu logodnicul e păcat de neiertat. Părinții ei erau destul de indignați de păcatul de a călători împreună fără a fi căsătoriți, deși ea avea douăzeci și cinci de ani, și de a locui, lucru și mai grav, în casa unei chiliene divorțate, comuniste și autoare de cărți interzise de Biserică - adică eu. „Asta-mi mai lipsea”, mi-am zis. Două camere, deci. Doi băieți ai lui Willie stăteau la noi, venise și mama din Chile tot atunci, așa că pentru Nico am improvisat o saltea cazonă în bucătărie. Am luat-o pe mama și ne-am dus la aeroport să-i așteptăm. Fratele tău și-a făcut apariția cu același aspect de adolescent neglijent, alături de o persoană care mărșăluia cu pași mari și căra în spate ceva ce de departe semăna cu o pușcă, dar era husa unei chitări. Parcă pentru a o enerva pe maică-mea, care pe vremuri câștigase un concurs de frumusețe din Caraibe, Celia pășea ca John Wayne. Purta pantaloni informi kaki, cizme de cățărăt pe Anzi și o șapcă de baseball trasă pe un ochi. Trebuia s-o privești de două ori ca să-ți dai seama cât de drăguță era: trăsături fine, ochi expresivi, mâini elegante, șolduri late și o forță cuceritoare. Tânăra de care se înamorasă fiu-meu venea sfidătoare, de parcă ar fi spus: „Dacă vă plac, bine, dacă nu, să mă pupați”. Mi s-a părut atât de diferită de Nico, încât am bănuit că era gravidă și de aceea aveau de gând să se căsătorească rapid, dar nu era așa. Poate că voia să scape mai repede din mediul ei, care o apăsa ca o cămașă de forță, și se agățase de el cu o disperare de naufragiat.

Ajunși acasă, frate-tău a declarat că salteaua din bucătărie era inutilă, pentru că între ei lucrurile se schimbaseră. Așa că i-am instalat în aceeași cameră. Pe urmă mama m-a tras în baie.

— Dacă fiu-tău a ales-o, o avea el un motiv. Așa că tu trebuie s-o iubești și să taci.

— Dar fumează pipă, mamă!

— Bine că nu fumează opiu.

Mi-a fost ușor s-o îndrăgesc pe Celia, cu toate că eram șocată de sinceritatea ei brutală și de directetea ei - noi, chilienii, vorbim pe ocolite și mergem de parcă am călca pe ouă. În nici jumătate de oră ne expusese toate părerile ei despre rasele inferioare, oamenii de stânga, atei, artiști și homosexuali, cu toții niște depravați. M-a rugat să-i spun din care categorie făceau parte cei care ne intrau în casă, căci prefera să nu fie de față, dar tot în seara aceea ne-a făcut să râdem cu bancuri îndrăznețe pe care nu le mai auzisem din vremurile relaxate petrecute în Venezuela, unde conceptul de „corectitudine politică” nu există și unde poți râde

de cine vrei, după care a scos chitara din husă și ne-a cântat tot ce avea mai frumos în repertoriu. Ne-a cucerit.

Puțin mai târziu Nico și Celia s-au căsătorit la Caracas, într-o ceremonie bătoasă în timpul căreia ție și s-a făcut rău în baie, cred că de gelozie că pierdeai exclusivitatea asupra fratelui tău, iar familia noastră s-a retras devreme, că nu ne găseam locul. Nu cunoșteam pe nimeni, iar Nico ne prevenise că părinții Celinei nu ne simpatizau defel: eram refugiați politici, fugiserăm de dictatura lui Pinochet, deci eram pesemne comuniști, nu aveam destui bani și nici poziție socială, nu făceam parte din Opus Dei, nici măcar nu eram catolici practicanți. Tinerii însurăței s-au instalat în casa pe care o cumpărasem pe când trăiam la Caracas, prea mare pentru ei, iar Alejandro, primul tău nepot, s-a născut după un an. Am plecat ca din pușcă din San Francisco, am numărat minutele lungilor ore, tremurând de nerăbdare, și am strâns la piept nou-născutul mirosind a lapte și a pudră de talc, uitându-mă cu coada ochiului și cu o admirație crescândă la fiul și la nora mea. Erau doi copii mari care se jucau de-a păpușile. Băiatul inconștient care era frate-tău până mai ieri, care-și risca viața cățărându-se pe munți sau înotând în ocean printre rechini, schimba scutece, pregătea biberoane și gătea alături de nevastă-sa.

Singurul necaz din viața acestui cuplu erau vagabonzii care puseseră ochii pe casă. Intraseră să fure de mai multe ori, furaseră trei mașini din garaj și degeaba instalaseră ei alarme, gratii la ferestre și curent electric la gard, în stare să prăjească o pisică neatentă. De fiecare dată când se întorceau, Celia rămânea în mașină cu copilul în brațe și motorul pornit, în timp ce Nico se ducea, cu pistolul în mână, ca în filme, să verifice dacă nu se afla cineva în casă. Trăiau terorizați, chestie care mie-mi convenea, căci i-am convins lesne să se mute în California, unde aveau să fie în siguranță și puteau conta pe ajutorul nostru. Împreună cu Willie le-am pregătit un apartament încântător, o mansardă boemă într-o clădire cocoțată de o colină, cu o vedere panoramică spre golful San Francisco, la etajul al treilea fără ascensor, dar ei erau puternici și aveau să zboare pe scări cu copil, bagaje, cumpărături și ca să ducă gunoiul. I-am așteptat nerăbdătoare ca o iubită, gata să dau totul din mine în calitate de proaspătă bunică. Nu doar o dată mă duceam în camera destinată lui Alejandro, puneam în mișcare toate jucăriile mobile agățate de tavan, porneam cutiile muzicale și mă ghemuiam cântând toate cântecele de leagăn pe care vi le cântasem vouă când erați mici. Așteptarea a fost eternă, dar totul se termină până la urmă, și într-un final au venit.

Prietenia mea cu Celia a început cu hopuri, căci nora și soacra veneau din ideologii opuse, dar viața a avut grijă să netezească deosebiriile. În curând am dat uitării orice sămânță de conflict și ne-am concentrat pe creșterea unui copil - aveau să urmeze încă doi - pe adaptarea la altă limbă și la condiția noastră de imigranți în Statele Unite. Nu știam că un an mai târziu aveam să trecem printr-o încercare mult mai dură: să avem grijă de tine, Paula. Așa că nu era timp de prostii. Noră-mea s-a lepădat repede de firele care o legau de fanatismul religios și-a început să se îndoiască și de celelalte precepte inculcate cu forța în tinerețe. De cum a priceput că în State nu era considerată albă, i-a trecut și rasismul, iar prietenia cu Tabra i-a măturat și prejudecățile în ce privește artiștii și oamenii de

stânga. Numai de homosexuali nu voia să vorbească. Încă nu le cunoscuse pe cele două mame ale Sabrinei.

Nico și Celia s-au înscris la un curs intensiv de engleză, iar eu am avut bafta să am grijă de nepot. Scriam în timp ce Alejandro mergea de-a bușilea pe jos, apărât de un grilaj ca pentru dulăi pe care-l pusesem în fața ușii. Dacă obosea, își pune suzeta în gură, își trăgea perna la picioarele mele și adormea. Dacă i se facea foame, mă trăgea de fustă ca să mă scoată din transa în care cad atunci când lucrez, eu îi întindeam distrată biberonul și el îl bea tăcut. O dată mi-a scos calculatorul din priză și am pierdut patruzeci și opt de pagini de roman, dar în loc să-l sugrum, cum ar fi făcut orice muritor, l-am pupat de sus până jos. Erau pagini proaste.

Fericirea mea era totală, doar tu lipseai, în 1991 erai de-acum măritată cu Ernesto și erați în Spania, dar plănuiați deja să vă mutați în California, ca să fim cu toții împreună. Pe 6 decembrie al aceluiași an te-ai internat la spital pentru o răceală prost tratată și dureri de stomac. Mai departe nu mai știi ce-a fost. După niște ore erai în comă la terapie intensivă, și-aveau să mai treacă cinci luni nesfârșite până să te primesc, în stare vegetativă, cu o leziune cerebrală severă. Respirai, asta era singura ta manifestare vitală. Erai paralizată, ochii tăi negri erau hăuri care nu mai reflectau lumina, în lunile care au urmat te-ai schimbat atât de tare, că nu te mai recunoșteam. Împreună cu Ernesto, care refuza să accepte realitatea și să admită că era deja văduv, te-am adus acasă, în California, într-un zbor groaznic peste Atlantic și America de Nord. Te-a lăsat la mine și a trebuit să se întoarcă la lucru. Nu-mi imaginasem că visul meu de a te avea alături avea să se sfârșească atât de tragic. Celia mai avea puțin până s-o nască pe Andreea. N-am să uit reacția ei când ai fost coborâtă din ambulanță: s-a încleștat de Alejandro, s-a dat îndărăt, tremurând, cu ochii holbați, în timp ce Nico, livid, venea să te sărute, udându-ți fața cu lacrimi. Pentru tine lumea s-a terminat pe 6 decembrie 1992, exact la un an după internarea ta la spitalul madrilen. Câteva zile mai târziu, în timp ce-ți împrăștiam cenușa în parcul de sequoia, Celia și Nico mi-au spus că voiau să mai facă un copil; după zece luni se năștea Nicole.

Ceai verde pentru tristețe

Willie înțelegea cu disperare că Jennifer se sinucidea lent. O astrologă îi spusese că fiică-sa se afla „în casa morții”. Fu pretinde că anumite suflete încearcă în mod inconștient să atingă extazul divin urmând calea rapidă a drogurilor; poate că Jennifer avea nevoie să scape de realitatea brutală a acestei lumi. Însă Willie crede că a transmis urmașilor săi un rău genetic. Străbunicul lui ajunsese în Australia cu lanțuri la picioare, potopit de răni și păduchi, unul dintre cei o sută șaizeci de mii de nefericiți pe care englezii îi trimiteau pe acele meleaguri. Cel mai tânăr dintre condamnați avea nouă ani și șterpelișe o pâine, cel mai bătrân era o femeie de nouăzeci, acuzată că furase un kilogram și jumătate de brânză; s-a spânzurat la puține zile după debarcare. Strămoșul lui Willie, acuzat de nu se știe ce prostie, a scăpat cu viață pentru că era ascuțitor de cuțite. Pe atunci a avea o meserie sau a ști să citești te salva de la spânzurătoare; în schimb, erai trimis în Australia. Omul s-a numărat printre cei tari care au supraviețuit grație capacității de a suporta suferința și alcoolul, aptitudine transmisă mai departe. Despre bunic nu se știe prea multe, dar tatăl său a murit de ciroză. Willie s-a abținut decenii în șir de la băutură, care îi provoacă alergii, dar, dacă începea, nu se mai oprea. Nu l-am văzut niciodată beat, începea să se sufoce înainte de a ajunge la acest punct, abia respira, de parcă ar fi înghițit un ghemotoc de păr, iar durerea de cap îl secera, dar amândoi știm că dacă n-ar fi fost alergiile astea binecuvântate ar fi sfârșit la fel ca taică-său. Abia acum, trecut de șaizeci de ani, e în stare să se limiteze la un singur pahar de vin alb și să se declare mulțumit. Se spune că de moștenire nu poți scăpa, iar cei trei copii ai săi - tustrei dependenți de droguri - par s-o confirme. Nu au aceeași mamă, dar și în familiile primelor două soții se găsesc dependențe care vin de la bunici. Singurul cu care Willie n-a avut probleme e Jason, făcut de cea de-a doua soție cu alt bărbat, și pe care îl iubește ca și cum ar fi al lui. „Jason nu are sângele meu, de aceea e normal”, spune el pe tonul cu care ar constata un fenomen natural, precum marea sau migrația rațelor sălbatice.

Când l-am cunoscut, Jason era un băiețandru de optsprezece ani, cu mult talent la scris, dar lipsit de disciplină, deși am fost convinsă că mai devreme sau mai târziu avea s-o dobândească și pe asta, are grijă viața. Visa să ajungă scriitor, cândva, dar deocamdată își contempla ombilicul. Scria două-trei rânduri, venea să mă întrebe dacă ar fi fost un început bun pentru o poveste și asta era tot. Eu am fost cea care a insistat să plece la un *college* din sudul Californiei, pe care l-a absolvit strălucit, iar când s-a întors acasă și-a adus și iubita, pe Sally. Tatăl său biologic avea o fire violentă și izbucniri care aveau consecințe imprevizibile. La doar câteva săptămâni de viață, Jason avusese un accident niciodată lămurit pe deplin: căzuse de pe masă în timp ce era schimbat, pretindea tatăl, însă maică-sa și medicii bănuiau că-i dăduse una în cap și îi fracturase craniul. A fost operat și a scăpat ca prin minune, după o lungă ședere la spital, timp în care părinții au divorțat. Apoi a trecut o vreme în grija statului, pe urmă mama lui l-a luat la unchiu la care a stat o perioadă, niște adevărați sfinți, după părerea lui Jason, și l-

a adus în California. La trei ani, copilul a stat cu taică-său: cică clădirea în care locuia mama nu accepta copii. Ce fel de clădire o fi fost aia? L-a recuperat când s-a măritat cu Willie, iar când au divorțat, băiatul și-a adunat lucrurile și a ales fără ezitare să meargă după Willie. Între timp, tatăl biologic apărea sporadic și-l mai și chelfanea, asta până când băiatul a crescut destul ca să se apere. Într-o seară, la cabana de munte unde plecase pentru câteva zile de vacanță, omul, beat și pus pe ceartă, i-a tras un pumn; Jason, care făcuse legământ cu sine însuși să nu se mai lase călcat în picioare, i-a răspuns cu toată frica și furia acumulate de-a lungul anilor și i-a făcut fața chisăliță. Speriat, a condus ore întregi pe furtună și a ajuns acasă bolnav de vină și cu cămașa pătată de sânge. Willie l-a felicitat, spunându-i că era timpul să pună lucrurile la punct. Incidentul cel neplăcut a instaurat o relație de respect între tată și fiu, violențele nu s-au mai repetat.

Anul acela cu multă muncă, greutăți bănești și probleme cu copiii mei vitregi a minat temelia relației mele cu Willie. Era prea multă dezordine în viața noastră. Nu reușeam să mă adaptez în Statele Unite. Simțeam că mi se răcește inima, că n-are sens să vâslesc mai departe împotriva curentului, mă costa enorm să mă mențin pe linia de plutire. Mi-a trecut prin minte să plec, să fug, să-i iau pe Nico și pe ai săi în Chile, unde în fine era democrație după șaisprezece ani de dictatură militară și unde erau părinții mei. „Să divorțez, asta trebuie să fac”, îmi repetam în gând, însă pesemne am rostit-o și cu glas tare, pentru că Willie a auzit cuvântul „divorț” și a devenit atent. Mai trecuse prin două și voia să-l evite pe al treilea, drept care a insistat să mergem la un psiholog. Eu făcusem o bășcălie nemiloasă de terapeutul Tabrei, un alcoolice nepieptănat care-i turna aceleași baliverne pe care i le puteam oferi și eu gratis. În opinia mea, psihoterapia era o manie a americanilor, oameni foarte răsfățați și incapabili să suporte greutățile obișnuite ale vieții. Bunicul mi-a inculcat încă din copilărie noțiunea stoică potrivit căreia viața e dură și în fața greutăților trebuie să strângi din dinți și să mergi înainte. Fericirea e un moft; vii pe lume ca să înduri și să înveți. Noroc că hedonismul din Venezuela mi-a mai îndulcit preceptele medievale ale bunicului și m-a făcut să mă simt bine fără a mă simți vinovată. În Chile, pe vremea tinereții mele la terapie se duceau doar nebunii de legat și turiștii argentinieni, astfel că inițial m-am opus propunerii lui Willie, dar a insistat atât, că am cedat. Mai bine zis, m-a înhățat de o aripă și m-a luat pe sus.

Psihologul avea o înfățișare de călugăr, era ras în cap, bea ceai verde și stătea mai tot timpul cu ochii închiși. În comitatul Marin puteai vedea la orice oră oameni pe bicicletă, alergând în pantaloni scurți sau bând cappuccino la mesele de pe trotuar. „Oamenii ăștia nu lucrează?”, l-am întrebat odată pe Willie. „Sunt terapeuți”, a răspuns el. Poate de aceea chelul m-a făcut sceptică, dar în curând omul s-a dovedit a fi un înțelept. Biroul său era o încăpere goală zugrăvită verde-măzărliche, cu o pânză - cred că se cheamă mandala - atârnată de un perete. Ne-am așezat cu picioarele încrucișate pe niște perne, în timp ce călugărul își sorbea cu înghițituri de păsărică ceaiul japonez. Am început să vorbim, dar foarte repede la gura noastră a fost un adevărat potop. Ne luam vorba din gură ca să-i spunem omului prin ce trecusem cu tine, viața de infern pe care o ducea Jennifer, cât de fragilă era Sabrina, plus alte mii de probleme și dorința mea de a da totul dracului și a-mi lua câmpii. Omul ne-a ascultat fără să ne întrerupă, iar când mai

rămăseseră câteva minute până să se termine ședința, și-a ridicat pleoapele și s-a uitat la noi cu o milă neprefăcută. „Multă tristețe mai e în viața voastră”, a murmurat apoi. Tristețe? La asta nu ne gândiserăm. Furia ne-a trecut într-o clipită, am simțit până-n oase o jale mare cât Pacificul și pe care refuzaserăm s-o recunoaștem din orgoliu pur și simplu. Willie m-a tras spre el și ne-am îmbrățișat. Era prima dată când recunoșteam că purtam o mare durere în suflet. A fost începutul reconcilierii noastre.

— Vă sfătuiesc să nu pronunțați cuvântul „divorț” timp de o săptămână. Puteți?

— Putem, am răspuns într-un glas.

— Dar două?

— Chiar și trei, am spus eu.

Ăsta a fost rămășagul. Am petrecut trei săptămâni ocupați cu rezolvarea urgențelor cotidiene și fără să rostim cuvântul proscris. Trăiam în criză, ce-i drept, dar termenul s-a împlinit, a trecut o lună, apoi două și adevărul e că n-am mai vorbit niciodată despre divorț. Ne-am reluat acel dans nocturn care ne devenise atât de firesc de la bun început: să dormim îmbrățișați atât de strâns, încât dacă unul se întoarce, celălalt îl urmează, iar dacă se dezlipește, celălalt se trezește. Sorbind ceașcă după ceașcă de ceai verde, psihologul ras în cap ne-a dus de mână prin meandrele acelor ani. M-a sfătuit „să stau în banca mea” și să nu mă bag în problemele fiilor mei vitregi, care constituiau în fond motivul principal al certurilor noastre. Willie îi cumpără o mașină nouă lui fiu-său proaspăt exmatriculat și plutind într-un nor de LSD și marijuana? Nu e treaba mea. O face praf izbindu-se de un copac după nici o săptămână? Stau în banca mea. Willie îi cumpără alta, o face praf și pe aia? Îmi mușcă limba. Atunci tac-su îl premiază cu o camionetă și-mi explică ce vehicul sigur și solid este ea. „Firește. Acum, dacă dă peste cineva, măcar îl omoară din prima, nu-l rănește doar”, răspund pe un ton glacial. Mă închid în baie, fac un duș rece, recit întreg pomelnicul înjurăturilor pe care le știu, după care mă duc la Tabra și înșir mărgelile cu ea în atelier.

Terapia a fost utilă. Datorită ei și scrisului am supraviețuit mai multor încercări, din care n-am ieșit întotdeauna semeață, și am salvat dragostea mea cu Willie. Melodrama familială continuă, din fericire, căci altfel despre ce dracu aș mai scrie eu?

Fetita cu trei mame

O dată la două săptămâni Jennifer avea voie să-și vadă fetița, în prezența unui supraveghetor, și am avut într-o zi prilejul să constat cât se schimbase în rău fiica lui Willie. Arăta tot mai rău, le scriam eu mamei și prietenei mele Pía. În Chile, cele două făcuseră donații pentru orfelinatul părintelui Hurtado, singurul sfânt chilian pe care până și comuniștii îl venerază pentru că face minuni, și se rugau pentru Jennifer. Adevărul e că doar o intervenție divină ar fi putut-o salva. Să fac aici o paranteză și să te pun la curent cu Pía, care e ca sora mea din Chile, care nu m-a dezamăgit niciodată, nici atunci când exilul meu ne-a despărțit. Provine dintr-un mediu foarte catolic și conservator, care a sărbătorit cu șampanie puciul militar din 1973, dar eu știu că măcar de două ori a ascuns la ea acasă victime ale dictaturii. Nu atingem decât rareori teme politice. Când am plecat cu mica mea familie în Venezuela, ne scriam zilnic, acum ne vedem în Chile și în California, unde vine în vacanță; așa ne-am păstrat o prietenie care a ajuns la claritatea unui diamant. Ne purtăm o iubire necondiționată, când suntem împreună pictăm la patru mâini și râdem ca niște copii. Mai ții minte cum glumeam că într-o bună zi vom fi două văduve vesele și ne vom petrece zilele într-o mansardă, bârfind și făcând artizanat? Dar să trecem peste asta, Paula, căci Gerardo, bărbatul ei, ființa cea mai candidă și blândă de pe lume, a murit într-o dimineață în timp ce inspecta lucrările de la ferma lor. A suspinat, a lăsat capul în piept și a plecat pe lumea cealaltă fără să apuce să-și ia rămas-bun. Pía n-a reușit să se împace cu pierderea, cu toate că are un clan întreg în jurul ei: patru copii, cinci nepoți și vreo cincizeci de rude și prieteni cu care e tot timpul în contact, căci așa e obiceiul în Chile. Face opere de caritate, are grijă de familie, în timpul liber pictează. Când o doboară tristețea și plânge după Gerardo, se închide în casă și face adevărate minuni de broderie, ba chiar și niște icoane bătute în tot felul de pietre, salvate parcă din vechiul Constantinopol. Această Pía, care te iubea atât de mult, a ridicat în grădină o capelă și a plantat un trandafir în amintirea ta. Acolo, lângă arbustul cel generos, vorbește cu Gerardo și cu tine și se roagă pentru copiii și nepoata lui Willie.

Rebeca, asistenta socială, e cea care pune la cale planul de bătaie pentru întâlnirile Sabrinei cu maică-sa. Nu era ușor, căci judecătorul decretase că Jennifer și partenerul ei nu trebuiau să se întâlnească cu mamele adoptive și nici să afle unde locuiau. Fu și Grace se întâlneau cu mine în parcarea unui mall, îmi incredințau fetița împreună cu scutecele, jucăriile, biberoanele și restul complicatului bagaj de care au nevoie plozii. O puneam în mașină pe scaunelul special pentru copii și mă opream în fața primăriei, unde mă așteptau Rebeca și o polițistă, mereu alta, dar toate cu un aer plictisit și cât se poate de profesionist. În vreme ce polițista în uniformă păzea ușa, Rebeca și cu mine așteptam într-o sală, minunându-ne de cât de frumoasă și vioaie se făcuse Sabrina. Avea pielea de culoarea caramelului, niște cârlionți de miel pe cap și ochii uimitori ai unei hurii, cărora nu le scăpa nimic. Uneori Jennifer venea la întâlnire, alteori nu. Când venea, pachet de nervi, sperioasă și gata să fugă precum o vulpe urmărită, nu

rezista mai mult de cinci sau zece minute. Își lua fetița în brațe și văzând-o atât de mică și auzind-o plângând, se pierdea. „Am nevoie de o țigară”, spunea; ieșea repede și de obicei nu se mai întorcea. Rebeca și agenta de poliție mă conduceau la mașină, eu mă întorceam la parcare unde cele două mame ne așteptau stând ca pe jar. Sigur că pentru Jennifer vizitele acelea erau un chin, își pierduse copilul și nici faptul de a-l ști pe mâini bune n-o mângâia.

Întâlnirile astea strategice țineau de vreo cinci luni când Jennifer s-a internat iar pentru o infecție cardiacă și alta la picioare. Nu s-a arătat îngrijorată, a spus că mai avusese așa ceva și altă dată, că nu era ceva grav, însă doctorii n-au luat-o atât de ușor. Fu și Grace au hotărât atunci că se săturaseră să se ascundă și că Jennifer avea dreptul să știe cine se îngrijea de fetița ei. Le-am condus la spital, încălcând protocolul legal. „Dacă află asistenta socială, ați încurcat-o”, m-a prevenit Willie, care gândește ca un avocat și încă n-o cunoștea bine pe Rebeca.

Fiica lui Willie arăta jalnic, îi numărâi măselele prin pielea translucidă a maxilarului, părul încâlcit parcă era o perucă de păpușă, avea mâinile albăstrie și unghiile negre. Venise și mama ei, cutremurată de ceea ce vedea. Eu cred că acceptase ideea că Jennifer n-avea să trăiască mult, dar spera măcar să se împace înainte de sfârșit. Credea că la spital aveau să facă pace după anii în care se răniseră reciproc, dar și de data asta fiică-sa avea să evadeze înainte ca tratamentul să-și facă efectul. Pe prima soție a lui Willie și pe mine ne-au apropiat greutățile: ea suferise mult cu cei doi copii, ambii drogați, iar eu te pierdusem pe tine, Paula. Divorțase de Willie de mai bine de douăzeci de ani, amândoi se recăsătoriseră, nu cred că mai aveau ranchiune de împărțit, iar dacă mai aveau, nașterea Sabrinei reușise să le aplaneze. Pasiunea care-i unise în tinerețe se transformase într-o dezamăgire reciprocă puțin timp după căsătorie și se terminase brusc după zece ani. În afară de copii, n-aveau nimic în comun. Cât timp fuseseră căsătoriți, el se dedicase pe de-a-ntregul carierei, hotărât să aibă succes și să facă bani, iar ea se simțise abandonată și deprimată. În plus, prinseseră turbulenții ani '60, când moravurile s-au relaxat sensibil în această parte de lume: venise moda amorului liber, cuplurile se schimbau ca o formă de distracție, la petreceri participante se scăldau goi în jacuzzi, se bea martini și se fuma marijuana, în vreme ce copiii fojgăiau liberi și nesupravegheați. Experiențele acelea s-au lăsat cu o puzderie de cupluri destrămate, cum era și de așteptat, însă Willie pretinde că nu asta a dus la despărțirea lor. „Eram precum uleiul și apa, nu ne amestecam, căsnicia n-avea cum să dureze”. La începutul legăturii mele cu el l-am întrebat dacă vom avea „o relație deschisă” - eufemism pentru infidelitate - sau monogamă. Trebuia să știu pentru că n-am nici timp, nici vocație ca să spionez un iubit flușturatic. „Monogamă; am încercat cealaltă formulă și e un dezastru”, a răspuns el fără să stea pe gânduri. „Perfect, dar dacă te prind că ai o aventură te omor, pe tine, pe copiii tăi și câinele, ai priceput?” „Am priceput.” În ce mă privește, am respectat acordul cu mai multa decență decât era de așteptat de la o persoană cu firea mea; presupun că el a făcut la fel, deși nu bag mâna în foc pentru nimeni.

Jennifer a strâns-o pe Sabrina la pieptul ei costeliv, în timp ce le mulțumea din suflet lui Fu și lui Grace. Cele două au darul de a face totul cu umor, calm și seriozitate. Au lăsat garda jos - o reacție pe care nimeni nu o avusese până atunci față de Jennifer -, gata s-o accepte cu toată compasiunea de care erau în stare,

adică multă. Și astfel au transformat o dramă sordidă într-o experiență spirituală. Grace a mângâiat-o, i-a netezit părul, a sărutat-o pe frunte și i-a spus că putea s-o vadă pe Sabrina oricând voia, chiar și zilnic, putea să i-o aducă chiar ea, iar când va ieși din spital putea să vină la ferma buddhistă. I-a spus că era inteligentă și vioaie, că începea să bea laptele fără probleme, dar nu i-a spus nimic de problemele grave de sănătate ale fetei.

— Nu crezi că ar trebui să cunoască adevărul? am întrebat-o pe Grace pe drumul de întoarcere.

— Ce adevăr?

— Că Sabrina e tot mai plăpândă, că globulele ei albe...

— N-o să moară, asta ți-o jur, m-a întrerupt ea cu o convingere calmă.

A fost ultima dată când am văzut-o pe Jennifer.

Pe 25 mai 1994 am serbat primul an de viață al Sabrinei la Centrul de Buddhism Zen, printre cincizeci de făpturi desculțe, în haine lălâi de pelerini din Evul Mediu, unele rase în cap și cu expresia aceea de placiditate suspectă pe care o au vegetarienii. Venise toată familia, Celia, Nico, copiii, Jason cu iubită-sa Sally și ceilalți. Singura femeie fardată eram eu, singurul bărbat cu aparat de fotografiat era Willie. În mijlocul sălii niște copii se jucau cu o grămadă de globuri în jurul unui imens tort organic de morcovi. Sabrina, costumată în pitic, cu un șir de stelute metalice lipite de frunte, încoronată ca regină a Etiopiei de către Alejandro și cu un glob galben legat de brâu, ca să fie văzută de departe și să nu fie călcată în picioare, trecea din brațe în brațe și era pupată de zor. Față de nepoată-mea Nicole, rotunjoară și îndesată precum un urs koala, Sabrina era un fel de păpușă moale, însă pe parcursul aceluia an depășise toate pronosticurile sumbre ale doctorilor: se așeza, încerca să umble de-a bușilea și îi recunoștea pe toți membrii centrului. Apoi invitații s-au prezentat pe rând: „Sunt Kate, am grijă de Sabrina marțea și joia”, „Mă numesc Mark și sunt fizioterapeutul ei”, „Sunt Michael, călugăr zen de treizeci de ani, iar Sabrina e maestrul meu”...

Mici miracole zilnice

Pe 6 decembrie s-a făcut anul de când ai murit. Voiam să mi te amintesc frumoasă, mulțumită, în rochie de mireasă sau sărind peste băltoacele din Toledo sub o umbrelă neagră; noaptea însă mă asaltau imaginile tragice, cu tine pe patul de spital, zgomotul răgușit al aparatului de respirat, scaunul tău cu rotile, pânza cu care acopeream gaura lăsată de traheotomie, mâinile tale crispate. Mă rugasem mult să mor eu în locul tău, pe urmă, când schimbul acesta n-a mai fost posibil, m-am rugat mai departe și pesemne m-am îmbolnăvit rău; dar să mori e tare greu, știi și tu asta și o știa și bunicul când mai avea puțin până să facă suta. Așa că după un an mai trăiam, grație dragostei alor mei și acelor magice și ierburilor chinezești ale înțeleptului japonez Miki Shima, care ne-a vegheat în lunile în care te pregăteai să ne lași. Nu știu dacă asupra ta au avut vreun efect leacurile sale, dar pe mine prezența sa calmă și mesajul spiritual m-au susținut. „Nu mai spune că vrei să mori, că-mi frângi inima”, mi-a reproșat o dată mama, căreia îi scrisesem. Ea nu era singurul motiv pentru care merita să trăiesc: îi aveam pe Willie, pe Nico, pe Celia și pe cei trei nepoți care veneau să mă trezească cu mânuțele lor lipicioase și sărutările umede, tustrei încă în pampersi, transpirați și mirosind a biberon. Seara, îmbrățișați în același pat, ne uitam la filme cu dinozauri care-i mâncau pe actori. Alejandro, de patru ani, mă lua de mână și-mi spunea să nu mă sperii, că nu e de-adevărata, că pe urmă monștrii îi vomită întregi și nemestecați.

În dimineața acestui prim an de după plecarea ta m-am dus cu Alejandro în pădurea căreia îi zicem acum „pădurea Paulei”. Mare dovadă de înfumurare, căci este vorba de un parc public. Ploua și era frig, pantofii ni se înnoroiu, aerul mirosea a pin și printre copaci se strecura o lumină tristă de iarnă. Nepotul alerga înainte, crăcănât și dând din mâini ca o rață. Am ajuns la pârâul năvalnic unde împrăștiase cenușa ta. L-a recunoscut imediat.

— Paula era bolnavă ieri, a spus; la el tot ce ține de trecut e ieri.

— Da. A murit.

— Cine a omorât-o?

— Nu e ca la televizor, Alejandro, uneori oamenii se îmbolnăvesc și mor, uite-așa.

— Unde se duc morții?

— Nu știu exact.

— Ea a plecat pe acolo, a spus, arătând pârâul.

— Cenușa ei s-a dus pe apă, dar sufletul ei trăiește în pădurea asta. Nu ți se pare frumos?

— Nu. Mai bine stătea cu noi.

Am mai adăstat o vreme în templul de verdeață care ne făcea să te simțim, tangibilă și prezentă precum vântul rece și ploaia care cădea.

După-amiază ne-am adunat toată familia - chiar și Ernesto, care a venit de la New Jersey - plus câțiva prieteni. Așezați în living, am mulțumit pentru darurile pe care ni le-ai făcut și continui să ni le faci: nașterea nepoatei Sabrina și Nicole, îmbogățirea tribului cu cele două mame, Fu și Grace, venirea lui Sally. O

lumânare simplă și albă, cu o gaură în mijloc, stă pe altarul făcut cu fotografiile și amintirile tale.

Cu un an înainte, la trei zile după moartea ta, mă întâlnisem cu Surorile Haosului Perpetuu acasă la una din ele, așa cum făceam în fiecare marți, și aprinseserăm șase lumânări noi. Eram încovoiată de durere. „Simt un foc care mă arde chiar în mijloc”, le-am spus eu. Ne-am luat de mâini, am închis ochii, ele m-au înconjurat cu gânduri bune și rugăciuni. Eu așteptam un semn, ceva care să-mi spună că nu dispăruseși în neant definitiv, că spiritul tău mai era pe undeva. Deodată, am auzit-o pe Jean: „Isabel, ia uite la lumânarea ta”. Lumânarea mea ardea de la mijloc. „Focul care te arde”, a mai spus ea. Am așteptat. Flacăra a topit ceara și a format o gaură în centrul lumânării, care însă nu s-a rupt. Așa cum se aprinsese inexplicabil, flacăra s-a stins după câteva clipe. Lumânarea a rămas găurită, dar dreaptă; mi s-a părut că ăsta era semnul pe care-l așteptam, clipirea din ochi pe care mi-o trimiteai din altă dimensiune: arsura morții tale nu mă va frânge. Mai târziu Nico a cercetat lumânarea și n-a găsit explicația flăcării ciudate din centru; poate că era defectă și mai avea încă un fitil care se aprinsese de la o scânteie. „Și de ce cauți o explicație, mamă? Contează întâmplarea. Ai primit semnul pe care-l cereai, e de-ajuns”, a încercat Nico să mă liniștească, presupun, căci, având în vedere scepticismul lui sănătos, nu cred că se împăca cu ideea unui miracol.

Fu ne-a explicat că ardem tămâie pentru că fumul se ridică precum gândurile noastre; lumina lumânărilor înseamnă înțelepciune, limpezime și viață; florile simbolizează frumusețe și continuitate, pentru că atunci când mor lasă semințe pentru alte flori, la fel cum noi ne lăsăm semințele în nepoți. Apoi am depănat amintiri. Ultima a vorbit Celia: „Paula, nu uita că ai trei nepoți, trebuie să ai grijă de ei, să nu faci și ei porfirie. Și veghează și asupra Sabrinei, ca să trăiască mult și să fie fericită. Și vezi că lui Ernesto îi trebuie o altă nevastă, așa că pune-te pe treabă și fa-i rost de una”.

În fine, am amestecat un pic din cenușa ta, pe care o păstrasem, cu pământ și am plantat un copăcel într-un ghiveci, cu gândul că atunci când va fi destul de mare să-l transplantăm ori în grădină, ori în pădurea ta.

A venit și Cheri Forrester în seara aceea, buna și înțelegătoarea noastră doctoriță, a venit și înțeleptul Miki Shima, care cu câteva zile în urmă îmi ghicise în bețișoarele de I Ching și ieșise următorul verdict: „Femeia a îndurat cu răbdare pământul pustiit, traversează desculță și hotărâtă râul, contează pe niște oameni de departe, dar nu o însoțește nimeni, trebuie să pășească singură prin vad”. Mie mi s-a părut cât se poate de limpede. Doctorul Shima mai avea și un mesaj de la tine: „Paula e bine, își urmează drumul spiritual, însă ne veghează și este cu noi. Zice să n-o mai plângem, vrea să ne vadă veseli”. Nico și Willie s-au uitat unul la altul cu coada ochiului, nu prea cred ei în ce spune acest domn, nu poate dovedi nimic, eu, în schimb, am fost sigură că era glasul tău, căci exact asta spuseseși și în testament: „Vă rog, nu fiți triști. Sunt în continuare cu voi toți, ba chiar mai aproape. La un moment dat ne vom reîntâlni spiritual, deocamdată însă vom continua să fim alături cât timp vă veți aminti de mine. Nu uitați că noi, spiritele, îi ajutăm, însoțim și apărăm mai bine pe cei mulțumiți”. Asta ai scris. Cheri Forrester plângea de sărea cămașa pe ea, maică-sa murise exact la aceeași vârstă ca tine și mai și semănați fizic, ne-a spus ea.

Îmi propusesem ca în ziua asta memorabilă să scriu cuvântul „Sfârșit” la manuscris și să ți-l ofer ca un dar. Fu a binecuvântat teancul de foi legate cu o panglică roșie, după care am ciocnit cupele de șampanie și am tăiat un tort de ciocolată. A fost emoționant, n-a fost o atmosferă de doliu, mai curând una de sărbătoare fără tãmbãlãu. Sãrbãtoream faptul cã în sfãrșit erai liberã dupã lungã perioadã de prizonierat.

Tristețe. Așa cum ne spusese terapeutul, în viața lui Willie și a mea era tristețe, dar nu un sentiment paralizant, ci conștiința atãtor pierderi și greutăți care ne colorau realitatea. Trebuia adesea să ne cumpãnim greutatea din spinare și să mergem mai departe fãrã să cãdem. Era și mult haos, aveam impresia cã ne aflãm în mijlocul furtunii, atenți să închidem bine ușile și ferestrele pentru ca vijelia să nu ne doboare.

Biroul de avocaturã al lui Willie funcționa pe credit. Willie accepta cazuri fãrã speranță, cheltuia mai mult decãt câștiga, plãtea o droaie de angajați inutili și se lupta cu impozitele. Era un administrator slab, iar Tong, credinciosul sãu contabil chinez, nu putea ține totul sub control. Apariția mea în viața lui i-a adus stabilitate, cãci l-am putut ajuta cu cheltuielile urgente, aveam grijã de casã, am pus ordine în conturile bancare și am eliminat majoritatea cãrților de credit. Și-a mutat biroul din oraș într-o casã victorianã pe care am cumpãrat-o în Sausalito, localitatea cea mai pitoreascã de pe malul golfului San Francisco. Fusese construitã pe la 1870 și avea un pedigree notabil: fusese primul bordel din localitate, pe urmã fusese bisericã, apoi fabricã de biscuiți cu ciocolatã, iar acum, ajunsã o adevãratã ruinã, trecuse în mâinile noastre. Adicã, dupã spusele lui Willie, coborãse tot mai jos pe scara socialã. Era ascunsã printre copaci seculari și gãunoși, în pericol să se prãbușeascã peste casele vecinilor la prima furtunã. Am fost siliți să tãiem unii din ei. Au venit asasinii, s-au cãțãrat cu topoare și fierãstraie, s-au agãțat de corzi și au purces să taie victimele, care sãngerau tãcut, așã cum mor copacii. Am plecat imediat, incapabilã să asist la mãcel. A doua zi n-am mai recunoscut casa: era dezgolitã și vulnerabilã, cu lemnãria distrusã de vreme și termite, cu olanele strãambe și jaluzelele rupte. Copacii ascunseserã halul în care era, acum, fãrã ei, semãna cu o curtezanã decrepitã. Willie și-a frecat voios mâinile, cãci într-o incarnare anterioarã fusese constructor de catedrale. „O s-o refacem așã cum a fost la început”, a declarat el și a pornit să gãseascã planurile originale ca să-i redea grația victorianã. A reușit din plin, cãci zidurile ei pãstreazã și acum parfumul franțuzesc al oficiantelor, boarea de tãmãie creștinã și aroma de ciocolatã.

În camerele în care doamnele nopții își făceau clienții să uite de necazuri, Willie se luptã cu incertitudinile legii. În fosta remizã a trãsurilor, m-am luptat cu fantomele mele literare ani în șir, pãnã mi-am amenajat spațiul în care scriu acum. Profitând de mutare, Willie a scãpat de jumãtate din angajați și a început să-și selecteze mai bine cazurile, dar afacerea tot prost mergea. „Pune mâna și socotește, Willie, muncești pentru un dolar pe orã”, i-am deschis eu ochii. Nu i-a plãcut defel calculul meu, în schimb Tong, care lucra cu el de treizeci de ani și-l scãpase la mustață de faliment, și nu doar o datã, a fost de acord cu mine. Ce să fac, am crescut cu un bunic basc extrem de atent cu banul, iar mai apoi cu unchiul Ramón, care trãia din te miri ce. Filozofia tatãlui meu vitreg era „Suntem

imens de bogați”, deși nevoia îl făcea să fie foarte prudent cheltuielile. Își propunea să se bucure de viață cu stil și trăgea de fiecare bănuț din leafa modestă de funcționar public ca să-și țină cei patru copii ai săi și cei trei ai mamei. Unchiul Ramón împărțea banii în plicuri, numărând și răsnumărând fiecare hârtie, ca să ajungă pentru cheltuielile săptămânii. Dacă reușea să economisească ceva, ne scotea la o înghețată. Mama, pe care lumea a văzut-o dintotdeauna ca pe o femeie în pas cu moda, își cosea hainele acasă, transformând aceeași rochie în fel și chip. Duceau o viață mondenă intensă, obligatorie pentru diplomați, iar ea avea o rochie de bal de mătase gri, căreia îi schimba întruna mânecile, panglicile și cordonul, astfel că în fotografii pare să poarte mereu altceva. Nici lui, nici ei nu i-ar fi trecut prin minte să se îndatoreze. Așa cum am descoperit la ședințele de terapie făcute la o vârstă adultă, unchiul Ramón mi-a dăruit instrumentele cele mai folositoare pentru viață: o memorie selectivă, care-și amintește doar de părțile bune, o prudență logică în a vedea prezentul și un optimism sfidător în ce privește viitorul. Mi-a mai transmis și puterea de muncă și m-a învățat să nu mă plâng, că face rău la sănătate. A fost prietenul meu cel mai bun, căruia îi spuneam tot. Astfel că felul în care am fost crescută și lipsurile exilului m-au făcut să am o mentalitate de țarancă în materie de bani. Dacă ar fi după mine, mi-aș ascunde economiile sub saltea, precum acel amoretz al Tabrei care-și ținea acolo lingourile de argint. Mă îngrozea modul în care Willie azvârlea cu banii, dar dacă spuneam ceva ieșea scandal.

După ce manuscrisul *Paula* a plecat în Spania și a ajuns cu bine în mâinile lui Carmen Balcells, agenta mea-mamă bună, m-a doborât oboseala. Eram ocupată cu familia, călătoriile, conferințele și cu biroul meu, care atinsese niște proporții nebănuite. Dar timpul trecea degeaba, mă învărteam ca un câine în jurul cozii și nu produceam mai nimic. Încercam să scriu, terminasem aproape documentația pentru o carte despre febra aurului în California, dar mă așezam în fața calculatorului cu mintea clocotind de ideai pe care nu reușeam să le concretizez pe ecran. „Îți trebuie timp, încă ești în doliu”, îmi spunea mama în scrisorile ei, același lucru mi-l spunea cu blândețe Bunica Hilda, care pe atunci pendula între casa fiică-sii din Chile și casa noastră din California. Draga de ea, mama Hilditei, care a fost prima nevastă a fratelui meu Pancho, devenise bunica noastră adoptivă, mai ales a lui Nico și a ta, pe care v-a răsfățat dintotdeauna. Mi-a fost complice în toate nebuniile tinereții, iar vouă v-a fost alături în toate aventurile.

Marijuana și silicoane

Neobosită, mărunțică și veselă, Bunica Hilda reușise să evite în viață tot ce i-ar fi putut pricinui neazuri, pesemne că așa se explică firea ei blândă. O adevărată sfântă: nu vorbea de rău pe nimeni, evita certurile, suporta fără crâcnire stupizeniile celorlalți și putea să devină aproape transparentă dacă voia. Într-o perioadă a dus pe picioare o pneumonie două săptămâni, până au început să-i clănțâne dinții și să i se aburească ochelarii de febră, de-abia atunci ne-am dat seama că era pe ducă. A stat zece zile într-un spital american în care nimeni nu vorbea spaniola, amuțită de spaimă, dar dacă o întrebam cum se simte, ne spunea că foarte bine și că iaurtul și jeleul de aici erau mai bune decât cele din Chile. Plutea într-o nebuloasă, nu știa englezește, iar nouă nu ne trecea prin minte să-i traducem amestecul lingvistic pe care-l vorbeam în casă. Dacă nu înțelegea cuvintele, observa în schimb gesturile. Un an mai târziu, când a început drama Celinei, a fost prima care a bănuțit ceva, căci vedea anumite semne invizibile celorlalți. Ca medicamente nu lua decât niște pilule misterioase și verzi, pe care le înghițea ori de câte ori atmosfera se tensiona în jurul ei. Sigur că a știut de absența ta, Paula, dar se prefăcea că ești plecată într-o călătorie și vorbea de tine la viitor, de parcă te-ar fi văzut chiar a doua zi. Avea o răbdare infinită cu nepoții mei și, cu toate că nu cântărea decât patruzeci și cinci de kile și avea oase de porumbiță, n-o lăsa pe Nicole din brațe. Mi-era teamă că nepoată-mea avea să ajungă la cincisprezece ani fără să știe să meargă.

— Sus inima, soacră-mea! Ca să ai inspirație literară îți trebuie o țigară cu marijuana, m-a sfătuit într-o zi Celia, care încă nu încercase așa ceva, dar murea de curiozitate.

— Ba nu, doar îți năclăiește mintea și nu ajută deloc la inspirație, a fost de părere Tabra, care avea experiență.

— Și de ce n-am încerca? a tranșat problema Bunica Hilda.

Așa am ajuns cu toatele acasă la Tabra să fumăm iarbă, după ce avuseserăm grijă să anunțăm că plănuiam o meditație spirituală.

Seara a început rău, pentru că Bunica a rugat-o pe Tabra să-i facă găuri în urechi și mașinăria de fier s-a blocat, prinzându-i lobul. Văzând sângele, Tabrei i s-au muiat genunchii, dar Bunica s-a ținut tare. A ținut aparatul de jumătate de kilogram până când a venit Nico, după un ceas, cu trusa lui de scule să deblocheze mecanismul. Urechea însângerată își dublase volumul. „Acum fă-mi și la urechea cealaltă”, i-a spus Tabrei. Nico a rămas să repare încă o dată mașinăria, după care ne-a lăsat la „meditația spirituală”.

În timpul operațiunii de găurire a urechilor, sânii Tabrei au atins-o pe Hilda de câteva ori, facând-o să-i privească pe furis, până n-a mai rezistat și a întrebat-o ce avea acolo. Prietena mea vorbește spaniola, așa că i-a răspuns că erau din silicon. Că pe când era tânără învățătoare în Costa Rica s-a dus la doctor pentru că-i ieșise o spuzeală pe un braț. Medicul i-a spus să-și scoată bluza, deși Tabra i-a repetat că era ceva local. S-a executat, iar omul a exclamat: „Vai, dar ești plăță

ca o scândură!” Apoi i-a propus o soluție din care să iasă amândoi în câștig. „Vreau să mă specializez în chirurgie plastică, dar n-am clienți. Ce-ar fi să mă lași să fac primul experiment pe tine? Nu-ți iau nici un ban și-ți fac niște țâțe formidabile”. La o propunere atât de generoasă și exprimată atât de delicat, Tabra n-a îndrăznit să refuze. N-a refuzat nici când omul i-a propus să se culce cu el, onoare pe care o aveau doar unele paciente, după cum i-a explicat doctorul, dar s-a opus când omul a dorit asta și cu sora ei de cincisprezece ani. Așa a ajuns Tabra să aibă protezele acelea tari ca piatra.

— În viața mea n-am văzut niște sâni atât de tari, a spus Bunica Hilda.

I-am atins și Celia, și eu, după care am vrut să-i vedem. Chiar că erau ciudați, parcă erau mingi de fotbal american.

— De când umbli cu chestiile astea? am vrut eu să aflu.

— De vreo douăzeci de ani.

— Du-te să te vadă cineva, nu mi se pare normal.

— Nu-ți plac?

Ne-am scos și noi bluzele ca să comparăm. Sâni noștri n-o să apară nicicând într-o revistă erotică, dar măcar sunt moi la pipăit, așa cum i-a făcut natura, nu ca aceia, tari precum un cauciuc de camion. Ea a fost de acord s-o însoțim la un specialist și, nu după mult timp, la clinica de chirurgie plastică a început „odiseea țâțelor”, cum i-am spus în familie, un șir de accidente nefericite, al căror singur avantaj a fost consolidarea prieteniei mele cu Tabra.

La lăsarea nopții am făcut un foc sub copaci și am fript cârnați și bezele pe băț. După care am aprins una din țigările procurate deloc ușor. Tabra a tras de două ori, a declarat că iarba o făcea să cadă pe gânduri, a închis ochii și a adormit instantaneu. Am transportat-o cu greu în casă, unde am lăsat-o pe jos, acoperită cu o pătură, și ne-am întors sub copacii înmiresmați din grădină. Era lună plină, izvorul umflat de ploaie susura printre pietre. Celia ne-a cântat la chitară melodii nostalgice, Bunica s-a apucat să tricoteze între două fumuri de țigară, țigări care nu ne-au ridicat deloc la cer, așa cum așteptam, doar ne-au făcut să râdem și să ne piară somnul. Am stat acolo povestind până în zori, când Bunica a declarat că vrea un whisky, pentru că marijuana nu e bună nici măcar să-ți încălzească oasele. După vreo zece ore, Tabra s-a trezit, s-a uitat la scrumieră și a socotit că fumaserăm o duzină de țigări fără consecințe vizibile, deducând cu uimire că eram imune. Bunica a bănuț că țigările erau umplute cu paie.

Îngerul morții

În toamna acelui an, pe când în casă începea să se respire o pace neobișnuită și ne lăsam pradă unei lăncezeli periculoase, ne-a vizitat un înger al morții. Era partenerul lui Jennifer, un tip confuz, cu chipul buhăit al băutorilor învederați. Din bâiguiala sa anevoioasă, pe care Willie o descifra cu greu, a aflat că Jennifer dispăruse. Nu mai știa nimic de ea de vreo trei săptămâni, de când plecase să-și viziteze o mătușă din alt oraș. Care mătușă spunea că ultima dată o văzuse în compania unor tipi dubioși care veniseră s-o ia cu o camionetă. Willie i-a reamintit omului că Jennifer avea obiceiul să dispară cu lunile, dar acela a insistat, adăugând că era foarte bolnavă și era imposibil să fi plecat departe. Willie s-a apucat să caute sistematic prin închisori și spitale, a vorbit cu poliția, a apelat la FBI ca să afle dacă fiică-sa nu părăsise cumva statul, a angajat chiar și un detectiv privat, totul fără nici un rezultat, în vreme ce Fu și Grace îi puneau să se roage pe membrii Centrului de Buddhism Zen iar eu făceam același lucru cu Surorile Haosului Perpetuu. Nu-mi mirosea a bine povestea tipului, dar Willie m-a asigurat că în astfel de cazuri primul suspect în ochii legii e partenerul, mai ales dacă are un cazier încărcat, așa că precis îl cercetaseră temeinic.

Se spune că nu-i durere mai mare decât moartea unui copil, dar eu cred că dispariția e ceva și mai rău, căci rămâne îndoiala: a murit? a suferit? Păstrezi iluzia că ar fi încă în viață, dar te întrebi ce fel de viață și de ce nu ia legătura cu familia. Ori de câte ori suna telefonul seara târziu, lui Willie îi sărea inima din piept de speranță și frică: poate era Jennifer să-l roage să vină s-o ia de undeva, sau poate era poliția, care-i cerea să vină la morgă să o identifice.

Au trecut luni, nu aveam nici o veste, dar Willie se agăța de gândul că Jennifer era în viață. Nu știu cine i-a sugerat să consulte o clarvăzătoare care mai ajuta poliția să rezolve unele cazuri, având darul de a găsi cadavre și persoane dispărute; așa ne-am pomenit noi în bucătăria unei case cam dărăpănate din zona portului. Femeia numai față de ghicitoare nu avea, nici gând de fuste înstelate, ochi fardați sau glob de cristal - era o grăsană în teniși și capot, care ne-a făcut să așteptăm până își termină de spălat câțelul. Bucătăria era însă curată, mică și ordonată, cu două scaune de plastic galben pe care ne-am așezat. Potaia odată uscată, ne-a servit cu cafea și s-a așezat pe o laviță în fața noastră. Au trecut câteva minute, ne-am băut cafeaua, apoi Willie a pus-o la curent cu motivul vizitei noastre și i-a arătat niște fotografii ale fiică-sii din perioada când era cât de cât bine, dar și ultimele, făcute la spital, când era foarte bolnavă, cu Sabrina în brațe. Femeia le-a privit pe rând, și-a așezat mâinile pe ele și a închis ochii. „Au luat-o niște bărbați cu o mașină”, a spus după o lungă tăcere.” Au ucis-o. I-au aruncat corpul într-o pădure, lângă râul Russian. Văd apă și un turn din lemn, trebuie să fie un foișor forestier.”

Willie a pălit și n-a spus nimic. Am lăsat pe masă plata convenită, de trei ori mai mult decât consultația la un medic, mi-am luat bărbatul de mână și l-am târât până la mașină. I-am scos cheile din buzunar, l-am împins pe scaun și am condus cu mâini tremurătoare și ochii încetoșați spre casă, luând-o pe pod. „Nu trebuie să

crezi nimic, Willie, astea sunt pălăvrăgeli de șarlatani”, l-am implorat „Știu, știu”, a zis, dar răul era făcut. Totuși, a cedat nervos de-abia mult mai târziu, când ne-am dus să vedem filmul *Dead Man Walking*, la secvența în care o fată e asasinată într-o pădure, exact cum ne spusese ghicitoarea aceea. În liniștea și întunericul sălii s-a auzit un strigăt sfâșietor, un vaiet de animal rănit. Era Willie, care se prăbușise cu capul pe genunchi. Am ieșit la timp, iar în parcare, închiși în mașină, am plâns îndelung pentru fiica dispărută.

Un an mai târziu, Fu și Grace au organizat la Centrul Zen o ceremonie de comemorare, menită să confere demnitate acestei vieți tragice și să pună punct finalului inexplicabil care lăsase toată familia în suspans. Micul nostru trib, inclusiv Tabra, Jason și Sally, mama lui Jennifer însoțită de câteva prietene, ne-am adunat în sala în care serbasem prima aniversare a Sabrinei, în fața unui altar cu pozele lui Jennifer din vremurile cele mai bune, printre flori, tămâie și lumânări. În centru puseseră și o pereche de pantofi, simbol al noului drum pe care pornise. Deși emoționați de bunele intenții ale acestor oameni, Jason și Willie tot au schimbat un zâmbet văzând pantofii: Jennifer n-ar fi purtat în veci așa ceva, trebuiau să pună mai curând niște sandale mov cu toc înalt. O cunoșteau bine amândoi, și-au zis că, dacă ea ar fi fost de față, ar fi pufnit în râs, căci tot ce mirosea a New Age i se părea ridicol, în plus nu era genul care să se lamenteze; îi lipsea complet autocompătirea, era îndrăzneată și curajoasă. Poate că dacă n-ar fi căzut în mrejele drogurilor, care au târât-o în mizerie, ar fi avut o soartă aventuroasă, căci avea forța tatălui său. Din cei trei copii ai lui Willie, doar Jennifer îi moștenise inima de leu, pe care o transmisese la rândul ei fică-sii. Ca și Willie, Sabrina cade, dar se ridică întotdeauna. Fetița asta, care nici măcar nu-și cunoscuse mama, era și ea la ceremonie, în brațele lui Grace. La sfârșit, Fu i-a dat lui Jennifer un nume buddhist: U Ka Dai Shin, adică „aripi de foc, inimă mare”. Un nume potrivit.

În timpul ceremoniei, Jason a avut impresia că aude vocea soră-sii: „Ce tâmpenii faceți voi aici? Habar n-aveți ce mi s-a întâmplat! Aș putea fi în viață, dar chestia e că n-o să aflați niciodată”. Poate de aceea Jason n-a încetat s-o caute, iar acum, când există probele ADN, tot mai caută în vastele arhive de nenorociri ale poliției. Cât despre mine, în timp ce meditam am avut o viziune limpede: Jennifer stătea pe malul unui râu, își bălăcea picioarele și arunca pietricele în apă. Purta o rochie de vară, era tânără și sănătoasă, fără urmă de durere. Razele soarelui prin frunziș îi luminau părul blond și trupul svelt; după care se ghemuia pe jos și închidea ochii. Seara i-am descris scena lui Willie și am căzut de acord că acesta îi fusese sfârșitul, nu cel spus de ghicitoare: era obosită, a adormit și nu s-a mai trezit. A doua zi dimineață, ne-am dus amândoi în pădure, am scris numele lui Jennifer pe o hârtie, am ars-o și am aruncat cenușa în același pârâu pe care îți împrăstiasem cenușa. Nu v-ați cunoscut pe lumea asta, Paula, dar îmi place să-mi închipui că spiritele voastre se joacă printre copaci ca niște surori.

Viața în familie

În 1994 toata presa scria despre Rwanda. Veștile despre genocid erau atât de terifiante, că-ți venea greu să le crezi: copii asasinați, mame însărcinate despicate cu cuțitul ca să li se smulgă fătul, familii întregi ucise, sute de orfani flămânzi rătăcind pe drumuri, sate incendiate cu tot cu locuitorii lor.

— Cui îi pasă de ce se petrece în Africa?! Niște negri nenorociți care mor pe acolo, spunea Celia, indignată, dar cu glasul arzând de o furie ascunsă.

— E groaznic, dar mai bine spune-mi de ce ești atât de deprimată, o cercetam eu.

— Imaginează-ți că i-ar hăcui pe copiii mei, izbucnea ea și începea să plângă.

Ceva se petrecea în sufletul noră-mii. N-avea o clipă de tihnă, muncea din răspuțeri, cred că plângea pe ascuns și slăbea pe zi ce trece, dar afișa o veselie necuviincioasă. Ajunsese de-a dreptul obsedată de știrile rele din presă, pe care le comenta cu Jason, singurul din familie care citea ziarele și putea analiza faptele cu instinct de jurnalist. Pe el l-am auzit punând pentru prima dată în legătură religia cu teroarea, cu mult înainte ca fundamentalismul și terorismul să ajungă, practic, sinonime. Ne-a explicat că violența din Bosnia, din Orientul Apropiat și din Africa, excesele talibanilor din Afganistan și alte lucruri aparent fără legătură erau determinate atât de ura de rasă, cât și de cea religioasă.

Jason și Sally aveau de gând să se mute imediat ce-ar fi găsit un apartament, dar căutaseră în zadar ceva pe măsura modestelor lor posibilități. Ne-am oferit să-i ajutăm, dar fără să insistăm prea mult, ca să nu creadă că vrem să scăpăm de ei. Era bine cu ei, erau amuzanți și destindeau atmosfera. Jason îndrăgostit pentru prima dată și vorbind de căsătorie era de-a dreptul înduioșător, deși Willie era convins că nu facea pereche potrivită cu Sally. Nu știi cine-i băgase ideea asta în cap, că doar păreau să se înțeleagă foarte bine.

Bunica Hilda petrecea lungi perioade în California, sub influența ei casa noastră devenise un adevărat tripou. Până și nepoții mei, niște inocenți cu suzeta în gură, învățaseră să trișeze la cărți. I-a învățat atât de bine, încât la zece ani Alejandro și-ar fi putut câștiga pâinea cu un pachet de cărți de joc. O dată, pe când era încă un mucos cu ochelari rotunzi și dinți de castor, a ajuns la o tabără de tipi cu mutre fioroase, care se opriseră cu camionetele și motocicletele pe plajă. Hândrălăii în maiouri, tatuați, cu cizme cu ținte și burtă de mari băutori de bere nu l-au speriat pe Alejandro pentru că a văzut că jucau cărți. S-a apropiat foarte sigur pe el și i-a rugat să-l lase și pe el. A fost primit de un cor de râsete, dar nu s-a lăsat. „Aici jucăm pe bani, măi țacă.” Alejandro a insistat; avea încredere pentru că o bătea deja pe Bunica Hilda și avea cinci dolari, bani mărunți. Tipii i-au spus să se așeze și i-au oferit o bere, pe care el a refuzat-o amabil, interesat doar de jocul de cărți. După douăzeci de minute nepotu-meu le curățase pe cele șapte matahale și părăsea locul cu buzunarele pline de bancnote, sub o ploaie de înjurături.

Trăiam ca într-un trib, după modelul chilian, eram mereu împreună. Bunica se simțea perfect cu Celia, Nico și copiii; prefera compania lor și petrecea mult

timp la ei acasă. Îi explicasem că mamele Sabrinei erau lesbiene, buddhiste și vegetariene, trei cuvinte pe care nu le cunoștea. Inacceptabil i s-a părut doar că erau vegetariene, dar tot s-au împrietenit. Le vizita la Centrul de Buddhism Zen și le îndemna să mănânce hamburgeri, să bea mărgărită și să joace poker. Mama și unchiul Ramón, inefabilul meu tată vitreg, veneau și ei destul de des din Chile, uneori venea și fratele meu Juan din Atlanta, cu o expresie gravă de episcop pe chipul plecat, căci studia teologia. După patru ani de studiu într-ale divinității, Juan a absolvit cu onoruri; a hotărât atunci că nu avea stofa de predicator și s-a întors la meseria pe care o face și acum, cea de profesor universitar de științe politice. Willie cumpăra provizii *en gros* și gătea pentru toată tabăra aceea de refugiați. Parcă-l văd în bucătărie, atacând cu un cuțit plin de sânge un sfert de vacă, prăjind saci întregi de cartofi și tocând tone de salată. În clipele de mare inspirație făcea *tacos* mexicane picante și mortale, ascultându-și discurile cu melodii *rancheras*. Bucătăria rămânea ca după o nuntă, comesenii își lungeau degetele, după care trăgeau ponoasele excesului de grăsime și sos de ardei iute.

Casa era vrăjită: se mărea și se micșora după necesități. Cocoțată la jumătatea unei coline, avea o vedere panoramică asupra golfului, patru camere la etaj și un apartament la parter. Acolo am instalat în 1992 salonul de spital în care ai petrecut câteva luni fără să modifizi ritmul acestei familii. Uneori mă trezeam noaptea auzind murmurul amintirilor proprii și al celor visate de alții, mă ridicam din pat și străbăteam încăperile, recunoscătoare căldurii și calmului din casă. „Nu ni se poate întâmpla nimic rău, răul a plecat pentru totdeauna, spiritul Paulei ne veghează”, îmi spuneam. Câteodată mă prindeau zorile cu nuanțele lor capricioase de piersică și pepene verde și mă aplecam să privesc peisajul de la poalele dealului prin ceața care se ridică de pe apă, străbătută de găștele sălbatice care zburau spre sud.

Celia începea să se refacă după cele trei nașteri și se pregătea să plece în Venezuela la nunta soră-sii. Avea acum viză de rezident care-i permitea să plece în străinătate și să se întoarcă în Statele Unite. Nico și copiii s-au mutat temporar la noi, soluție ideală după părerea Bunicii: „De ce să nu stăm cu toții la un loc, așa cum se cuvine?” Între timp, la Caracas, Celia se confruntase cu ceea ce lăsase în urmă atunci când se măritase cu Nico, ceva deloc plăcut, din câte mi-am dat seama, căci a revenit cu nervii la pământ și hotărâtă să rupă orice legătură cu o parte din rude. S-a lipit de mine și m-am hotărât s-o apăr de toate, chiar și împotriva voinței sale. Slăbea din nou, așa că am făcut un consiliu de familie și am silit-o să se ducă la un specialist, care i-a recomandat psihoterapie și antidepressive. „Nu cred eu în astea”, îmi spunea, dar tratamentul a ajutat-o și în curând zgreptăna din nou la chitară și ne facea să râdem sau să ne înfuriem cu părerile ei. În ciuda perioadelor inexplicabile de tristețe, maternitatea o făcuse să înflorească.

Copiii erau un circ permanent și Bunica ne aducea zilnic aminte să ne bucurăm de ei cât sunt mici, că după aia cresc - chiar prea repede. Mai mult decât rețetele medicilor, copiii au ajutat-o pe Celia în perioada de care vorbesc. Alejandro, mai curând timid, dar foarte isteț, emitea bâlbâindu-se sentințe înțelepte cu aceeași voce răgușită ca a maică-sii. De Paști, înainte de a ieși cu coșulețul să caute ouăle vopsite printre tufele din grădină, mi-a șoptit la ureche că

iepurii nu fac ouă pentru că sunt mamifere. „Și-atunci cine a lăsat ouăle de Paști?” am întrebat eu ca o proastă. „Tu”, a răspuns el. Nicole, mezina, a trebuit să se ferească de frații ei mai mari încă de când a început să meargă. La o aniversare am avut ideea proastă de a-i dăruia lui Alejandro, care mă implorase în genunchi și bătând din genele de fată, un set de pumnale Ninja din plastic. Mai întâi le-am cerut permisiunea părinților - care se opuneau armelor și televizorului, cele două tabuuri New Age din California pentru că copiii nu trebuie să crească sub un clopot de sticlă, mai bine să-i contaminezi de mici, ca să devină imuni. Firește că mi-am prevenit nepotul să nu-și atace surorile, dar a fost ca și cum i-aș fi dat o prăjitură și i-aș fi interzis s-o mănânce. După nici cinci minute, lansa un cuțit spre Andreea, care i-a răspuns imediat cu aceeași monedă, după care amândoi au atacat-o pe Nicole. La un moment dat, cei mari mi-au trecut prin fața ochilor alergând speriați, urmăriți de aia mică. Nicole, care încă mai umbla în pampersși, urla ca apașii din filme și ținea câte un pumnal în fiecare mână. Andreea era cea mai pitorească, se îmbrăca în roz de sus până jos, minus papucii verde-lămâie, în buclele blonde își puneă de-a valma tiare, panglici de la cadouri și flori de hârtie și trăia într-o lume imaginară. Mai avea și Forța Trandafirie, un inel magic cu piatră tot roz, cu care putea preface broccoli-ul în înghețată de căpșuni și da de la distanță un picior în fund colegului care o necăjise în recreație. Într-o zi învățătoarea a certat-o, iar ea i s-a proțăpuit în față, întinzând mâna cu inelul cel vrăjit: „Mie să nu-mi vorbești așa! Eu sunt Andreea!” Altă dată a venit acasă mânănită rău și s-a agățat de pieptul meu.

- Am avut o zi groaznică, a suspinat.
- Cum, chiar n-a fost nimic frumos în toată ziua asta?
- Ba da, o fetiță a căzut și și-a spart dinții.
- Și asta e de bine? Ce Dumnezeu, Andreea!
- Este, că n-am fost eu.

Mesaje

Paula s-a publicat în Spania cu o fotografie a ta pe copertă, pe care ți-o făcuse Willie, unde apari zâmbitoare și plină de viață, cu pletele negre acoperindu-te ca o mantie. Curând am început să primesc sute de scrisori, care umpleau sertarele din birou; Celia n-avea timp să le ordoneze și să răspundă. Primisem și înainte scrisori de la cititori entuziaști, deși trebuie să recunosc că nu toate motivate de cărțile mele: unele conțineau tot felul de cereri, precum cea a unui tip care scrisese optsprezece cărți inedite și se oferea, galant, să se asocieze cu mine și să împărțim jumi-juma drepturile de autor, sau cea a doi chilieni din Elveția, care-mi cereau bilete de avion ca să se întoarcă în Chile, pentru că din cauza unchiului meu Salvador Allende fuseseră siliți să se exileze. Dar nimic nu se compară cu avalanșa de scrisori care ne-a potopit după publicarea acestei cărți. Voiam să le răspund tuturor, măcar cu două vorbe aruncate pe o carte de vizită, pentru că fiecare misivă fusese scrisă din inimă și trimisă în neant, o parte editorilor sau agentei, multe prin prieteni sau librării. Stăteam noaptea să fac cărți de vizită din hârtie japoneză adusă de prietenul Miki Shima, pe care lipeam bucățele de argint sau pietre semiprețioase de la Tabra. Scrisorile primite erau atât de emoționante, încât după niște ani, când cartea fusese tradusă în mai multe limbi, câțiva editori din Europa au avut ideea să publice și o selecție din corespondența aceea. Îmi scriau părinți care-și pierduseră un copil, dar majoritatea mesajelor erau de la tineri care se identificau cu tine, inclusiv destule tinere care doreau să-l cunoască pe Ernesto, care se îndrăgostiseră de acest văduv fără a-l cunoaște. Înalt, brunet, bine legat și tragic, atrăgea femeile. Nu cred că a rămas neconsolat, nu e un sfânt, celibatul nu e trăsătura sa forte, mi-a spus-o și el, o știai și tu. Ernesto pretinde că, dacă nu s-ar fi amoretat de tine, ar fi făcut seminarul teologic și s-ar fi făcut preot, dar mă îndoiesc. Are nevoie de o femeie alături.

Eram foarte ocupată cu corespondența, n-aveam timp de scris, chiar și comunicarea cu maică-mea s-a rărit: în loc de mesajul zilnic care ne unise decenii la rând, vorbeam la telefon sau ne trimiteam scurte mesaje prin fax. Corespondența noastră din acea perioadă e plicticoasă rău, nimic nu se compară cu scrisorile trimise prin poștă, cu pasul ei de țeastoasă și intimitatea ei, nimic nu se compară cu plăcerea de a aștepta poștașul, de a deschide plicul, a extrage foile împăturite și a citi veștile de acum două săptămâni. Dacă erau rele, nu mai avea importanță, dacă erau bune, era un motiv de bucurie și acum.

Printre scrisorile sosite a fost și aceea a unei tinere infirmiere care te îngrijise la Secția de terapie intensivă a spitalului din Madrid. Celia a deschis-o prima. Mi-a dat-o apoi, albă la față, și am citit-o împreună. Infirmiera spunea că după ce citise cartea socotise de datoria ei să ne spună ce se întâmplase. Neglijența medicilor și o pană de curent, care oprise aparatul de oxigen, au fost cele care ți-au distrus creierul. Multe persoane din spital știau asta, dar au ascuns faptele, poate cu speranța că o să mori fără să aibă loc o anchetă. Luni în șir, infirmierele mă vedeau așteptând toată ziua pe culoarul pașilor pierduți, uneori ar fi vrut să-mi spună adevărul, dar le era frică de consecințe. Scrisoarea asta m-a făcut praf mai

multe zile. „Nu te mai gândi la asta, Isabel, nu mai are sens. Asta a fost soarta Paulei. Acum spiritul ei e liber și a scăpat de toate necazurile vieții”, mi-a scris mama după ce i-am spus. „Păi, atunci ar trebui să murim cu toții”, mi-a trecut prin minte.

Cartea de amintiri a suscitât mai mult interes decât o făcuseră toate cărțile mele precedente. Am călătorit mult, am dat sute de interviuri, am ținut zeci de conferințe, am dat mii de autografe. O femeie mi-a cerut nouă, pe nouă cărți, una pentru fiecare din prietenele ei care pierduseră câte un copil, ultima pentru ea. Fiică-sa rămăsese paraplegică în urma unui accident de mașină și, de cum fusese în stare să manevreze scaunul cu roțile, se aruncase în piscină. Atâta durere... Prin comparație, a mea e suportabilă, măcar te-am îngrijit până la sfârșit.

Patru minute de glorie

Filmul făcut după primul meu roman, *Casa spiritelor*, a avut parte de o publicitate ca lumea, având în vedere distribuția vedetelor din perioada aceea: Meryl Streep, Jeremy Irons, Glenn Close, Vanessa Redgrave, Winona Ryder și, preferatul meu, Antonio Banderas. Acum, după ce-au trecut anii, actorii ăștia mi se par la fel de vechi ca filmul mut. Timpul e implacabil.

După ce s-a publicat romanul, destule rude din partea maică-mii s-au supărat pe mine, unii pentru că aveau păreri politice opuse, alții pentru că pretindeau că le trădasem anumite secrete. „Rufele murdare se spală în familie” e un proverb de bază în Chile. Sigur că pentru a scrie cartea am luat ca modele bunicii, niște unchi și alte personaje extravagante din numerosul meu trib chilian, am folosit și din întâmplările pe care le povestise bunicul, plus evenimentele politice ale epocii, însă niciodată n-am crezut că lucrurile pot fi luate literal. Eu dau o versiune modificată și exagerată a faptelor. Bunică-mea n-a mutat nicicând o masă de biliard doar cu forța gândului, așa cum face Clara del Valle, bunicul n-a fost un violator și un criminal, precum Esteban Trueba din roman. Ani de zile neamurile astea n-au vorbit cu mine sau m-au evitat. Credeam că filmul nu va face decât să pună sare pe rană, dar s-a întâmplat exact pe dos. Puterea cinematografului e atât de năucitoare, că filmul a devenit istoria oficială a familiei și aflu că pozele lui Meryl Streep și a lui Jeremy Irons trec drept imaginile bunicilor mei.

În State se zvonea că filmul va culege oarece lauri ai Academiei de Film la Hollywood, numai că încă înainte de premieră au apărut critici negative: nu se folosiseră actori hispanici într-un film pe teme hispano-americane. S-a spus că pe vremuri, dacă era nevoie de un negru, luai un alb și-l vopseai pe față cu cremă de ghetete, iar acum, dacă voiai un hispanic, luai un alb și-i puneai mustăți. S-a filmat în Europa, regizorul era danez, banii, germani, actorii, anglo-saxoni, iar filmul era vorbit în engleză. N-avea nimic chilian, dar mie mi s-a părut oricum mai bun decât cartea și mi-a părut rău de reaua-voință exprimată anticipat. Cu câteva luni înainte, regizorul Bille August ne invitase pe mine și pe Willie la filmările de la Copenhaga. Exterioarele s-au filmat într-o fermă din Portugalia, transformată apoi într-un loc de atracție turistică, iar interioarele într-o casă reconstituită în studiourile din Danemarca. Mobila și decorațiunile interioare s-au închiriat de la niște anticariate din Londra. Am vrut să șterpelesc ca amintire o cutiuță smălțuită, dar fiecare obiect avea lipit pe el o etichetă cu un număr și era și o persoană însărcinată să vegheze asupra obiectelor. Am cerut atunci capul Vanessei Redgrave, dar nu mi l-au dat. E vorba de reproducerea din ceară care trebuia să apară într-o scenă într-o cutie de pălării, dar care nu s-a mai făcut, de teamă să nu producă ilaritate în sală în loc de senzația de groază dorită. Unde-o fi acum capul ăla? Poate că-l ține Vanessa pe noptieră, ca să-i amintească de fragilitatea vieții. Eu l-aș fi folosit ca să sparg gheața într-o conversație și să-mi sperii nepoții. În pivniță ascundeam hârți, hărți ale piraților și cutere cu comori; ca să și se dezvolte imaginația, nimic nu e mai potrivit decât o copilărie plină de spaime.

Timp de o săptămână, Willie și cu mine ne-am frecat de vedete și am trăit ca niște oameni importanți. Fiecare vedetă își avea cortegiul ei de asistenți, machiori, coafori, maseuri și bucătari. Meryl Streep, frumoasă și distantă, venise cu copiii, fiecare cu dădaca și profesorul lui. Una din ficele cele mici, la fel de talentată și eterică precum maică-sa, a jucat în film. Glenn Close, care venise cu câinii și îngrijitorii lor, îmi citise cartea cu multă atenție ca să pregătească rolul celibatarii Férula; stăteam de vorbă cu orele. M-a întrebat dacă nu cumva relația între Férula și Clara era lesbiană; n-am știut ce să-i răspund, am rămas cu gura căscată. Cred că la începutul secolului al XX-lea în Chile, atunci când se petrece prima parte a romanului, legăturile de afecțiune între femei nu ajungeau la sex din cauza piedicilor sociale și religioase. În viața reală, Jeremy Irons nu era defel aristocratul englez congelat pe care-l admirăm îndeobște pe ecran; ar fi putut fi un simpatic șofer de taxi de suburbie londoneză: afișa un umor negru, avea degetele pătate de nicotină și un repertoriu inepuizabil de povești haioase, precum aceea când își pierduse cățelul la metrou și preț de o jumătate de zi cei doi se tot încrucișau pe diverse linii, sărind din tren ori de câte ori se zăreau în vreo stație. Nu știu de ce i-au pus pentru filmul ăsta ceva în gură, un fel de aparat dentar, care îi distorsiona atât chipul cât și vocea. Vanessa Redgrave, înaltă, patriciană, luminoasă și cu ochi albaștri-cobalt, apărea nemachiată și cu basma de babușcă pe cap, fără ca asta să diminueze cu nimic impactul prezenței sale extraordinare. Pe Winona Ryder am cunoscut-o mai târziu; era un soi de băiețandru simpatic, tuns scurt de maică-sa, care mie mi s-a părut adorabilă, deși în echipa tehnică avea faimă de răsfățată și capricioasă. Cică asta i-ar fi dăunat în carieră. Cât despre Antonio Banderas, îl văzusem în niște filme și mă amoresasem de el cu pasiunea aceea timidă și ridicolă pe care o fac adolescențele pentru vedetele de cinema, cu toate că, forțând puțin lucrurile, i-aș fi putut fi mamă. La intrarea hotelului era mereu o coadă de gură-cască dărdâind de frig în zăpadă și așteptând să apară o celebritate ca să-i ceară un autograf, numai că acestea foloseau ieșirea de serviciu, așa că fanaticii ăia trebuiau să se mulțumească cu semnătura mea. „Cine e?” a întrebat odată cineva în engleză, arătând spre mine. „Nu vezi că e Meryl Streep?” a sunat răspunsul.

Și, tocmai când începusem să ne obișnuim cu viața asta boierească, vacanța s-a terminat, ne-am întors acasă și am reintrat într-un anonimat absolut: dacă sunam la vreunul dintre faimoșii „prieteni”, trebuia să ne spunem numele pe litere. Premiera mondială n-a avut loc la Hollywood, deoarece producătorii erau nemți, ci la München, unde ne-am pomenit înghițiți de o mare de oameni înalți și am fost orbiți de o puzderie de camere și blițuri. Toată lumea era în negru; eu, tot în negru, mă pierdeam, abia ajungându-le la brâu. Singura fotografie de presă în care apar mă arată ca un șoricel speriat, negru pe negru, cu mâna lui Willie pe umăr.

S-a mai întâmplat ceva la zece ani după filmul *Casa spiritelor*, și ori o povestesc acum, ori n-o mai spun niciodată, pentru că ține de glorie, iar subiectul ăsta nu te interesează, Paula. În 2006 mi-a fost dat să port steagul olimpic la Jocurile Olimpice de Iarnă din Italia. N-au fost decât patru minute, dar m-au ajutat să devin celebră: acum lumea mă recunoaște pe stradă, iar nepoții mei în sfârșit se laudă că le sunt bunică.

Lucrurile s-au întâmplat așa: într-o zi mă sună Nicoletta Pavarotti, soția tenorului, o tipă încântătoare, cu treizeci și patru de ani mai tânără decât celebrul ei soț, și-mi spune că am fost aleasă printre cele opt femei care să poarte steagul la ceremonia de deschidere a Jocurilor Olimpice. Îi zic că trebuie să fie o greșeală, că numai mutră de atletă nu am, că nici nu știu dacă pot face turul unui stadion pe picioarele mele. Îmi spune că e o mare onoare, candidatele au fost alese în mod riguros, după ce li s-au pus în balanță viața, ideile și activitatea. În plus, e prima dată când steagul e purtat doar de femei, trei atlete medaliate cu aur plus cinci reprezentante ale continentelor; mie-mi cădea America Latină. Firește, prima întrebare a fost cu ce să mă îmbrac. Mi-a spus că vom avea uniforme și mi-a cerut măsurile. Copleșită de spaimă, m-am și văzut într-o salopetă matlasată oribilă, într-o culoare pastel și semănând cu reclama pentru cauciucurile Michelin. „Pot să port tocuri înalte?” am întrebat cu un firicel de voce, iar la capătul celălalt al liniei s-a auzit un oftat.

La jumătatea lui februarie, cu Willie și toată familia, ajungeam la Torino, un oraș frumos la nivel internațional, nu pentru italienii care nu se lasă impresionați nici măcar de Veneția sau de Florența. Mulțimi entuziaste aclamau pe străzi trecerea flăcării olimpice sau a celor optzeci de echipe naționale, fiecare cu culorile ei. Acești tineri erau cei mai buni atleți din lume, se antrenaseră de la trei sau patru ani și își sacrificaseră viața ca să ajungă la Jocurile Olimpice. Cu toții meritau să câștige, numai că există imprevizibilul: un fulg de nea, un centimetru de gheață sau forța vântului pot determina rezultatul unei întreceri. Totuși, ceea ce contează, mai mult decât antrenamentul sau norocul, e inima, căci inima cea mai curajoasă și hotărâtă primește medalia de aur. Pasiunea, asta e secretul învingătorilor. Iar străzile din Torino erau pline de afișele pe care era scris sloganul Jocurilor: „Aici trăiește pasiunea”. Exact ceea ce-mi doresc eu mai mult: să trăiesc pasional până-n ultima zi.

Pe stadion le-am cunoscut pe celelalte purtătoare de drapel: trei atlete și actrițele Susan Sarandon și Sofia Loren, apoi două activiste, Premiul Nobel pentru pace Wangari Maathai, din Kenia, și Somaly Mam, care luptă împotriva traficului sexual infantil în Cambodgia. Mi-au dat și uniforma. Nu era nici ce port eu de obicei, dar nici ceva atât de oribil cum îmi imaginasem: pulover, fustă și pardesiu de lână albe ca zăpada, cizme și mănuși tot albe, totul de mare firmă. De fapt, nu era rău deloc. E drept că semănăm cu un frigider, dar și celelalte, în afară de Sofia Loren, înaltă, impunătoare, pieptoasă și sexy la cei șaptezeci și ceva de ani ai ei. Eu nu știu cum face că se menține atât se sveltă, pentru că în orele - destule - în care am așteptat în culise a ronțăit întruna carbo-hidrați: biscuiți, nuci, banane, ciocolată. Și nu știu nici cum poate fi bronzată natural și să n-aibă riduri. Sofia e din altă eră, n-are nici o legătură cu manechinele și cu actrițele de acum, care par schelete cu țâțe false. Frumusețea ei e legendară și, pare-se, indestructibilă. Acum câțiva ani a spus la o emisiune TV că secretul ei e să-și păstreze ținuta și „să nu facă zgomote de babă”, adică să nu se vaite, să nu mormăie, să nu tușească, să nu gâfâie, să nu vorbească singură și să nu se pârțâie. Tu n-ai de ce să-ți faci griji, Paula, vei avea veșnic douăzeci și opt de ani, însă eu, care sunt o vanitoasă fără leac, încerc să-i urmez sfatul cuvânt cu cuvânt, că altminteri n-am cum s-o imit.

Cel mai mult m-a impresionat Wangari Maathai, care lucrează cu femei din satele africane și a reușit să planteze mai bine de treizeci de mii de copaci, care au

schimbat în unele regiuni clima și calitatea solului. Femeia strălucește ca o torță, mi-a venit să o îmbrățișez, lucru care mi se întâmplă în prezența anumitor bărbați sau copii, dar niciodată cu o doamnă ca ea. Am strâns-o la piept cu disperare, era ca un copac, puternică, solidă, calmă, liniștită. Speriată de impulsul meu, m-a împins ușurel.

Jocurile Olimpice au început cu un spectacol extravagant la care au participat mii de oameni: actori, balerini, figuranți, muzicieni, tehnicieni, producători. La un moment dat, pe la unsprezece noaptea, când temperatura coborâse sub zero grade, ne-au scos din culise și am primit uriașul drapel olimpic. Difuzoarele au anunțat momentul culminant al ceremoniei și s-a auzit marșul triumfal din *Aida*, reluat în cor de patruzeci de mii de spectatori. Sofia Loren mergea înaintea mea. E cu un cap mai înaltă decât mine, bașca părul ondulat; pășea cu eleganța unei girafe în savană, cu drapelul pe umăr. Eu tropăiam pe vârfuri după ea, cu brațul întins, astfel că ajungeam cu capul sub steagul ăla afurisit. Normal, toate camerele erau pe Sofia Loren, perfect pentru mine, căci în fotografiile de presă capul meu se vede, dar printre picioarele ei. Să știi că eram atât de fericită, încât Nico și Willie, care mă aclamau din tribune cu lacrimi de mândrie, mă asigură că levitam: pentru mine, turul stadionului olimpic a însemnat cele patru minute de glorie. Am păstrat articolele și pozele pentru că e singurul lucru pe care nu vreau să-l uit atunci când demența senilă îmi va șterge toate celelalte amintiri.

Afurisitul de Moș Crăciun

Dar să revenim, Paula, ca să nu ne rătăcim pe drum. Am prins deci drag de Sally, iubita lui Jason, o fată discretă și deloc vorbăreață, deși mereu atentă și prezentă, cu mâini de zână cu copiii. Era mărunță de statură, drăguță fără stridențe, cu părul blond și drept și fără strop de machiaj; părea de cincisprezece ani. Lucra la un centru pentru tineri delincvenți, unde era nevoie de curaj și fermitate. Se scula în zori și se mai întorcea seara, târșindu-și picioarele de oboseală. Destui dintre cei de care se ocupa erau închiși pentru atac cu mâna armată; deși erau minori, aveau înfățișare de mastodonți; nu știu cum reușea vrăbiuța asta să se facă ascultată de ei. În ziua când unul din zdrahonii de la centru a amenințat-o cu un cuțit, i-am propus un loc de muncă mai sigur în biroul meu, căci Celia nu mai prididea. S-au împrietenit la cataramă, Sally o ajuta și cu copiii, pentru că Nico lipsea zece ore pe zi cu lucrul și orele de engleză. Cu timpul am cunoscut-o mai bine și i-am dat dreptate lui Willie: nu prea se potrivea cu Jason. „Nu te băga”, mi-a spus el. Dar cum să nu mă bag dacă locuiam sub același acoperiș și rochia ei de mireasă, din dantelă de culoarea bezelei, stătea atârnată în dulapul meu? Se gândeau să se cunune după ce-ar fi terminat cursurile, pretindea Jason, însă Sally nu părea defel grăbită, parcă erau un cuplu plictisit de cincuagenari. Logodnele astea de acum, îndelungi și relaxate, mi se par suspecte; amorul are nevoie de urgență. Bunica Hilda, care vedea cele nevăzute, spunea că Sally îl lua pe Jason nu din dragoste, ci ca să rămână în familia noastră.

Singura slujbă temporară pe care a găsit-o Jason după terminarea școlii a fost într-un centru comercial, unde transpira într-un costum absurd de Moș Crăciun. Dar cel puțin i-a folosit ca să priceapă că trebuia să studieze mai departe și să obțină o diplomă. Ne-a spus că majoritatea Moș Crăciunilor erau niște amărâți care veneau gata beți, iar unii mai și pipăiau copiii. Drept care Willie a decis că ai noștri îl vor avea pe al lor și și-a cumpărat o costumație splendidă de Moș, din catifea roșie cu garnitură de blăniță de iepure adevărat, barbă verosimilă și cizme de lac negru. Aș fi vrut să aleagă ceva mai ieftin, însă mi-a declarat că nu poartă lucruri ordinare și, în plus, investiția avea să se amortizeze în destui ani de acum încolo. De Crăciun am invitat o duzină de copii cu părinții lor; la ora convenită, am redus intensitatea becurilor, cineva a cântat cântece de Crăciun la o orgă electronică și Willie a intrat pe geam cu sacul cu daruri. Cei mai mici au fremătat de spaimă, cu excepția Sabrinei, căreia nu-i e frică de nimic. „Trebuie că sunteți tare bogați dacă ați reușit să-l aduceți pe Moșul aici într-o seară atât de plină”, a spus. Cei mai măricei erau încântați, asta până când unul a zis că nu crede în Moș Crăciun, iar Willie i-a trântit furios: „Atunci ai să rămâi fără cadou, obrăznicătură mică”. Și-așa s-a terminat sărbătoarea. Copiii au bănuit imediat că sub barbă se ascundea Willie, cine altul, doar Alejandro a tranșat problema cu un raționament irefutabil: „Mai bine să nu știm. E ca atunci când ne cade un dinte și ni se spune că vine șoricelul și ne aduce un bănuț. E mai bine ca părinții să ne creadă proști”. Nicole era prea mică pentru farsa asta, dar peste câțiva ani au

cuprins-o și pe ea îndoielile. Îi era frică de Moș Crăciun, în fiecare an se închidea în baie și ieșea de acolo abia când o asiguram că Moșul cel fioros plecase cu sania la altă familie. În anul acela s-a ghemuit lângă WC cu o mutră lungă și n-a vrut să-și deschidă cadourile.

— Ce-i cu tine, Nicole? am întrebat-o eu.

— E adevărat că Moșul e Willie?

— Mai bine întreabă-l chiar pe el, am sfatuit-o, evitând să spun o minciună care ar fi putut s-o facă să-și piardă încrederea în mine.

Willie a luat-o de mână, a dus-o în camera unde-și lepădase costumul și a recunoscut adevărul, rugând-o să fie un secret doar al lor și să nu le spună nimic celorlalți. Nepoată-mea cea mică a revenit în salon, s-a vârat într-un colț cu aceeași mutră lungă și nici nu s-a atins de cadouri.

— Acum ce mai ai, Nicole?

— Tot timpul ați râs de mine, mi-ați distrus viața! a sunat răspunsul; încă nu împlinise trei ani...

I-am spus lui Jason cât de utilă îmi fusese pentru scris perioada mea de jurnalism și i-am sugerat că ar putea fi primul pas spre cariera sa literară. Jurnalismul te învață să cercetezi, să rezumi, să lucrezi sub presiune și să folosești eficient limba; în plus, te obligă să te gândești mereu la cititor, o chestie pe care mulți autori o uită, preocupați fiind de posteritate. După ce l-am bătut la cap îndeajuns, căci se îndoia și nici măcar nu voia să completeze formularele, a candidat la mai multe universități care, surpriză, l-au acceptat toate, așa că a studiat jurnalismul la cea mai prestigioasă dintre ele, Columbia din New York. Plecarea l-a îndepărtat de Sally, am avut impresia că, deși vorbeau și acum de căsătorie, relația lor căldicică avea să se răcească. Sally a rămas la noi, lucra cu mine și cu Celia, avea grijă de copii, era mătușa perfectă. El a plecat în 1995, voia să termine facultatea și să revină în California; dintre toți copiii lui Willie, Jason era cel mai mare adept al traiului în trib. „Îmi place să am o familie mare, combinația asta de americani și hispanici funcționează perfect”, îmi spusese odată. Ca să se integreze mai bine, stătuse câteva luni în Mexic ca să învețe spaniola; o învățase destul de bine și o vorbea cu același accent de bandit pe care-l are și Willie. Ne-am înțeles bine, împărtășeam viciul lecturii și ne așezam pe terasă în fața unui pahar de vin și inventând subiecte de roman. Pe tine, pe Ernesto, pe Celia și pe Nico vă considera frații lui și dorea să rămânem mereu împreună; dar după ce-a dispărut Jennifer ne-a potopit tristețea și legăturile ori s-au rupt, ori s-au schimbat. Acum, după mulți ani, Jason spune că familia s-a dus în mă-sa, dar eu am grijă să-i reamintesc că o familie se transformă și evoluează și ea, ca toate pe lumea asta.

Un pietroi uriaș

Celia și Willie se certau și țipau pentru toate prostiile, dar și pentru lucruri serioase.

— Pune-ți centura de siguranță, îi spunea el în mașină.

— Nu e obligatoriu pe bancheta din spate.

— Ba e.

— Ba nu!

— Mi se rupe dacă e obligatoriu sau nu! Asta e mașina mea și eu conduc! Pune-ți centura sau dă-te jos! urla Willie roșu de furie.

— Atunci mă dau jos, paștele mă-sii!

Celia se revoltase încă de mică împotriva autorității masculine, iar Willie, care sare și el la cea mai mică provocare, o acuza că e o fetiță prost-crescută. Se înfuria des, dar totul era uitat de îndată ce Celia pune mâna pe chitară. Nico și cu mine încercam să-i ținem cât mai departe unul de altul, dar nu ne reușea mereu. Bunica Hilda nu intervenea; doar o dată mi-a spus că Celia nu era obișnuită să fie iubită, dar cu timpul o să-i treacă.

Tabra s-a operat, i-au scos mingile de fotbal și i le-au înlocuit cu niște sâni normali, adică niște săculeți umpluți cu o soluție mai puțin letală decât siliconul. Apropo, medicul care o operase prima dată a ajuns un chirurg plastic dintre cei mai faimoși în Costa Rica; experiența dobândită pe pielea prietenei mele n-a fost în zadar. Acum o fi îmbătrânit și nici nu-și mai aduce aminte de juna americană pe care și-a făcut mâna. Tabra a petrecut șase ore în sala de operație, a fost nevoie să i se radă de pe coaste siliconul fosilizat, a ieșit din spital mai mult moartă decât vie și am luat-o la noi ca s-o punem pe picioare. I s-au inflammat ganglionii, nu-și putea mișca brațele, iar anestezia i-a provocat grețuri timp de o săptămână. O hrăneam cu supe chioare și pâine prăjită. Jason plecase la studii la New York și Sally se mutase într-un apartament pe care-l împărțea cu o prietenă. Bunica Hilda, Nico, Celia și cei trei copii stăteau temporar la noi. Mansarda din Sausalito devenise prea mică pentru ei și eram pe punctul de a perfecta cumpărarea unei case, cam departe și care avea nevoie de reparații, dar cu piscină, mare și plasată într-o zonă împădurită, numai bună să crești copii. Casa noastră era ticsită și în general domnea o atmosferă sărbătorească, deși Tabra se simțea rău, minus episoadele de furie care-i apucau pe Willie sau pe Celia, când o scânteie oricât de mică provoca o adevărată bătălie. Așa s-a întâmplat în ziua în care a fost vorba de bani; Celia l-a acuzat pe Willie că nu era transparent în ce privește banii câștigați, iar el a luat foc. Au început să se jignească reciproc, n-am putut să-i potolesc sau să-i fac să judece calm și să caute soluții. După nici cinci minute, urlau și făceau scandal ca la mahala, doar Nico i-a oprit, țipând și el; a fost singura dată când l-am auzit ridicând glasul, și asta ne-a încremenit de uimire. Willie a ieșit trântind ușa, gata-gata s-o scoată din țâțâni. În camera ei, Tabra, toropită de efectele operației și de calmante, auzea țipetele și credea că visează. Bunica Hilda și Sally au luat copiii și au șters-o, cred că s-au ascuns în pivniță, printre hârcile de ghips și vizuinile sconșilor.

Intenția Celinei era să mă protejeze, dar eu nu sărisem în ajutorul bărbatului meu, astfel că bănuiala pe care o manifestase a rămas în aer. N-am crezut că cearta va avea urmări. Willie a fost rănit adânc, nu de către Celia, ci de mine. Când în cele din urmă ne-am vorbit din nou, mi-a reproșat că formam un cerc impenetrabil cu familia mea și-l lăsam în afară, că nici măcar n-aveam încredere în el. Degeaba am încercat să-l conving că nu era așa. Am stat supărați cu săptămânile. De data asta nu puteam să-mi iau câmpii, căci Tabra era la mine, convalescentă, plus toată familia. Willie s-a retras ca înconjurat de ziduri, mut, furios și absent. Pleca devreme la birou și se întorcea târziu; se proptea în fața televizorului și nu ne mai gătea. Ajunseserăm să mâncam aproape zilnic orez cu ochiuri. Nici măcar copiii nu reușeau să-l îmbuneze, mergeau pe vârfuri și încetaseră să mai vină la el; bunicul lor ajunsese un moș bombănit.

Am respectat însă pactul de a nu pronunța cuvântul „divorț” și cred că, în ciuda aparențelor, amândoi știam că nu era sfârșitul, că mai aveam de trăit. Adormeam fiecare la marginea sa de pat, dar ne trezeam îmbrățișați. Până la urmă, asta ne-a făcut să ne împăcăm.

Poate că ai impresia că Willie și cu mine nu făceam decât să ne certăm. Nu e așa, Paula, bineînțeles că nu-i așa. Exceptând zilele când mă duceam să dorm la Tabra, adică clipele cele mai dure ale certurilor noastre, noi mergeam mână în mână. În mașină, pe stradă, pretutindeni, mereu ne țineam de mână. Așa a fost de la bun început, iar obișnuința a devenit necesitate la două săptămâni după ce ne-am cunoscut: a fost o problemă de pantofi. Pentru că sunt scundă, umblu mereu pe tocuri, dar Willie a insistat să port încălțăminte comodă și să nu-mi distrug picioarele precum concubinele chineze din vechime. Mi-a făcut cadou niște pantofi sport; și acum, după optsprezece ani, stau în cutia lor, nepurtați. Ca să-i fac pe plac, mi-am cumpărat niște sandale pe care le văzusem la televizor, unde niște manechine lungane jucau baschet în rochii de cocktail și pe tocuri, exact ce-mi doream. Am lepădat pantofii aduși din Venezuela și i-am înlocuit cu sandalele acelea senzaționale. Numai că-mi ieșeau din picior și mă faceau să cad în bot, astfel că, din motive de siguranță elementară, Willie mă ține zdravăn de mână. În plus, avem o mare simpatie unul pentru celălalt, iar asta ajută întotdeauna. Îmi place Willie și i-o arăt în fel și chip. M-a rugat să-i traduc în engleză vorbele de amor pe care i le spun în spaniolă, pentru că îi sunau suspect. Am grijă să-i reamintesc tot timpul că nimeni nu l-a iubit mai mult decât mine, nici chiar maică-sa, și că dacă mor o să ajungă la azilul de bătrâni, așa că e preferabil să mă răsfete și să mă adore. Nu e genul care rostește fraze romantice, dar dacă a trăit cu mine atâția ani fără să mă strângă de gât înseamnă că mă place cât de cât. Secretul unei căsnicii fericite? Habar n-am, fiecare cuplu e diferit. Pe noi ne unesc câteva idei, un fel asemănător de a vedea lumea, camaraderia, loialitatea și umorul. Ne purtăm de grijă unul celuilalt. Avem același program, uneori folosim aceeași periută de dinți, ne plac aceleași filme. Willie pretinde că atunci când suntem împreună energia noastră sporește, avem acea „conexiune spirituală” pe care a simțit-o când m-a cunoscut. O fi. Mie îmi place să dorm cu el.

Ca să trecem peste dificultăți, ne-am hotărât să facem terapie individuală. Willie a găsit un psihiatru cu care s-a înțeles imediat, un urs mătăhălos și bărbos, pe care l-am privit imediat ca pe un dușman personal, dar care cu timpul avea să

joace un rol esențial în viața noastră. Nu știu ce voia să rezolve Willie cu terapia, presupun că în primul rând relația cu copiii săi. În ce mă privește, am început să-mi scormonesc memoria și mi-am dat seama că purtam o povară foarte grea. A trebuit să mă înfrunt cu vechi tăceri, să recunosc că plecarea tatălui mă marcaseră la trei ani și cicatricea încă nu a trecut, că de aici și poziția mea feministă și relația mea cu bărbații, de la bunicul și unchiul Ramón, împotriva cărora m-am ridicat mereu, până la Nico, pe care-l tratam ca pe un copil mic, ca să nu mai vorbesc de iubii și soții mei, față de care nu m-am livrat niciodată pe de-a-ntregul. În timpul unei ședințe, terapeutul băutor de ceai verde a încercat să mă hipnotizeze. N-a reușit, dar m-am relaxat și mi-am vizualizat pietroiul uriaș de granit negru din inimă. Și am știut că misiunea mea era să scap de el; trebuia să-l sfârșesc în bucăți mici, încetul cu încetul.

Ca să scap de el, în afară de terapie și de plimbările prin pădurea în care-ți împrăștiase cenușa am mai făcut și cursuri de yoga și am făcut și mai multă acupunctură cu doctorul Shima, atât pentru foloasele acestei științe, cât și pentru că prezența sa îmi făcea bine. Întinsă pe divan cu ace înfipite pe tot, meditam și evadam în altă dimensiune. Te căutam, Paula. Mă gândeam la sufletul tău prizonier într-un trup imobil în lungul an 1992. Simțeam o gheară în gât și nu puteam să respir; sau un sac cu nisip pe piept, care mă împingea într-o groapă, dar imediat îmi aminteam să îndrept respirația spre locul durerii, cu calm, ca la naștere, iar angoasa scădea. Atunci vedeam o scară ca să ies din groapă și să ajung la lumina zilei. Frica e ceva inevitabil, trebuie s-o accept, dar nu trebuie să o las să mă paralizeze. Am spus odată - sau am scris - că după moartea ta nu mă mai tem de nimic, dar nu e adevărat. Mă tem să nu pierd sau să nu văd suferind oamenii pe care-i iubesc, mă tem de deteriorarea bătrâneții, mă tem de sărăcia, violența și corupția crescânde din lume. De când ai plecat, am învățat să-mi controlez tristețea, să mi-o fac aliată. Treptat, absența ta și alte pierderi suferite se transformă într-o dulce nostalgie. Asta urmăresc prin șovăitoarea mea practică spirituală: să scap de sentimentele negative care mă împiedică să pășesc ușor. Vreau să prefac furia în energie creatoare și vina într-o acceptare ironică a greșelilor mele, vreau să mătur și să scap de aroganță și vanitate. Nu-mi fac iluzii, nu voi atinge nicicând acea desprindere absolută, compasiunea autentică și extazul iluminărilor, n-am eu stofa de sfântă, dar măcar aspir să culeg firimiturile: mai puține lanțuri, mai multă dragoste pentru ceilalți, bucuria unei conștiințe curate.

Ce păcat că nu l-ai cunoscut pe Miki Shima în lunile în care venea să-ți facă acupunctură și să-ți administreze ierburi chinezești - te-ai fi îndrăgostit de el, așa cum ne-am îndrăgostit de el mama și cu mine. Poartă veșminte de duce, cămăși scrobite, butoni de aur și cravate de mătase. Când l-am cunoscut avea părul negru, după doar câțiva ani îi apăruseră fire albe, dar nici acum nu are riduri pe tenul trandafiriu, grație unguentelor sale miraculoase. Mi-a spus că părinții săi trăiseră împreună șaiszeci de ani detestându-se reciproc. Acasă, tatăl tăcea cu înverșunare, în vreme ce femeia trăncănea întruna doar ca să-l enerveze, deși îl slujea ca o nevastă japoneză de pe vremuri: îi pregătea baia, îl freca pe spate, îl hrănea în gură, îi făcea vânt cu evantaiul în zilele de vară, „pentru ca gura lumii să nu spună că nu-și făcuse datoria”, tot așa cum el plătea totul și dormea în fiecare noapte acasă, „pentru ca ea să nu spună că era un ticălos fără inimă”. Deși el era

mai în vârstă și drept ar fi fost să se procopsească cu un cancer pulmonar, căci fuma ca o locomotivă, ea a murit prima. Cu toate că era zdravănă și neobosită în ura pe care i-o purta, s-a prăpădit în două minute de o criză de inimă. Tatăl lui Miki era incapabil să fiarbă apa pentru ceai, să-și spele ciorapii sau să-și strângă salteaua pe care dormea. Copiii au crezut c-o să moară de inaniție, însă Miki i-a dat niște ierburi și în curând omul a început să se îngreșe, să-și revină, să râdă și să vorbească pentru prima dată după mulți ani. Acum se trezește în zori, mănâncă orez cu tofu și cu celebrele ierburi, intonează niște cântări, face exerciții de tai-chi și pleacă să pescuiască păstrăvi, cu trei pachete de țigări în buzunar. Face două ore până la râu. Se întoarce cu un pește pe care-l gătește singur, presărându-l cu prafurile miraculoase ale lui Miki, și-și termină ziua cu o baie fierbinte, încă o ceremonie menită cinstirii strămoșilor și, în trecere, insultării fostei neveste. „Are optzeci și nouă de ani și e ca un boboc”, spune Miki. Mi-am zis că, dacă misterioasele leacuri chinezești redaseră tinerețea bunicului japonez, puteau să mă scape și pe mine de pietroiul de pe inimă.

Dansuri de salon și ciocolată

Unul dintre psihologi - căci erau mai mulți la dispoziția noastră - ne-a sfătuit să ne mai și distrăm. Eu și Willie aveam nevoie de mai multă frivolitate și distracții în viață. I-am propus să luăm lecții de dans, tocmai văzusem un film australian pe această temă, *Strictly Ballroom*, și ne și vedeam dansând sub lampadare de cristal, el în smoking și ghete, eu într-o rochie cu paiete și pene de struț, amândoi aeriени, grațioși, mișcându-ne în același ritm, într-o armonie perfectă, exact cum ne imaginaserăm că vom fi. Când ne cunoscusem, în acea zi de neuitat din octombrie 1987, Willie mă invitase la dans într-un hotel din San Francisco; îmi lipisem nasul de pieptul său, îl mirosisem și mă îndrăgostisem pe loc. Willie miroase a copil sănătos. Sigur, el își amintește altceva de atunci: că îl trăgeam; că se lupta cu mine de parcă ar fi încercat să îmblânzească o iapă nărăvașă. „Crezi că asta va fi o problemă?” pare-se că m-ar fi întrebat. „Sigur că nu!” cică i-aș fi răspuns eu cu un glăscior supus. Trecuseră de atunci niște ani.

Ne-am hotărât să luăm lecții particulare, ca să nu ne facem de răs alături de cei mai avansați decât noi. Mai bine zis, eu am decis, căci Willie e un dansator bun, în tinerețe era aplaudat și a câștigat concursuri de dansuri la modă; în schimb, eu sunt grațioasă ca un autobuz. Salonul școlii de dans avea oglinzi peste tot, pe tavan, pe jos și în cele patru colțuri, iar profesoara s-a dovedit a fi o scandinavă de nouăsprezece ani, cu picioarele de o lungime cât statura mea completă, trase în niște ciorapi negri cu dungă și cocoțate pe sandale cu toc-cui. A anunțat că vom începe cu o salsa.

Mi-a făcut semn să stau pe un scaun, s-a înghesuit în brațele lui Willie și a așteptat să înceapă muzica.

— Bărbatul conduce, a sunat prima ei lecție.

— De ce? am vrut eu să știu.

— Nu știu, dar așa e.

— Aha, a punctat Willie triumfător.

— Nu mi se pare drept, am insistat eu.

— Adică ce nu e drept? a întrebat scandinavă.

— Cred că ar trebui să facem cu rândul. O dată conduce Willie, o dată conduc eu.

— Bărbatul conduce mereu, a exclamat bruta.

Și s-a lansat înlănțuită de bărbatul meu pe pistă în sunetele muzicii latino, în timp ce oglinzile mari multiplicau la infinit picioarele ei lungi în ciorapi negri și zâmbetul tâmp al lui Willie, iar eu boscorodeam pe scaunul meu.

După curs, în mașina care ne ducea acasă ne-am certat ca chiorii, doar la pumni nu ne-am luat. Willie pretindea că nici nu se uitase la cracii lungi ai profesoarei și la decolteul ei, că erau ideile mele fixe, „Doamne, că proastă mai poți fi!”. I se părea normal că am stat o oră pe scaun în timp ce el dansa, pentru că bărbatul conduce și, după ce el va fi învățat, avea să mă conducă pe pistă cu o perfecțiune de egretă în timpul dansului nupțial. Bun, n-a spus chiar asta, dar mie mi-a sunat ironic. Psihologul a fost de părere că nu trebuia să ne dăm bătuți,

că dansul de salon reprezintă o disciplină pentru trup și suflet. Ce știa el, un buddhist băutor de ceai verde care precis că nu dansase în viața lui! Cert e că ne-am mai dus și la o a doua lecție, ba chiar și la a treia, până să-mi ies din pepeni și să-i trag una profesoarei. Niciodată nu mă simțisem mai umilită. Rezultatul a fost că am uitat și ce știam și de-atunci n-am mai dansat cu Willie. Îți povestesc întâmplarea asta pentru că ea este o alegorie perfectă a firilor noastre, ne zugrăvește cum nu se poate mai bine.

Celia, Nico și copiii s-au mutat în casa cea nouă, împreună cu fratele Celiei, un tânăr înalt și simpatic, deși cam răsfățat, care căuta să-și facă un rost în State. Cred că nici el nu era în relații bune cu ai săi.

Între timp, *Paula* îmi adusesese premii nemeritate, titluri universitare, devenisem membră a câtorva academii lingvistice, ba chiar primisem și cheia simbolică a unui oraș. Togile și tocile se adunau într-un cufăr, iar Andreea se costuma voios. Nepoată-mea intrase într-o fază de protecție a naturii, nu se mai dezlipea de o marionetă pe care scria „Salvați tonul”. Din fericire, nu uitasem ce-mi spusese mai de mult Carmen Balcells: „Premiul nu onorează atât pe cel care-l primește, cât pe cel care-l conferă, așa că vezi să nu ți se urce la cap”. Așa ceva era cu neputință: nepoții aveau grijă să mă păstreze umilă, iar Willie nu uita să-mi spună că, dacă dormi pe lauri, îi strivești la sigur.

Tot pe atunci m-am dus cu Willie și cu Tabra în Chile la premiera filmului *Casa spiritelor*. Mai erau destui simpatizanți ai lui Pinochet căroră nu le era rușine s-o recunoască. Acum au rămas mai puțini pentru că generalului i-a cam scăzut prestigiul printre adepții săi când au ieșit la lumină poveștile cu furturile, corupția și evaziunea fiscală. Cei care au închis ochii la torturi și asasinate nu l-au iertat pentru milioanele șutite. Trecuseră aproape șase ani de când dictatorul fusese înfrânt la plebiscit, însă militarii, presa și sistemul judiciar se purtau cu el cu mânuși. Congresul era controlat de dreapta, țara era condusă de Constituția creată de Pinochet, care se bucura de imunitate în calitate de senator ales pe viață și ca urmare a unei legi a amnistiei. Democrația era condiționată și exista un acord social și politic de a nu-i provoca pe militari. Puțin mai târziu, în 1998, Pinochet a fost arestat în Anglia, unde se dusesese să încaseze comisionul pentru niște vânzări de armament, să-și facă niște analize și să ia ceaiul de la ora cinci cu prietena sa, fostul prim-ministru Margaret Thatcher. Toată presa lumii l-a acuzat de crime împotriva umanității; abia atunci s-a prăbușit edificiul legal pe care-l ridicase pentru protecția sa, iar chilenii au îndrăznit în fine să iasă în stradă și să-l batjocorească.

Filmul a fost primit ca o lovitură de picior de extrema dreaptă, dar cei mai mulți l-au primit cu entuziasm, mai ales tinerii care crescuseră sub o cenzură strictă și doreau să afle mai multe despre ce se întâmplase în Chile în anii '70 și '80. Țin minte ca la premieră un senator foarte de dreapta s-a ridicat furios și a plecat valvârtej, răcnind că filmul era o înșiruire de minciuni despre părintele patriei, generalul nostru Pinochet. Ziariștii m-au rugat să comentez. „Toată lumea știe că domnul acela e un idiot”, am spus eu de bună credință, repetând ce auzisem adesea. Am uitat cum îl chema, îmi pare rău... în ciuda bâlbelor inițiale, filmul a avut succes, după zece ani tot se mai dădea la diverse televiziuni și se găsea pe casetă video.

Tabra, care nu mai fusese la Santiago de Chile, deși cutreierase aproape toată lumea, a rămas cu o impresie foarte bună. Nu știu la ce s-o fi așteptat, cert e că a găsit un oraș cu aspect european, înconjurat de munți măreți, oameni primitivi și mâncare delicioasă. Eram cazați într-un apartament al unui hotel de lux, unde găseam în fiecare seară o sculptură în ciocolată pe teme locale, precum căpetenia *cacique* Caupolicán înarmat cu lance și urmat de doi-trei războinici *mapuche*. Tabra îl devora cu greu, sperând să-l termine, numai că seara găsea alt kil de ciocolată: un car cu doi boi sau șase cowboy naționali, faimoșii *guasos*, călare și purtând drapelul chilian. Iar ea, care învățase de mică să nu lase nimic în farfurie, îi ataca oftând, până i-a pus capac o replică a Aconcaguăi, vârful cel mai înalt din Anzi, dintr-o ciocolată densă precum pietroiul pe care, conform psihiatrului, îl purtam în inimă.

Nebunii ăștia mititei

Eu și Willie ne-am dat seama mirați ca eram de nouă ani împreună; acum mergeam cu pași mult mai fermi. Dacă el pretindea că știusese încă din prima clipă că eram suflete-pereche și mă acceptase pe de-a-ntregul, eu, chiar și acum, după o mie de ani, mă minunez de faptul că ne-am găsit în lumea asta largă, că am fost atrași unul de altul și am reușit să trecem peste piedici care, uneori, păreau insurmontabile și să formăm un cuplu.

Copiii, acești nebuni mititei, cum îi definește umoristul Gila, erau elementul cel mai amuzant din viața noastră. Sabrina risipise norii sub care se născuse și era limpede că ursitoarele îi făcuseră un dar menit să compenseze limitările fizice: o forță de caracter în stare să învingă obstacole care ar fi pus pe gânduri un samurai. Ceea ce alți copii făceau fără efort, precum mersul sau mâncatul supei, ei îi cerea o tenacitate teribilă, dar reușea. Șchiopăta, picioarele n-o prea ascultau, dar nu ne îndoiam că avea să meargă, așa cum învățase să înoate, să se agațe de copaci sau să pedaleze pe bicicletă cu un singur picior. La fel ca bunica din partea mamei, prima soție a lui Willie, era o atletă desăvârșită în partea superioară a corpului, agilă și puternică: acum joacă baschet într-un cărucior cu roțile. Pe atunci era plăpândă și frumoasă, cu pielea de zahăr ars și profil de Nefertiti. A învățat să vorbească mai repede decât alți copii și n-a fost niciodată timidă, asta poate pentru că a crescut înconjurată de multă lume.

Alejandro a moștenit firea de la Nico și trăsăturile Celiei. Exact ca taică-său, avea o minte plină de curiozitate și pricepuse conceptele matematice înainte de a ști să citească toate consoanele.

A fost un copil frumușel, lumea ne oprea pe stradă ca să-i facă complimente. Într-o zi, era pe 2 aprilie, țin minte perfect, eram acasă doar noi doi. A venit speriat în bucătărie, unde faceam o supă, mi s-a încleștat de picioare și a spus „E cineva pe scară”. Am plecat în cercetare, am mers prin toată casa fără să găsim pe nimeni, iar când să ne întoarcem la etaj, unde e bucătăria, s-a oprit în fața scării.

— Acolo!

— Ce e, Alejandro?

Eu nu vedeam decât treptele de ceramică.

— Are părul lung.

Și iar și-a ascuns chipul în fusta mea.

— O fi mătușă-ta Paula. Nu trebuie să-ți fie frică, a venit să vadă ce mai facem.

— Dar e moartă!

— E doar spiritul ei, Alejandro.

— Da' tu mi-ai zis că era în pădure, cum a ajuns aici?

— Cu taxiul.

Presupun că între timp dispăruseși, pentru că puștiul a urcat împreună cu mine treptele. Cred că legenda fantomei tale a început când mama - care ne vizita de două ori pe an și rămânea câteva săptămâni, căci drumul între Santiago de Chile și San Francisco e o ispravă demnă de Marco Polo și nu trebuie tratată cu

lejeritate - ne-a spus că auzea noaptea niște zgomote, de parcă cineva ar fi mutat mobila. Auziserăm și noi și aveam diverse explicații: au intrat niște cerbi în curte și umblă pe terasă, sunt țevile care se contractă la frig, trosnește lemnăria uscată din casă. Prietena mea Celia Correas Zapata, profesoară de literatură, care predase mai bine de zece ani romanele mele la Universitatea din San José și tocmai scria o lucrare pe acest subiect, *Viață și spirit*, a rămas să doarmă o dată în camera în care stătuseși tu și s-a trezit în toiul nopții într-un parfum puternic de iasomie, deși eram în plină iarnă. A pomenit și de zgomote, dar nu le-am dat prea mare importanță până când un ziarist german, care venise să-mi ia un lung interviu, a rămas și el peste noapte și s-a jurat că văzuse biblioteca înaintând aproape o jumătate de metru de la perete, fără zgomot și fără să modifice poziția cărților. Nu fusese cutremur în noaptea aia, nu mai era vorba de percepțiile unor femei hispanice, ci de mărturia unui bărbat teuton al cărui cuvânt cântărea zdravăn. Am admis ideea că veneai în vizită, posibilitate care o cam speria pe femeia care ne făcea menajul. Aflând de întâmplarea cu Alejandro, Nico a fost de părere că puștiul auzise vreun comentariu, iar restul era opera imaginației sale de copil. Fiul meu are întotdeauna o explicație științifică cu care să-mi strice poveștile.

Andreea s-a obișnuit până la urmă cu ochelarii, n-a mai fost nevoie de elastice și clame, dar a rămas la fel de împiedicată. Era un pic pe altă lume, nu putea folosi scările mecanice și nici ușile turnante. La o serbare școlară, unde făcuse pe hawaiiana cu ukulele, și-a terminat numărul cu o plecăciune adâncă pe scenă, dar cu fundul la public. Un hohot unanim a primit reverența nerespectuoasă, spre furia rudelor și oroarea nepoată-mii, care de rușine n-a ieșit o săptămână din casă. Andreea avea o nutriță de animal de pluș, accentuată de hălăciuga de păr creț, și îi plăcea să se costumeze. Cred că un an întreg n-a ieșit dintr-o cămașă de noapte de-a mea - roz, firește - și păstrăm o poză făcută la grădiniță unde poartă o etolă de blană, o panglică de cadou legată peste piept, mănuși de mireasă și două pene de struț pe cap. Vorbea singură pentru că vocile personajelor din povești n-o lăsau în pace și se speria de propria ei imaginație. În fundul unui culoar aveam o oglindă mare pe tot peretele, mă ruga adesea să merg cu ea „pe drumul oglinzii”. Pe măsură ce ne apropiam, pașii ei deveneau tot mai șovăitori, pentru că acolo pândeau balaurul; tocmai când fiara se pregătea să sară pe noi, Andreea revenea la realitate: „E doar o oglindă, nu e nici un monstru”. După care reintra în poveste, trăgându-mă de mână pe calea basmului. „Fata asta ori ajunge nebună de legat, ori va scrie romane”, bombănea maică-sa. La fel eram și eu la vârsta ei.

Nicole s-a lungit după ce a început să meargă, și de unde era durdă și pătrătoasă ca un inuit, a devenit grațioasă și aeriană. Avea o minte ascuțită, memorie bună, un simț de orientare infailibil și ochii ei rotunzi și surâsul de iepuraș l-ar fi înduioșat chiar și pe Dracula. Nici Willie nu rezista farmecelor ei. Avea mania să vină lângă el când se uita la știri și-n mai puțin de treizeci de secunde îl convingea să mute pe desenele animate. Willie se ducea în altă cameră să vadă telejurnalul, iar Nicole, care detesta să stea singură, venea după el. Asta se repeta de câteva ori. O dată a văzut pe micul ecran un elefant mascul urcat pe un elefant femelă.

— Ce fac acolo, Willie?

— Se împerechează.

— Ce?

— Fac un bebe.

— Nu înțelege nimic, Willie, se bat.

— OK, Nicole, se bat. Mă lași să mă uit la știri?

Dar tocmai atunci a apărut un pui de elefant nou-născut. Nicole a tras un țipăt, s-a apropiat să vadă mai bine, și-a lipit nasul de ecran, apoi s-a proțâpît în fața lui Willie cu mâinile în șolduri:

— Vezi, asta se întâmplă dacă te bați!

Fetița a fost trimisă la grădiniță când era încă în pampersși, pentru că adulții aveau de lucru și nu puteau avea grijă de ea. Spre deosebire de soră-sa, care nu se dezlipa de geamantănașul ei cu comori - o grămadă de mărunțișuri al căror inventar îl păstra neștirbit în memorie - Nicole era total lipsită de simțul proprietății, era liberă și independentă ca un sticlete.

Șopârla cu Pene

Tabra, aventuriera tribului, călătorea de câteva ori pe an în locuri depărtate, în special în țările pe care Departamentul de Stat le considera nerecomandabile americanilor, fie că erau periculoase, de exemplu Congo, fie că se aflau la extrema politică opusă, precum Cuba. Bătuse lumea în lung și lat, în condiții spartane, cu o modestie de pelerin și de una singură, asta până găsisse bărbatul dispus să o însoțească. Cum am pierdut socoteala curtezanilor prietenei mele și confund de acum anumite întâmplări, din rațiuni de elementară prudență trebuie să-i schimb numele. Să zicem că-l chema Alfredo López „Șopârla cu Pene”. Era inteligent și chipeș, atât de chipeș încât se admira în fiecare vitrină sau oglindă pe lângă care trecea. Oacheș și athletic, era o încântare pentru ochi, mai ales pentru cei ai Tabrei, care-l asculta cu gura căscată vorbind despre el însuși. Tatăl era mexican din Cholula, mama era indiană *comanche* din Texas, drept care moștenise pe viață niște plete negre pe care le purta îndeobște legate în coadă de cal, asta când Tabra nu i le împletea și i le împodobește cu mărgelile și pene. Își dorise mereu să călătorească, dar veniturile sale modeste nu-i permiteau. Șopârla cu Pene se pregătise toată viața pentru o misiune secretă, pe care totuși o devoala oricui avea chef să-l asculte: să salveze coroana lui Moctezuma dintr-un muzeu din Austria și s-o redea aztecilor, stăpânii legitimi. Purta un tricou negru inscripționat cu deviza COROANA SAU MOARTEA. TRĂIASCĂ MOCTEZUMA. Willie a vrut să știe dacă aztecii îi sprijineau inițiativa, a spus că nu, deoarece era încă o taină. Coroana, făcută din patru sute de pene de *quetzal*, avea o vechime de peste cinci secole și era pesemne cam mâncată de molii. La o cină acasă l-am întrebat cum avea de gând s-o transporte; de-atunci n-a mai venit la noi, o fi crezut că l-am luat peste picior. Tabra ne-a lămurit că imperialiștii pun mâna pe comorile culturale ale altor națiuni, exact ca britanicii, care au furat conținutul mormintelor egiptene și l-au dus la Londra. La rândul său, Șopârla cu Pene admira tatuajul cu *Quetzalcoatl* pe care Tabra și-l făcuse pe piciorul drept: precis nu era întâmplător acest tatuaj cu zeul Americii Centrale, șarpele cu pene, care-i inspirase propriul nume.

La cererea Șopârlei, care, ca orice bun indian *comanche*, auzea chemarea deșertului, au făcut o excursie în Valea Morții. Am prevenit-o pe Tabra că nu era o idee bună, însuși numele locului era de rău augur. Femeia a condus mașina preț de câteva zile, apoi și-a pus în spinare cortul și alte bagaje și a mărșăluit în spatele eroului ei mai multe mile, deshidratată și insolată, în timp ce el aduna pietricele sacre pentru ritualuri. Dar nu s-a plâns; nu voia să-i reproșeze slăbiciunea fizică și vârsta (era cu doisprezece ani mai mare ca el). În fine, Șopârla cu Pene a găsit locul potrivit pentru camping. Roșie ca racul și cu limba umflată, Tabra s-a prăbușit pe sacul de dormit, tremurând de febră. Campionul cauzei indigene a scuturat-o să se scoale și să-i pregătească ouă „rancheros”. „Apă, apă...”, bâiguia Tabra. „Oricât de rău i-ar fi fost, chiar pe moarte să fie și mama tot îi gătea lui tata fasolea”, a sunat răspunsul lui.

În ciuda experienței din Valea Morții, din care abia a scăpat întreagă, Tabra l-a luat cu ea în Sumatra și Noua Guinee, unde voia să caute inspirație pentru

bijuteriile ei etnice și o țeastă uscată și micșorată pentru colecția ei de obiecte rare. Șopârloiul, care ținea la fizicul său, căra o sacoșă plină cu loțiuni și pomezi numai pentru el, cât și un catastif cu toate accidentele și bolile posibile de pe planeta asta, de la beri-beri până la atacul unui piton. Erau într-un sat din Noua Guinee când Tabra a început să tușească; era palidă și epuizată, poate ca urmare a teribilei operații la sâni.

— Nu mă atinge, poate că e molipsitor. Uite, poate te-ai îmbolnăvit pentru că ai mâncat creier de strămoși, a spus alarmat după ce a răsfoit enciclopedia cu nenorociri.

— Ce strămoși?!

— Orice strămoș. Nu neapărat ai noștri. Oamenii ăștia obișnuiesc să mănânce creierii morților.

— Nu tot creierul, doar un pic, în semn de respect. Dar nu cred că ne-au dat și nouă.

— Nu poți ști ce era în farfurie. În plus, ne-au dat porc, iar porcii din Bukatingi mănâncă tot ce gălesc. Nu i-ai văzut scurmând prin cimitir?

Relația Tabrei cu Alfredo López „Șopârla cu Pene” s-a stricat atunci când omul s-a întors la o mai veche iubită care-l convinsese că doar un suflet neîntinat ar fi putut salva coroana lui Moctezuma, iar al său se mânjise cât timp fusese cu Tabra. „Și de ce-ar fi ea mai pură decât tine?” am întrebat-o pe prietena mea, care contribuisese la fondurile necesare epopeii coroanei. „Nu te necăji, o să se întoarcă”, a consolată-o Willie. „Doamne ferește”, mi-am zis eu, gata să arunc la gunoi amintirea ingraturului. Dar n-am spus nimic, prea era tristă. Șopârloiul s-a întors, într-adevăr, de cum și-a dat seama că tipa, oricât de pură ar fi fost, n-avea de gând să-l finanțeze. A propus să se iubească în trei, soluție mormonă pe care Tabra n-a acceptat-o.

În perioada aceea a murit fostul ei soț, predicatorul din Samoa, care ajunsese de o sută cincizeci de kilograme, cu tensiune mare și diabet galopant. A fost nevoie să i se amputeze laba piciorului, iar după câteva luni piciorul mai sus de genunchi. Tabra nu-mi povestise tot ce pătimise în timpul căsniciei; știu că a avut nevoie de ani de terapie ca să depășească trauma produsă de violența omului care o sedusese pe când era foarte tânără, o convinsese să fugă împreună, o bătuse încă din prima zi, o terorizase și, după divorț, nu mai voise să știe nimic de fiul lor. Tabra l-a crescut singură pe Tongi, fără nici un ajutor din partea tatălui. Cu toate astea, când am întrebat-o dacă era bucuroasă că tipul murise, s-a uitat la mine mirată. „De ce să mă bucur? Tongi e trist și a mai făcut și alți copii, mulți”.

Tovarăș de drum

În comparație cu Șopârla cu Pene, partenerul meu, Willie, e ca o mamă bună: are grijă de mine. Iar în comparație cu călătoriile Tabrei la capătul lumii, bietele mele turnee de lucru erau lamentabile, dar mă epuizau la fel de mult. Tot timpul în avion, unde trebuia să mă apăr de virușii și bacteriile celorlalți pasageri, săptămâni întregi în care eram absentă, zile întregi în care-mi pregăteam discursurile. Nu știu cum mai furam din timp ca să scriu. Dar învățasem să vorbesc în public fără să intru în panică, să nu mă rătăcesc prin aeroporturi, să supraviețuiesc cu ce căram într-un bagaj minim, să opresc un taxi fluierând și să le zâmbesc oamenilor chiar dacă mă durea stomacul sau mă strângeau pantofii. Nu țin minte pe unde am fost, nici nu e important. Știu că am străbătut Europa, Australia, Noua Zeelandă, America Latină, părți din Africa și toate Statele Unite, minus Dakota de Nord. În avion scriam de mână pentru maică-mea scrisori în care-i relatam aventurile mele, dar recitindu-le după zece ani am impresia că toate astea nu mi s-au întâmplat mie, ci unei persoane străine.

Singura amintire care mi-a rămas vie e o scenă din New York, în plină iarnă, care m-a durut până am reușit s-o exorcizez mult mai târziu, după o călătorie în India. Willie venise și el într-un weekend, ne-am dus să-l vedem pe Jason - și pe colegii lui de facultate, juni intelectuali în haine de piele. În lunile în care fusese despărțit de Sally nici că s-a mai vorbit de căsătorie, aveam impresia că logodna lor luase sfârșit, pentru că așa dăduse ea de înțeles de vreo două ori, deși Jason era de altă părere, spunea că se vor căsători după ce termină el studiile. Cu ocazia unei vizite în California, am aflat ca Ernesto avusese o scurtă, dar intensă întâlnire cu Sally, de unde am dedus că fata era liberă de orice obligații. Jason a aflat după mulți ani, când evenimentele care i-au distrus încrederea în familia pe care o idealizase atât de mult se declanșaseră deja.

Willie și cu mine ne-am despărțit de băiat emoționați de cât de mult se schimbase. Când locuia la noi, își petrecea nopțile citind sau petrecând cu gașca, se scula la patru după-amiaza, se ducea pe terasă cu o pătură jengoasă pe el ca să fumeze, să bea bere și să vorbească la telefon; trebuia să mă lupt cu el să se ducă la școală. Acum era pe cale să devină scriitor, așa cum știam că avea să se întâmple, pentru că talent are. Ne aminteam de trecut în timp ce ne plimbam pe Fifth Avenue prin mulțime și zgomot, trafic intens, beton și chiciură, când am văzut în fața unei vitrine cu bijuterii vechi din Rusia imperială o femeie ghemuită pe jos și dârdâind. Era afro-americană, slinoasă, zdrențăroasă și acoperită cu un sac de plastic pentru gunoi, și plângea. Lumea trecea grăbită prin fața ei, fără să o vadă. Plângea atât de amarnic, că pentru mine universul a încremenit ca o fotografie, până și aerul a înghețat de jalea adâncă a acelei nefericite. M-am aplecat spre ea, i-am dat toți banii pe care-i aveam în geantă, deși eram sigură că imediat avea să vină un pește să-i ia ce-i dădusem, am încercat să vorbesc cu ea, dar nu vorbea engleza sau era dincolo de cuvinte. Cine era? Cum ajunsese în halul ăsta? Venise poate dintr-o insulă din Caraibe sau de pe coasta africană și ajunsese pe Fifth Avenue întâmplător, precum meteoriții care cad pe Terra din altă

dimensiune. Am rămas cu un neplăcut sentiment de vină de a nu fi putut sau de a nu fi vrut s-o ajut. Ne-am continuat drumul grăbiți, ne-am dus la teatru, femeia a rămas în urmă, în noaptea rece. Nu-mi imaginam atunci că n-am s-o pot uita, că plânsul ei avea să mă cheme implacabil; de-abia după doi ani am avut ocazia să-i răspund.

Dacă Willie reușea să scape de la lucru, lua avionul și ne întâlneam undeva în țară să fim împreună o zi sau două. Biroul său de avocatură îl ținea ocupat și îi dădea mai multe necazuri decât satisfacții. Clienții erau îndeobște oameni sărmani care avuseseră veun accident de muncă. Pe măsură ce sporea numărul de imigranți din Mexic și America Centrală, majoritatea ilegali, sporea și xenofobia în California. Willie încasa un procent din compensația pe care o negocia pentru clienții săi sau din procesele pe care le câștiga, însă sumele erau tot mai meschine și greu de obținut. Noroc că n-avea de plătit și chirie, căci eram proprietarii fostului bordel din Sausalito, unde-și avea biroul. Tong, contabilul lui, făcea adevărate acrobații ca să plătească salariile, facturile, impozitele, asigurările și băncile. Acest chinez cu suflet nobil îl proteja pe Willie ca pe un fiu cam nătâng, iar zgârcenia lui ajunsese proverbială. Celia jura că seara, după ce plecau toți, Tong aduna de la gunoi paharele de plastic, le spăla și le punea la loc în bucătărie. Adevărul e că fără ochiul vigilent și fără abacul contabilului său, Willie ar fi dat faliment. Tong se apropia de cincizeci de ani, dar ai fi zis că e student, era slab, mărunțel, cu păr țepos și nu ieșea din blugi și teniși. Nu mai vorbea cu nevastă-sa de doisprezece ani, deși locuiau sub același acoperiș, dar nici nu divorțau, ca să nu împartă economiile și de frica maică-sii, o băbuță mititică și afurisită, care după treizeci de ani în California era convinsă că se află undeva în sudul Chinei. Nu vorbea deloc engleza, își făcea târguielile în piețele din Chinatown, asculta postul de radio care emitea în cantonezi și citea ziarul care apărea în mandarină. Aveam cu Tong în comun iubirea pentru Willie, cu toate că nici unul din noi nu pricepea accentul celuilalt. La începutul conviețuirii mele cu Willie, Tong îmi arătase o neîncredere atavică, pe care nu se obosise s-o ascundă.

— Ce are împotriva mea contabilul ăsta al tău?

— Nimic special. Dar toate femeile pe care le-am avut m-au costat scump, așa că el, care-mi ține socotelile, ar prefera să rămân celibatar.

— Păi spune-i că eu mă întrețin singură de la șaptesprezece ani.

Presupun că i-a spus, pentru că Tong a început să se uite la mine cu oarece respect. Iar într-o sâmbătă, când m-a prins la birou frecând baia și dând cu aspiratorul, respectul i s-a transformat în admirație.

— Matale iei de nevastă pe aia. Face curat, l-a sfătuit pe Willie în engleza lui limitată.

A fost primul care m-a felicitat când ne-am anunțat căsătoria.

Îndelungata iubire cu Willie a fost cadoul anilor mei maturi. Când am divorțat de tatăl tău mă pregătisem sufletește să rămân singură, mi se părea aproape imposibil să mai găsesc un partener. Am o fire poruncitoare, independentă, tribală și am o meserie care mă silește să petrec jumătate din timpul meu singură, tăcută și izolată. Puțini bărbați acceptă toate astea. Nu vreau să păcătuiesc prin falsă modestie, dar am și oarece calități. Ia să vedem, îți amintești de vreuna, Paula? Păi uite: nu sunt pretențioasă, sunt sănătoasă și drăgăstoasă. Îmi spuneai că sunt amuzantă și că nimeni nu se plictisește cu mine, dar asta era înainte... După

plecarea ta mi-a trecut cheful să mai fiu sufletul petrecerii. Am devenit introvertită, nu m-ai mai recunoaște. Miracolul a fost să gădesc, când mă așteptam mai puțin, singurul bărbat în stare să mă suporte. Sincronie. Noroc. Soartă, ar zice bunică-mea. Willie susține că ne-am iubit într-o existență anterioară și c-o vom face și într-o viață viitoare, dar tu știi că pe mine povestea asta cu karma și reîncarnarea mă cam sperie. Prefer să-mi limitez experiența amoroasă la o singură viață, e suficient. Și totuși, chiar și acum Willie mi se pare câteodată străin! Dimineața, când se bărbierește și-l văd în oglindă, mă întreb cine dracu e tipul asta prea alb, prea mare și prea american și de ce suntem în aceeași baie. Când ne-am cunoscut aveam prea puține în comun, veneam din medii foarte diferite și-a trebuit să ne inventăm o limbă - *espanglish* - ca să ne înțelegem. Ne despărțeau trecutul, cultura și obiceiurile, cât și problemele inevitabile cu copiii unei familii lipite artificial, însă am dat din coate și ne-am făcut drum spre dragoste. E drept că am lăsat cam tot ce aveam ca să vin să stau cu el în State și că m-am acomodat cum am putut cu haosul din viața sa, dar și el a făcut multe concesii și schimbări ca să fim împreună. Mi-a acceptat din prima familia și munca, m-a acompaniat cât a putut, m-a sprijinit și m-a apărat chiar și de mine însămi, nu mă critică, râde cu drag de maniile mele, nu e nesăbuit, nu se ia la întrecere cu mine, a dovedit noblețe de caracter chiar și în certurile pe care le-am avut. Își apără teritoriul fără să facă tapaj; spune că a trasat un mic cerc de cretă în interiorul căruia e la adăpost și de mine, și de tribul meu: atenție, nu intrați! Dar sub aparența asta aspră se ascunde o blândețe infinită, e sentimental ca un dulău. Fără el n-aș putea să scriu atât de mult și atât de liniștită, pentru că el se ocupă de toate lucrurile care mă înspăimântă, de la contractele mele și viața noastră mondenă până la funcționarea misterioaselor aparate electrocasnice. Cu toate că mă mai miră să-l văd alături, m-am obișnuit cu enorma sa prezență și n-aș mai putea să trăiesc fără el. Willie îmi umple casa și viața.

Puțul secat

În vara lui 1996, la Oklahoma City, un rasist descreierat a folosit un camion încărcat cu două tone de explozibil ca să arunce în aer o clădire federală. Au fost cinci sute de răniți și o sută șazeci și opt de morți, printre ei și copii. O femeie a fost prinsă sub betoane și a fost nevoie să i se amputeze un picior fără anestezie ca să fie salvată. Asta a făcut-o pe Celia să se vaite trei zile la rând și să spună că mai bine ar fi murit, pentru că tragedia o făcuse să-și piardă nu numai piciorul, dar și mama și cei doi copii mici. Așa reacționa ea la toate știrile rele din presă; nu avea mijloace de apărare față de lumea exterioară. Nu reușeam s-o înțeleg, în ciuda îndelungatei noastre complicități; credeam că o cunosc mai bine decât se cunoștea ea însăși, însă multe lucruri din sufletul noră-mii îmi scăpau, după cum aveam să constat niște săptămâni mai târziu.

Am hotărât cu Willie că era cazul să ne luăm o vacanță. Eram obosiți, eu nu puteam să trec peste doliu, deși trecuseră aproape patru ani de la moartea ta și trei de la dispariția lui Jennifer. Încă nu știam că tristețea nu dispare niciodată cu totul, că rămâne sub piele; fără ea n-aș fi ceea ce sunt și nu m-aș recunoaște în oglindă. După *Paula* nu mai scrisesem nimic. De ani de zile aveam de gând să scriu un roman despre febra aurului în California de la mijlocul secolului al XIX-lea, dar îmi lipsea energia pentru a mă apuca de o lucrare de asemenea anvergură. Puțini oameni bănuiau în ce stare sufletească mă aflam, pentru că aparent nu-mi schimbasesm obiceiurile, dar sufletul îmi gemea. Devenisem solitară, lumea mă enerva, voiam să stau doar cu ai mei, păstrasem trei sau patru prieteni. Eram terminată. Nici turnee de promovare nu mai voiam să fac, ca să explic ceea ce spuseseam oricum în cărți. Aveam nevoie de liniște, dar nici asta nu era cu putință. Veneau ziaristi de departe, ne invadeau cu camerele și blițurile lor. O dată au apărut niște turiști japonezi să se uite la casa noastră ca la un monument, exact când venise și o echipă din Europa, cu năstrușnica idee de a mă fotografia într-o uriașă colivie împreună cu un cacatoes alb și maiestuos. Păsăroiul nu părea prietenos și avea niște gheare de condor. Venise și dresorul care ar fi trebuit să-l controleze, dat tot s-a găinățat pe mobilă și aproape că mi-a scos un ochi în colivie. Sigur, nu mă puteam plânge: aveam un public care mă iubea și cărțile mele circulau pretutindeni. Tristețea se manifesta în nopțile de insomnie, în hainele mele cernite, în dorința mea de a trăi într-o peșteră, ca un schivnic, și în lipsa de inspirație. Invocam în zadar muzele, mă abandonaseră toate, chiar și cea mai jerpelită. Pentru cineva care trăiește ca să scrie și trăiește din ceea ce scrie, seceta interioară e cumplită. Într-o zi eram la Book Passage și pierdeam vremea bând ceai după ceai, când a apărut Ann Lamott, o scriitoare americană foarte apreciată pentru istoriile ei pline de umor, adâncime și credință în cele sfinte și cele omenești. I-am spus că eram blocată, iar ea mi-a replicat că așa-numitul „blocaj al scriitorului” e o aiureală curată: se mai întâmplă ca puțul să fie secat, dar atunci trebuie să-l umpli la loc.

Ideea că puțul meu de povești și dorința de a le spune secase m-a speriat rău de tot; nu m-ar fi angajat nimeni, iar eu trebuia să câștig și să-mi ajut familia.

Nico lucra ca inginer de sistem în alt oraș, facea pe autostradă mai bine de două ore pe zi, Celia lucra cât trei, dar banii nu ajungeau; locuim într-una din zonele cele mai scumpe din SUA. Mi-am amintit atunci de antrenamentul meu ca jurnalistă: dacă-mi dai o temă și timp să mă documentez, pot să scriu despre orice, în afară de politică și sport. Mi-am trasat atunci un „reportaj” cât mai depărtat de cartea precedentă, ceva care să n-aibă nimic de-a face cu durerea și pierderea, ci cu păcatele cele plăcute ale vieții: mâncarea și desfrâul. Nu avea să fie o carte de ficțiune, așa că muzele cele capricioase n-aveau nici o treabă, trebuia doar să fac cercetări despre gastronomie, erotism și elementul lor de legătură: afrodisiacele. Liniștită în privința asta, am acceptat propunerea făcută de Tabra și de Willie de a face o călătorie în India, deși nu-mi ardea să merg chiar atât de departe: India e locul cel mai depărtat de casa noastră, înainte de a lua drumul de întoarcere pe partea cealaltă a lumii. Nu mă simțeam în stare să văd sărăcia mitică a acestei țări, sate pustiite, copii famelici, fetițe de nouă ani silite să se mărite înainte de vreme, să muncească sau să se prostitueze, dar ei m-au asigurat că India însemna mult mai mult și au declarat că mă iau legată. În plus, îți promisesem, Paula, că odată și odată voi merge să văd țara asta, de unde te întorseseși fascinată și mi-ai spus că era o sursă grozavă de inspirație. Alfredo López „Șopârta cu Pene” n-a venit cu noi, deși reapăruse în viața Tabrei: plănuia o lună de retragere în natură cu frații săi de trib. Tabra a trebuit să-i cumpere niște tobe sacre, indispensabile pentru ritualurile lor.

Willie a achiziționat o ținută kaki de explorator, prevăzută cu treizeci și șapte de buzunare, un rucsac, o pălărie australiană și niște obiective noi pentru aparatul de fotografiat, care semăna cu un tun mic și cântărea tot atât; Tabra și cu mine ne-am pus în bagaj eternele fuste țigănești, ideale pentru că nu se șifonează și nici nu se văd petele pe ele. Zborul a durat un secol, am aterizat la New Delhi într-o dogoare lipicioasă și un vacarm infernal de glasuri, mașini și radiouri urlătoare. Un milion de mâini s-au întins spre noi, noroc că Willie, cu capul depășind precum un periscop omenirea aceea, a zărit de departe cartonul cu numele său în mâinile unui tip înalt și el, cu o mustață autoritară și turban. Era Sirinder, ghidul angajat la San Francisco prin agenția de voiaj. Omul și-a croit drum cu bastonul, a chemat niște culi să ne care bagajul și ne-a dus la mașină.

Am stat câteva zile la New Delhi; pe Willie îl doborâse o infecție intestinală, iar Tabra și cu mine ne plimbam și cumpăram diverse fleacuri. „Cred că bărbatu-tău se simte cam rău”, mi-a spus ea a doua zi, dar eu voiam să merg cu ea la niște meșteșugari la care își comanda pietre pentru bijuteriile ei. În cea de-a treia zi Tabra m-a informat că soțul meu era atât de slăbit, că nici să vorbească nu mai putea, însă nu fusesem încă pe strada croitorilor, de unde aveam de gând să-mi cumpăr un sari, așa că n-am luat o hotărâre imediată. Mi-am zis că trebuia să-i dăm ceva timp lui Willie; căci există două feluri de boli: cele care se vindecă de la sine și cele mortale. Seara Tabra mi-a sugerat că, dacă omul moare, ne strică voiajul. Nu-mi convenea posibilitatea de a trebui să-l ardem pe malurile Gangelui, așa că am sunat la recepție și imediat ne-au trimis un doctor mărunțel, cu părul uleios și îmbrăcat într-un costum cărămiziu, care s-a uitat la soțul meu cadaveric și nu s-a alarmat defel. A extras din geanta hărtănită o seringă de sticlă, la fel ca aceea de care se folosea bunicul în 1945, și s-a pregătit să-i injecteze pacientului un lichid vâscos cu un ac descoperit într-un ghemotoc de vată și precis la fel de

vechi ca seringa. Tabra a dat să zică ceva, dar am asigurat-o că n-avea rost să se alarmeze pentru o ipotetică hepatită dacă viitorul bolnavului era oricum incert. Medicul a făcut minunea de a-l pune pe picioare pe Willie în douăzeci de ore și ne-am continuat călătoria.

India a fost una din experiențele acelea care-ți marchează viața, memorabilă din mai multe motive, dar nu e cazul să le relatez acum, pentru că asta nu e o poveste de călătorie; să spun doar că m-a ajutat să reumple puțul care secase și mi-a redat plăcerea de a scrie. Voi povesti numai două episoade relevante. Primul mi-a dat o idee ca să-ți cinstesc amintirea, al doilea mi-a schimbat familia pentru totdeauna.

Cine vrea o fetiță?

Sirinder, șoferul nostru, poseda iscusința și curajul necesare pentru a se descurca în traficul orașului, evitând mașini, autobuze, măgari, biciclete și destule vaci famelice. Nimeni nu se grăbea - viața e lungă -, cu excepția motocicliștilor, care zigzagau cu o viteză de torpilă și cu cinci suflete pe ele. Sirinder era zgârcit la vorbă, iar eu și Tabra am învățat repede să nu-i punem întrebări, că nu-i răspundea decât lui Willie. Drumurile rurale erau înguste și pline de curbe, însă el conducea cât îl ținea motorul. Dacă două mașini se întâlneau nas în nas, șoferii se priveau în ochi și hotărau într-o fracțiune de secundă cine era masculul alfa, iar celălalt dădea în marșarier. Accidentele pe care le-am văzut constau negreșit în două camioane de mărime egală ciocnite frontal; e limpede că cineva nu aflase la timp cine era masculul alfa. Nu aveam centuri de siguranță dintr-un motiv simplu: karma, căci nimeni nu moare înainte să-i bată ceasul. Din același motiv nu se foloseau nici luminile de noapte. Intuiția îl anunța pe Sirinder că era posibil să vină un vehicul din sens opus; atunci le aprindea și-l orbea.

După ce-am părăsit orașul, peisajul a devenit uscat și auriu, apoi prăfos și roșcat. Satele s-au rărit, câmpiile s-au eternizat, dar tot găseam câte ceva care să ne atragă atenția. Willie căra după el aparatele foto, trepiedul și teleobiectivul destul de complicat de instalat. Se spune că un bun fotograf își amintește doar de poza pe care n-a făcut-o. Willie ar trebui să țină minte o mie, printre ele un elefant vopsit cu dungi galbene și îmbrăcat ca de circ, care rătăcea de unul singur prin pustietățile acelea. A immortalizat în schimb un grup de muncitori care mutau un munte de pe o parte pe alta a drumului. Acoperiți doar cu o pânza în jurul șalelor, bărbații puneau pietre în coșuri, iar femeile le cărau purtându-le pe cap. Erau grațioase, subțiri, în sariuri în culori vii, magenta, lămâie și smarald, și se mișcau precum trestiele bătute de vânt. Ele erau „ajutoarele” și câștigau jumătate cât bărbații. La ora mesei, bărbații se adunau în cerc, aplecați asupra gamelelor, în vreme ce ele așteptau mai departe. După care mâncau resturile.

După multe ore de drum eram frânți, soarele cobora spre asfințit, aprinzând cerul în vâlvătaii. Departe, în câmpia pârjolită, se înălța un copac solitar, poate un salcâm, sub care am ghicit niște siluete care semănau cu niște păsări mari, dar care s-au dovedit a fi un grup de femei și copii. Ce făceau acolo? Nu era nici un sat în apropiere, și nici o fântână. Willie i-a spus lui Sirinder să oprească acolo să ne dezmoțim picioarele. M-am apropiat cu Tabra de femeile acelea, care au dat mai întâi să fugă, dar pe urmă au devenit curioase, astfel că ne-am pomenit sub salcâm cu copiii în jurul nostru. Femeile purtau sariuri prăfuite și uzate. Erau tinere, cu plete lungi și negre, cu pielea uscată, ochi înfundați în orbite și machiați cu khol. În India, ca și în multe alte regiuni ale lumii, nu există conceptul de spațiu privat, pe care-l apărăm atât de mult în Occident. În lipsa unei limbi comune, ne-au dat binețe cu gesturi, după care ne-au cercetat cu mâini îndrăznețe, atingându-ne hainele, obrazul, părul acaju al Tabrei - o nuanță pe care n-o mai văzuseră - podoabele de argint... Ne-am scos brățările și li le-am dăruit; și le-au pus cu o bucurie de adolescente. Erau destule, fiecare a primit două sau trei.

Una, cred că era de vârsta ta, Paula, mi-a luat chipul în mâini și m-a sărutat ușor pe frunte. I-am simțit buzele crăpate și răsuflarea caldă. Gestul neașteptat și intim m-a făcut să-mi dea lacrimile, primele pe care le vărsam după mult timp. Celelalte m-au mângâiat tăcute, nedumerite de reacția mea.

Claxonul lui Sirinder ne-a informat că era vremea să plecăm. Ne-am luat rămas-bun și am plecat, dar o femeie a venit după noi. M-a atins pe spate, iar când m-am întors mi-a întins un pachet.

Credeam ca vrea să-mi dea ceva în schimbul brățărilor și-am încercat să-i spun prin semne că nu era nevoie, dar m-a silit să-l iau. Era ușor, ai fi zis o legătură de cârpe, dar când l-am desfăcut am văzut că era vorba de un nou-născut, mititel și negricios. Ținea ochii închiși și mirosea altfel decât toți pruncii pe care-i știam, un miros acru de cenușă, praf și excremente. L-am sărutat pe frunte, am murmurat o binecuvântare și am vrut să-l dau înapoi mamei, însă aceasta a fugit la celelalte, lăsându-mă cu plodul în brațe și neînțelegând nimic. Un minut mai târziu, Sirinder era lângă mine, țipând să-l las acolo, că nu puteam să-l iau cu mine, era murdar; mi l-a smuls din brațe și s-a dus să-l dea înapoi femeilor, care au luat-o la goană, speriate. Așa că a lăsat copilul pe jos, sub copac.

Venise între timp și Willie, care m-a luat aproape pe sus și m-a târât la mașină, urmat de Tabra. Sirinder a pornit motorul și am luat-o din loc în timp ce mă prăbușeam pe umărul lui Willie.

— De ce voia femeia aia să ne dea copilul? a întrebat Willie.

— Era fetiță. Nimeni nu vrea o fetiță, a venit explicația.

Unele întâmplări au darul să te vindece. Cele petrecute în seara aceea sub salcâm au desfăcut nodul care mă sufoca, au șters păienjenișul care mă facea să-mi plâng de milă și m-au silit să mă întorc pe pământ și să-mi transform pierderea în acțiune. N-am putut salva copila aceea, nici pe mama ei disperată, nici „ajutoarele” care cărau muntele piatră cu piatră, nici milioanele de femei la fel ca ele sau ca nefericita pe care nu pot s-o uit și care plângea pe Fifth Avenue într-o iarnă la New York, dar mi-am promis să încerc măcar să le ușurez soarta, așa cum ai fi făcut tu, pentru care nimic nu era imposibil dacă vrei să faci binele. „Trebuie să câștigi mulți bani cu cărțile tale, mamă, pentru că vreau să înființez un adăpost pentru săraci pe care să-l finanțezi tu”, îmi spuneai cât se poate de serios. Bani pe care-i promisem - și continuam să-i primesc - pentru Paula zăceau într-un depozit la bancă, așteptând să-mi vină o idee cum să-i cheltuiesc. În clipa aceea am știut. Am calculat că dacă adăugam câte puțin din fiecare carte pe care aveam să o scriu, ceva putea să iasă, doar o picătură de apă în deșertul nevoilor omenirii, dar măcar n-aveam să mă mai simt neputincioasă. „Am să fac o fundație de ajutorare pentru femei și copii”, i-am anunțat pe Willie și pe Tabra în aceeași seară. Nici nu mi închipuiam că din sămânța asta avea să crească, cu anii, un copac precum salcâmul acela.

Un glas în palat

Palatul maharajahului, cu totul și cu totul din marmură, se înălța în mijlocul grădinii raiului - acolo timpul nu trecea, clima era blândă și aerul mirosea a gardenii. Apa fântânilor susura printre flori, colivii aurite de păsări, umbrele de mătase albă și păuni superbi. Acum palatul aparținea unei rețele internaționale de hoteluri care avusesse bunul simț să păstreze totul așa cum fusese. Maharajahul, ruinat, dar cu demnitatea neștirbită, ocupa o aripă a clădirii, apărat de privirile curioase de un paravan de trestii și bougainvillea liliachii. La ceasul calm al după-amiezii cobora în grădină să ia ceaiul cu o fetiță impuberă, care nu era strănepoata, ci cea de a cincea soție, păziți de două gărzi în uniformă imperială, cu iatagan la șold și pene la turban. În apartamentul nostru, demn de un rege, nu găseai nici o palmă de loc ca să-ți odihnești privirile de decorațiunile abundente. Din balcon vedeam toată grădina, despărțită printr-un zid înalt de cartierele mizere care se întindeau cât vedeai cu ochii. După săptămâni întregi de drumuri pline de praf ne odihneam în acest palat, unde o armată de slujitori tăcuți ne-au luat hainele la spălat, ne-au adus ceai și prăjituri cu miere pe tăvi de argint și ne-au pregătit băi cu spumă. A fost paradisul. Am mâncat la cină feluri indiene delicioase, față de care Willie era deja imunizat, după care ne-am prăbușit în pat, chitiți să dormim o veșnicie.

Telefonul a sunat la trei dimineața - atât arătau cifrele verzi fosforescente ale ceasului de voiaj - trezindu-mă dintr-un somn cald și apăsător. Am întins mână pipăind după aparat, nu l-am nimerit, am dat însă de un întrerupător și am aprins o lampă. Nu știam unde mă aflu, ce erau voalurile transparente care-mi fluturau deasupra capului sau demonii înaripați care se uitau la mine de pe tavanul pictat. Am simțit cearșafurile umede și care mi se lipiseră de piele și un miros dulceag neidentificat. Telefonul continua să sune, neliniștindu-mă tot mai mult, căci doar o nenorocire majoră ar fi justificat un apel la ora asta. „A murit cineva”, am rostit cu glas tare. „Fii calmă”, am zis apoi. Nu putea fi vorba de Nico, pierdusem deja o fiică și legea probabilităților spune că așa ceva nu se repetă. Nici de maică-mea, că ea e nemuritoare. Poate erau vești despre Jennifer... Or fi găsit-o? Sunetul m-a purtat la capătul celălalt al încăperii, unde am dat de un telefon de modă veche plasat între doi elefanți de porțelan. De la capătul lumii mi-a ajuns la urechi, cu o limpezime de prevestire, vocea limpede a Celinei. N-am apucat s-o întreb ce se întâmplase.

- Cred că sunt bisexuală, m-a anunțat cu glas tremurător.
- Ce este, a întreat Willie, zăpăcit de somn.
- Nimic. E Celia. Zice că e bisexuală.
- Aha, a mormăit și a adormit la loc.

Presupun că mă sunase ca să-mi ceară ajutorul, dar nu mi-a venit nimic miraculos în minte care să-i fie de folos. Am rugat-o pe noră-mea să nu se pripească, să nu ia măsuri desperate, fiindcă aproape toți suntem mai mult sau mai puțin bisexuali, iar dacă așteptase douăzeci și nouă de ani ca să descopere asta, mai putea adăsta până ne întorceam în California. Un subiect ca acesta

merită discutat în familie. Am blestemat distanța care mă împiedica să-i văd mutra. I-am promis că vom veni cât mai repede, cu toate că la ora trei dimineața e cam greu să schimbi bilete de avion, operațiune care în India nici pe timp de zi nu e tocmai ușoară. Mi-a fugit somnul și nu m-am întors în patul cu baldachin. N-am îndrăznit nici s-o trezesc pe Tabra, care dormea în altă cameră.

Am ieșit pe balcon să aștept dimineața într-un leagăn de lemn policrom cu perne de mătase de culoarea topazului. O iasomie cățăărătoare și un copac cu flori mari și albe răspândeau mireasma de curtezană pe care-o simțisem în dormitor. Anunțul Celinei îmi produsese o luciditate ciudată, mă vedeam pe mine și pe familia mea de undeva de sus, din aer. „Nora asta a mea nu încetează să mă uimească”, am murmurat. La ea, termenul „bisexual” putea însemna mai multe lucruri, însă nici unul inofensiv pentru ai mei. Uite că am scris-o fără să mă gândesc: *ai mei*. Așa-i percepeam pe toți, ai mei, proprietatea mea: Willie, fiul meu, nora mea, nepoții mei, părinții mei, chiar și copiii noștri vitregi, cu care mă ciondăneam în parte; toți erau ai mei. Mă costase mult să-i adun la un loc și eram gata să apăr mica comunitate de incertitudinile destinului și de ghinion. Celia era o forță a naturii, nimeni nu putea să o influențeze. N-am stat să mă întreb de două ori de cine se amoretase, răspunsul mi se părea evident. „Ajută-mă, Paula, că nu e de glumă”, te-am rugat, dar nu știu dacă m-ai auzit.

Nici un motiv de recunoștință

Dezastrul - că nu găsesc un termen mai potrivit - s-a declanșat la sfârșitul lui noiembrie, de Ziua Recunoștinței. Sigur că sună ironic, dar nu alegem noi ziua. Ne-am întors în California cât am putut de repede, dar găsitul zborurilor, schimbatul biletelor și traversarea unei jumătăți de lume ne-a luat pe puțin trei zile. În noaptea în care mă sunase Celia am apucat să-i spun lui Willie despre ce era vorba, dar era adormit, așa că a doua zi a trebuit să-i repet. L-a pufnit râsul. „Celia asta e ca un glonț rătăcit”, a spus, fără să realizeze ce consecințe avea să aibă anunțul ei pentru familie. Tabra și-a continuat călătoria la Bali, așa că ne-am despărțit fără multe explicații. Ajunși la San Francisco, Celia ne aștepta la aeroport, însă n-am vorbit nimic până n-am ajuns acasă între patru ochi; Willie nu era pentru astfel de confidențe.

— Nu credeam să mi se întâmple tocmai mie, Isabel, adu-ți aminte ce părere aveam eu despre gay...

— Îmi aduc aminte, cum să nu, așa ceva nu se uită. Te-ai culcat deja cu ea?

— Cu cine?

— Cu Sally, cum cu cine!

— De unde știi că e vorba de ea?

— Of, Celia, nu trebuie să fii ghicitoare în ghioc pentru asta. V-ați culcat sau nu?

— Nu asta e important, a sărit ea cu ochii aprinși.

— Ba mie mi se pare foarte important, dar poate greșesc... Infierbântările astea trec, Celia, nu merită să strici o căsnicie pentru așa ceva. Ești confuză din cauza noutății, asta e tot.

— Sunt măritată cu un tip senzațional și am trei copii pe care n-am să-i părăsesc niciodată, poți să-ți închipui că m-am gândit mult până să-ți spun. O astfel de hotărâre nu se ia ușor. Nu vreau să-l rănesc pe Nico și nici pe copii.

— E ciudat că îmi spui tocmai mie, care sunt soacră-ta. Poate că în subconștient... ce zici?

— Nu-mi veni cu aiureli psihologice! Doar ne spunem totul, m-a întrerupt ea. Avea dreptate.

Am avut o săptămână de mare neliniște, dar asta nu era nimic în comparație cu ce era în sufletul Celinei și al lui Sally, care trebuiau să-și decidă viitorul. Locuiseră în aceeași casă, lucrau împreună, își împărțeau grija copiilor, aveau secrete, interese și distracții comune, dar aveau caractere diferite, poate că de aici și atracția reciprocă. Bunica Hilda îmi tot spusese că „fetele astea țin tare mult una la alta”. Tăcută, discretă, aproape invizibilă, Bunicii nu-i scăpa nimic. O fi vrut să mă pună în gardă? Imposibil de știut, căci băbuța cea prudentă nu făcea comentarii răutăcioase nici s-o pici cu ceară.

Mă chinuiam cu taina asta în timp ce pregăteam curcanul pentru Ziua Recunoștinței după o rețetă nouă pe care mi-o trimisese mama. Pui în mixer o grămadă de ierburi cu ulei de măsline și lămâie, apoi injectezi amestecul verzui între piele și carne și lași să macereze patruzeci și opt de ore.

Sally renunțase să lucreze pentru mine, însă ne vedeam aproape zilnic când mă duceam să-mi vizitez nepoții, pentru că petrecea mult timp în casa lor. Încercam să nu mă uit în ochii ei când era Celia de față, dar dacă se atingeau în trecere îmi sărea inima. Willie, zăpăcit de lungul voiaj în India și încă resimțindu-se după infecția intestinală, a stat deoparte, sperând ca patimile să se topească în aer.

Noroc că m-am văzut cu psihologul, după o bună bucată de vreme, căci se mutase în sudul Californiei, dar acum venise la San Francisco să petreacă sărbătorile cu familia sa. Ne-am întâlnit într-o cafenea (nu mai avea cabinet) și, în timp ce el își savura ceaiul verde, iar eu un cappuccino, l-am pus la curent cu telenovela familiei mele. M-a întrebat dacă nu cumva o luasem razna, ce mă apucase oare să mă bag într-o situație ca aceasta, era un secret pe care ar fi trebuit să-l păstrez.

— Dumneata ești simbolul mamei, care în cazul de față e un arhetip: ești mama lui Nico, mama vitregă a lui Jason, soacra Celiei, bunica copiilor. Și, dacă toate astea nu s-ar fi întâmplat, viitoarea soacră a lui Sally.

— Aici mă îndoiesc, nu cred că Sally s-ar fi măritat cu Jason.

— Nu asta e problema, Isabel. Trebuie să vorbești cu ele și să le ceri să le mărturisească lui Nico și lui Jason adevărul. Și repede. Dacă n-o fac, trebuie să le spui chiar dumneata.

I-am urmat sfatul și termenul a picat chiar în lungul sfârșit de săptămână al Zilei Recunoștinței, zi sfântă pentru americani.

Cu pretextul sărbătorilor, familia urma să se reunească pentru prima dată după multe luni, chiar și Ernesto, care ne-a anunțat că se amoretise de colega sa Giulia și venea s-o prezinte familiei; un moment cam nepotrivit. Avea să vină mai întâi el de la New Jersey, iar Giulia a doua zi, ceea ce-mi lăsa un mic răgaz ca să-l pregătesc sufletește. Fu, Grace și Sabrina rămâneau să facă sărbătorile la Centrul de Buddhism Zen, măcar aveau să fie mai puțini martori. Willie și cu mine eram atât de năuciți, că nu ne venea în minte nici un sfat mai de Doamne-ajută; nici nu știu cum am trecut peste zilele alea teribile. Celia s-a închis cu Nico într-o cameră și nu știu cum i-o fi spus, era ceva imposibil de spus cu diplomatie și fără impact emoțional enorm, era imposibil să nu-i rănești pe el și pe copii, lucru de care se temea atât. Cred că Nico nici n-a înțeles inițial situația și o fi crezut că lucrurile se puteau aranja cu oarece imaginație și toleranță. Aveau să treacă săptămâni, poate luni, până să înțeleagă că viața lui se schimbese definitiv.

Jason și Sally erau despărțiți nu numai prin distanța geografică, ci și prin faptul că aveau prea puține în comun. Era greu s-o vezi pe Sally având o viață de noapte și boemă printre intelectuali în haoticul New York, sau pe Jason vegetând în sânul familiei și plictisindu-se de moarte în California. Mulți ani mai târziu, vorbind cu amândoi, versiunile lor se contrazic. Jason mi-a jurat că o iubea pe Sally și era convins că se vor căsători, așa că și-a pierdut capul când ea l-a sunat să-i spună. „Am ceva să-ți spun”, începuse ea, iar el s-a gândit că o fi avut o aventură și s-a infuriat, dar pesemne că nu era ceva prea grav dacă îi mărturisea. Au urmat frazele în care i-a explicat că era vorba de o femeie, Jason a răsuflat ușurat, zicându-și că nu era deci vorba de un rival, astea sunt prostii pe care le fac femeile din curiozitate, dar apoi Sally a adăugat că era îndrăgostită de Celia.

Dubla trădare l-a lovit pe Jason cu leuca-n cap: o pierdea nu doar pe logodnica sa, ci și pe cumnata pe care o iubea ca pe o soră. S-a simțit înșelat nu numai de cele două, dar și de Nico, care se dovedise incapabil să împiedice povestea. În weekendul acela blestemat Jason a venit acasă; era slab, pierduse câteva kilograme, era alb la față, neras, cu rucsacul în spate, cu fălcile încleștate și mirosea a băutură. N-a avut parte de nici o mângâiere, fiecare era cu mințile aiurea.

Sally l-a așteptat pe Ernesto, care venea de la New Jersey, unde locuia din 1992, de când te adusesem bolnavă în California, la aeroport și l-a luat la o cafea ca să-l pună la curent cu situația; ca să nu pice nepregătit în plină melodramă și să creadă că înnebuniserăm cu toții. Cum avea să-i explice asta Giuliei? Iubita lui era o blondă înaltă și vorbăreață, cu ochi albaștri și prospețimea tipică celor încrezători în viață. Împreună cu Surorile Haosului Perpetuu mă rugasem ani în șir ca Ernesto să găsească o nouă iubire, iar Celia te rugase pe tine să faci același lucru: iată că îndeplineai rugămintea, ba chiar ne făceai și cu ochiul din Marele Dincolo, pentru că Giulia e născută la aceeași dată ca tine, pe 22 octombrie, pe mama ei o cheamă Paula, iar tatăl ei s-a născut în același an și aceeași zi cu mine. E limpede că ai ales-o ca să-l faci fericit pe soțul tău. Ernesto și Giulia s-au făcut că nu văd dezastrul familial. În ciuda împrejurărilor dramatice, i-am dat imediat OK-ul Giuliei: era perfectă pentru el, organizată, veselă și drăgăstoasă. Willie mi-a spus că cei doi nici n-aveau nevoie de aprobarea unei familii de care nu erau legați prin sânge. „Dacă se căsătoresc, trebuie să-i aducem în California”, a sunat răspunsul meu.

Între timp, curcanul se înverzise ca urmare a tratamentului intravenos, iar când l-am scos din cuptor părea la fel de putred ca atmosfera din casă. Nico și Celia, distruși, n-au luat parte la priverghi, căci asta a fost ziua aceea, un priverghi. Alejandro și Nicole zăceau la pat cu febră; Andreea umbla de colo-colo sugându-și un deget și gătită cu sariul meu, în care se înfașurase ca un salam. Willie bombănea că nici unul din copiii lui nu venise la masă. Îi era foame, însă nimeni nu se ocupase de cina care e un adevărat banchet în orice Zi a Recunoștinței care se respectă. Într-un impuls necontrolat, bărbatu-meu a apucat curcanul cel verde de un copan și l-a azvârlit la gunoi.

Vânturi potrivnice

Colapsul familial nu s-a petrecut de pe o zi pe alta, au fost câteva luni în care Nico, Celia și Sally s-au zbatut în nesiguranță, dar fără să negligeze copiii. S-au străduit să-i protejeze pe cât posibil, în pofida haosului, le-au arătat multă dragoste, ca să nu sufere prea mult, căci în astfel de drame suferința e inevitabilă. „Lasă, că rezolvă ei asta mai târziu, cu un psihoterapeut”, mă liniștea Willie. Celia și Nico au continuat să locuiască o vreme în aceeași casă, că doar alta nu aveau, iar Sally venea și pleca în calitate de mătușă. „Parcă e un film franțuzesc, eu nu mai vin la voi”, le-a spus Tabra scandalizată. Toleranța mea avea și ea niște limite, așa că am încetat și eu să mă duc la ei, deși fiecare zi în care nu-mi vedeam nepoții era o zi de doliu.

Încercam să fiu cât mai aproape de Nico, dar fără mult succes, iar relația mea cu Celia trecea de la plânsete și îmbrățișări la reproșuri. Mă acuza că nu pricep nimic, că sunt limitată și mă băgăm în toate. De ce dracu n-o lăsam în pace? Mă jignea cu temperamentul ei exploziv și cu reacțiile violente, dar două ore mai târziu mă suna să-mi ceară iertare, ne împăcăm, apoi ciclul se repeta. Mi se rupea sufletul de mila ei. Hotărârea pe care o luase avea un preț uriaș, toată dragostea de pe lume n-ar fi iertat-o de plată. Se întreba dacă nu cumva o perversiune înăscută o făcea să dea cu piciorul în tot ce avea, să-și distrugă căminul, copiii, familia în care era la adăpost, apărută și iubită. Bărbatul ei o adora și era un om minunat, dar ea se simțea prizonieră, se plictisea, se sufoca, tânjea de dorințe fără nume. Mi-a spus că edificiul aparent impecabil al vieții sale se prăbușise după primul sărut al lui Sally. Atunci își dăduse seama că nu mai putea trăi cu Nico, atunci destinul ei luase o altă întorsătură. Știa că oprobriul era implacabil chiar și în California, care se lăuda că este locul cel mai liberal de pe lume.

— Crezi că sunt anormală, Isabel?

— Nu, Celia, o parte din omenire e gay. Partea proastă e că ți-ai dat seama un pic cam târziu.

— Știu că am să-mi pierd toți prietenii și că ai mei n-or să-mi mai vorbească în veci. Părinții mei nu pot înțelege, doar știi din ce mediu vin.

— Dacă nu te pot accepta așa cum ești, înseamnă că deocamdată nici n-ai nevoie de ei. Acum ai alte priorități, în primul rând copiii.

A renunțat să lucreze pentru mine pentru că nu voia să depindă de mine, dar, dacă n-ar fi făcut-o ea, aș fi luat chiar eu decizia. Nu mai puteam continua așa. Dar a fost tare greu să o înlocuiesc, am fost nevoită să angajez trei oameni care să facă treaba pe care o făcea ea singură. Mă obișnuisem cu Celia, aveam o încredere oarbă în ea, învățase să-mi imite atât semnătura, cât și stilul; glumeam că într-o bună zi avea să-mi scrie ea cărțile. Celia, Nico și Sally au început să facă terapie, separat sau împreună, ca să pună la punct amănuntele. Celiei i s-au prescris din nou antidepresive și somnifere, pastilele o zăpăceau complet.

La Jason nu prea ne-am mai gândit: hotărâse să rămână la New York după absolvire. Nu-l mai chema nimic în California, nu mai voia să dea ochii cu Sally și nici cu Celia. Se credea singur, credea că-și pierduse toată familia. A continuat să

slăbească, s-a schimbat, nu mai era băiatul molatic, devenise un bărbat furios, care bătea noaptea străzile din Manhattan pentru că nu putea să doarmă. Erau destule păsări ale nopții cărora le povestea nenorocirile sale și cu care se consola apoi în pat. „Vor mai trece niște ani până să pot avea din nou încredere într-o femeie”, mi-a mărturisit mult mai târziu, când am fost în stare să vorbim despre cele petrecute. Chiar și în mine își pierduse încrederea, pentru că nu înțelesesem cât de mult suferea. „Auzi, lasă idioțeniile astea”, s-a răstit Willie la el când l-a auzit spunând asta prima dată; era fraza lui favorită pentru a tranșa conflictele emoționale ale copiilor săi.

Iar eu? Eu mă ocupam cu gătitul și cu tricotatul. Mă sculam în zori, pregăteam oale întregi de mâncare pe care le duceam acasă la Nico sau le lăsam pe camioneta Celinei, pentru ca măcar de hrană să nu ducă lipsă. Pe urmă tricotam la nesfârșit, cu o lână groasă, un obiect lipsit de orice formă și uriaș, un fel de haină menită să acopere toată casa, după părerea lui Willie.

În toiul acestei tragicomedii, părinții mei au venit în vizită și au aterizat taman în timpul unei furtuni fenomenale, din cele care strică uneori climatul blând din nordul Californiei, de parcă natura însăși ar fi vrut să illustreze starea de spirit a familiei noastre. Ai mei locuiesc într-un apartament vesel într-un cartier rezidențial tihnit din Santiago de Chile, înconjurați de copaci nobili și unde pe seară bone în uniformă - acum, în secolul XXI - plimbă fragile doamne în vârstă și câini coafați. A lor se numește Berta, e cu ei de mai bine de treizeci de ani și e mult mai importantă decât cele șapte odrasle pe care le au împreună. Willie a sugerat o dată să se mute în California și să-și petreacă restul bătrâneții lângă noi, dar viața comodă și tovărășia de care se bucură ei în Chile nu pot fi plătite în State nici cu tot aurul din lume. Iar eu mă consolez cu distanța care ne desparte gândindu-mă la mama înconjurată de mustăciosul ei profesor de pictură, de prietenele cu care ia ceaiul luna, făcându-și siesta în cearșafuri scrobite și prezidând masa la banchetele pregătite de Berta, în casa plină de rude și prieteni. Aici bătrânii sunt foarte singuri. Mama și unchiul Ramón vin să ne vadă cel puțin o dată pe an, iar eu mă duc în Chile de două sau de trei ori; în plus, menținem o legătură zilnică prin scrisori sau telefon. E aproape imposibil să le ascunzi ceva celor doi bătrâni isteți, dar nu le spuseseș nimic despre cele petrecute cu Celia, cramponându-mă de vana iluzie că treburile aveau să se rezolve într-un timp rezonabil, că poate era doar un capriciu de tinerețe. De aceea există un gol notabil în corespondența noastră în lunile acelea; ca să reconstitui povestea a trebuit să vorbesc separat cu protagoniștii și cu câțiva martori. Fiecare își amintește altfel, dar cel puțin putem vorbi fără ocolișuri. De cum au pășit pe pământ californian, ai mei și-au dat seama că ne afectase ceva grav, n-am avut încotro și le-am spus adevărul.

— Celia s-a amoretat de Sally, logodnica lui Jason, am spus dintr-o suflare.

— Sper ca asta să nu ajungă în Chile, a murmurat maică-mea când și-a recăpătat glasul.

— Va ajunge, lucrurile astea nu se pot ascunde. Lasă, că se întâmplă peste tot.

— Da, dar în Chile nu se vorbește despre așa ceva.

— Ce aveți de gând? a vrut să știe unchiul Ramón.

— Habar n-am. Toată familia face psihoterapie. O armată de psihologi se îmbogățește pe seama noastră.

— Dacă vă putem ajuta cu ceva... a șoptit mama, vitează ca întotdeauna, deși îi tremura glasul; pe urmă a spus că mai bine să-i lăsăm să se descurce singuri și să fim discreți: comentariile nu fac decât să agraveze lucrurile.

— Apucă-te și scrie, Isabel, ca să fii ocupată. E singura modalitate prin care să nu te implici mai mult decât e cazul, m-a sfătuit unchiul Ramón.

— Exact asta spune și Willie.

Dar navigăm mai departe

Surorile Haosului Perpetuu au mai adăugat o lumânare aprinsă alături de cele pentru Sabrina și Jennifer, ca să se roage pentru restul familiei mele trăznite și ca eu să mă pot reapuca de scris, pentru că de prea mult timp căutam pretexte ca să n-o fac. Se apropia data de 8 ianuarie și nu mă simțeam în stare să scriu ficțiune: puteam să-mi impun o disciplină, dar îmi lipsea dezinvoltura, deși voiajul în India îmi umpluse capul cu imagini și culori. Nu mă mai simțeam paralizată, puțul inspirației era plin și eram mai activă ca niciodată, căci urnisem din loc ideea fundației, dar ca să scrii un roman trebuie să te apuce o patimă nebună; exista, era aprinsă, dar avea nevoie de oxigen și combustibil ca să ardă mai vârtos. Tot dădeam târcoale unui „memorial al simțurilor”, adică o explorare pe tema mâncării și a amorului carnal. Având în vedere climatul de patimi care domnea în familie, părea de-a dreptul sarcastic, însă nu asta era intenția mea. Ideea îmi venise înainte de amorul dintre Celia și Sally, aveam chiar și titlul, *Afrodita*, suficient de vag ca să-mi confere toată libertatea. Maică-mea m-a însoțit prin sex-shopurile din San Francisco în care mă documentam și s-a oferit să mă ajute cu rețete de bucătărie senzuale. Am întrebat-o de unde naiba știe ea rețete erotice și mi-a răspuns că orice fel prezentat cu cochetărie e afrodisiac, așa că n-avea rost să ne pierdem energia cu cuiburi de rândunică și coarne de rinocer, atât de greu de găsit pe piața locală. Ea, care crescuse într-unul din mediile cele mai catolice și intolerante din lume, nu pusese în viața ei piciorul într-un magazin „pentru adulți”, cum se numesc, și-a fost nevoie să-i traduc din engleză instrucțiunile de folosire a diverselor obiecte din cauciuc; mai că a murit de răs. Documentarea pentru *Afrodita* ne-a făcut pe amândouă să avem vise erotice. „La șaptezeci și atâția ani să mă mai gândesc la asta...”. Dar i-am amintit că bunicul, la nouăzeci, tot la asta se gândea. Cobaii noștri au fost Willie și unchiul Ramón, pe ei am încercat rețetele afrodisiace, dar care, ca în magia neagră, au efect doar dacă victima știe ce i s-a dat. O farfurie cu stridii lipsită de explicația că stimulează libidoul nu produce efecte vizibile. Nu totul a fost dramă în lunile alea, ne-am și distrat.

Mergeam uneori să ne plimbăm cu Tabra și ai mei în pădurea ta. Ploile întrețineau pârâul pe care îți împrăștiase cenușa și locul mirosea a pământ ud și a copaci. Pășeam energic, mama și cu mine înainte, tăcute, Tabra și unchiul Ramón mai în urmă, vorbind despre Che Guevara. Tatăl meu vitreg crede că Tabra e printre cele mai interesante și frumoase femei din câte a cunoscut - și a cunoscut o droaie iar ea îl admiră mai ales pentru că l-a cunoscut pe eroicul *guerrillero*, are chiar și o fotografie cu el. Unchiul Ramón i-a povestit de sute de ori cum a fost, dar ea nu se plictisește și mai vrea încă o dată. M-am abținut să le spun alor mei că fantoma ta ne-a vizitat într-o zi, venind cu taxiul, n-avea rost să-i zăpăcesc și mai mult.

M-am întrebat de unde tendința asta de a conviețui cu spiritele; se pare că ceilalți n-au această manie. Mai întâi să lămuresc că rar mi s-a întâmplat să dau nas în nas cu unul, și poate că visam atunci; dar n-am nici o îndoială că tu mă

acompaniezi în permanență. Dacă n-ar fi așa, de ce ți-aș mai scrie aceste pagini? Te manifesti în cele mai ciudate feluri. De exemplu, atunci când Nico își schimba serviciul, mi-a venit ideea să inventez o corporație ca să-i dau de lucru. Am apucat să mă consult cu un expert contabil și cu doi avocați, care m-au zăpăcit cu o tonă de regulamente, legi și cifre. „Ah, dacă aș putea s-o chem pe Paula să mă sfătuiască!” am exclamat eu cu glas tare. Exact atunci a venit poșta și între plicuri am găsit unul adresat mie și cu un scris atât de asemănător cu al meu, că l-am deschis imediat. Erau doar câteva rânduri în creion pe o foaie de caiet: „De azi înainte nu mai încerc să rezolv problemele celorlalți dacă nu mi se cere ajutorul. Nu-mi mai asum responsabilități care nu mă privesc. Nu-i mai cocoloșesc pe Nico și pe copii”. Erau semnate de mine și data era de acum șapte luni. Mi-am adus aminte: atunci mă dusesem la școala nepoților cu ocazia „zilei bunicilor” și învățătoarea ne ceruse tuturor să scriem o hotărâre sau o dorință, s-o punem în plic pe adresa ei, pentru ca ea să ni le trimită mai târziu prin poștă. Nimic ciudat. Ciudat a fost că mi-a parvenit exact când îți cerusem sfatul. Se petrec prea multe lucruri inexplicabile. Ideea ființelor spirituale - reale, imagine sau metaforice - vine de la bunica din partea mamei. Această ramură a familiei a fost întotdeauna originală și mi-a oferit material serios pentru scris. N-aș fi scris nicicând *Casa spiritelor* dacă bunica nu mi-ar fi vârat în cap că lumea e un loc al naibii de misterios.

Situația s-a rezolvat mai mult sau mai puțin normal. Normal pentru California; în Chile ar fi ieșit un scandal demn de tabloide, mai ales că Celia a găsit de cuviință să anunțe sus și tare și să predice avantajele amorului gay. Spunea că toată lumea ar trebui să încerce, că era mult mai bun decât cel heterosexual, s-a apucat să facă bășcălie de bărbați și de capricioasele lor mădulare. A trebuit să-i aduc aminte că avea un fiu și nu era cazul să-l înjosească. Trăncăneam și eu prea mult, bârfele se răspândeau repede din gură în gură. Oameni pe care abia dacă-i cunoșteam se apropiau să ne prezinte condoleanțe, de parcă am fi fost în doliu. Cred că a aflat toată California. Mare tărăboi. Îmi venea să intru în pământ, dar Willie m-a convins că nu adevărul te face vulnerabil, ci secretele. Divorțul dintre Nico și Celia nu a liniștit lucrurile, continuam să fim prinși într-o plasă de relații care se modifica întruna, dar nu se rupeau, pentru că cei trei copii ne țineau legați, orice-am fi făcut. Au vândut casa pe care le-o cumpăraserăm cu atâta efort și și-au împărțit banii. Copiii urmau să stea o săptămână cu mama și alta cu tata, drept care bieții de ei umblau tot timpul cu bagajul după ei, dar era preferabil soluției solomonice de a-i tăia pe din două. Celia și Sally au găsit o casuță care avea nevoie de reparații, dar era bine situată și s-au instalat în ea. Au rămas singure, cu bani puțini și cu senzația că erau judecate și condamnate. Încercam să le ajut, pe ascuns de Nico, care nu înțelegea slăbiciunea mea pentru ex-noră-mea care ne rănise familia. Celia mi-a mărturisit că plângea întruna, Sally a fost acuzată că distrusese un cămin, dar lunile treceau și scandalul s-a potolit, așa se întâmplă cu toate.

Nico a găsit o casă veche la doi pași de a noastră și a refacut-o complet, i-a schimbat dușumelele, ferestrele și băile. Avea o grădină străjuită de doi palmieri uriași și dădea spre malul unei mici lagune unde cuibăreau găștele și rațele sălbatice. Locuia cu fratele Celinei, care nu știu de ce nu voise să stea cu soră-sa;

se oferise să-l găzduiască un an. Băiatul își căuta rostul fără multă tragere de inimă, poate pentru că nu avea permis de muncă, iar viza turistică, deja prelungită de două ori, era pe sfârșite. Îl apuca depresia, era prost-dispus, nu o dată Nico a trebuit să-l pună la punct pe cel care nu-i mai era cumnat, ci doar musafir.

Pentru Celia și Sally, care lucrau după un orar flexibil, îngrijirea copiilor când le venea rândul nu era atât de complicată ca pentru Nico, care era singur și lucra foarte departe. Ligia, cea care o legănase pe Nicole în lunile în care aceasta plângea tot timpul, îl ajuta și l-a mai ajutat niște ani. Lua copiii de la școala care avea și grădiniță, astfel că Nicole mergea tot acolo, îi aducea acasă și stătea cu ei până veneam eu, dacă aveam timp, sau Nico, care încerca să scape mai devreme în săptămâna în care avea copiii, recuperând în următoarea. Nu l-am văzut niciodată nervos sau plictisit, dimpotrivă, era un tată vesel și calm. Bun organizator, reușea să țină casa cum trebuie, însă se scula în zori și cădea rupt de oboseală în crucea nopții. „N-ai nici măcar un minut pentru tine, Nico”, i-am reproșat eu o dată. „Ba da, mamă, am două ore în care sunt singur și tac în mașină când mă duc și vin de la serviciu. Cu cât mai aglomerată șoseaua, cu atât mai bine”.

Relația lui cu Celia ajunsese la cuțite. Nico încerca să-și apere teritoriul, iar adevărul e că eu nu-l prea ajutam în sarcina asta ingrată. În cele din urmă, exasperat de bârfe și mici trădări, mi-a cerut să încetez amicitia cu fosta lui nevastă, nu mai putea lupta pe două fronturi. Se simțea disprețuit și neputincios ca tată și călcat în picioare de propria sa mamă. Celia venea la mine dacă avea nevoie de ceva, iar eu acționam fără să mă sfătuiesc cu el, astfel că, fără să vreau, sabotam unele decizii pe care ei le luaseră deja și pe care Celia le modifica. Îl mai și mințeam ca să evit explicațiile, dar, firește, el mă prindea cu minciuna; aveau grijă copiii să-i spună că mă văzuseră cu o zi în urmă acasă la mama lor.

Evenimentele au lăsat-o perplexă pe Bunica Hilda, care s-a întors în Chile la Hildita, fiica ei unică. N-a rostit nici un cuvânt critic, nu și-a dat cu părerea, fidelă felului ei de a evita orice conflict, dar Hildita mi-a spus că din trei în trei ore înghițea câte o misterioasă pastilă verde pentru fericire; au avut efect, căci după un an a revenit în California și le-a vizitat pe Celia și pe Sally la fel de afectuoasă ca înainte. „Fetele astea sunt prietene atât de bune, e o plăcere să vezi ce bine se înțeleg”, mi-a spus, repetând ce spusese cu mult timp în urmă, când nimeni nu bănuia ce-avea să fie.

Un trib foarte bătaios

La început mă ascundeam în baie ca să vorbesc la telefon cu Celia. Willie mă auzea șopocăind și începuse să bănuiască că aveam un amant, nimic mai măgulitor pentru mine: era de ajuns să mă vezi goală ca să deduci că nu-mi arătam nurii decât în fața lui. Numai că doar de crize de gelozie nu-i ardea lui acum. Avea mai multe dosare ca niciodată și nu se dădea bătut nici în cazul Jovito Pacheco, mexicanul care căzuse de pe schelele unei clădiri în construcție la San Francisco. Compania de asigurări refuzase să-i aloce o indemnizație, iar Willie a deschis procesul. Alegerea juraților era esențială, mi-a explicat el, pentru că asistam la o ostilitate crescândă împotriva imigranților hispanici, așa că era aproape imposibil să aduni niște oameni binevoitori. În îndelungata sa experiență de avocat învățase să elimine din juriu persoanele obeze - nu se știe de ce votau mereu împotriva -, pe rasiști și xenofobi, care existaseră dintotdeauna, dar deveneau tot mai mulți pe zi ce trece. Ostilitatea dintre englezi și mexicani e veche, dar în 1994 s-a dat o lege, Recomandarea 187, care a făcut să explodeze acest sentiment. Americanii sunt încântați de ideea imigrării, e temelia visului american - orice amărât care ajunge pe acest tărâm cu o valiză de carton poate ajunge milionar dar îi detestă de imigranți. Acest sentiment de ură, de care au avut parte scandinavii, irlandezii, italienii, evreii, arabii și alte nații, se manifestă mai abitir împotriva oamenilor de culoare și în special a hispanicilor, pentru că sunt numeroși și nu-i chip să-i stăvilești. Willie a plecat în Mexic, a închiriat o mașină și, urmând complicatele indicații primite într-o scrisoare, a bătut timp de trei zile drumurile prăfuite până a ajuns într-un cătun izolat, cu case de chirpici. Avea cu el o poză îngălbenită a familiei Pacheco grație căreia și-a putut identifica clienții: o bunică dârză, o văduvă timidă și patru copii fără tată, dintre care unul orb. Nu purtaseră în viața lor pantofi, nu aveau apă potabilă, nici curent electric, dormeau pe niște mindire direct pe jos.

A convins-o pe bunică mână-forțe să vină în California și să fie martori la proces; avea să le trimită bani pentru asta. Întorcându-se la Ciudad de México, și-a dat seama că autostrada trecea la cinci sute de metri de sat, numai că acești clienți ai săi n-o folosiseră niciodată, de aceea indicațiile pe care le primise vorbeau doar de drumuri de căruță. A ajuns în patru ore. A făcut rost de vize de scurtă durată în Statele Unite pentru familia Pacheco, i-a urcat în avion și i-a adus, muți de uimire că zburau cu pasărea de fier. La San Francisco a descoperit că oamenii aceia erau stingheri chiar și în cel mai modest motel cu puțință: nu știau folosi tacâmurile și farfuriile - ei mâncau *tortillas* cu mâna - și nu văzuseră în viața lor un veceu. A trebuit să le facă o demonstrație, spre hohotele de râs ale plozilor și uluirea femeilor. Erau intimidați de imensul oraș de beton, de traficul infernal și de oamenii care vorbeau un idiom de neînțeles. În cele din urmă i-a cazat la o familie de mexicani. Copiii au încremenit în fața televizorului, o minune care îi lăsa cu gura căscată, în timp ce Willie le explica bunicii și văduvei în ce consta un proces în Statele Unite.

În ziua cu pricina, a venit cu familia Pacheco la tribunal: bunica în frunte, îmbrobodită și cu niște șlapi care-i cădeau din picioarele groase de țărancă, nepricepând o iotă de engleză, apoi văduva și copiii. În depoziția finală, Willie a rostit o frază de care am râs ani în șir: „Domnilor jurați, veți permite oare ca avocatul apărării să arunce această biată familie la lada de gunoi a istoriei?” Nu i-a înduișat, familia Pacheco n-a primit nimic. „Dacă era vorba de un alb, așa ceva nu s-ar fi întâmplat”, a mârâit Willie în timp ce facea apel la un tribunal superior. Dacă el era indignat, mexicanii au luat-o cu indiferența celor obișnuiți cu necazurile. Așteptau foarte puțin de la viață și nu pricepeau de ce avocatul ăsta cu ochi albaștri se strofocase să-i găsească în sat și să le explice cum funcționează un closet.

Ca să-i aline, a vrut să-i ducă la Disneyland, la Los Angeles, ca să rămână măcar cu o amintire plăcută.

— De ce vrei să le crezi acestor copii speranțe care nu li se vor împlini niciodată?

— Trebuie să știe ce oferă lumea asta ca să prospere. Și eu am părăsit cartierul mizer în care am crescut pentru că mi-am dat seama că puteam aspira la mai mult, mi-a răspuns el.

— Tu ești alb, Willie; ai spus-o chiar tu, albi sunt avantajajați.

Nepoții mei s-au obișnuit cu rutina de a-și schimba săptămânal căminul și de a-și vedea mama trăind în cuplu cu tanti Sally. Nu era ceva neobișnuit în California, unde în materie de relații domestice ai suficiente motive de desfătare. Celia și Nico s-au dus la școala celor mici ca să explice cele petrecute, dar învățătoarele au spus să nu-și facă griji: când copiii vor ajunge în clasa a patra, optzeci la sută dintre colegii lor vor avea mame sau tați vitregi, uneori câte trei de același sex, frați adoptivi de altă rasă sau vor locui cu bunicii. Familia din cărțile cu povești nu mai exista.

Sally îi știa pe copii de când se născuseră și îi iubea așa de mult, încât, după mulți ani, întrebând-o eu dacă nu dorea un copil al ei, mi-a spus că la ce bun, doar avea trei. Își asumase rolul de mamă cu inima deschisă, ceea ce eu n-am fost în stare cu fiii mei vitregi, așa că merita toată stima fie doar pentru asta. Totuși, am acuzat-o o dată că-mi sedusese jumătate din familie. Cum am putut să spun o asemenea tâmpenie? Nu era o sirenă care-și momea victimele ca să moară zdrobite de stânci: fiecare era responsabil pentru faptele și sentimentele sale. În plus, eu n-am autoritatea morală ca să-i judec pe ceilalți, am făcut la viața mea destule nebunii din amor și nu se știe dacă n-am să mai fac câteva până să mor. Amorul te lovește ca un trăsnet când nici nu te aștepți și te schimbă. Așa am pățit eu cu Willie. De ce să nu le înțeleg pe Celia și pe Sally?

Primisem tot în perioada asta o scrisoare de la mama Celiei, care mă acuza că-i pervertisem fata cu ideile mele satanice și că-i „maculasem frumoasa familie pentru care o greșeală era o greșeală, iar un păcat, un păcat”, adică exact contrariul a ceea ce transmitem eu prin cărțile mele și viața mea. Ideea nu era că Celia era gay, ci că fata n-o știuse, se măritase și făcuse trei copii până să-și recunoască condiția. Ce motiv aș fi avut să-mi determin nora să-mi rănească familia? Mi s-a părut nemaipomenit că cineva îmi atribuia o putere atât de mare.

— Norocul nostru! Nu mai trebuie să vorbim cu cucoana asta, a fost reacția lui Willie.

— Văzuți din afară, trebuie că părem cam decadenți...

— Habar nu ai ce se petrece pe ascuns în alte familii. Deosebirea e că într-una noastră totul e la vedere.

M-am mai liniștit în privința copiilor: contau pe iubirea părinților, în ambele case erau cam aceleași reguli de conviețuire, iar școala le dădea stabilitate. N-aveau să iasă traumatizați, poate doar prea răzgâiați. Li se explica totul cu atâta franchețe, încât uneori preferau să nici nu întrebe, ca să nu afle lucruri pe care nu voiau să le știe. Stabilisem de la bun început să-mi văd nepoții aproape zilnic atunci când stăteau la Nico și o dată pe săptămână când erau la Celia și Sally. Nico era ferm cu ei, cu reguli limpezi, ceea ce nu-l împiedica să fie tandru și răbdător. Duminica îl găseam adesea dormind cu toți trei în pat și mă înduioșa enorm să-l văd venind la noi cu fetele în brațe și Alejandro tropăind după el. În cealaltă casă domnea o ambianță relaxată, era dezordine, muzică și două pisici ursuze care viețuiau pe mobile. Copiii își improvizau un cort din pături în mijlocul casei în care stăteau toată săptămâna. Cred că Sally era cea care ținea frâiele, fără ea Celia s-ar fi pierdut în perioada aceea atât de tensionată. Sally avea un instinct sigur la copii, le ghicea orice problemă încă înainte să apară și îi veghea cu discreție, fără să-i intimideze.

Mi-am rezervat „zile speciale” pentru fiecare nepot în parte, lăsându-i pe ei să aleagă cum să ne petrecem timpul. Așa am ajuns să văd de treisprezece ori filmul *Tarzan*, de șaptesprezece ori altul, care se chema *Mulan*; eram în stare să recit dialogurile pe de rost, de la cap la coadă și de la coadă la cap. Voiau mereu aceleași lucruri: pizza, înghețată și film; cu o singură excepție, când Alejandro a vrut să vadă la televizor oamenii îmbrăcați în călugărițe. Un grup de homosexuali, oameni de teatru, se costumau în călugărițe, se vopseau pe față și se fâțâiau prin oraș cerând bani pentru opere de caritate. Greșeala a fost că au făcut-o în Săptămâna Mare. S-a făcut vâlvă pentru că Biserica Catolică le interzisese credincioșilor să vină la San Francisco ca să saboteze turismul în orașul care, precum Sodoma și Gomora, trăia în păcat de moarte. Așa că Alejandro a mai văzut o dată filmul cu Tarzan.

Nico se închisese în el și privirea lui căpătase o duritate necunoscută. Supărarea îl făcuse să se închidă ca o stridie și să devină necomunicativ. N-a suferit numai el, fiecare a avut partea sa, numai că el și Jason rămăseseră singuri. M-am cramponat de gândul că nimeni nu făcuse ce făcuse din rea-voință, că fusese vorba de o furtună în care se pierde controlul timonei. Oare ce s-a petrecut între el și Celia atunci când au stat de vorbă între patru ochi? Ce rol a avut Sally? Îl întrebam degeaba, mă săruta pe frunte și spunea ceva banal, însă nu-mi pierd speranța de a afla până la urmă, căci nimeni nu refuză ultima dorință a unei mame care e pe patul de moarte. Viața fiului meu se limita la muncă și copii. Niciodată nu fusese un tip sociabil, prietenii îi aducea Celia și el nu făcea nimic ca să-i păstreze. Ajunsese un om solitar și izolat.

În zilele acelea a venit să ne spele geamurile un psihiatru cu mutră de actor și aspirații de scriitor, dar care câștiga mai bine spălând geamuri decât ascultând confesiunile plicticoase ale pacienților. De fapt, de muncit nu muncea el, ci două

olandeze superbe (n-am aflat de unde le pescuia), mereu altele, bronzate de soarele Californiei, cu plete platinat și pantaloni scurți. Frumoasele se urcau pe scară cu găleți și cârpe în timp ce el se instala în bucătărie și-mi spunea subiectul următorului său roman. M-au apucat toți dracii, nu numai pentru că toantele alea superbe făceau toată treaba, iar el lua banii, dar și pentru că tipul, care nu-i ajungea lui Nico nici la degetul mic, avea câte muieri dorea. L-am întrebat cum reușea. „Le ascult vorbind, le place atât de mult să le asculte cineva”, mi-a spus. Iată un secret pe care trebuia să i-l pasez lui Nico, am hotărât eu. În ciuda fumurilor sale, omul era mai bun decât bătrânul hippiot care ne spălase geamurile până atunci; până să accepte o ceașcă cu ceai, cercetase amănunțit ceainicul ca să n-aibă cumva depuneri, vorbea în șoaptă și pierduse un sfert de oră să gonească o muscă prinsă între geamuri fără să o omoare. Era să cadă de pe scară când i-am oferit un plici.

Îl vedeam aproape zilnic pe Nico, dar se înstrăinase, era tot mai retras și mai distant, deși la fel de amabil. Atâta delicatețe a ajuns să mă enerveze, aș fi preferat să ne luăm de păr. După câteva luni n-am mai rezistat și am decis că era cazul să avem o discuție sinceră. Înfruntările noastre sunt rare, pe de o parte pentru că ne înțelegem bine și n-avem nevoie de multe cuvinte ca să ne arătăm sentimentele, pe de alta pentru că așa ne-am format prin caracter și obișnuință. În cei douăzeci și cinci de ani ai primei mele căsnicii, nimeni n-a ridicat glasul, copiii mei s-au obișnuit cu o absurdă urbanitate britanică. În plus, pornim de la premisa bunelor intenții și credem că, dacă cineva e jignit din greșală sau prin omisiune, a fost fără intenție rea. Așa că a fost pentru prima dată când, cu voce tremurătoare, l-am șantajat sentimental, aducându-i aminte cât de mult îl iubeam și câte făcusem pentru el și copiii lui, reproșându-i că se depărtase de mine și că mă respingea... ce mai, un discurs patetic în toată regula. Am recunoscut, pe de altă parte, că se purtase mereu ca un adevărat prinț cu mine, cu excepția bancului prost pe care mi-l făcuse când avea doisprezece ani, cu spânzuratul. Precis că ții minte când s-a agățat de o ușă, cu limba scoasă și o frânghie groasă în jurul gâtului, sperându-mă de moarte. Pentru asta n-am să-l iert niciodată. „Auzi, de ce nu spui odată ce ai de spus?”, m-a întrebat el amabil după un timp, destul de plictisit. Atunci am lansat atacul frontal și am ajuns la un acord civilizât: el să facă un efort și să fie mai prezent în viața mea, eu să fac la rândul meu un efort și să fiu mai absentă dintr-a sa. Cu alte cuvinte, nici chel, nici cu două peruci, cum se spune în Venezuela. N-aveam de gând să îndeplinesc contractul cu literă de lege, după cum s-a văzut imediat, când i-am sugerat să cunoască niște femei, pentru că la vârsta lui celibatul nu era recomandat: organul nefolosit se atrofiază.

— Am aflat că la o petrecere de la birou ai stat de vorbă cu o fată foarte drăguță, cine e?

— De unde știi? a sărit el speriat.

— Am și eu sursele mele. Nu vrei s-o suni?

— Îmi ajung trei copii, mamă, n-am timp de idile, mi-a răspuns el, și a râs.

Eram sigură că Nico ar fi avut succes cu oricine ar fi vrut, cu figura lui de nobil renaștist, cu firea lui bună (aici seamănă cu taică-său) și deloc prost (aici seamănă cu mine), dar dacă nu se punea în mișcare risca să ajungă la mănăstire. I-am zis de psihiatrul cu cortegiul său de olandeze spălătoare de geamuri, dar nu

l-a interesat. „Nu te băga”, mi-a repetat Willie, ca de obicei. Sigur că aveam să mă bag, dar mai târziu, acum îi lăsam timp să-și lingă rănilile.

PARTEA A DOUA

Începe toamna

Conform dicționarului, toamna nu e doar anotimpul auriu al anului, dar și vârsta la care încetezi să mai fii tânăr. Willie mai avea puțin până să facă șaptezeci de ani, eu tropăiam încă voioasă în deceniul al cincilea, însă tinerețea mea luase sfârșit lângă tine, Paula, pe culoarele spitalului din Madrid. Am perceput maturitatea ca pe o călătorie spre interior și ca pe începutul unei noi forme de libertate: puteam să port pantofi comozi, să renunț la dietă și la obligația de a plăcea unei jumătăți de mapamond, limitându-mă la cei care chiar contează pentru mine. Înainte aveam antenele întinse pentru a capta energia masculină din aer; după cincizeci de ani, antenele au ruginit și acum mă atrage doar Willie. Mă rog, și Antonio Banderas, dar asta teoretic. Și lui Willie, și mie ni s-au modificat trupul și mintea. Memoria lui prodigioasă începea să dea rateuri, nu mai ținea minte numerele de telefon ale tuturor prietenilor și cunoștințelor. I-au înțepenit spinarea și genunchii, i s-au agravat alergiile și m-am obișnuit să-l aud hârâind întruna ca o locomotivă veche. S-a resemnat și el cu beteșugurile mele: problemele emoționale îmi provoacă dureri de burtă și de cap, nu suport să văd filme violente, nu-mi plac reuniunile mondene, mănânc ciocolată pe ascuns, mă enervez repede și arunc cu banii de parcă ar crește în copaci. În toamna vieții noastre am ajuns în sfârșit să ne cunoaștem și să ne acceptăm reciproc; relația noastră s-a îmbogățit. Să fim împreună e la fel de firesc ca respiratul, patima sexuală a fost înlocuită de faze mai calme și mai tandre. În nici un caz de castitate. Suntem uniți, nu mai vrem să ne despărțim, ceea ce nu înseamnă că nu ne mai certăm; pentru orice eventualitate, eu nu îmi lepăd sabia.

Cu prilejul unui voiaj de promovare la New York, etapă obligatorie pentru toate cărțile mele, am fost la New Jersey să-i vedem pe Ernesto și pe Giulia. Ne-au deschis ușa și primul lucru care mi-a sărit în ochi a fost un mic altar cu o cruce, armele de aikido ale lui Ernesto, o lumânare, doi trandafiri într-un pahar și fotografia ta. Casa respiră același aer de albeață și simplitate în care ai trăit tu în scurta ta viață, poate pentru că și Ernesto avea aceleași gusturi. „Ea ne protejează”, a spus Giulia arătând spre poza ta și cu un aer firesc. Mi-am dat seama că fata asta avusese inteligența de a te adopta ca pe o prietenă în loc să se ia la întrecere cu amintirea ta, drept care câștigase admirația familiei lui Ernesto, care te adorase, și, desigur, a familiei mele. Așa că am emis ipoteza să vină în California, ca să facă parte din trib. Ce trib? Ce mai rămăsese din el, căci Jason era la New York, Celia era cu iubita ei, Nico era mohorât și mai mult absent, nepoții mei umblau de colo-colo cu bagajul lor de circ, părinții mei erau în Chile, Tabra hălăduia prin cele mai bizare regiuni ale lumii. Până și Sabrina avea viața ei; umbla de-acum cu premergătorul, dar de Crăciun ceruse o bicicletă mai mare ca ea.

— Rămânem fără trib, Willie. Trebuie să facem repede ceva, că altfel o să ajungem să jucăm bingo într-un cămin pentru bătrâni din Florida, ca atâția americani, care sunt mai singuri decât dacă s-ar afla pe Lună.

— Și care ar fi alternativa? a vrut el să știe, precis gândindu-se la moarte.

— Să ajungem o povară pentru familie, dar mai întâi trebuie s-o mărim.

Glumeam, firește, pentru că lucrul cel mai grav la bătrânețe nu e singurătatea, ci dependența. Nu vreau să-mi deranjez fiul și nepoții cu decrepitudinea mea, cu toate că n-ar fi rău să-mi petrec ultimii ani alături de ei. Mi-am făcut o listă de priorități pentru când voi avea optzeci de ani: sănătate, resurse economice, familia, cățeaua, poveștile. Primele două îmi vor permite să decid cum și unde să trăiesc; a treia și a patra îmi vor ține companie; iar poveștile mă vor face să stau cuminte și să am o ocupație, fără să frec pe nimeni la icre. Pe Willie și pe mine ne îngrozește să nu ne pierdem luciditatea, iar Nico sau, și mai rău, niște străini, să hotărască pentru noi. Mă gândesc la tine, Paula, care ai fost luni în șir pe mâna unor necunoscuți până te-am adus în California. De câte ori te-o fi bruscat un medic, o infirmieră sau o soră și n-am știut? De câte ori te-oi fi rugat în tăcerea aceluia an să mori repede și în pace?

Anii trec tiptil, ca pe vârfuri, răsându-și de noi în tăcere, pentru ca deodată să ne sperie când ne privim în oglindă, să ne lovească pe nepusă masă în genunchi sau cu un junghi în spate. Bătrânețea ne atacă zi de zi, dar se arată din zece în zece ani. Există o poză a mea la patruzeci și nouă de ani, făcută în Spania, când venisem să promovez *Planul infinit*, văd o femeie tânără, cu mâinile în șolduri, sfidătoare, cu un șal roșu pe umeri, unghiile vopsite și purtând cerceii lungi făcuți de Tabra. Exact atunci, cu Antonio Banderas lângă mine și o cupă cu șampanie în mână, am fost anunțată că tocmai te internaseși la spital. Am venit alergând, nebănuind că viața ta și tinerețea mea erau pe sfârșite. Altă fotografie, făcută un an mai târziu, arată o femeie matură, cu părul scurt și ochii triști, în haine negre și fără bijuterii. Mă apăsă tot corpul, mă priveam în oglindă și nu mă recunoșteam. Nu a fost doar tristețea cea care m-a îmbătrânit brusc: uitându-mă la albumul de familie am constatat că și după ce împlinisem treizeci, apoi patruzeci de ani era vizibilă câte o schimbare drastică. Așa va fi și de-acum înainte, dar nu din zece în zece ani, ci la fiecare an bisect, așa spune maică-mea. E cu douăzeci de ani mai mare ca mine, îmi deschide drumul, arătându-mi cum voi fi în fiecare etapă a vieții. „Mai bine ia hormoni și calciu, ca să nu te lase oasele, ca pe mine”, mă sfătuiește ea. Îmi spune să mă îngrijesc, să mă iubesc, să savurez fiecare ceas, că timpul zboară, să nu încetez să scriu ca să-mi păstrez mintea în activitate, să fac yoga ca să mă pot apleca să-mi leg șireturile, îmi mai spune să nu mă cramponez să arăt tânără, pentru că anii se văd oricât aș încerca să-i ascund și nimic nu-i mai ridicol decât o babă care face pe Lolita. Nu există trucuri magice, doar paliative ca să amâni un pic deteriorarea. „După ce treci de cincizeci de ani, vanitatea folosește doar ca să suferi”, îmi spune femeia asta care a avut faimă de mare frumusețe. Dar mă sperie urâtenia bătrâneții și am de gând s-o combat cât timp voi mai fi sănătoasă: de aceea am recurs la chirurgia plastică și mi-am făcut un lifting, că încă nu s-a descoperit modalitatea de a-ți întineri celulele bând un sirop. N-am avut bafta să mă nasc cu splendida materie primă din care e făcută Sofia Loren, am nevoie de tot ajutorul posibil. Operația constă în a desprinde mușchii și pielea, a tăia excedentul și a recoase carnea pe oase, întinsă precum

tricoul unei balerine. Săptămâni în șir ai impresia că porți o mască de lemn, dar până la urmă merită. Un chirurg bun poate păcăli timpul. Iată un subiect pe care nu-l pot comenta cu Surorile Haosului Perpetuu sau cu Nico, care pretind că bătrânețea are frumusețea ei, cu tot cu negi păroși și varice. Și tu gândeai la fel. Mereu ți-au plăcut mai mult bătrânii decât copiii.

Pe mâini rele

Apropo de chirurgia plastică, mă sună într-o dimineață Tabra să-mi spună, destul de speriată, că i-a dispărut un sân.

— Lasă bancurile, zic eu.

— S-a dezumflat. Unul e total plat, celălalt e ca nou. Nu mă doare nimic. Să mă duc la doctor, ce zici?

Am venit imediat și am dus-o la chirurgul care o operase; ne-a spus că nu era vina lui, ci a fabricii de implanturi: uneori ies cu defect, se rup și lichidul să împrăștie în corp. Nu e periculos, a mai adăugat, e vorba de o soluție salină care se absoarbe în timp, fără să pună sănătatea în pericol. „Bine, dar nu poate sta cu un singur sân”, am sărit eu. I s-a părut logic, drept care i-a înlocuit după două zile globul spart, dar fără să-i facă rabat. Trei săptămâni mai târziu se dezumfla și acesta. Tabra și-a aruncat un poncho pe umeri și a venit fuga la noi.

— Dacă nemernicul ăla nu are grijă de țâțele tale îl dau în judecată! Trebuie să te opereze gratis, a urlat Willie.

— Prefer să nu-l deranjez iar, să nu se supere. Am vorbit cu altul.

— Și se pricepe la sâni? m-am interesat eu.

— E un om foarte de treabă. Închipuie-ți că se duce în fiecare an în Nicaragua să opereze gratis copiii cu buză de iepure.

Adevărul e că a făcut o treabă excelentă: Tabra va avea niște sâni pietroși de domnișoară până la o sută de ani. Femeile din familia ei trăiesc mult. Câteva luni mai târziu, presa vuia despre chirurgul cu implanturile defecte. I se ridicase licența și era pe punctul de a fi arestat: operase o pacientă, o lăsase peste noapte la cabinet, fără nici o infirmieră care s-o supravegheze, femeia avusese o criză și murise. Nepotul Alejandro a calculat cât o costase pe tanti Tabra fiecare sân și a sugerat să ceară zece dolari pentru privit și cincisprezece pentru pipăit, în felul ăsta avea să-și scoată investiția în trei ani și o sută cincizeci de zile; numai că ei îi mergea bine afacerea cu bijuterii și n-avea nevoie să recurgă la astfel de soluții disperate.

Văzând cât de bine îi mergea afacerea, Tabra a angajat un administrator cu idei faraonice. Ea își ridicase afacerea de la zero, începuse să vândă la colț de stradă, apoi, pas cu pas, cu multă perseverență, multă muncă și mult talent, crease o întreprindere model. N-am înțeles de ce avea nevoie de tipul ăla arogant, care nu făcuse în viața lui o brățară și nici nu purtase așa ceva. Și nici măcar nu avea plete negre. Ea știa mult mai multe decât el. Specialistul cu diplomă s-a apucat să cumpere o linie de computere ca la NASA, de la un amic de-al său și pe care nici unul dintre refugiații asiatici cu care lucra Tabra n-a învățat să le folosească, deși unii aveau o educație solidă și vorbeau mai multe limbi; apoi a hotărât că era nevoie de un grup de consultanță pentru a forma stafful de conducere. Și-a adus alți amici și le-a dat salarii babane. În nici un an, afacerea Tabrei scârțâia precum biroul de avocatură al lui Willie, pentru că ieșeau mai mulți bani decât intrau și exista o armată de angajați care nu se știe ce făceau.

Peste asta a venit o scădere economică generală, a venit moda bijuteriilor minimaliste, care a detronat-o pe cea a marilor podoabe etnice ale Tabrei, s-a mai și furat masiv în companie și s-a văzut proasta administrație. Tipul a găsit momentul să o șteargă, lăsând-o pe Tabra înglodată în datorii. Recomandat de consiliul de administrație, s-a angajat consultant la altă companie.

Timp de un an, Tabra s-a luptat cu creditorii și cu presiunea băncilor, în cele din urmă a trebuit să-și accepte falimentul. A pierdut tot. Și-a vândut poetica proprietate din pădure la un preț mult mai mic decât făcea. Băncile au pus mâna pe tot, de la camionetă până la mașinile din fabrică și la materia primă cumpărată de-a lungul unei vieți. Cu câteva luni înainte, Tabra îmi dăruise niște borcane cu pietre semiprețioase și mărgele, pe care le pusesem în pod, așteptând ziua când avea să mă învețe să le folosesc; n-aveam cum bănuir că până la urmă aveau să-i servească tot ei ca să-și reia activitatea. Împreună cu Willie am golit și am zugrăvit camera care fusese a ta și i-am oferit-o, ca să aibă cel puțin un acoperiș și o familie. S-a mutat cu bruma de mobilă și obiecte de artă pe care le salvase. I-am făcut rost de o masă mare, la care a luat treaba de la început, exact ca acum treizeci de ani, făcând podoabă după podoabă. Ieșeam zilnic și faceam plimbări lungi, vorbind despre ale vieții. Nu s-a plâns și nu l-a blestemat pe administratorul care o adusese la ruină. „E vina mea că l-am angajat. Să-mi fie învățătură de minte”, a fost tot ce a spus. De când o cunosc, și sunt o grămadă de ani de atunci, prietena mea a trecut prin boli, dezamăgiri, sărăcie și mii de alte probleme, însă n-am văzut-o distrusă decât atunci când i-a murit tatăl, pe care-l adora. L-a plâns îndelung și n-am putut s-o consolez nicicum. Nici după faliment nu și-a pierdut capul. Cu umor și curaj s-a apucat să ia de la început drumul parcurs în anii tinereții, convinsă că, dacă reușise la douăzeci de ani, o putea face și la cincizeci. Avea un atu: numele ei era cunoscut în diverse țări, o știau toți cei care lucrau în sectorul bijuteriilor etnice, galeriști din Japonia, Anglia, din insulele din Caraibe și din multe alte locuri vin și acum să-i cumpere lucrările, are clienți care fac colecții întregi cu podoabele create de ea, au adunat chiar și cinci sute și nu se opresc aici.

Tabra s-a dovedit a fi un musafir ideal. Politicoasă, mânca tot ce-i puneam în farfurie, dacă n-am fi făcut plimbările zilnice, s-ar fi îngrășat. Era discretă, tăcută și ne amuza cu tot felul de idei. De exemplu:

— Balenele sunt macho: dacă o femelă e în călduri, masculii o înconjoară și o violează.

— Dar nu poți judeca cetaceele după criteriile creștine, sărea Willie.

— Morala e una singură.

— Bine, și indienii *yanomami* din jungla amazoniană răpesc femeile altor triburi și sunt poligami.

Atunci Tabra, care are un respect nemărginit pentru popoarele primitive, spunea că în acest caz nu se aplică aceeași morală ca la balene. Ce să mai zic de discuțiile pe teme politice! Willie e destul de progresist în vederi, dar în comparație cu Tabra parcă ar fi un taliban. Ca să compenseze dispariția bruscă a Șopârlei cu Pene Alfredo López, care coincisese cu falimentul, prietena noastră a reînceput să se ducă la întâlniri „pe neve” dând curs anunțurilor din ziare. Un candidat a apărut cu cămașa descheiată până la buric, etalând vreo șase cruciulițe din aur pe

pieptu-i păros. Numai asta, bașca faptul că era de rasă albă și cu o chelie incipientă, ar fi fost destul ca să-l respingă, însă tipul părea inteligent și i-a mai dat o șansă. S-au întâlnit la o cafenea, au stat de vorbă și și-au descoperit preferințe comune, ca de pildă Che Guevara și alți *guerrilleros* la fel de eroici. La a doua întâlnire omul a venit încheiat la cămașă și i-a făcut și un cadou. Deschizând pachetul, Tabra a dat peste un penis din lemn de o dimensiune optimistă. S-a întors furibundă acasă și l-a aruncat în șemineu, dar Willie a lămurit-o că era un obiect de artă și că dacă ea tot colecționa tărtăcuțe cu care băștinașii din Noua Guinee își acoperă rușinea, el, unul, nu vede de ce s-ar supăra pentru darul acela. Deși era cu inima îndoită, s-a dus și la a treia întâlnire. Odată epuizate subiectele legate de gherila latino-americană, au rămas tăcuți. Ca să spargă gheața, Tabra a declarat că-i plăceau tomatele. „Mie îmi plac tomatele TALE”, a grăit el, apucând-o de unul din sânii care o costaseră atâția bani. Și pentru că ei îi pierise glasul și rămăsese stupefiată, s-a simțit dator să facă pasul următor: a invitat-o la o orgie la care participanții se despuiau și săreau într-o piscină ca să se zbenguie precum romanii din vremea lui Nero. Obiceiuri californiene, cum ar veni. Tabra a dat vina pe Willie, i-a spus că penisul de lemn nu era o operă de artă ci o propunere nerușinată și un atentat la decență, precum bănuise. Au mai fost și alți pretendenți care ne-au făcut să ne distrăm pe cinste; pe ea mai puțin.

Nu numai Tabra ne producea surprize. Tot pe atunci am aflat că Sally și fratele Celiei se căsătoriseră pentru ca el să primească o viză care să-i permită să rămână în țară. Pentru a convinge Serviciul de Imigrație că era o nuntă legitimă, au făcut o petrecere cu tort și au făcut fotografii: Sally poarta celebra rochie ca de beza care zăcuse cu anii la mine în dulap. I-am sugerat Celiei să ascundă poza, cum avea să le explice copiilor că partenera mămichii se măritase cu unchiul? Dar ei nu-i plac secretele, zice că până la urmă totul se află și nimic nu-i mai periculos decât minciuna.

În căutarea unei iubite

Nico arăta cum nu se poate mai bine. Își lăsase părul lung ca un apostol și i se accentuaseră trăsăturile bunicului: ochi mari cu pleoape languroase, nas aristocratic, mandibulă pătrătoasă și mâini elegante. Era chiar inexplicabil cum de n-avea la ușă o duzină de femei. Pe ascuns de Willie, care nu pricepe lucrurile astea, Tabra și cu mine am început să-i căutăm o iubită; tu ai fi făcut același lucru, așa că nu mă certa, Paula.

— În India și prin alte locuri căsătoriile sunt aranjate. Acolo sunt mai puține divorțuri decât în lumea occidentală, a spus Tabra.

— Dar asta nu înseamnă și că oamenii sunt fericiți, doar că suportă mai multe.

— Oricum, sistemul funcționează. Un mariaj din dragoste creează probleme, e mai sigur să unești două persoane compatibile care, cu timpul, ajung să se și iubească.

— E cam riscant, dar nu-mi vine o idee mai bună.

În California nu-i ușor să faci astfel de aranjamente, o constatase ea însăși de-a lungul anilor, nici o agenție matrimonială la care apelase nu-i procurase un bărbat care să merite osteneala. Cel mai bun tot Șopârloiul fusese, dar nu mai avea vești de la el. Urmăream presa ca să vedem dacă nu cumva coroana lui Moctezuma fusese redată Mexicului - nici gând. Date fiind rezultatele nule obținute de Tabra, n-am apelat la anunțuri, ziare sau agenții; lasă că ar fi fost o indiscreție, căci nu vorbisem cu Nico. Prietenele mele nu intrau în discuție pentru că nu mai erau tinere și nici o femeie la menopauză n-ar fi avut grijă de cei trei nepoți ai mei, oricât de chipeș ar fi fost Nico.

M-am apucat metodic să-i caut o iubită, proces în timpul căruia mi s-au ascuțit privirile. Întrebam amicii și cunoștințele, cercetam tinerele care-mi cereau un autograf la librărie, am abordat până și două fete în plină stradă, însă era o metodă inefficientă și mult prea lentă. În ritmul ăsta, frate-tău avea să ajungă la șaptezeci de ani și tot burlac. Studiam femeile și tot eu le refuzam: erau prea serioase sau prea ușuratece, prea vorbărețe sau prea timide, fumătoare sau macrobiotice, îmbrăcate prea bătrânește sau cu un tatuaj cu Fecioara din Guadalupe pe spate. Era vorba de fiu-meu, trebuia să aleg bine. Eram pe punctul de a mă da bătută când Tabra mi-a prezentat-o pe Amanda, fotografă și scriitoare, care dorea să facă împreună cu mine un reportaj în Amazonia pentru o revistă de voiaj. Amanda era interesantă și foarte frumoasă, dar era măritată și voia să facă și un copil, așa că nu era potrivită scopurilor mele. În timpul discuției am pomenit de fiul meu și am povestit toată drama, căci nu mai era nici un secret, chiar Celia bătuse toba în stânga și-n dreapta. Amanda a spus atunci că știa ea persoana ideală: Lori Barra. Prietena ei cea mai bună, inimă mare, fără copii, drăguță, rafinată, graficiană din New York, mutată la San Francisco. Avea un amarez detestabil, dar vedem noi cum scăpăm de el pentru ca Lori să-l cunoască pe Nico. Ușurel, am spus, mai întâi trebuie s-o cunosc eu. Așa că Amanda a organizat un dejun și eu am venit cu Andreea, zicându-mi că juna graficiană trebuia să-și facă o

idee despre ce avea s-o aștepte. Dintre cei trei nepoți, Andreea e cea mai specială. A venit îmbrăcată ca o cerșetoare, cu tot felul de eșarfe roz legate unde vrei și unde nu vrei, cu o pălărie de paie pe care se ofileau niște flori și cu păpușa „Salvați tonul”. Primul impuls a fost s-o iau pe sus și să-i cumpăr niște haine decente, dar apoi mi-am zis că era preferabil ca Lori s-o cunoască în starea ei normală.

Amanda nu-i spusese nimic despre planurile noastre prietenei sale, nici eu lui Nico; nu era cazul să-i speriem. Dejunul la un restaurant japonez a fost o stratagemă perfectă, Lori dorea să ne cunoască pentru că-i plăceau bijuteriile Tabrei și pentru că citise vreo două cărți ale mele, două puncte în favoarea ei. Ne-a plăcut din prima, era o oază de simplitate și drăgălășenie. Andreea o privea fără o vorbă, încercând în zadar să-și ducă la gură bucățele de pește crud cu două bețișoare.

— Nu cunoști un om într-o oră, m-a prevenit după aceea Tabra.

— Ba e perfectă! Și seamănă cu Nico, amândoi sunt înalți, slabi, frumoși, cu membre lungi și se îmbracă în negru; parcă ar fi gemeni.

— Asta nu presupune o căsnicie perfectă.

— În India se lucrează pe bază de horoscop, nici ăsta nu e foarte științific. Totul ține de noroc.

— Trebuie să știm mai multe despre ea. Ar trebui s-o vedem în împrejurări dificile.

— Adică ce, un război?!

— Ar fi ideal, dar n-avem nici unul pe aici. Ce-ai zice s-o luăm cu noi în Amazonia?

Și iată cum Lori, care ne văzuse o singură dată pe deasupra platoului cu sushi, a ajuns să zboare cu noi în Brazilia în calitate de asistentă a fotografei Amanda.

Plănuind călătoria în Amazonia îmi imaginasem că aveam să nimerim într-un loc absolut primitiv, unde caracterul lui Lori și al celorlalte expediționare să iasă la iveală; din păcate, voiajul a fost mult mai puțin periculos decât credeam. Amanda și Lori organizaseră toate detaliile și am ajuns fără probleme la Manaus, după câteva zile la Bahía, unde poposiserăm ca să-l cunoaștem pe Jorge Amado. Și eu, și Tabra îi citisem operele complete și eram curioase dacă omul era la fel de extraordinar ca scriitorul.

Amado și soția sa, Zélia Gattai, ne-au primit acasă, el așezat într-un fotoliu, amabil și ospitalier. La optzeci și patru de ani, pe jumătate orb și destul de bolnav, își păstra tot umorul și inteligența pe care le știam din cărțile sale. Era părintele spiritual al Bahíei, citate din opera sa se vedeau pretutindeni: săpate în piatră, împodobind fațadele clădirilor municipale, sub formă de graffiti și picturi primitive pe cocioabe. Piețe și străzi purtau cu mândrie numele cărților și personajelor sale. Amado ne-a poftit să savurăm deliciile culinare ale pământului la restaurantul lui Dadá, o negresă frumoasă care-i inspirase celebrul roman *Doña Fior și cei doi soți ai ei*, sigur, o copilă atunci când scrisese cartea, dar semănând bine cu personajul: drăguță, mărunță, cărnosă fără să fie grasă. Această replică a Doinei Fior ne-a delectat cu mai bine de douăzeci de feluri savuroase și cu o serie de dulciuri care au culminat cu prăjitu- relele *punhetinha*, care în jargonul local înseamnă

„masturbare”, îți dai seama că toate astea mi-au mers mânășă pentru cartea mea *Afrodita!*

Bătrânul scriitor ne-a dus și la un *terreiro* sau templu al cărui părinte protector era, ca să asistăm la o ceremonie de candomblé, o religie adusă în Brazilia de sclavii africani cu secole în urmă și care are acum peste două milioane de adepți în toată țara, inclusiv albi din clasa mijlocie de la oraș. Ceremoniile începuseră devreme, cu sacrificarea câtorva animale către zei (*orishas*) - partea asta ne-a scăpat. Slujba propriu-zisă a avut loc într-o clădire care semăna cu o școală modestă, împodobită cu hârtie creponată și fotografiile mamelor (*maes*) răposate. Ne-am așezat pe niște bănci tari de lemn, au venit muzicanții și-au început să bată tobele într-un ritm irezistibil. A apărut apoi un lung șir de femei îmbrăcate în alb, care s-au rotit cu brațele ridicate în jurul unui postament sacru, invocând *orishas*. Pe rând, cădeau în transă. Nici gând de spume la gură sau convulsii violente, nici urmă de lumânări negre, șerpi, măști fioroase sau capete însângerate de cocoș. Femeile mai în vârstă le ridicau de pe jos pe cele care picaseră „încălecate” de zei și le duceau în altă încăpere, apoi le aduceau înapoi, de data asta gătite în culorile corespunzătoare zeului, iar ele aveau să danseze până în zori, când liturghia se termina cu o masă copioasă din carnea friptă a animalelor sacrificate, cu manioc și dulciuri.

Am aflat că fiecare aparține unui *orisha* - unul sau mai mulți - și în orice clipă poate fi chemată să se pună în slujba zeului. Am fost curioasă să știu care era zeitatea mea. Cu ani în urmă, când citisem cartea pe care o scrisese Jean Shinoda Bolen, una dintre Surorile Haosului, despre zeițele care sălășluiesc în fiecare femeie, nu mă prea dumirisem. Poate că găseam mai multă precizie în candomblé. O *mae de santo*, o femeie enormă, înfășurată ca într-un cort de văluri și dantele, cu turban și nenumărate mărgele și brățări, ne-a „ghicit în ghioc” (*jogo de búzios*). Am împins-o prima pe Lori și scoicile i-au ghicit criptic o nouă iubire, „cineva pe care-l știa, dar încă nu-l văzuse”. Și eu, și Tabra vorbiserăm mult de Nico, încercând să nu ne dăm de gol, așa că Lori știa destule. „O să am copii?” a întrebat ea. Trei, au arătat scoicile. „Aha”, am exclamat eu fericită, dar o privire a Tabrei m-a pus la punct. Apoi a venit rândul meu. *Mae de santo* a amestecat îndelung scoicile, m-a pus să le ating și le-a aruncat pe pânza neagră. „Aparții de Yemayá, zeița oceanelor și mamă a toate cele. Cu Yemayá începe viața. E puternică, are grijă de copii, îi alină și îi ajută când le e greu. Vindecă femeile sterpe. Yemayá e miloasă, dar când se supără e de rău, e ca furtuna pe ocean”. A mai adăugat că avusesem o suferință mare, care mă încremenise o vreme, dar începea să treacă. Tabra, care nu crede în chestiile astea, a recunoscut că măcar partea cu copiii se potrivea. „A spus-o la plesneală”, a conchis.

Văzut din avion, Amazonul e o pată verde nesfârșită. Iar de la nivelul solului, e patria apelor: vapori, ploi, râuri late ca marea, transpirație. Teritoriul amazonian ocupă șaiszeci la sută din suprafața Braziliei, o suprafață mai mare ca India, și formează o parte din Venezuela, Columbia, Peru și Ecuador. În unele zone domnește încă „legea junglei” printre bandiți și traficanți de aur, droguri, lemn și animale care se omoară între ei și, dacă nu reușesc să-i extermine pe indieni, au grijă să-i gonească de pe pământurile lor. E un continent în sine, o lume misterioasă și fascinantă. Imensitatea asta mi s-a părut de neînțeles, nu credeam

să-mi folosească ca sursă de inspirație, dar câțiva ani mai târziu, când am scris prima carte pentru copii, multe din cele văzute aici mi-au fost de folos.

În concluzie, că nu mai e loc pentru alte detalii, pot spune că voiajul a fost mult mai sigur decât doream noi, pregătite ca pentru niște aventuri demne de Tarzan. Am avut parte doar de o vagă sugestie *à la Tarzan*: o maimuțică neagră și puricoasă a prins drag de mine, mă aștepta dimineața în fața ușii, mi se suia pe umeri, cu coada în jurul gâtului și mă căuta în păr cu degețelele ei de spiriduș. A fost o idilă suavă. Restul a fost o plimbare eco-turistică: țânțarii au fost suportabili, peștii piranha nu ne-au smuls bucăți de carne, n-a trebuit să ne ferim de săgeți otrăvite; contrabandiștii, soldații, bandiții și traficanții au trecut pe lângă noi fără să-i vedem; nu ne-am îmbolnăvit de malarie; nu ne-au intrat viermi sub piele și nici peștișori cât acul în căile urinare. Ne-am întors tefere toate patru. Una peste alta, mica aventură și-a atins scopul: am cunoscut-o pe Lori.

Cinci gloanțe

Lori a trecut examenul cu notă maximă. Era exact așa cum o descriesese Amanda: cu mintea limpede și o bunătate naturală. Discretă și eficientă, săritoare, ajutându-ne pe celelalte, rezolvând micile probleme sau neplăceri inerente. Avea purtări alese, ceea ce e esențial pentru o bună conviețuire, picioare lungi, ceea ce iarăși e bine, și un răs sincer care precis avea să-l seducă pe Nico. Avea și avantajul de a fi cu câțiva ani mai mare decât el, deci cu mai multă experiență, lucru de folos, deși arăta foarte tânără. Era drăguță, cu trăsături bine marcate, o superbă coamă brună și creață și ochi aurii, dar asta zău că nu conta, căci fiu-meu nu pune preț pe înfățișarea fizică; mă ceartă pentru că mă fardez și nu vrea să creadă că nemachiată am o față de carabinier. Am urmărit-o pe Lori cu ochi vulturești, i-am întins și niște curse, dar n-am prins-o cu nimic. Ceea ce m-a cam neliniștit.

După două săptămâni, bine obosite, ne-am întors la Rio de Janeiro, de unde aveam să luăm avionul spre California. Ne-am cazat la un hotel din Copacabana și, în loc să mergem să ne bronzăm pe plajele cu nisip alb, ne-am dus într-o favelă ca să ne facem o idee despre cum trăiesc săracii și să căutăm altă ghicitoare care să ne facă *jogo de búzios*, pentru că Tabra mă scotea din sărite cu scepticismul ei în legătură cu zeița mea Yemayá. Ne-am dus cu o ziaristă braziliană și cu un șofer, care s-a afundat cu camioneta în niște mahalale absolut mizerabile, unde nici poliția nu punea piciorul, darămite turiștii. Într-un *terreiro* mult mai modest decât cel din Bahía ne-a primit o femeie între două vârste, îmbrăcată în blugi, care a repetat ritualul cu scoicile și, fără să ezite nici o clipă, mi-a spus că aparțineam de zeița Yemayá. Era imposibil ca cele două ghicitoare să se fi vorbit. De data asta Tabra și-a înghițit comentariile ironice.

Am părăsit favela și pe drumul de întoarcere ne-a sărit în ochi o cârciumă modestă unde se vindea mâncare specifică la kilogram. Mi s-a părut mai pitoresc decât să mâncăm cocktail de creveți pe terasa hotelului, așa că l-am rugat pe șofer să oprească. În timp ce el rămăsese în camionetă ca să păzească aparatele de fotografiat, noi stăteam la coada la care mâncarea se primea pe farfurii de carton. Nu știu de ce am ieșit, urmată de Lori și Amanda, cred că voiam să-l întreb pe șofer dacă nu vrea și el ceva de mâncare. Am ieșit pe ușă și am văzut imediat că strada plină de trafic și viermuială se golise: nu trecea nici o mașină, prăvăliile erau închise, lumea dispăruse. Vizavi, la vreo zece metri, un băiat în pantaloni albaștri și tricou cu mânecă scurtă aștepta în stația de autobuz. Din spate a apărut alt tânăr, cu pantaloni negri și tot în tricou, purtând în mână un pistol mare. A ridicat arma, a ochit capul celui lalt și a tras. O clipă nici nu mi-am dat seama ce se petrecuse, pentru că împușcătura n-a bubuit ca la cinematograful, ci a produs un zgomot sec și înfundat. Un șuvoi de sânge a țâșnit înainte ca victima să se prăbușească. Iar după ce a căzut, asasinul a mai tras patru gloanțe. După care, calm și sfidător, a plecat. Ca un automat, am făcut câțiva pași spre omul care se golea de sânge pe jos. A mai tresărit convulsiv de câteva ori, apoi a încremenit, într-o baltă de sânge luminos care se lățea în jurul lui. Am dat să mă aplec, dar

prietenele mele și șoferul, care se pitise în camionetă în timpul crimei, m-au luat pe sus și m-au dus în mașină. Nu trecuse un minut, dar strada se reumpluse de lume, am auzit strigăte, claxoane, clienții ieșeau în fugă din restaurant.

Ziarista braziliană ne-a zorit în mașină și i-a spus șoferului s-o ia pe străzi lăturalnice. Am crezut că scopul era să evite vreun ambuteiaj, căci precis că avea să se formeze unul, însă ne-a explicat că era o strategie menită a evita poliția. Ne-a luat vreo patruzeci de minute să ajungem la hotel, o eternitate. Pe drum îmi veneau în minte imagini din timpul puciului militar din Chile, morții de pe stradă, sângele, violența, senzația că oricând se putea întâmpla ceva fatal, ca nicăieri nu erai în siguranță. La hotel ne așteptau ziariștii și câteva camere de televiziune; aflaseră nu se știe cum despre cele întâmplate, însă editorul meu, care se afla și el acolo, nu ne-a lăsat să vorbim cu nimeni. Ne-a dus într-o cameră și ne-a somat să stăm acolo până ne va duce direct la avion, pentru că asasinatul o fi fost el o reglare de conturi între criminali, însă forma în care avusese loc, pe stradă și la lumina zilei, semăna mai curând cu una din faimoasele execuții ale poliției, care în anii ăia făcea legea cu deplină impunitate. Așa spunea presa, așa vorbeau oamenii, dar dovezile, dacă existau, dispăreau în mod oportun. Aflându-se că niște străine, printre care și eu - cărțile mele sunt relativ cunoscute în Brazilia - asistaseră la crimă, ziariștii și-au zis că poate identificam criminalul. Lucru pe care mulți aveau tot interesul să-l împiedice. După câteva ore eram în avion și zburam spre California. Ziarista și șoferul au stat ascunși săptămâni bune.

Incidentul acela a fost proba de foc pentru Lori. În camionetă tremura toată în brațele Amandei. Recunosc că imaginea unui om care se golește de sânge după ce a fost împușcat de cinci ori e destul de sinistră, dar Lori fusese atacată de două sau trei ori la New York, se bătuse la viața ei, nu se afla prima dată în prezența violenței. Totuși, a fost singura dintre noi care n-a suportat, celelalte ne stăpâneam și tăceam. A luat-o atât de dramatic, încât la hotel am chemat doctorul, care i-a administrat un calmant. Femeia senină, care în săptămânile din urmă își păstrase zâmbetul pe buze și umorul în situații tensionate sau incomode, care avusese curaj să se scalde în râul plin de piranha și tăria de a pune la punct patru ruși beți care se dăduseră la ea și la Amanda (pe Tabra și pe mine ne-au tratat cu respectul datorat bunicelor din Ucraina), se pierdea după cele cinci gloanțe. Poate că Lori ar fi putut să se ocupe de cei trei nepoți ai mei și să se lupte cu familia noastră bizară fără să pățească nimic, dar, după ce-am văzut-o în halul ăla, mi-am dat seama că era mai vulnerabilă decât crezusem. Avea nevoie de un dram de ajutor.

Meserie de codoașă

Amazonul mi-a pus imaginația pe jar. Am terminat de scris *Afrodita* în câteva săptămâni, adăugând și rețetele erotice din bucătăria lui Dadă din Bahía, plus altele inventate de maică-mea, după care am rugat-o pe Lori să facă macheta cărții, prilej tocmai bun ca s-o împlânzesc.

Complicea mea era Amanda. Într-o zi, Lori a fost cu ideea, ne-am dus toate trei la un centru de meditație buddhist unde, după lungi ore de meditație, am adormit în câte o celulă cu pereți de hârtie de orez, pe niște salteluțe întinse pe jos. Ideea era să stai cu orele pe niște *safus*, adică niște perne rotunde și foarte tari, care fac parte din practica spirituală. Cine suportă să stea pe comediile astea a făcut deja o jumătate de drum către iluminare. Chinul se întrerupea de trei ori pe zi, când ni se dădea să mâncăm oarece grăunțe și faceam plimbări lente în cerc, într-o tăcere totală, printr-o grădină japoneză cu pini pitici și pietre anume ordonate. În celula austeră râdeam de muream de chinuitoarele *safus*, asta până a venit o doamnă cu cozi cărunte și ochi limpezi și ne-a reamintit regulile. „Ce religie e asta care interzice să râzi?” s-a îmbufnat Amanda. Eu eram cam neliniștită pentru că Lori părea să se simtă de minune în locul acela de tăcere și șoapte: aici se potrivea poate cu firea cumpănită a lui Nico, dar era incompatibilă cu sarcina de a crește trei copii. Amanda m-a lămurit că Lori trăise doi ani în Japonia și mai purta în ea niște urme zen, dar nu trebuia să-mi fac griji, nu era ceva incurabil.

Le-am invitat pe cele două și pe Tabra acasă la cină și i l-am prezentat lui Lori pe Nico și pe ceilalți doi nepoți pe care nu-i văzuse încă: în comparație cu Andreea, erau de-a dreptul anodini. Lui Lori îi spusese că Nico suferea încă după divorț și că n-avea să-i fie ușor să-și refacă viața, căci nici o femeie zdravănă la cap nu poate dori un bărbat cu trei copii mici. Lui Nico îi spusese în treacăt că dădusem de o femeie ideală, însă era un pic mai mare decât el și avea și un fel de iubit, așa că trebuia să căutăm mai departe. „Asta mă privește pe mine”, a răspuns el zâmbind, dar ușor panicat, mi s-a părut mie. Lui Willie i-am mărturisit planul - lasă că oricum s-ar fi prins - și, în loc să-mi repete ca de obicei să nu mă bag, s-a întrecut pe sine pregătind o savuroasă masă vegetariană pentru Lori, care îi plăcuse din prima: a spus că avea clasă și s-ar fi potrivit de minune cu clanul nostru. Ți-ar fi plăcut și ție, Paula, aveți multe trăsături comune. La masă Lori și Nico n-au schimbat nici o vorbă, nici măcar nu s-au uitat unul la celălalt. Amanda și Tabra mi-au dat dreptate: fusese un eșec răsunător, numai că o lună mai târziu fiu-meu îmi mărturisea că ieșise de câteva ori cu Lori în oraș. Uite că reușise să-mi ascundă asta o lună bătută pe muchie!

— Ești îndrăgostit?

— Cred că e prematur să spun asta, mi-a răspuns precaut ca de obicei.

— Dragostea nu e niciodată prematură, mai ales la vârsta ta.

— Abia am împlinit treizeci de ani!

— Treizeci, zici? Parcă ieri îți făceai cucuie căzând de pe trotinetă și aruncau ouă cu praștia în oameni! Anii zboară, fiule, nu mai pierde timpul.

După niște ani, Amanda mi-a povestit că a doua zi după cina de la noi fiul meu se proțăpise la ușa biroului lui Lori cu un trandafir galben în mână, așteptând-o să iasă în pauza de masă. L-a găsit stând ca un semn în soare, iar el îi spusese că „trecea pe acolo”. Habar n-are să mintă, se înroșise ca un rac.

Tipul cu care Lori era combinată s-a topit în ceață, fără să facă scandal. Era un fotograf de turism destul de celebru, mai mare decât ea cu cincisprezece ani, cu mare succes la femei - o fi fost, înainte ca vârsta și vanitatea să-și spună cuvântul. Când nu era plecat într-o deplasare la capătul lumii, Lori se muta la el în San Francisco, o mansardă nemobilată, dar cu o vedere superbă, unde petreceau o lună de miere destul de bizară, ce semăna mai curând cu o ședere la mănăstire. Îi suporta cu amabilitate maniile de holtei, faptul că o controla de-a dreptul patologic și pereții tapetați cu fotografii de asiatice despuiate, făcute când nu poza ghețurile antarctice sau dunele sahariene. Lori se conforma regulilor sale de conviețuire: tăcere, supunere, pantofii scoși la intrare, să nu atingă nimic în casă, să nu gătească pentru că-l deranja mirosul, să nu sune pe nimeni la telefon și să nu invite musafiri - asta ar fi fost culmea lipsei de respect. Trebuia să pășească pe vârfuri. Singurul avantaj al acestui domn erau lungile absențe. Oare ce-o fi văzut Lori la el? se întrebau prietenele ei. Din fericire, începuse să se plictisească de competiția cu fetele asiatice și l-a părăsit fără probleme după ce Amanda și celelalte prietene ale ei au început să-l ridiculizeze în vreme ce ridicau în slăvi calitățile reale sau imaginare ale lui Nico. La despărțire, fotografii i-a pus în vedere să nu apară nicăieri unde fuseseră amândoi. Țin minte perfect când dragostea dintre Nico și Lori a devenit publică. Într-o sâmbătă, a venit la noi să lase copiii - fericiți că aveau să doarmă cu bunicii, să se îndoape cu dulciuri și să se uite la televizor - și i-a cules duminică dimineața. Mi-a fost de-ajuns să-i văd urechile roșii ca para focului ca să știu că petrecuse noaptea cu Lori. Așa cum îl cunoșteam, treaba era serioasă. Trei luni mai târziu, Lori se muta la el.

Când a venit cu bagajele la Nico, a găsit o misivă de la mine pe pernă în care îi uram bun-venit în tribul nostru și îi spuneam că o așteptasem, că știusem că exista pe undeva și problema era doar să o găsim. I-am mai dat și un sfat care, dacă l-aș fi aplicat eu însămi, m-ar fi scăpat de bănetul dat pe psihoterapie: să-i accepte pe copii așa cum accepți niște copaci, cu gratitudine, pentru că ei sunt o binecuvântare, dar fără expectative sau pretenții; copacii îi iubești așa cum sunt. De ce nu procedasem așa cu fiii mei vitregi Lindsay și Harleigh? Dacă i-aș fi acceptat ca pe niște copaci, poate că m-aș fi certat mai puțin cu Willie. Nu numai că avusesem pretenția să-i schimb, dar îmi asumasem și rolul ingrat de gardian al celorlalți și al casei în anii în care ei erau pradă heroinei. Am mai adăugat în misiva pentru Lori că nu avea sens să-i controleze prea mult pe copii sau să-i protejeze ca o cloșcă. Dacă n-am fost în stare să te apăr de moarte pe tine, Paula, cum aș putea să-i apăr de viață pe Nico și pe copii? Iată alt sfat pe care nu-l aplic.

Ca să trăiască cu Nico și să se integreze în trib, Lori a trebuit să-și schimbe viața pe de-a-ntregul. De unde era o tânără sofisticată viețuind într-un apartament impecabil din San Francisco, a devenit o nevastă și mamă dintr-o suburbie, cu tot cortegiul de treburi și sarcini inerente. Înainte controla totul până la detaliu, acum naviga în haosul inevitabil al unei case cu copii. Se scula în zori, rezolva treburile casei, pleca în oraș la atelierul ei de grafică sau conducea ore întregi pe autostradă

ducându-se la clienții din alte orașe. Nu mai avea timp pentru citit, pentru făcut fotografii - pasiunea ei -, pentru călătorii, prieteni, yoga și zen, dar era îndrăgostită și și-a asumat fără crâcnire rolul de soție și mamă. Familia a absorbit-o cu totul. Încă nu știa atunci, dar aveau să treacă aproape zece ani, cât au crescut copiii, până să-și recapete, cu destul efort, vechea identitate.

Lori i-a schimbat lui Nico viața și casa. Duse au fost mobila greoaie, florile artificiale, tablourile țiptoare. A refăcut interiorul și a aranjat grădina. A zugrăvit livingul cel mohorât ca o închisoare într-un roșu venețian - era să leșin când am văzut eșantionul, dar a ieșit excelent -, a cumpărat mobilier ușor și a împrăștiat prin casă perne de mătase, ca în revistele de decorațiuni interioare. În băi au apărut fotografii de familie, lumânări și prosoape plușate pe tonuri de verde și vișiniu. În dormitorul lor erau orhidee, coliere agățate de pereți, un balansoar, lămpi vechi cu abajur de dantelă și un scrin japonez. Mâna ei era vizibilă pretudindeni, chiar și în bucătărie, unde pizza reîncălzită și sticlele de Coca-Cola au fost înlocuite de rețete italienești învățate de la străbunica din Sicilia, de tofu și iaurt. Nico știe să gătească, mai ales *paella valenciana* învățată de la tine, dar cât timp fusese singur n-avusese timp și chef. Alături de Lori și-a revenit, ea a readus ideea de cămin, iar Nico a înflorit: niciodată nu-l văzusem atât de mulțumit și de vesel. Mergeau ținându-se de mână și se pupau în dosul ușilor, spionați de copii, în timp ce Tabra, Amanda și cu mine ne felicitam pentru alegerea noastră. Uneori năvăleam peste ei la micul dejun, căci imaginea acestei familii îmi ridica moralul pentru toată ziua. Soarele dimineții inunda bucătăria, pe geam se vedea grădina, mai încolo laguna și rațele sălbatice. Nico pregătea un munte de clătite, Lori curăța fructele, copiii, zvăpăiați și în pijama, devorau totul. Erau încă mici și cu inima deschisă. Ambianța era festivă și duioasă, o adevărată ușurare după perioada lungă de boală, moarte, divorț și conflicte.

O soacră de coșmar

Am spus că „uneori” năvăleam peste ei, dar adevărul e că aveam cheile casei și un nărav rău: mă duceam la orice oră fără să-i anunț, mă băgăm în viața nepoților, îl tratam pe Nico de parcă ar fi fost un copil mic... ce mai, eram o soacră periculoasă. Într-o zi am cumpărat un covor și, fără să le cer voie, l-am pus în salon, schimbând așezarea mobilei. Nu mi-a trecut prin cap că, dacă cineva și-ar fi permis să-mi redecoreze casa, l-aș fi sugrumat cu mâinile mele. Tu mi-ai fi înapoiat covorul și mi-ai fi tras o papară s-o țin minte, Paula, dar ție nu ți-am impus vreodată un covor de trei pe cinci. Lori mi-a mulțumit, palidă, dar politicoasă. Altă dată le-am cumpărat un set elegant de cârpe de bucătărie, aruncându-le pe cele vechi la gunoi, nebănuind că fuseseră ale răposatei bunici a lui Lori și le păstra cu drag de douăzeci de ani. Dorind să-mi trezesc nepoții cu un sărut, mă strecuram la ei în casă dimineața devreme și mă mai ciocneam cu Lori, care ieșea goală din baie. În plus, mă mai întâlneam cu Celia pe ascuns, ceea ce era o trădare față de Lori, deși eu nu vedeam lucrurile așa. Firește, ironia sortii facea ca Nico să prindă de veste. Deși le vedeam pe Celia și pe Sally mult mai rar, nu rupsesem legătura, convinsă că timpul avea să aplaneze lucrurile. Așa că minciunile și omisiunile mele, pe de o parte, și resentimentele lui Nico, pe de alta, se tot adunau. Lori era nedumerită, pășea pe nisipuri mișcătoare, nimic nu era limpede și definitiv. Nu pricepea de ce fiu-meu și cu mine, atât de deschiși în toate, nu faceam la fel și în legătură cu Celia. A insistat să spunem adevărul, că nu mai suporta terenul acesta alunecos și ne-a întrebat până când aveam de gând să evităm o confruntare deschisă. Inutil să spun că o avuseserăm, și nu o dată.

— Eu trebuie să păstrez o anumită legătură cu Celia și sper să se comporte civilizată. E țepoasă, mă provoacă cu firea ei răutăcioasă și schimbă întruna regulile. N-avem în comun decât copiii, dar, dacă te amesteci tu, toate se complică, îmi spunea Nico.

— Înțeleg, dar eu nu mă aflu în poziția ta. Ești fiul meu și te ador. Prietenia mea cu Celia n-are nimic de-a face cu tine sau cu Lori.

— Ba are, mamă. Ți-e milă de ea că-i merge greu. Da' la mine nu te gândești? Uiți că ea a provocat toată povestea, a distrus familia, a făcut ce-a vrut, iar toate astea au niște consecințe.

— Nu vreau să fiu bunică cu orar redus, Nico, am nevoie să-i văd pe copii și atunci când sunt la Celia și Sally.

— N-am cum să-ți interzic, dar află că sunt afectat și supărat. Te porți cu Celia de parcă ar fi fiul rătăcitor. Să știi că n-o va înlocui niciodată pe Paula, dacă așa crezi tu. Pesemne că te simți îndatorată față de ea pentru că a stat lângă tine când s-a prăpădit soră-mea, dar eram și eu acolo. Cu cât te apropii mai mult de Celia, cu atât te depărtezi mai mult de Lori și de mine, e inevitabil.

— Vai, fiule, dar nu există reguli bătute în cuie pentru relațiile între oameni, le putem reinventa mereu, putem fi originali. Timpul vindecă rănile, topește supărarea...

— O fi cum zici, dar asta n-o să mă apropie de Celia, fii sigură. Ce, tu ești aproape de tata sau Willie de fostele lui neveste? Asta înseamnă un divorț. Vreau s-o țin pe Celia la o distanță prudentă ca să-mi pot vedea de viață...

Iar într-o seară memorabilă, Nico și Lori au venit să-mi spună să nu mă mai bag atâta în viața lor. Au spus-o delicat, dar tot era să fac infarct. M-au apucat niște furii copilărești, convinsă că mă tratau absolut nedrept. Propriul meu fiu să mă gonească din viața lui!? Mi-a mai spus să nu-i încalc instrucțiunile referitoare la copii: gata cu înghețata înainte de masă, banii și cadourile dacă nu era o ocazie specială, să nu-i mai las la televizor la miezul nopții. Și-atunci, la ce e bună o bunică? Ce, voia să mă condamne la singurătate? Willie mi-a dat dreptate, dar de fapt râdea de mine. Mi-a reamintit că Lori era la fel de independentă ca mine, că fusese singură destui ani și nu era obișnuită să se pomenească în casă cu musafiri neinvitați. Și cum de-mi venise ideea să duc un covor în casa unei specialiste în design?!

De cum m-am mai calmat un pic am sunat în Chile la părinții mei, care n-au priceput ce voiam, pentru că în familiile de acolo se trăiește după regulile pe care le impusesem și eu familiei lui Nico, dar apoi au înțeles că în State există alte obiceiuri. „Dragă, pe lumea asta poți pierde totul. Și nu-i greu să te împaci cu pierderile materiale, ci cu cele afective”, a spus maică-mea cu jale, căci asta fusese soarta ei, să n-aibă lângă ea nici copiii, nici nepoții. Unchiul Ramón i-a întrerupt torentul de vaiete și a apelat la glasul rațiunii: Lori făcuse destule concesii ca să fie cu Nico, se mutase din oraș, își schimbase stilul de viață, se adaptase cu trei copii vitregi și cu toate rudele cele noi, dar cel mai greu era să suporte prezența covârșitoare a soacră-sii. Cuplul avea nevoie de timp și aer ca să se sudeze, fără ca eu să fiu martor la tot ce faceau. M-a sfătuit să mă fac nevăzută, amintindu-mi că un copil trebuie să se despartă de mamă, dacă nu vrea să rămână infantil pe viață. Cu toate bunele mele intenții, a adăugat el, tot eu voi fi șefa clanului, o poziție pe care ceilalți o vor simți din plin. Avea dreptate: rolul meu în trib e exagerat, îmi lipsește tactul Bunicii Hilda.

Pe urmă mi-am amintit de un film de Woody Allen în care mama, o scorpie poruncitoare cu părul morcoviu și ochi de cucuvaie, merge cu fiu-său la un spectacol de circ. Magicianul cere un voluntar din public ca să-l facă să dispară și, fără să stea pe gânduri, baba se urcă pe scenă și se vâără într-o ladă. Iluzionistul își face pasele și ea dispare de-adevăratelea. O caută peste tot, în lada vrăjită, în culise, în toată clădirea, pe stradă - nimic. Vin și pompierii, poliția, detectivii - degeaba. Fericit, fiul crede că a scăpat definitiv, dar afurisita i se arată din cer cocoțată pe un nor, omniprezentă și neobosită, ca Iehova. Pesemne că așa eram și eu, exact ca mamele evreice din bancuri. Sub pretextul de a-mi ajuta și proteja progenitura, ajunsese un adevărat boa constrictor. „Concentrează-te pe bărbatul tău, bietul de el o fi sătul de familia ta”, mi-a mai spus mama. Willie? Sătul de mine și de ai mei? Uite că nu mă gândisem. Dar maică-mea avea dreptate, Willie suportase agonia ta și lungul meu doliu, care mă schimbaseră și mă depărtaseră de el mai bine de doi ani, problemele cu Celia și cu divorțul lui Nico, absențele mele când eram în turneu, obsesia mea pentru scris, care mă făcea să fiu pe altă lume, și câte și mai câte. Era momentul să lepăd din spinare căruța plină cu oameni pe care o căram de la nouăsprezece ani și să mă ocup și de el. M-am scuturat de tristețe, am aruncat la gunoi cheile casei lui Nico și m-am hotărât să-l

las în pace, dar fără să dispar cu totul. Seara, am gătit mâncarea preferată a lui Willie (*tagliarini* cu fructe de mare), am deschis cea mai bună sticlă de vin alb și l-am așteptat într-o rochie roșie. „S-a întâmplat ceva?” a întrebat el în timp ce servieta burdușită îi cădea din mână.

Lori intră pe ușa din față

A fost o perioadă de mari reasezări în relațiile familiale. Eu cred că dorința asta de a crea și a ține o familie, mai bine zis un mic trib, există în mine de când m-am măritat la douăzeci de ani; s-a acutizat când am plecat din Chile, căci, ajunsă în Venezuela cu primul meu soț și copiii, nu aveam nici rude, nici prieteni, cu excepția părinților mei, care veniseră și ei la Caracas, și s-a consolidat definitiv când am ajuns ca imigrantă în Statele Unite. Până să ajung în viața lui, Willie habar n-avea ce-i aia o familie; își pierduse tatăl la șase ani, maică-sa se retrăsese într-o lume spirituală proprie în care el nu avea acces, primele două căsnicii eșuaseră, iar copiii căzuseră devreme în mrejele drogurilor. Inițial, lui Willie i-a fost greu să-mi înțeleagă obsesia de a-mi chema copiii, de a trăi cât mai aproape de ei și de a alătura micului grup și alți prieteni pentru a forma familia mare și unit la care visasem dintotdeauna. O considera o fantezie romantică imposibil de pus în practică, dar cu anii nu numai că și-a dat seama că așa se trăiește în cea mai mare parte a lumii, dar a început să-i și placă. Tribul prezintă inconveniente, dar și multe avantaje. Îl prefer de mii de ori visului american al libertății individuale absolute care, chiar dacă te face să dobândești succesul, implică în același timp alienare și însingurare. De aceea și având în vedere tot ce împărtășisem cu Celia, a o pierde a fost o lovitură puternică. E adevărat, ne rănise pe toți și destrămasese familia reunită cu atâta strădanie, dar tot îmi era dor de ea.

Nico încerca s-o țină la distanță, nu numai pentru că așa ceva e normal între doi oameni care au divorțat, dar și pentru că simțea că ea îi invadează teritoriul. Iar eu nu ștusesem să-mi calibrez sentimentele, nu mi se păruse necesar să aleg între ei doi, crezusem că prietenia mea cu Celia nu avea nici o legătură cu el. Nu-l sprijinisem necondiționat, ca o mamă bună; el se simțise trădat și știu că l-a durut mult. Nu puteam vorbi sincer, căci eu ascundeam adevărul, iar lui îi dădeau lacrimile și amuțea. Ne iubeam mult și nu știam cum să ne purtăm într-o situație ca asta fără să ne rănim. Nico mi-a scris atunci mai multe scrisori. În fața paginii albe putea să se exprime, iar eu puteam să-l ascult. Cât ne-ai lipsit atunci, Paula! Tu ai avut mereu darul limpezimii... În cele din urmă, ne-am hotărât să facem terapie, acolo puteam să vorbim, să plângem, să ne ținem de mână și să ne iertăm.

În timp ce noi doi încercam să ne reparăm relația, căutând în trecut și în adevărul fiecăruia, Lori îl vindeca de rănila lăsate de divorț: l-a făcut să se simtă iubit și dorit, iar asta l-a transformat. Făceau plimbări lungi, se duceau la muzee, la teatru și la filmele bune, i-a prezentat prietenii, artiști în cea mai mare parte, i-a deschis plăcerea pentru călătoriile pe care ea le făcuse încă de mică. Copiilor le-a creat un cămin senin, la fel ca acela organizat de Sally în cealaltă casă. La școală, Andreea a scris într-o compunere că „e mai bine să ai trei mame în loc de una singură”.

În mai puțin de doi ani, biroul de design al lui Lori n-a mai fost rentabil. Clienții credeau că viziunea unui artist poate fi lesne înlocuită cu un program de computer, astfel că mii de designeri au rămas fără slujbă. Lori se număra printre cei mai buni. Făcuse o treabă remarcabilă cu cartea mea *Afrodita*: editorii din

peste douăzeci de țări reproduseseră macheta și ilustrațiile alese de ea. Cred că din această cauză a atras atenția, nu pentru conținut. Subiectul nu era dintre cele de luat în serios, iar pe piață apăruse un medicament nou care promitea să vindece impotența masculină. Așa că la ce bun să-mi studiezi ridicolul manual și să servești stridii într-o cămășuță străvezie dacă puteai să înghiți o pastilă albăstră? Tonul scrisorilor trimise de anumiți cititori se deosebea în mod notabil de cel al mesajelor primite după *Paula*. Un domn de șaptezeci și șapte de ani mă invita să particip la ceasuri de plăcere intensă cu el și sclava lui sexuală, un june libanez mi-a trimis treizeci de pagini despre avantajele haremului. Asta în timp ce în Statele Unite nu se vorbea decât despre scandalul iscat de președintele Bill Clinton cu o funcționară durdulie de la Casa Albă, care a pus în umbră succesele guvernării și mai târziu avea să-i coste pe democrați alegerile. O rochiță sau niște chiloți pătați ajunseseră să cântărească mai mult în politica americană decât excelenta administrație economică, politică și internațională a unuia dintre cei mai străluciți președinți pe care i-a avut țara. Lucrurile au dus la o anchetă legală demnă de Inchiziție, care a costat contribuabilul bagatela de cincizeci și unu de milioane de dolari. Am participat la o emisiune radiofonică cu întrebări din partea ascultătorilor. Cineva m-a întrebat ce părere aveam de toată afacerea; am răspuns că era vorba de cel mai scump sex oral din istorie. Fraza asta avea să mă urmărească câțiva ani. A fost cu neputință să le ascundem copiilor realitatea, pentru că presa vuia de detaliile cele mai explicite.

— Ce-i aia sex oral, a vrut să știe Nicole, care învățase termenul uitându-se îndelung la televizor.

— Oral? Adică atunci când vorbești despre asta, a lămurit-o Andreea, care, ca orice bună cititoare, posedă un vocabular vast.

Tot pe atunci o revistă a avut ideea să-mi promoveze cartea făcând un reportaj la noi acasă; am lăsat-o pe Lori să se ocupe, că eu nu pricepeam ce vor. Cu trei zile înainte, s-au înființat doi artiști ca să măsoare lumina, să facă probe de culoare și poze polaroid. Pentru reportajul propriu-zis au venit șapte persoane cu două camionete care aduceau paisprezece lăzi cu tot felul de obiecte, de la cuțite până la o strecurătoare de ceai. Invaziuni de acest fel mi se întâmplă oarecum frecvent, dar n-am să mă obișnuiesc niciodată. De data asta echipa includea și o stilistă și doi bucătari, care mi-au ocupat bucătăria ca să prepare un meniu inspirat din cartea mea. Au lucrat cu o încetineală exasperantă, așezând fiecare frunză de salată de parcă ar fi fost o pană la pălărie, în unghiul potrivit față de roșie și sparanghel. Pe Willie l-au apucat dracii și s-a cărat de acasă, însă Lori părea să înțeleagă importanța afurisitei de foi de salată. În vremea asta, stilista înlocuia florile din grădină, pe care Willie le plantase cu mână lui, cu altele mai colorate. Nimic din toate astea n-a apărut în revistă, ci doar fotografii de prim-plan: o jumătate de scoică și o feliuță de lămâie. I-am întrebat de ce se mai căraseră cu șervete japoneze, polonice din carapace de broasca țestoasă și felinare venețiene, dar Lori m-a redus la tăcere cu o privire semnificativă. Povestea a ținut o zi întreagă și, pentru că nu puteam să atacăm mâncarea înainte de a fi fotografiată, am tras cinci sticle de vin alb și trei de vin roșu pe burta goală. Chiar și stilista mergea dătinându-se. Lori, care băuse doar ceai de iasomie, a trebuit să încarce în camionete cele paisprezece lăzi.

Deși Lori a rezistat în meserie mai mult decât colegii ei, până la urmă tot n-a putut ignora rubricile roșii din situația contabilă. I-am propus atunci să se ocupe în întregime de fundația pe care o înființasem după întoarcerea mea din India și inspirată de copila aceea de sub salcâm, că oricum lucrase și până atunci, când avea timp. În fiecare an direcționez o parte substanțială din câștigurile mele către fundație, urmând proiectul imaginat de tine, mai în glumă, mai în serios, finanțat din cărțile mele. În anul somnului tău m-ai învățat multe, Paula; chiar paralizată și mută, ai continuat să-mi fi maestru, ca în cei douăzeci și opt de ani de până atunci. Puțini au parte de șansa pe care mi-ai dat-o tu, să tac și să-mi amintesc. Mi-am revizuit trecutul, mi-am dat seama cine sunt cu adevărat, m-am lepădat de vanitate și am hotărât cum să fiu cât mai trăiesc. Mi-am însușit deviza ta - „nu posedăm decât ceea ce dăruim” - și am constatat, uimită, că era esența mulțumirii mele. Lori e la fel de integră și miloasă ca tine, putea prin urmare aplica altă vorbă a ta: „Dăruiește până te doare”. Așa că ne-am așezat la masa magică a bunică-mii și am tot vorbit până s-a profilat o misiune concretă: să le sprijinim pe femeile cele mai sărace. Țările cele mai înapoiate și mai mizere sunt cele în care femeile sunt cel mai exploatate. Dacă ajuți o femeie, copiii ei nu mai mor de foame, familia progresează și satul profită, numai că acest adevăr evident e ignorat de lumea filantropiei, unde pentru fiecare dolar destinat programelor feminine se alocă douăzeci celor pentru bărbați.

I-am povestit lui Lori de femeia care plângea sub sacul de gunoi pe Fifth Avenue și de recenta experiență a Tabrei, care tocmai se întorsese din Bangladesh, unde fundația mea întreține câteva școli pentru fete în niște sate izolate și o mică clinică pentru femei.

Tabra plecase acolo cu o amica de-a ei, specialistă în igienă dentară, care-și propusese să-și ofere serviciile la clinică. S-au cărat cu valize întregi cu medicamente, seringi, periute de dinți și ce mai făcuse rost de la cabinetele stomatologice. Nici n-au ajuns bine în sat, ca au și văzut coada din fața dispensarului, o coșmelie încinsă și plină de țanțari, unde în afară de pereți nu prea era mare lucru. Prima pacientă avea mai multe măsele infectate și era înnebunită de durerea care n-o slăbea de luni de zile. Tabra a făcut pe asistenta, în timp ce amica ei, care nu făcuse în viața ei o extracție, o anestezia tremurând toată, apoi purcedea la scosul măselelor, încercând să nu leșine. Ușurată și recunoscătoare, femeia i-a sărutat mâinile. Au scos în ziua aceea nouă măsele și mai mulți dinți, înconjurate de bărbații care se uitau și faceau comentarii. A doua zi de dimineață, la ușa dispensarului le aștepta prima pacientă, cu fața umflată ca un pepene. Venise cu bărbatu-său, care vocifera supărat că-i deterioraseră nevasta; se adunau deja bărbații satului, chitiți să se răzbune. Speriată rău, igienista i-a administrat femeii antibiotice și calmante, rugându-se Cerului să nu apară complicații fatale. „Doamne, ce-am făcut? Cum de s-a umflat în halul ăsta?” s-a văicărit ea după ce oamenii au plecat. „Nu e din cauza extracției: bărbat-su a luat-o la pumni aseară pentru că n-apucase să-i pregătească mâncarea”, i-a explicat traducătorul.

— Așa e viața majorității femeilor, Lori. Sunt cele mai sărace dintre săraci, fac două treimi din treabă, dar posedă mai puțin de unu la sută din bunuri.

Până atunci fundația dăduse ajutoare bănești cam la întâmplare sau la presiunea unor cauze drepte, dar Lori a insistat să stabilim niște priorități:

educație, care e primul pas către independență; protecție, căci multe femei tremură de frică; sănătate, fără de care primele două nu slujesc la mare lucru. Eu am adăugat controlul natalității, care pentru mine se dovedise fundamental: dacă n-aș fi putut să decid câți copii să am, n-aș fi realizat nimic. Noroc că se inventase pilula, altfel aș fi făcut o duzină de plozi.

Pe Lori a prins-o munca la fundație și curând s-a văzut că era făcută pentru asta. E idealistă, organizată, observă cel mai mic detaliu și nu precupețește nici un efort - iar aici avea mult de lucru.

M-a lămurit că scopul nu era să aruncăm cu banii, ci să evaluăm rezultatele și să sprijinim anumite programe pe parcursul mai multor ani, doar așa era eficient. Mai trebuia și să ne concentrăm, adică să nu punem petice în locuri izolate și lipsite de orice control, sau să ne întindem prea mult; preferabil era să dăm mai mult unui număr mai mic de organizații. În decurs de un an, Lori a făcut modificări serioase și se ocupă de tot; eu nu fac decât să semnez cecurile. A reușit să sporească nu doar ajutoarele pe care le dăm, dar și capitalul, iar acum mânuiește mai mulți bani decât ne imaginam vreodată. Și totul merge la misiunea pe care ne-am asumat-o, urmându-ți planul, Paula.

Călăreții din Mongolia

Pe la jumătatea aceluiași an am avut un vis spectaculos pe care mi l-am notat ca să i-l povestesc maică-mii, așa facem noi de când mă știu. Nu e nimic mai plictisitor decât să asculți ce-au visat alții, de-aia câștigă atât de bine psihiatrui. Dar în cazul nostru visele sunt esențiale: ne ajută să înțelegem realitatea și să scoatem la lumină ce rămăsese ascuns în fundul sufletului. Mă aflam la poalele unei faleze roase de vânt, pe o plajă cu nisip alb, cu o mare întunecată și un cer albastru deasupra. Deodată, pe buza falezei au apărut doi călăreți pe doi cai uriași cu harnașament de luptă. Oameni și cai arătau precum războinicii asiatici din vechime - din Mongolia, China sau Japonia -, cu stindarde de mătase, pompoane și ciucuri, pene și însemne heraldice, un splendid arsenal de luptă strălucind în soare. După o clipă de ezitare pe marginea abisului, bidivii se ridicau pe picioarele dindărăt, nechezau și se aruncau în gol, formând pe cer un curcubeu de țesături strălucitoare, pene și franjuri, în timp ce eu îmi țineam respirația, uimită de curajul acestor centauri. Era un act ritualic, nu sinucigaș, o demonstrație de bravură și abilitate. Înainte de a atinge pământul, caii își plecau grumazul și cădeau pe o coastă, se ghemuiau și se rostogoleau pe nisip, ridicând un nor auriu. Iar după ce norul de praf și zgomotul dispăreau, armăsarii se ridicau, ca filmați în ralanti, cu călăreții în șa, și o luau la galop pe plajă. Câteva zile mai târziu, cu imaginile visului încă proaspete în memorie și încercând să le găsec un sens, m-am întâlnit întâmplător cu o tipă care scria cărți despre vise. Mi le-a interpretat, spunându-mi ceva asemănător cu ce-mi spusese scoicile din *jogo de búzios* din Brazilia: trecusem printr-o lungă și dramatică încercare care-mi pusese în cumpănă curajul, dar mă ridicasem și, precum armăsarii aceia, mă scuturasem de praf și alergam spre viitor. În vis, caii știau să cadă, iar călăreții știau să se țină în șa. Mi-a spus că încercările prin care trecusem mă învățaseră să cad și nu mai trebuia să-mi fie frică: mă puteam ridica în picioare. „Adu-ți aminte de cai când te simți slabă”, m-a sfătuit ea.

Și mi-am adus, chiar după două zile, la premiera unei piese de teatru făcute după cartea mea *Paula*.

În drum spre teatru am trecut pe la târgul Folsom din San Francisco. Nu știam că exact atunci acolo avea loc carnavalul sadomasochiștilor, coloane masive de făpturi îmbrăcate care de care mai fistichiu. „Libertate! Libertate să facem ce ne trăsnește, în puii mei!” urla un nene în rasă de călugăr despicată în față ca să i se vadă centura de castitate. Tatuaje, măști, șepci de revoluționari ruși, lanțuri, bice, cilicii de tot felul. Femeile aveau buzele și unghiile vopsite în negru sau verde, cizme cu toc-cui, portjartiere din plastic negru, ce mai, toate simbolurile acestei culturi bizare. Câteva tipe obeze nădușeau în pantaloni și haine de piele împodobite cu svastici și hârci. Și domnii, și doamnele aveau inele și cercei în nas, buze, urechi și sfârcuri. (Mai jos n-am îndrăznit să mă uit.) Pe capota unei mașini din anii '60 ședea o jună cu țâțele în vânt și mâinile legate la spate, pe care alta, costumată în vampir, o biciuia pe piept și pe brațe cu o cravașă. Și nu în glumă, fata era vânătă și țipa de mama focului; totul sub privirile amuzate ale unor

polițiști și ale turiștilor care făceau poze. Am vrut să intervin, dar Willie m-a luat de o aripă și m-a scos de acolo aproape pe sus. Un pic mai încolo am văzut un uriaș burtos care trăgea după el un pitic în lesă de câine. Ca și stăpânul său, piticul purta cizme de luptă și era despuiat, cu excepția unui petic de piele neagră cu ținte metalice, care abia se ținea de o sfornică invizibilă ce-i trecea printre fese. Piticul ne-a lătrat, dar uriașul ne-a zâmbit amabil și ne-a oferit bomboane pe băț în formă de penis. Willie a rămas cu gura căscată la perechea aceea, după care a spus pe neașteptate: „Dacă am să scriu vreodată un roman, piticul ăsta va fi protagonistul”.

Piesa *Paula* a început cu actorii așezați în cerc, ținându-se de mână și invocându-ți spiritul. A fost atât de emoționant, că nici măcar Willie n-a putut să nu suspine la final, când s-a citit scrisoarea ta care „trebuie să fie deschisă la moartea mea”. O balerină eterică și grațioasă, în cămașă albă, juca personajul principal. Uneori stătea întinsă pe targă, în comă, alteori spiritul ei dansa printre actori. A vorbit doar la urmă, când și-a rugat mama s-o ajute să moară. Patru actrițe mă jucau pe mine, la diferite vârste, de la copilă până la bunică, trecându-și din mână în mână o eșarfa roșie de mătase, simbolizând povestitoarea. Același actor i-a jucat pe Ernesto și pe Willie; altul interpreta rolul unchiului Ramón, făcând publicul să râdă în hohote în timp ce-i declara dragoste eternă maică-mii și îi spunea că descinde direct din Isus Christos, vezi mormântul lui Jesús Huidobro din cimitirul catolic din Santiago de Chile. Am părăsit teatrul tăcuți și convinși că pluteai printre noi. Îți imaginezi vreodată că ai să emoționezi atâția oameni?

A doua zi ne-am dus în pădurea ta, să vă salutăm pe tine și pe Jennifer. Vara se dusesse, pe jos era un covor de frunze uscate, câțiva copaci se înveșmântaseră în culori bogate, de la aramă la aur strălucitor, în aer se simțea prima ploaie. Ne-am așezat pe un trunchi de sequoia sub coroanele îmbinate ale copacilor. Două vererițe se jucau cu o ghindă la picioarele noastre, privindu-ne fără teamă. Te-am văzut întregă, înainte de ravagiile bolii: la trei ani, cântând și dansând la Geneva, la cincisprezece, primind o diplomă, la douăzeci și șase, în rochie de mireasă. Caii din visul meu, care cădeau și-apoi se ridicau la loc, au apărut și ei; am căzut și m-am ridicat de multe ori în viață, dar nici o cădere n-a fost mai dureroasă decât moartea ta.

O nuntă memorabilă

În ianuarie 1999, la doi ani după noaptea pe care o petrecuseră împreună, Nico și Lori s-au căsătorit. Până atunci ea se împotrivise, căci nu i se părea necesar, dar el a considerat că cei trei copii trecuseră cam prin prea multe și s-ar simți mai siguri dacă ei s-ar fi căsătorit. Pe Celia și pe Sally le văzuseră mereu împreună și nu le puneau la îndoială dragostea, dar eu cred că se temeau cumva ca Lori să nu dispară când se așteptau mai puțin. Nico a avut dreptate, căci copiii s-au bucurat cel mai mult de hotărârea luată. „Acum Lori o să stea mai mult cu noi”, mi-a mărturisit Andreea. Se spune că ai nevoie de opt ani ca să intri în pielea unei mame vitrege și că cel mai greu îi este unei femei fără copii care intră în viața unui bărbat care e tată. Pentru Lori n-a fost ușor să-și schimbe viața și să accepte copiii; se simțea invadată. Totuși, își asuma toate sarcinile ingrate, de la spălatul rufelor până la a-i cumpăra încălțări Andreei, care nu purta decât sandale de plastic de culoare verde, și nu orice sandale, ci fabricate în Taiwan. Se dădea peste cap să fie mama perfectă și să nu-i scape nici un amănunt, deși nu era cazul să se omoare atât, căci cei mici o iubeau exact pentru aceleași motive pentru care o iubeam toți ceilalți: râsul ei, drăgălășenia ei fără condiții, glumele prietenoase, părul ciufulit, imensa ei bunătate, felul ei de a fi prezentă la bine și la rău.

Cununia a avut loc la San Francisco; o ceremonie veselă ce-a culminat cu un curs colectiv de *swing*, singura ocazie când Willie și cu mine am dansat de când cu umilitoarea experiență cu profesoara scandinavă. Willie în smoking era leit Paul Newman în nu mai știu care film. Ernesto și Giulia au venit din New Jersey; Bunica Hilda și ai mei, din Chile. Jason n-a venit, că avea de lucru. Tot singur era, deși nu-i lipseau aventurile de o noapte: pretindea ca era în căutarea cuiva la fel de încredere precum Willie.

I-am cunoscut pe prietenii lui Lori, veniți din cele patru zări. Cu timpul, o parte dintre ei ne-au devenit prieteni apropiați, în ciuda diferenței de vârstă. După nuntă, când am primit fotografiile de la petrecere, am avut impresia că mă uit la niște manechine din reviste, niciodată nu văzusem un grup de oameni atât de frumoși. Erau mai ales artiști, cu mult talent și pretenții puține: graficieni, designeri, caricaturiști, fotografi, cinești. Ne-am împrietenit pe loc cu părinții lui Lori, care nu vedeau în mine personificarea Satanei, cum se întâmplase cu cei ai Celiei, deși în închinarea pe care le-am făcut-o mirilor avusesem lipsa de tact să fac aluzie la amorul carnal al odraslelor noastre. Nico nu mă iartă nici acum. Cei doi Barra, oameni simpli și calzi, sunt de origine italiană și au trăit mai bine de cincizeci de ani în căsuța lor din Brooklyn, acolo și-au crescut cei patru copii, la un cvartal distanță de vechile conace ale mafioților, care se deosebesc de celelalte clădiri din cartier prin havuzurile de marmură, coloanele grecești și statuile de îngeri. Mama, Lucille, orbește lent, dar nici că-i pasă, nu atât din orgoliu, cât ca să nu deranjeze. În casa ei se mișcă fără probleme, iar la bucătărie e imbatabilă; pe pipăite, prepară și acum rețete complicate moștenite din generație în generație. Bărbatul ei, Tom, un bunic ca din povești, m-a îmbrățișat cu o simpatie autentică, mărturisindu-mi:

— M-am rugat mult pentru ca Lori și Nico să se căsătorească.

— Ca să nu trăiască mai departe în păcat de moarte? am glumit eu, știind că omul era catolic practicant.

— Și asta, dar mai ales pentru copii, a răspuns el cu toată seriozitatea.

Până să se pensioneze, ținuse o farmacie de cartier, care-l învățase cu greutățile și cu sperietura, pentru că fusese atacat de mai multe ori. Deși nu mai era tânăr, continua să dea zăpada iarna și să se cațere pe o scară dublă ca să zugrăvească tavanele vara. Se luptase fără teamă cu chiriașii cam ciudați care ocupaseră succesiv micul apartament de la etaj: un halterofil care-l amenința cu un ciocan; un paranoic care strângea munți de ziare până-n tavan, lăsând doar o cărăruie minusculă de la ușă la baie și de acolo la pat; în fine, unul care a făcut explozie - că altfel nu pot să zic -, umplând pereții de sânge, excremente și organe; firește, Tom a curățat totul. A fost ceva inexplicabil, căci urme de explozibil nu s-au găsit; cred că o fi fost un soi de autocombustie. În ciuda acestor experiențe macabre, Lucille și Tom păstrează o încredere neștirbită în omenire.

Sabrina, care avea de-acum cinci ani, a dansat toată seara agățată de unul și de altul, în vreme ce mamele ei vegetariene devorau pe furie câte un șnițel de porc sau un cotlet de miel. Alejandro, la costum și cravată de cioclu, a ținut verighetele, încadrat de Andreea și de Nicole, gătite ca niște prințese în mătase de culoarea ambrei, în contrast cu rochia lungă liliachie a miresei, care radia. Nico nu-și încăpea în piele de fericire, în negru și cu cămașă Mao, cu părul strâns la ceafa și semănând mai mult ca oricând cu un nobil florentin de la 1500. A fost un final din cele cu care n-am să-mi închei niciodată o carte: și s-au căsătorit și au fost tare fericiți. Îi spuneam asta lui Willie în timp ce dansam și încercam să mă țin după el. Căci bărbatul conduce, cum zicea și scandinavă aia.

— Acum pot să mor de un atac de cord, misiunea mea pe acest pământ s-a terminat, mi-am așezat băiatul la casa lui.

— Să nici nu-ți treacă prin cap, de-abia acum vor avea mai multă nevoie de tine.

Spre finalul petrecerii, când musafirii începeau să plece, am ajuns în patru labe sub o masă acoperită cu o față de masă până-n pământ, împreună cu o duzină de țânci amețiți de atâtea dulciuri și de muzică, cu hăinuțele făcute praf de cât se jucaseră. Aflaseră că eu știu toate poveștile de pe lume și nu trebuiau decât să-mi ceară să le spun una. Sabrina a comandat o poveste cu o sirenă. Le-am spus de micuța sirenă care căzuse într-un pahar cu whisky și Willie a înghițit-o fără să-și dea seama. Descrierea călătoriei nefericitei făpturi prin toate organele bunicului, navigând cu nenumărate peripeții prin sistemul digestiv, plin de pericole și obstacole scârboase, ajungând în urină, apoi la canal, iar de acolo în golful San Francisco, i-a lăsat muți de uimire. A doua zi, Nicole vine la mine supărată să-mi spună că nu i-a plăcut deloc povestea micuței sirene.

— E o poveste adevărată?

— Nu totul e adevărat, dar nici fals nu e totul.

— Cât e fals și cât adevărat?

— Nu știu, Nicole. Esența poveștii e adevărată, iar în meseria mea de povestitoare doar asta contează.

— Sirenele nu există, așa că în povestea ta totul e minciună.

— Și de unde știi tu că sirena aia nu era o bacterie, de exemplu?

— O sirenă e o sirenă, iar o bacterie e o bacterie, mi-a trântit ea indignată.

În China, în căutarea dragostei

De treizeci de ani, de când era contabilul lui Willie, Tong acceptase pentru prima dată o invitație mondenă. Ne resemnaserăm să nu-l chemăm, știam că nu vine niciodată, însă nunta lui Nico și Lori era un eveniment de seamă chiar și pentru un om atât de introvertit ca el. „E obligatoriu să vin?” Lori i-a spus că da, ceea ce nimeni nu îndrăznise să-i spună până atunci. A venit singur, pentru că nevastă-sa, după ani și ani în care dormiseră în același pat fără să-și vorbească, se hotărâse în sfârșit să divorțeze. Mi-a venit ideea - având în vedere succesul obținut cu Nico și Lori - să-i caut și lui Tong o femeie, însă mi-a comunicat că dorea o chinezoaică, iar eu n-am relații în această comunitate. Tong avea avantajul că Chinatownul din San Francisco e cartierul chinezesc cel mai populat și faimos din lumea occidentală, drept care i-am sugerat să caute acolo, dar mi-a spus că dorea o femeie necontaminată de Statele Unite. Visa la o soție supusă, cu ochii în pământ, care să-i gătească felurile preferate, să-i taie unghiile, să-i dăruiască un fiu și, în treacăt, să fie și sclavă pentru soacră-sa. Nu știu cine îi vârâse în cap asemenea fantezii, bănuiesc că maică-sa, băbuța aceea mărunțică în fața căreia tremuram cu toții. „Crezi că mai există pe lume astfel de femei, Tong?” l-am întrebat perplexă. Drept răspuns m-a dus în fața ecranului calculatorului său și mi-a arătat o listă interminabilă de fotografii și descrieri de femei dispuse să se mărite cu un necunoscut ca să scape de țara sau de familia lor. Erau puse pe căprării: rasă, naționalitate, religie, ba chiar și măsura sutienului, pentru cei mai pretențioși. Dacă aș fi știut de existența acestui supermarket de oferte feminine, poate că nu mi-aș fi făcut atâtea griji pentru Nico. Deși, dacă mă gândesc mai bine, era preferabil să nu știe: pe listele alea n-ar fi găsit-o niciodată pe Lori.

Viitoarea iubită a ajuns să fie un proiect complicat, îndelung dezbătut la birou. Pe atunci elegantul bordel din Sausalito era împărțit frățeste între biroul lui Willie, biroul meu, de la etaj, și cel al lui Lori, care se ocupa de fundație, la etajul al doilea. Gustul elegant al lui Lori se concretizase și în această clădire veche, vedeai acum afișe înrămate ale cărților mele, covoare tibetane, vase de porțelan alb-albastru și o bucătărie complet utilată, unde puteai servi oricând ceaiul ca la Savoy. Tong s-a apucat să facă o selecție a candidatelor, iar noi le criticam: asta are ochi răi, aia e evanghelică, cealaltă se fardează ca o femeie de stradă etc. Nu-l lăsam să se ia după aparențe, căci pozele mint, lucru pe care-l știa și el, căci Lori îi ameliorase sensibil portretul pe calculator, făcându-l mai înalt, mai tânăr și mai alb, calitate pare-se foarte apreciată în China. Maică-sa s-a instalat în bucătărie să compare semnele astrale, iar când a apărut o infirmieră din Canton, care ni s-a părut tuturor ideală, s-a dus cu datele în Chinatown să ceară părerea unui celebru astrolog. Acela a fost de acord; din poză ne surâdea o tânără cu obraji îmbujorați și ochi vioi, simpatică de-ți venea s-o pupi.

După o corespondență formală de câteva luni între Tong și ipotetica logodnică, Willie ne-a anunțat că vor merge împreună în China s-o cunoască. Deși muream de curiozitate, nu i-am însoțit, aveam prea mult de lucru. Am rugat-o pe Tabra să se mute la mine, că nu-mi place să dorm singură. Prietena mea își

puse pe roate noua afacere; nu mai stătea la noi, își găsisse o căsuță cu o curte cu vedere spre niște dealuri aurii, care-i dădea dorita iluzie de izolare. Traiul în trib o fi fost un chin pentru ea, care iubește singurătatea, dar a acceptat să stea cu mine cât mi-era bărbatul plecat. Renunțase la întâlnirile pe nevăzute pentru că muncea zi și noapte ca să-și plătească datoriile, dar de fapt mai spera să se întoarcă Șopârla cu Pene, care mai apărea la orizont din când în când. Pe neașteptate, găsea un mesaj pe telefon: „E patru și jumătate, sună-mă până la cinci, dacă nu, nu mă mai vezi niciodată”. Tabra ajungea acasă la miezul nopții, ruptă de oboseală, găsea drăgălașul mesaj și nu mai era om câteva săptămâni. Din fericire, meseria o obliga să călătorească mult, să stea prin Bali, India sau alte locuri depărtate, de unde-mi scria niște misive delicioase, pline de aventuri și scâldate în ironia ei caracteristică.

— Apucă-te și scrie o carte de călătorii, Tabra, o rugam eu adesea.

— Sunt artistă, nu scriitoare, se apăra ea. Deși, dacă tu ești în stare să faci coliere, de ce n-aș putea să scriu și eu o carte?

Willie și-a luat în China geamantanul cel greu cu scule de fotografiat și s-a întors cu câteva poze foarte reușite, mai ales cu oameni, căci asta îl interesează. Ca de obicei, poza cea mai memorabilă rămâne cea pe care n-a apucat s-o facă. Într-un cătun pierdut din Mongolia, unde ajunsese doar ca să-l lase pe Tong să stea câteva zile cu fata aceea între patru ochi, a văzut o femeie de o sută de ani și picioarele bandajate, cum era obiceiul la fete pe vremuri prin partea asta de lume. S-a apropiat s-o întrebe prin semne dacă-i dădea voie să-i fotografieze micuții „lotuși de aur”, iar baba a luat-o la fugă cât o țineau lăbuțele diforme, țipând: nu văzuse în viața ei un om cu ochi albaștri, crezuse că venise moartea s-o ia.

Voiajul a fost un succes, căci viitoarea nevastă a lui Tong era exact ce căuta contabilul: timidă, docilă și neavând habar de drepturile pe care le au femeile în State. Părea sănătoasă și zdravănă, precis că putea să-i facă băiatul atât de dorit. Numele ei era Lili și era infirmieră la chirurgie, lucra optsprezece ore pe zi, șase zile din săptămână, pentru un salariu echivalent cu două sute de dolari pe lună. „Cred și eu că abia așteaptă să scape”, a spus Willie, de parcă a trăi cu Tong și cu mumă-sa ar fi fost mai ușor.

Vremuri de furtună

Mi-am propus să folosesc săptămânile de singurătate pentru cartea pe care în sfârșit o scriam despre California din perioada febrei aurului. O amânam de patru ani. Aveam și titlul, *Fîca norocului*, un munte de documentare istorică, până și imaginea de pe copertă. Protagonista e o tânără chiliană, Eliza Sommers, născută pe la 1833, care se hotărăște să plece după iubitul ei care se dusesese să caute aur. Pentru o domnișoară de atunci, o asemenea aventură era ceva de neconceput, dar eu cred că femeile sunt în stare de orice din dragoste. Elizei nu i-ar fi trecut prin cap să străbată o jumătate de lume pentru aur, dar n-a ezitat s-o facă pentru un bărbat. Totuși, planurile mele de a scrie în liniște au eșuat, pentru că Nico s-a îmbolnăvit. Ca să i se extragă două măsele de minte i-au făcut anestezie generală timp de câteva minute, ceva îndeobște periculos pentru porfirici. S-a ridicat apoi de pe scaunul dentistului, a pornit spre recepție, unde-l aștepta Lori, i s-a făcut negru în fața ochilor, i s-au tăiat picioarele și a căzut pe spate ca un trunchi, lovindu-se la spate și ceafa. A rămas pe jos, leșinat. A fost începutul multor luni de suferință pentru el și de frică pentru familie, mai ales pentru Lori, care nu înțelegea ce se întâmplă, și pentru mine, care înțelegeam prea bine.

Cele mai tragice amintiri mi-au revenit, lovindu-mă ca un val. Crezusem că după experiența pierderii tale nimic nu mă mai putea afecta din cale-afară, însă ipoteza minimă că asta s-ar fi putut repeta în cazul singurului fiu rămas m-a dat peste cap. Aveam o piatră pe inimă care-mi tăia respirația. Mă simțeam vulnerabilă, gata să plâng oricând. Noaptea, în timp ce toți dormeau, eu auzeam un vuiet în pereți, vaiete în pragul ușilor, suspine în odăile goale. Era frica mea, presupun. Toată durerea adunată în lungul an al agoniei tale rămăsese în casă. Nu-mi iese din cap o scenă de atunci. Intrasem în camera ta și-l văzusem pe Nico, cu spatele la ușă, care-ți schimba scutecele la fel de firesc cum ar fi făcut-o cu copiii lui. Îți vorbea, de parcă ai fi putut să-l auzi, despre perioada din Venezuela, când erați doi adolescenți și tu îi acopereai toate trăsăturile și-l salvai dacă se băga într-o încurcătură. Nu m-a văzut. Am ieșit și am închis ușa fără zgomot. Fiul ăsta al meu mi-a fost mereu aproape, am împărtășit dureri primordiale, eșecuri răsunătoare, succese efemere; am lăsat totul în urmă și am luat-o de la început în altă parte; ne-am certat și ne-am ajutat; pe scurt, cred că suntem inseparabili.

Cu câteva săptămâni înainte de accidentul de la dentist, Nico își făcuse analizele anuale de porfirie, care ieșiseră prost: nivelul se dublase față de anul precedent. Iar după accident, nivelul a crescut în mod alarmant; Cheri Forrester, care nu-l scăpa din ochi, era îngrijorată. Peste durerea de spate care-l făcea să nu-și poată ridica brațele sau să se aplece, s-au suprapus tensiunea de la lucru, relația cu Celia, care trecea printr-o perioadă foarte proastă, certurile cu mine, care nu-l lăsam în pace, și o oboseală constantă care-l făcea să adoarmă în picioare. Până și glasul îi devenise un fel de murmur, de parcă l-ar fi durut să respire. Uneori, crizele de porfirie sunt însoțite de tulburări mintale, care alterează personalitatea. Nico, care în mod normal era calm și senin precum Dalai Lama, clocotea acum de furie, dar o disimula grație marelui său autocontrol. Refuza să

vorbească despre ce simțea, nu voia să se bucure de atenție specială. Lori și cu mine ne mulțumeam să ne uităm la el, fără să-i punem întrebări, ca să nu-l enervăm și mai mult, dar i-am sugerat să-și părăsească serviciul plasat atât de departe și care nu-i producea nici satisfacții, nici provocări. Consideram că temperamentul său calm, intuiția și cunoștințele matematice erau potrivite pentru tranzacții pe piața de valori, dar i s-a părut ceva foarte riscant. I-am povestit visul meu cu caii, ca să vadă că poți să cazi și să te ridici iar; a zis că e interesant, dar că nu el îl visase.

Lori nu-l putea ajuta să fie mai sănătos, însă era tot timpul alături de el și-l susținea, deși avea și ea o suferință: dorea din tot sufletul să fie mamă, drept care se supusese unui tratament pentru fertilitate. Când se combinase cu Nico ridicaseră, firește, și problema unui copil. Ea nu voia să renunțe, și așa amânase destul, tot așteptând o dragoste adevărată, dar inițial el îi spusese că nu mai voia alți copii, nu numai pentru că risca să le transmită porfirie, dar și pentru că avea deja trei. Devenise tată la prima tinerețe, n-apucase să trăiască libertatea și aventurile care umpluseră primii treizeci și cinci de ani ai lui Lori, așa că dorea să se bucure de dragostea căzută din cer, să fie prieten, amant și soț. În săptămânile în care copiii stăteau la Celia și Sally, erau amanți, însă în restul timpului trebuiau să fie părinți.

Ea pretindea că Nico nu-i înțelegea golul și credea, poate pe drept, că nimeni nu era dispus să mute nici o piesă din marele nostru puzzle familial pentru a-i face ei loc; se simțea străină. Percepea ceva negativ în aer atunci când pomenea de încă un copil, iar aici am și eu partea mea - mare - de vină, căci n-am sprijinit-o de la bun început: mi-a trebuit mai bine de un an să-mi dau seama ce importantă era pentru ea maternitatea. Nu mă pronunțam, ca să n-o rănesc, dar tăcerea mea era elocventă; credeam că un bebeluș le-ar fi răpit și puțină libertate pe care o mai aveau; și mă temeam că nepoții mei vor ajunge pe planul doi. Culmea, de Ziua Mamei, una din fetițe a desenat o felicitare drăgăstoasă, i-a dat-o lui Lori, apoi i-a cerut-o înapoi ca să i-o dea Celiei. Pentru Lori a fost un cuțit înfipt în inimă, cu toate că Nico i-a explicat că fetița era prea mică să înțeleagă gestul. Și-a transformat simțul datoriei într-un fel de pedeapsă: îngrijea și servea copiii cu un soi de disperare, de parcă ar fi vrut să compenseze faptul că nu erau ai ei. Și nu erau, aveau o mamă, dar, dacă o adoptaseră pe Sally, erau la fel de dispuși s-o iubească și pe Lori.

În perioada aceea mai multe prietene ale ei rămăseseră însărcinate; era înconjurată de vreo șase femei care se mândreau cu pântecul lor, numai de asta se vorbea, aerul mirosea a nou-născut, în vreme ce posibilitatea ca ea să devină mamă scădeau lună de lună, după cum îi spunea specialistul la care se trata. Nu era geloasă, dimpotrivă, se apucase să le facă portretele; s-a adunat astfel o colecție de imagini extraordinare pe tema sarcinii, sper ca într-o bună zi să le pună într-o carte.

Cei doi se duceau la psihoterapie, unde bănuiesc că întorceau problema pe toate fețele. Într-o zi, Nico a avut ideea să-l sune în Chile pe unchiul Ramón, în păreriile căruia se încredea orbește. „Cum poți să pretinzi ca Lori să fie mama copiilor tăi dacă tu nu vrei să fii tatăl copiilor ei?” a sunat răspunsul lui. Era un argument de o logică imbatabilă. Nico nu doar că a cedat, dar ideea l-a entuziasmat de-a dreptul. Numai că decizia trebuia să o ia Lori. Tăcută și singură,

s-a supus tratamentelor de fertilitate, care i-au făcut ravagii în corp și suflet. Ea, care avea atâta grijă să mănânce ce trebuie, să facă exerciții și să ducă o viață sănătoasă, s-a pomenit otrăvită de bombardamentul de medicamente și hormoni. Din nou, fără nici un rezultat. „Dacă știința e neputincioasă, nu rămâne decât s-o dai pe mâna părintelui Hurtado”, a fost de părere Pía, prietena mea din Chile. Însă nici rugăciunile, nici cabalele Surorilor Haosului, nici invocațiile către tine, Paula, n-au dus la nimic. Și așa a mai trecut un an întreg.

Altă casă a spiritelor

Pe culmea colinei pe care se afla casa noastră s-a pus în vânzare un teren de peste un hectar, cu o sută și mai bine de stejari bătrâni și o vedere superbă spre golf. Willie nu mi-a dat pace până n-am cumpărat-o, cu toate că mi se părea un capriciu inutil. Willie a pus mâna pe proiect și a hotărât să construiască adevărata casă a spiritelor. „Tu ai mentalitate de castelană, ai nevoie de stil. Iar mie-mi trebuie o grădină”, mi-a declarat. În ce mă privește, a ne muta era o idee nesăbuită, căci casa în care locuiam de peste zece ani avea istoria ei și fantoma ei iubită, nu voiam că niște necunoscuți să viețuiască între pereții ei, însă Willie s-a făcut că nu-mi aude argumentele și o dădea înainte cu planurile. Urca zilnic dealul și fotografia fiecare etapă a construcției, nu se bătea nici măcar un cui care să nu fie immortalizat de el, în vreme ce eu, cramponată de vechea casă, nu voiam să știu nimic de cea nouă. L-am însoțit totuși de vreo două ori, dar n-am priceput nimic, proiectul mi s-a părut o îmbârligătură de bârne și stâlpi, lugubră și mult prea mare. Am vrut însă mai multe ferestre și lucarne. Willie a fost de părere că eram căzută în cap după bătrânul irlandez care făcea lucarnele, căci îi cerusem mai mult de o duzină; încă una, și cădea acoperișul. Și cine va face curat în vaporul ăsta? Era nevoie de un amiral care să se priceapă la mățaraia de țevi și cabluri, la cazane, ventilatoare și alte instalații de climatizare. Erau prea multe camere, mobilierul nostru avea să se piardă în spațiile enorme. Dar Willie nu mi-a luat în seamă comentariile răutăcioase, acceptându-mi în schimb părerile în ceea ce privește mărimea ferestrelor și a lucarnelor, iar când în sfârșit a fost gata, când doar culoarea zugrăvelii mai trebuia aleasă, m-a dus să o văd.

Surpriza mea a fost enormă: era mult mai mult decât o locuință, era o dovadă de dragoste, era propriul meu Taj Mahal. Iubitul meu bărbat imaginase o casă chiliană de la țară, cu ziduri groase și acoperiș de țiglă, cu arcade coloniale, balcoane din fier forjat, un havuz spaniol și o cabană în fundul grădinii unde să pot scrie. Căsoiul bunicilor mei, care mi-a inspirat prima carte, n-a fost niciodată așa, nici atât de mare, atât de frumos sau atât de luminos cum îl descriu în roman. Willie o construise pe cea pe care mi-o imaginasem. Se înălța mândră pe vârful colinei, înconjurată de stejari, cu trei palmieri la intrare - trei doamne svelte cu pălării de pene verzi -, aduși cu macaraua și plantați în gropile pregătite special. De balcon era prinsă o pancartă de lemn: CASA SPIRITELOR. Îndărătnicia mea de până atunci s-a topit ca un suspin, i-am sărit de gât lui Willie, recunoscătoare, și am luat locul în stăpânire. Am decis ca pe dinafară să fie de culoarea piersicii, iar pe dinăuntru de cea a înghețatei de vanilie. Un fel de tort, pe scurt, dar am angajat o zugrăviță borțoasă în șapte luni, care a atacat, cu o scară, un ciocan, un aparat de sudură și diverse substanțe, pereții, ușile și fierăria, cărora le-a dat într-o săptămână un aer de vechime. Dacă n-am fi oprit-o, cred că ar fi transformat toată casa într-un morman de moloz, după care ar fi născut la noi. Rezultatul e o incongruență istorică: un conac chilian de secol XIX pe un deal din California secolului XXI.

Spre deosebire de mine, care am mereu pregătit un mic bagaj de mână care să-mi permită să plec oricând, singura perioadă când Willie chiar a fost tentat să divorțeze a fost mutarea. Ce-i drept, m-am purtat precum un colonel nazist, dar în două zile eram instalați ca și cum am fi stat acolo de un an de zile. A participat tot tribul, de la Nico, în harnașament special pentru a instala lămpile și a agăța tablourile, până la prieteni și nepoți, care au așezat farfuriile și ceștile în dulapuri, au desfăcut lăzi și au dus sacii cu gunoi, în zăpăceala aia mai că te-ai rătăcit, Paula. Două seri mai târziu treaba s-a terminat și cele paisprezece suflete deșelate am luat cina la „masa castelanei”, cum i-a spus Willie de la bun început, cu flori și lumânări: salată de creveți, stufat chilian și cremă de lapte. Nici gând de mâncare chinezească comandată la telefon. Astfel s-a inaugurat un stil de viață pe care nu-l avuseserăm înainte.

Dacă eu aveam să mă bucur de condiția mea de castelană, mult mai mult avea s-o facă Willie, care are nevoie de vedere, spații și tavane înalte ca să se miște în largul său, de o bucătărie mare pentru experimentele lui, un grătar pentru nefericitele făpturi pe care le frige și de o grădină nobilă pentru plantele sale. În ciuda milionului de alergii care-l chinuie încă din copilărie, se duce de câteva ori pe zi să miroasă florile, să numere mlădițele fiecărui arbust și să aspire din plin aroma proaspătă de dafin, cea dulce de mentă, cea pătrunzătoare de pin și rozmarin, în timp ce corbii negri și înțelepți râd de el din înaltul cerului. A plantat șaptesprezece tufe de trandafir în schimbul celor rămase la vechea casă. Când l-am cunoscut, avea șaisprezece trandafiri plantați în hârdaie, pe care-i cărase după el toți anii lungi de divorțuri și mutări; i-a răsădit în curte doar după ce s-a predat amorului cu mine. Încă din primul an, tăia flori și mi le aducea în cabana în care scriu, singurul loc unde pot sta, că pe el îl omoară. Păia a venit din Chile să ne binecuvânteze casa și mi-a adus în valiză un vlăstar din „trandafirul Paulei” pe care-l are în grădină și care după doi ani avea să rodească din plin. Din satul ei Santa Fe de Segarra, unde locuiește, Carmen Balcells îmi trimite săptămânal un uriaș buchet de flori; și pe acesta trebuie să-l ascund de Willie. Agentă mea e generoasă precum hidalgii din Spania imperială. Odată mi-a făcut cadou o valijoară plină cu ciocolată vrăjită: după doi ani tot mai găseam câte una prin pantofi sau în vreo geantă, cred că se reproduc în mod misterios pe întuneric.

Din mai până în septembrie încălzim piscina ca pe o supă și casa se umple de copiii noștri și ai altora, care se materializează brusc, și de musafiri care apar pe nepusă masă, ca poștașul. Nu mai suntem o familie, suntem un popor. Munți de prosoape ude, papuci desperecheați, jucării de plastic; stive de fructe, biscuiți, brânză și salată pe masa cea mare din bucătărie; fum și grăsime sfârâindă pe grătarul la care Willie oficiază printre cotlete, costițe, hamburgeri și cârnați. Belșug și zarvă, ca să compenseze lunile de iarnă de retragere, liniște și singurătate, timpul sacru al scrisului. Vara e a femeilor; ne adunăm în grădină, în carnavalul florilor și al albinelor cu dungi galbene, să ne bronzăm picioarele și să supraveghem copiii; în bucătărie, să încercăm rețete noi; în salon, să ne vopsim unghiile de la picioare și să facem schimb de rochii între noi. Garderoba mea provine aproape toată de la Lea, o stilistă plină de imaginație care-mi coase totul în bie și lung, așa că, dacă strângi un pic aici sau dai puțin drumul dincolo, hainele se potrivesc unui întreg batalion de femei, inclusiv lui Lori, cu corpul ei de fotomodel și care a abandonat până la urmă negrul absolut, uniforma obligatorie

de la New York, trecând la culorile Californiei. Până și Andreea își pune rochiile mele, nu și Nicole, care are un ochi implacabil pentru modă. În lunile de vară pică ziua de naștere a unei jumătăți din familie și a multor prieteni apropiați, așa că le serbăm împreună. E perioada petrecerilor, a glumelor și a râsului. Copiii își coc singuri tăvi cu biscuiți, își prepară gustări cu brânză și spumă de fructe. Presupun că în orice trib e cineva care se ocupă de treburile cele mai ingrate; în al nostru, aceea e Lori: trebuie să ne luptăm cu ea ca să nu spele singură munții de castroane și farfurii. Dacă n-am fi atenți, s-ar apuca să frece podelele în patru labe.

Cel mai simpatic a fost că la o lună după mutare au început să se audă aceleași zgomote care ne trezeau în casa cealaltă, iar când a venit din Chile, mama a constatat că noaptea mobila se mișcă. Exact de asta avea nevoie casa pentru a-și justifica numele. Nu te-am pierdut la mutare, Paula.

Venise clipa să-i chemăm pe Ernesto și pe Giulia, care se gândeau de luni de zile să se mute în California, ca să facă parte din trib și să locuiască în vechea noastră casă, care-i aștepta. Se căsătoriseră de vreo doi ani într-o ceremonie la care veniseră cele două familii ale lor și a noastră, inclusiv Jason, care încă nu aflase de scurtul interludiu amoros dintre Ernesto și Sally. Ernesto avea să i-o spună mai târziu, jenat. Giulia era la curent, însă nu era genul de femeie care să aibă gelozii retrospective. Mireasa, superbă într-o rochie de satin alb, s-a făcut că nu vede reacția inoportună a câtorva invitați, care aproape că erau să-i strice nunta. Cu toate că părinții lui Ernesto erau încântați, tot se mai închideau din când în când în baie să verse o lacrimă pentru tine. Nu a fost cazul meu; eram mulțumită, știam că tu o căutaseși pe Giulia pentru ca bărbatul tău să nu rămână singur, așa cum spuneai uneori în glumă. De ce vorbeai tu de moarte? Ce premoniții aveai? Îmi spunea Ernesto că voi intuiți că dragostea voastră n-o să fie lungă, că trebuia să o savurați repede, ca să nu vi se răpească.

Viața lui Ernesto și a Giuliei în New Jersey era comodă, amândoi aveau un serviciu bun, dar erau singuri, așa că au acceptat invitația mea de a ocupa vechea casă. Dar pentru asta Ernesto trebuia să găsească o slujbă în California; cum este apărât de un înger, a găsit de lucru la zece minute de noua locuință. Le-a luat vreo două luni să-și vândă apartamentul și să traverseze continentul cu un camion încărcat cu lucrurile lor. Au intrat în casă în aceeași zi de mai în care te aduseserăm, înainte cu câțiva ani, din Spania ca să-ți petreci aici ce mai aveai de trăit. Asta mi s-a părut un semn de bun augur. Mai ales că Giulia mi-a dăruit un album în care arhivase în ordine cronologică scrisorile pe care ți le-am scris în 1991, când erai proaspăt măritată la Madrid, și pe cele trimise lui Ernesto în 1992, când erai bolnavă în California și el lucra în New Jersey. „Vom fi foarte fericiți aici”, a spus Giulia trecând pragul casei; n-am avut nici cea mai mică îndoială.

În fuga condeiiului

Încă nu ne reveniserăm bine după scurtul contact cu gloria cinemaului când a avut loc premiera filmului *Despre dragoste și umbră*, turnat după cea de a doua carte a mea. Actrița, Jennifer Connoly, seamănă atât de bine cu tine - slabă, gât lung, sprâncene groase, părul drept și negru - că n-am suportat să stau până la sfârșit. Există o scenă când ea e pe un pat de spital și prietenul ei, Antonio Banderas, o ridică în brațe și o duce la baie. Mi-am amintit exact aceeași scenă cu tine și Ernesto, cu puțin timp înainte să intri în comă. Pe Jennifer Connoly am cunoscut-o la un restaurant din San Francisco, unde ne dăduserăm întâlnire. Văzând-o intrând cu blugii ei decolorați, într-o bluză albă scrobită și cu părul legat în coadă de cal, mi s-a părut că visez: erai tu întreagă, înviată în toată frumusețea ta. Filmul, făcut în Argentina, căci n-au avut curaj să-l turneze în Chile, țară apăsată încă de moștenirea dictaturii, mi s-a părut onest și mi-a părut rău că n-a avut parte de o publicitate mai mare, cu toate că mai circulă și acum pe video și se dă la televiziuni. E o poveste politică, bazată pe fapte reale, care vorbește despre cincisprezece țărani care au dispărut după ce au fost arestați de militari, dar este în primul rând o istorie de amor. Când Willie a împlinit cincizeci de ani, o prietenă i-a dăruit cartea, pe care a citit-o în concediu; i-a mulțumit apoi prietenei pentru carte, adăugând că „autoarea înțelege dragostea la fel ca mine”. Acesta a fost motivul pentru care a vrut să mă cunoască pe când mă aflam în nordul Californiei într-un turneu de promovare. La prima noastră întâlnire mi-a vorbit de protagoniști, a vrut să știe dacă erau reali sau îi imaginasem eu, dacă dragostea lor supraviețuise avatarurilor exilului și dacă au revenit în Chile. E o întrebare de care mă izbesc tot timpul; nu numai copiii vor să știe cât adevăr conține ficțiunea. Am început să-i explic, dar m-a întrerupt după câteva fraze. „Nu, nu-mi spune, nu vreau să știu. Important e că ai scris-o, deci crezi în acest fel de dragoste”. După care mi-a mărturisit că fusese mereu convins că o astfel de dragoste chiar era posibilă și că într-o bună zi o va trăi și el, deși până atunci n-avusese parte de așa ceva, nici de departe. Așa că al doilea roman mi-a purtat noroc: l-am cunoscut pe Willie.

Între timp, în Europa apăruse de-acum *Fîca norocului*, în care unii critici au văzut o alegorie a feminismului, căci Eliza scapă de corsetul victorian și se aruncă, total nepregătită, în lumea masculină, în care trebuie să se îmbrace bărbătește ca să supraviețuiască și dobândește pe parcurs ceva foarte valoros: libertatea. Nici nu mă gândisem la asta atunci când scrisesem cartea, credeam că subiectul e febra aurului, atmosfera aceea de aventurieri, bandiți, predicatori și prostituate din care s-a născut orașul San Francisco, însă explicația cu feminismul mi se pare valabilă, căci îmi exprimă convingerile și dorința asta de libertate care mi-a determinat calea vieții. Pentru a scrie cartea, am străbătut cu Willie toată California, învățându-i istoria și încercând să-mi imaginez acei ani ai secolului al XIX-lea când aurul strălucea în albia râurilor și în crăpăturile stâncilor, exacerbând până la demență lăcomia oamenilor. În ciuda autostrăzilor, distanțele sunt uriașe; străbătute călare sau pe jos, pe cărări de munte, trebuie că erau nesfârșite.

Frumusețea geografică - păduri, creste ninse, ape vijelioase - cheamă tăcerea și-mi aduce aminte de regiunile vrăjite din Chile. Istoria și oamenii celor două patrii ale mele, Chile și California, sunt foarte deosebite, dar clima și peisajul seamănă. Adesea, venind acasă după o călătorie, am impresia că am mers în cerc vreme de treizeci de ani ca să ajung din nou în Chile; aceleași ierni ploioase și vântoase, aceleași veri uscate și fierbinți, aceiași copaci, coaste abrupte, marea rece și întunecată, colinele fără sfârșit, același cer senin.

După *Fîica norocului* a urmat *Portret în sepia*, romanul la care scrisesem în lunile acelea și care leagă din nou Chile de California. Subiectul e memoria. Eu sunt o eternă transplantată, cum spunea poetul Pablo Neruda; rădăcinile s-ar fi uscat de mult dacă nu s-ar fi hrănit din magma fertilă a trecutului, care în cazul meu conține componenta inevitabilă a imaginației. Poate nu doar în cazul meu: se spune că amintirea și imaginația sunt procese aproape identice în creier. Subiectul e inspirat dintr-o poveste petrecută într-o ramură mai de departe a familiei mele, unde soțul uneia dintre fiice se amorează de cumnată-sa. În Chile asemenea istorii nu se fac publice; chiar dacă toată lumea cunoaște adevărul, se țese o conspirație a tăcerii pentru a păstra aparențele. Poate de aceea nimănui nu-i convine să aibă în familie un scriitor. Decorul poveștii e o frumoasă proprietate agricolă la poalele cordilerei andine, iar protagoniștii, niște oameni minunați, zău că nu meritau atâta suferință. Cred că le-ar fi fost mai bine să recunoască cinstii și, în loc să trăiască ferecați în secret, să deschidă larg ușile și ferestrele ca să iasă miasele. Fusese vorba de o dramă de amor și trădare ascunsă sub straturi groase de convenții sociale și religioase, ca într-un roman rusesc. Bine zice Willie că în spatele ușilor închise se ascund multe taine familiale.

Nu-mi propusesem să fie o continuare la *Fîica norocului*, deși, din punct de vedere istoric, coincideau, însă câteva personaje - Eliza Sommers, medicul chinez Tao Chi'in, autoritara Paulina del Valle și alții - s-au strecurat în pagini fără voința mea. Ajunsă la jumătate, mi-am dat seama că cele două romane se legau de *Casa spiritelor* și formau un fel de trilogie, care începea cu *Fîica norocului* și folosea ca legătură *Portret în sepia*. Ghinionul a fost că într-una din cărți Severo del Valle își pierde un picior în război, iar în următoarea apare cu ambele; vreau să spun că în atmosfera densă a erorilor literare mai plutește și acest picior amputat. Documentarea referitoare la California a fost lesne de făcut, exista de la romanul precedent, însă restul a trebuit să-l fac în Chile, cu ajutorul unchiului Ramón, care s-a afundat cu lunile în cărți de istorie, documente și ziare vechi. A fost o scuză perfectă ca să-mi văd des părinții, intrați în deceniul opt și din ce în ce mai fragili. A fost prima dată când am întrevăzut îngrozită că într-o zi nu foarte îndepărtată aveam să rămân orfană. Ce-aveam să mă fac fără ei, fără rutina zilnică de a-i scrie maică-mii? În anul acela, gândindu-se la apropierea morții, îmi restituise pachetele cu scrisori, învelite în hârtie de cadou de Crăciun. „Ia-le, păstrează-le. Ca, dacă mor subit, să nu ajungă pe mâini străine.” Iar de atunci mi le trimite an de an, punându-mă să jur că după moartea ei Nico și Lori le vor arde într-un rug purificator. Flăcările vor mătura toate păcatele noastre de indiscreție: căci în ele noi așternem tot ce ne trece prin cap, ba îi mai și încondeiem zdravăn pe alții. Grație talentului epistolar al mamei mele și obligației mele de a-i răspunde, sunt în posesia unei corespondențe masive care păstrează totul proaspăt; așa îmi pot scrie aceste amintiri. Scopul acestei corespondențe metodice

e să păstrăm viu cordonul ombilical care ne-a unit din clipa în care am fost concepută, dar în același timp e un exercițiu de întărire a memoriei, ceața aceea în care amintirile se șterg, se amestecă, se modifică, iar la capătul vieții constatăm că am trăit doar ceea ce mai suntem în stare să ne amintim. Ce nu scriu uit, de parcă nici nu s-ar fi întâmplat; de aceea, scrisorile noastre nu omit nimic semnificativ. Uneori mama mă sună să-mi spună ceva ce a afectat-o în mod special, iar eu îi spun să-mi scrie imediat, ca să nu se uite. Dacă va muri înaintea mea, ceea ce e foarte probabil, voi citi câte două scrisori zilnice, a ei și a mea, până când voi împlini o sută cinci ani, dar, cum voi fi absolut senilă, totul mi se va părea nou. Grație corespondenței noastre, am să trăiesc de două ori.

Labirintul necazurilor

Nico s-a vindecat de leziunea de la coloană, porfiriea a început să dea înapoi și a luat serios în considerație posibilitatea de a-și schimba serviciul. S-a apucat chiar de yoga și de sport: ridica aiurea haltere, înota până la Alcatraz și înapoi în apele înghețate ale golfului San Francisco, pedala pe bicicletă șaiszeci de mile pe dealuri, alerga dintr-un sat în altul ca un evadat... A făcut mai mulți mușchi decât există în corpul omenesc și era în stare să facă clătite în poziția yoga copac: stând într-un picior, cu un braț ridicat și cu celălalt bătând aluatul, în timp ce psalmodia cuvântul sacru OOOOM. Într-o dimineață m-am pomenit cu el la micul dejun și nu l-am recunoscut: prințul din Renaștere se transformase într-un gladiator.

Încercările lui Lori de a face un copil au eșuat și și-a luat gândul de la acest vis cu multă tristețe. Tratamentul de fertilitate și scormonitul prin corp o afectaseră mult, dar asta nu era nimic în comparație cu durerea din suflet. Relația dintre Celia și Nico era ostilă și tensionată, o afecta și asta mult. O durea grosolănia Celiei, cu toate că Nico îi repeta mantra sa: „Nu e nimic personal, fiecare e răspunzător de sentimentele sale și viața e nedreaptă”. E limpede că asta nu-i era de mare ajutor. Însă ambele cupluri faceau tot posibilul să ferească copiii de problemele prin care treceau.

Rolul de mamă vitregă e ingrât, chiar și eu am contribuit la această legendă cu stropul meu de fiere. Nu există mamă vitregă bună în toată tradiția orală și nici în literatura universală, cu excepția celei a lui Pablo Neruda, căreia poetul îi spunea „*mamadre*”. Nu prea li se arată recunoștința mamei vitrege, însă Lori își lua rolul în serios cu nepoții mei, care, cu instinctul infailibil al copiilor, o iubeau la fel de mult ca pe Sally, mai mult, la ea se duceau dacă aveau nevoie de ceva, știind că n-o să-i refuze. Acum nici nu-și pot imagina viața fără cele trei mame ale lor. Ani în șir și-au dorit ca toți cei patru părinți să locuiască împreună, eventual în casa bunicilor; bine că au renunțat la fantezia asta. Nepoții mei și-au petrecut copilăria mergând de la o familie la alta, cu rucsacul în spinare; când erau la una, le era dor de cealaltă. Maică-mea se temea ca viața asta nomadă să nu le inculce o dezordine incurabilă de țigani cu cortul; n-a fost cazul, au ieșit mai echilibrați decât mulți oameni pe care-i cunosc.

Anul 2000 s-a terminat cu un ritual simplu prin care ne-am despărțit de copilul inexistent al lui Lori și de alte motive de doliu. Într-o seară vântoasă am urcat pe munte, conduși de o prietenă a lui Lori, un fel de incarnare a Gaiei, zeița pământului. Ne-am luat lanterne și ne-am infofolit în ponchouri, în ipoteza că ne-ar fi prins noaptea pe drum. De pe culmea unui deal, Gaia ne-a arătat o viroagă, iar jos, în vale, un labirint circular de stânci, de o geometrie perfectă. Am coborât printre stânci cenușii, sub un cer alburii brăzdat de păsări negre. Ghida a declarat că ne adunaserăm să scăpăm de tristețe, că eram alături de Lori, dar că fiecare avea câte un necaz de care voia să scape. Nico adusese o fotografie de-a ta, Willie, una a lui Jennifer, Lori, o cutie și o poză a unei nepoțele. Am mers printre

pietrele labirintului, încet, fiecare în ritmul său, sub croncănitul păsărilor funebre. Uneori ne întâlneam în acel dedal, dârdâind de frig și emoționați.

Chiar în mijloc era o grămadă de roci, un fel de altar, unde alți pelerini lăsaseră amintiri udate de ploaie: mesaje, o pană, flori veștede, o medalie. Ne-am așezat în jurul altarului și am lăsat acolo comorile noastre. Lori a depus fotografia nepoată-sii, atât de asemănătoare cu copilul pe care și-l dorise. Ne-a mărturisit cum plănuia împreună cu sora ei să locuiască în același cartier și să-și crească împreună copiii; o fetiță, Uma, și un băiat, Pablo. A mai spus că cel puțin avea norocul să-i aibă pe Nico și pe copiii lui, cărora se străduia să le fie mamă bună. După care a scos din cutie trei bulbi de flori și i-a plantat, punând lângă ei o piatră (pentru Alejandro, mare iubitor de minerale), o inimioară de sticlă roz (pentru Andreea, care nu renunțase încă la culoarea asta oribilă), și o rămă vie (pentru Nicole, care iubește vietățile). Willie a depus tăcut poza lui Jennifer pe altar, fixată cu o piatră ca să n-o ia vântul. Nico a lăsat fotografia ta ca să-i țină de urât copilului nenăscut și altor neazuri care rămâneau acolo, căci de al său nu voia să scape: „Mie mi-e dor de sora mea și-așa va fi mereu, cât oi trăi”. Au trecut destui ani de atunci, dar tristețea pe care ne-ai lăsat-o plecând e neștirbită, Paula. Ajunge să zgârii puțin coaja și reappare, neschimbată, ca în prima zi.

Numai că un ritual într-un labirint de pietre de pe munte nu rezolvă dorința de a fi mamă, oricât de multă terapie și voință ai pune. Era o ironie crudă că în timp ce alte femei se feresc să aibă copii sau avortează, lui Lori această bucurie îi era refuzată. S-a resemnat, nici măcar metoda fantastică de a-i implanta în pântec un ovul străin fertilizat n-a avut succes; rămăsese posibilitatea adopției. Există o infinitate de copii fără familie ce așteaptă ca cineva să le ofere un cămin. Nico spunea că așa Lori n-avea să mai prididească cu treburile, că un bebeluș avea să-i ia și puținul timp liber pe care-l mai avea, și așa avea destule pe cap. Nu puteam să le dau nici un sfat; se găseau într-o fundătură afurisită, fiecare din ei ar fi suferit dacă ar fi cedat, ea, pentru că Nico ar fi privat-o de ceva esențial, el, pentru că i s-ar fi impus un copil adoptat.

Mă duceam cu Nico să ne luăm micul dejun la o cafenea, unde ne puneam la curent cu întâmplările de zi cu zi și ne mai vărsam sufletul. Un an întreg subiectul principal a fost copilul. El nu putea să priceapă că dorința de a fi mamă era mai importantă decât dragostea lor, care era în pericol din cauza acestei obsesii. Că ei erau născuți să se iubească, se completeau în toate, aveau totul pentru a trăi bine și că ea, în loc să aprecieze ceea ce aveau, suferea pentru ceea ce-i lipsea. I-am explicat că specia umană n-ar dăinui fără această nevoie pe care o simțim noi, femeile. De aceea ne chinuim corpul gestând și născând un copil, de aceea îl apărăm ca o leoaică chiar cu prețul vieții noastre, îi dedicăm fiecare clipă ani și ani, până se poate descurca singur, iar apoi îl veghem de departe, suferind că l-am pierdut, căci mai devreme sau mai târziu copiii pleacă de lângă noi. Nico mi-a argumentat că dorința de a fi mamă nu e ceva absolut: sunt femei lipsite de acest imperativ biologic.

— Paula era așa, niciodată n-a vrut să facă copii.

— Poate că se temea de consecințele porfiriei, nu numai pentru ea, dar și să n-o transmită copiilor.

— Ba nu, cu mult înainte să aflu că avea așa ceva, soră-mea spunea că ăia mici sunt drăguți doar de la distanță și că există și alte căi de împlinire în afară de maternitate. Sunt femei la care nu apare niciodată instinctul matern; dacă rămân însărcinate, se simt invadate de o ființă străină care le devorează și-apoi nu-și mai iubesc copilul. Ți imaginezi ce rană rămâne în sufletul unui copil nedorit?

— Da, sunt și excepții, însă imensa majoritate a femeilor își dorește copii și se sacrifică pentru ei. Omenirea nu riscă să sucumbe din lipsa copiilor.

Nevastă la comandă

Lili a venit din China cu o viză de logodnică de trei luni, după care trebuia să se mărite cu Tong sau să se întoarcă în țara ei. Era o femeie sănătoasă și drăguță, părea de douăzeci de ani, deși avea în jur de treizeci, și era necontaminată de cultura occidentală, exact cum își dorea viitorul ei soț. Nu vorbea boabă de engleză; cu atât mai bine, va fi mai ușor de supus, a opinat viitoarea soacră, care a aplicat imediat metoda tradițională de a-i face viața imposibilă. Chipul ei ca o lună plină și ochii scânteietori ne-au cucerit pe toți, chiar și nepoților le plăcea. „Biata fată, o să se adapteze greu”, a fost de părere Willie după ce a aflat că Lili se scula cu noaptea în cap ca să facă toată treaba din casă și să gătească felurile complicate pe care i le comanda soacra cea despotică și care, deși era cât o vrăbiuță, o ținea numai în ghionturi și jigniri. „De ce nu-i spui babei să se ducă dracului?” am încercat eu s-o întreb prin semne, dar n-a priceput. „Nu te băga”, mi-a recitat Willie, adăugând că habar n-aveam eu de cultura chineză; ba ceva-ceva tot știu, măcar am citit-o pe Amy Tan. Nevasta la comandă nu era chiar atât de slabă de inger cum o văzuse Willie în China, de asta eram sigură. Avea o forță țărănească, era lată în umeri, hotărâtă în priviri și în gesturi; dacă ar fi vrut, cu o mână doar ar fi putut să-i rupă gâtul soacră-sii, ba și lui Tong. Nu era defel o dulce porumbiță.

După trei luni, când viza era pe punctul de a expira, Tong ne-a anunțat că se căsătorește. În calitate de avocat și de prieten, Willie i-a reamintit că singurul scop pentru care tânăra se mărita era să rămână în State, unde avea nevoie de un soț doar timp de doi ani, după care putea divorța și tot ar fi primit rezidență. Tong se gândise și el la asta, nu era atât de naiv să creadă că o fată de pe Internet se amoreza de el, oricât de frumos i-ar fi retușat Lori fotografia, dar că aveau amândoi de câștigat: el, un fiu, iar ea, o viză. Rămânea de văzut ce venea mai întâi; riscul merita osteneala. Willie l-a mai sfătuit să încheie un contract prenupțial, căci altminteri ea ar fi rămas cu o bună parte din economiile pe care le făcuse cu atâta trudă, însă Lili a spus că nu semna un act pe care nu putea să-l citească. Așa că s-au dus la un avocat din Chinatown, care le-a tradus documentul. Pricepând ce i se cere, Lili s-a făcut roșie ca sfecla și a fost prima dată când a ridicat tonul. Cum puteau s-o acuze că se mărita pentru o viză?! Venise ca să formeze un cămin cu Tong, a strigat, rușinându-i și pe Tong, și pe avocat. Așa că s-au căsătorit fără contract prenupțial, mi-a povestit Willie, scoțând flăcări pe urechi: cum de era atât de tont contabilul său, cum de făcuse o astfel de prostie, o să vadă el - ce, nu știa cum îl jupuiseră pe el toate fostele neveste? - și dă-i cu pronosticurile funeste. Dar atunci i-am întors-o și eu: „Nu te băga”.

Lili s-a înscris la un curs intensiv de engleză și umbla cu căștile în urechi ca să audă limba chiar și în somn, numai că a fost mai greu și mai încet decât se aștepta. S-a dus să-și caute de lucru, dar în ciuda educației și experienței de infirmieră n-a găsit nimic, pentru că nu vorbea engleza. Am rugat-o să ne facă curat în casă și să ia copiii de la școală, pentru că Ligia ne lăsase: își adusesese pe rând copiii din Nicaragua, îi ținuse la facultate, aveau o slujbă, acum se putea

odihni. La noi Lili avea un salariu decent până-și găsea ceva în meseria ei. A acceptat recunoscătoare, de parcă i-am fi făcut o favoare, nu ea nouă.

Comunicarea cu ea era de tot răsul la început: eu îi lăsam desene lipite pe frigider, Willie îi răcnea în engleză, ea răspundea „No”, cu un zâmbet adorabil. O dată a venit în vizită Roberta, o amicică transsexuală, care înainte de a se transforma în femeie fusese ofițer de marină și se numea Robert. Luptase în Vietnam, fusese decorat pentru curajul său, însă moartea atâtor nevinovați îl îngrozise, așa că părăsise armata. Treizeci de ani fusese îndrăgostit de nevastă-sa, care i-a stat alături în timpul procesului de schimbare de sex și au locuit împreună până când ea a murit de cancer la sân. Judecând după fotografii, Roberta fusese înainte un bărbat păros, cu mandibulă de corsar și nasul spart. Își făcuse un tratament cu hormoni, chirurgie plastică, electroliză ca să scape de pilozitate, în cele din urmă operație genitală, însă bănuiesc că nu avea un aspect destul de convingător, pentru că Lili a rămas cu gura căscată, după care l-a tras pe Willie după ușă și l-a întrebat ceva în chineză. Bărbatu-meu a dedus că era vorba de sexul amicei noastre și s-a apucat să-i explice în șoaptă, numai că din ce în ce mai tare, până la răcnet, că era vorba de un bărbat cu suflet de femeie, sau cam așa ceva. Era să mor de rușine, dar Roberta a continuat să-și soarbă ceaiul și să ronțăie prăjiturele cu gesturi elegante, neluând în seamă vacarmul dement de după ușă.

Nepoții și cățeaua Olivia au adoptat-o pe Lili. Casa noastră nu fusese nicidecum așa de curată, o dezinfecta de parcă urma să aibă loc o operație pe cord deschis în sufragerie. S-a alăturat tribului. După căsătorie și-a pierdut timiditatea; a tras aer în piept, și-a luat carnet de conducere și și-a cumpărat mașină. Lui Tong i-a înveselit viața, omul arată mai bine și acum, căci Lili îl îmbracă la modă și îl tunde. Asta nu înseamnă că nu se și ceartă, el tot ca un bărbat despot se poartă. Am încercat să-i explic prin mimică lui Lili că dacă mai ridică glasul la ea, să-i dea una în cap cu tigia, dar cred că n-a înțeles. Doar copiii le lipsesc, căci ea are probleme de fertilitate, iar el nu mai e la prima tinerețe. I-am sfătuit să adopte un copil din China, dar acolo nu se dau băieți și „cine vrea o fetiță?”. Exact fraza pe care o auzisem în India.

Magie pentru nepoți

După ce-am terminat *Portret în sepia* m-a urmărit o promisiune pe care n-o puteam amâna: să scriu trei romane de aventuri pentru Alejandro, Andreea și Nicole, unul pentru fiecare. Așa cum făcusem mai înainte cu copiii, și nepoților le spuneam povești după același sistem adus la perfecțiune: ei îmi dădeau trei cuvinte, sau trei subiecte, iar eu aveam la dispoziție zece secunde să inventez o poveste. Se vorbeau între ei și-mi propuneau lucruri fără nici o legătură, făcând pariu că n-am să fiu în stare să le combin, însă antrenamentul meu - care începuse cu tine, Paula, în 1963 - era la fel de prodigios ca inocența lor, așa că nu dădeam greș niciodată. Problema apărea săptămâna următoare, când îmi cereau, de exemplu, să le repet cuvânt cu cuvânt povestea furniciei neastâmpărate care intrase într-o călimară și descoperise întâmplător scrierea egipteană. Evident că nu-mi mai aminteam nimic despre insecta savantă și computerul meu mental era la ananghie. „Soarta furnicilor e tare plicticoasă, nu fac decât să muncească și să-și slujească regina; mai bine vă spun povestea scorpionului asasin”, mă repezeam eu tăindu-le orice reacție. Dar a venit ziua în care n-a mai ținut figura și a trebuit să le promit cele trei cărți pe o temă dată de ei, exact ca în cazul poveștilor improvizate în zece secunde.

Mi-au dat tema primei cărți, deja cunoscută din poveștile pe care mi le cereau: ecologia. Aventura din *Orașul fiarelor* s-a inspirat din călătoria făcută în Amazonia. De-acum știu: când puțul inspirației îmi va seca din nou, așa cum s-a întâmplat după moartea ta, Paula, am să-l umplu cu călătorii. Imaginația mi se trezește de cum părăsesc ambianța familiară și mă confrunt cu alte moduri de existență, cu alți oameni, limbi pe care nu le cunosc și întâmplări imprevizibile. Îmi dau seama că puțul se umple după visele pe care le am. Imaginile și evenimentele călătoriei se transformă în vise aievea, uneori e vorba de coșmaruri violente, care mă anunță de revenirea muzelor. În Amazonia trăisem într-o natură vorace, numai verdeață și apă, văzusem caimani cât o barcă, delfini trandafirii, pisici-de-mare plutind precum un covor pe apele de culoarea ceaiului ale Rio Negro, piranha, maimuțe, păsări neverosimile și șerpi de tot felul, chiar și o anaconda - moartă, dar tot anacondă. Credeam că nimic din toate astea n-avea să-mi folosească vreodată, nu se potrivește cu genul de cărți pe care le scriu, numai că s-au dovedit extrem de prețioase pentru cartea pentru copii. Alejandro a fost modelul lui Alexander Cold, protagonistul; prietena sa, Nadia Santos, e un amestec între Andreea și Nicole. Alexander pleacă împreună cu bunică-sa Kate, scriitoare de cărți de călătorii, în Amazonia, unde o cunoaște pe Nadia. Copiii se rătăcesc în junglă, viețuiesc într-un trib de „indieni invizibili” și descoperă niște fiare preistorice care trăiesc într-un *tepuy*, o formațiune geologică bizară care se găsește pe acolo. Ideea fiarelor îmi venise dintr-o conversație auzită într-un restaurant din Manaus: un grup de oameni de știință comentau descoperirea în junglă a unei fosile uriașe cu aspect uman. Se întrebau ce fel de animal o fi fost, din familia maimuțelor sau poate un soi de Yeti tropical. Mi-am imaginat pe dată și bestiile în chestiune. Iar indienii invizibili chiar există, e vorba de niște triburi care

trăiesc ca în Epoca de Piatră și devin nevăzuți vopsindu-și corpul în culorile vegetației înconjurătoare și deplasându-se pe furii: pot fi la trei metri de tine și nu-i vezi. Multe lucruri auzite în Amazonia despre corupție, lăcomie, trafic ilegal, violență și contrabandă au format materia primă a subiectului, însă esențialul a fost jungla, care era decorul și a determinat tonul cărții.

După câteva săptămâni de când începusem primul volum al trilogiei, mi-am dat însă seama că imaginația mea nu zbura la înălțimea planului. Îmi era greu să intru în pielea celor doi adolescenți care trăiesc o aventură fantastică ajutați de „animalele lor totemice”, conform tradiției anumitor triburi indigene. Îmi aminteam de spaimile primei copilării, când mă simțeam total pierdută în lumea înconjurătoare. Mă temeam de lucruri cât se poate de concrete, de pildă ca tatăl meu, plecat de mult timp și căruia nici numele nu i se mai pronunța, să nu vină să mă ia, sau să nu moară mama și eu să ajung într-un orfelinat sinistru unde să fiu hrănită cu supă de varză, dar cel mai mult mă temeam de fapțurile care-mi populau mintea. Credeam că diavolul iese noaptea din oglindă; că morții ies din morminte când e cutremur, iar în Chile cutremurele sunt monedă curentă; că în podul casei sălășluiesc vampiri, în dulapuri, broaște mari și periculoase, iar printre draperiile salonului, suflete rătăcitoare; că vecina noastră era vrăjitoare și că rugina din țevărie era sânge de la oameni sacrificați. Eram convinsă că fantoma bunicii îmi trimitea mesaje criptice în firimiturile de pâine sau în forma norilor, dar asta nu mă speria, era una dintre puținele mele fantezii liniștitoare. Amintirea acelei bunici eterice și amuzante mă alină chiar și acum, când am cu douăzeci și cinci de ani mai mult decât avea ea când a murit. De ce nu-mi trimitea zâne cu aripi de libelulă sau sirene cu coada bătută în nestemate? De ce era totul atât de greu? N-aș putea să spun, poate că majoritatea copiilor trec prin faza universurilor coșmarești. Ca să scriu aceste cărți pentru copii nu mă puteam folosi de macabrele mele fantezii de atunci, nu ajungea să le evoc, trebuia să le simt în oase, ca în copilărie, cu toată încărcătura lor emoțională. Trebuia să redevin fetița de atunci, copila tăcută, torturată de propria-i imaginație, rătăcind ca o umbră în casa bunicului. Trebuia să-mi lepăd apărătorile raționale și să-mi deschid inima și mintea. Drept care m-am hotărât să mă supun experienței șamanice cu liana ayahuasca, o plantă urcătoare pe numele ei latinesc *Banisteriopsis*, pe care indienii amazonieni o folosesc ca să aibă viziuni.

Willie nu m-a lăsat să risc singură și, ca de atâtea ori în viața noastră împreună, m-a însoțit orbește. Am băut un ceai negricios și scârbos, nu mai mult de o treime de ceașcă, fioros de amar și puturos. Oi avea eu o crăpătură în scoarța cerebrală (oricum sunt un pic dusă), pentru că ayahuasca aia, care pe alții îi transportă urgent în lumea spiritelor, pe mine m-a doborât de tot, abia mi-am revenit după două zile. La un sfert de oră după ce-am băut-o, mi-am pierdut echilibrul, m-am lăsat pe dușumea și-acolo am rămas. M-am speriat și l-am chemat pe Willie, apucându-mă strâns de mâna lui ca de un colac de salvare. Nu puteam vorbi și nici deschide ochii. M-a cuprins un vălmășag de figuri geometrice și culori strălucitoare, care la început mi s-au părut fascinante, dar pe urmă oboșitoare. Simțeam că mă desprind de corp, inima o luase razna și mă cuprindea spaima. Redevenisem copila terorizată de diavolul din oglindă și de fantomele din draperii.

Culorile au dispărut curând și a apărut piatra aceea neagră care îmi zăcea aproape uitată în piept, amenințătoare precum munții din Bolivia. Am dedus că trebuia s-o dau la o parte sau să mor. Am încercat să mă cațăr pe ea, dar era alunecoasă, am vrut să-i dau ocol, dar era imensă, am încercat s-o sparg în bucăți, dar era o misiune fără sorti de izbândă, iar eu înțelegeam tot mai limpede că acolo era cuprinsă toată răutatea lumii, piatra era plină de demoni. Nu știu cât timp am stat așa, oricum, un timp ce n-avea legătură cu cel pe care-l arată ceasul. Deodată m-a cuprins o energie teribilă, am înfipt un picior în pământ și am făcut un salt peste piatră. Pentru o clipă m-am întors în corpul meu; îndoită de greață, am pipăit după găleata pe care avusesem grijă s-o așez aproape și am vomitat fiere. Greasă, sete, nisip în gură, înțepeneală. Am înțeles o vorbă a bunică-mii: spațiul e doldora de prezențe și totul se întâmplă în același timp. Vedeam imagini suprapuse și transparente, semănând cu planșele din cărțile de știință. Am rătăcit prin grădini cu plante amenințătoare cu frunze cărnoase, ciuperci mari din care se scurgea otrava, flori carnivore. Am văzut o fetiță de vreo patru ani, ghemuită de frică; am întins mâna să o ridic: eu eram. Perioade diferite și oameni treceau dintr-o planșă în alta. M-am revăzut în varii momente și în alte vieți. Am văzut o bătrânică cu părul cărunt, mărunț, dar dreaptă și cu ochii sclipitori; poate eram eu peste niște ani, nu știu, căci se găsea într-o mulțime.

S-a risipit și universul cel populat și am pătruns într-un spațiu alb și tăcut. Pluteam, eram o acvilă cu aripile întinse, purtată de vânt, vedeam lumea de sus, eram liberă, puternică, singură, indiferentă. După o vreme, am urcat și mai sus, acolo nu mai era nimic concret, era spirit pur. Nu mai erau nici acvila, nici amintirile, nici sentimentele; nici măcar eul, care se dizolvase în tăcere. Dacă mi-ar fi rămas o urmă de conștiință sau de dorință, te-aș fi căutat, Paula. Mult mai târziu am zărit un cerc mic, ca o monedă de argint; am plonjat direct spre el, am traversat un gol și am ajuns fără efort într-un vid absolut, cenușiu, translucid și desăvârșit. Nici un fel de senzație sau conștiință individuală, dar simțeam o prezență divină: mă aflam în interiorul Zeiței. Era moartea sau gloria de care vorbesc profeții. Dacă așa e când mori, înseamnă că te găsești într-o dimensiune de neatins și-ar fi absurd să-mi închipui că mă însoțești în viața de zi cu zi, în treburile, ambițiile, temerile și vanitățile mele.

După o eternitate am revenit, epuizată, la realitatea pe care o cunoșteam, pe același drum pe care plecasem: micul cerc argintiu, spațiul prin care plutise acvila, cerul alb, imaginile psihedelice, în fine, bietul meu corp, bolnav de două zile și vegheat de Willie, care mai avea puțin și credea că-și pierduse nevasta în lumea spiritelor. Asupra sa, ayahuasca avusese alt efect: nu atinsese gloria și nu intrase în moarte, ci se pomenise într-un purgatoriu birocratic, învărtind hârtii preț de două ore, cât a ținut efectul drogului. În tot timpul acela eu stătusem întinsă pe jos, acoperită cu păturile pe care avusese grijă să mi le aducă, dârdâind, aiurind și vomitând o spumă din ce în ce mai albă. De unde la început fusesem agitată, m-am liniștit treptat, zăceam relaxată și nemișcată și nu păream să sufăr, mi-a spus Willie.

A treia zi, conștientă, mi-am petrecut-o în pat, retrăind fiecare clipă a călătoriei extraordinare. Știam că voi putea scrie trilogia: dacă mă împotmoleam, n-aveam decât să percep universul cu intensitatea produsă de ayahuasca, similară cu cea din copilăria mea. Aventura drogului mi-a transmis ceva pe care nu-l pot

defini decât ca dragoste, ca o impresie de unitate: mă dizolvasesem în divinitate, nu mă rupsesem de tot ce există, totul era lumină și liniște. Am fost convinsă că suntem spirite și că materia e ceva iluzoriu; n-o pot demonstra rațional, dar știu senzația, am avut-o efemer în clipele de exaltare în fața naturii, de intimitate cu un bărbat iubit sau de meditație. Am admis că în viața asta ce mi-e dată animalul meu totemic e acvila, pasărea care în visul meu plutea sus, privind totul de la mare distanță. E distanța care mă face să pot spune povești, pentru că văd unghiurile și orizontul. Se pare că m-am născut ca să povestesc... Mă durea tot corpul, dar niciodată nu fusesem mai lucidă. Dintre toate aventurile agitatei mele vieți, singura comparabilă cu experiența șamanică a fost moartea ta, Paula. În ambele dăți mi s-a întâmplat ceva inexplicabil și profund, care m-a transformat. N-am mai fost aceeași după ultima ta noapte și nici după ce-am băut poțiunea: nu îmi mai e frică de moarte și am văzut eternitatea spiritului.

Imperiul terorii

Marti 11 septembrie 2001 eram sub duș când a sunat telefonul, dimineața devreme. Era mama, care mă suna din Chile, îngrozită de vestea pe care noi încă n-o aflasem, căci în California e cu trei ore mai devreme decât pe coasta cealaltă și abia ne ridicaserăm din pat. Crezusem, auzindu-i vocea, că-mi vorbea de aniversarea loviturii militare din Chile, tot o zi de marți, tot un 11 septembrie, din 1973, pe care ni-l amintim în fiecare an ca un doliu. Am aprins televizorul și am văzut de o mie și una de ori aceleași imagini ale avioanelor care se izbesc de cele două turnuri ale World Trade Center, care mi-au readus în minte bombardamentul palatului La Moneda din Santiago de Chile, în care murise președintele Salvador Allende. Am dat fuga la bancă să scoatem bani lichizi, am făcut provizii de apă, benzină și alimente. S-au întrerupt zborurile, mii de pasageri au rămas încurcați, hotelurile erau supraaglomerate, s-au pus paturi și pe culoare. Trebuia să plec în Europa într-un turneu de promovare - a trebuit să-mi anulez zborul. Liniile telefonice se blocaseră, Lori n-a putut vorbi cu ai ei, nici eu cu ai mei, preț de două zile. Nico și Lori au venit cu copiii, care în săptămâna aceea erau cu ei și nu mergeau la școală, că și școlile se închiseseră, să stea la noi. Laolaltă ne simțeam mai în siguranță.

Timp de mai multe zile, în Manhattan n-a mers nimeni la lucru. Pe cer era un nor de praf și din țevăria spartă izbucneau gaze toxice. Nebunia încă nu se terminase când ne-a sunat Jason. Ne-a spus că situația la New York revenea încet-încet la normal. Se dusese și el în zona dezastrului, cu o lopată și o cască pe cap, să dea o mână de ajutor echipelor de salvare, absolut extenuate. Se încrucișase pe drum cu zeci de voluntari care se întorceau după multe ore de muncă în ruine, purtând la gât o cârpă albă în amintirea victimelor din turnuri, care fluturaseră la geamuri batistele în semn de rămas-bun. Fumul se vedea de departe. Newyorkezii erau ca bătuți. Urlau sirenele, și ambulanțele erau goale, căci nu mai erau supraviețuitori; în jurul locului închis de pompieri se aliniau zeci de camere de televiziune. Se temeau de încă un atac, însă nimeni nu se gândea să părăsească orașul: New Yorkul nu-și pierduse caracterul ambițios, puternic și vizionar. La locul dezastrului Jason se întâlnește cu o mulțime de voluntari ca el; pentru fiecare victimă dispărută în ruine erau câțiva doritori să o găsească. Fiecare camion cu voluntari era salutat cu urale. Alții aduceau apă și mâncare. În locul semețelor turnuri se căsca un hău negru din care ieșea fum. „Un coșmar”, a sunat concluzia lui Jason.

Bombardamentele în Afganistan au început curând. Rachetele plouau peste munții unde se ascundea o mână de teroriști pe care nimeni nu era dispus să-i înfrunte față în față, preferând să-i toace de sus. Între timp venise iarna, femeii și copii începeau să moară de frig în taberele de refugiați: pagube colaterale. Iar în State paranoia sporea, scrisorile erau deschise cu mânuși și mască pe față, de teama unui virus de variolă sau de antrax, presupusele arme de distrugere în masă. Molipsită de spaima generalizată, am cumpărat și eu Cipro, un antibiotic puternic menit să-mi salveze nepoții în caz de război biologic. Noroc cu Nico, care

m-a lămurit că, dacă le administram pastilele alea la primul semn de răceală, n-aveau să mai aibă nici un efect în cazul unei boli adevărate. „Potolește-te, mamă, nu poți preveni totul”. Și-atunci mi-am amintit de tine, Paula, de lovitura militară din Chile și de atâtea alte clipe în care am fost neputincioasă. Nu pot controla evenimentele esențiale, cele care determină cursul vieții, așa că mai bine să mă relaxez. Isteria colectivă mă făcuse să uit câteva săptămâni această lecție teribilă, dar Nico m-a făcut să mă întorc cu picioarele pe pământ.

Juliette și copiii greci

Pe când mă documentam pentru trilogia pentru copii, cunoscusem la librăria Book Passage o jună americană foarte frumoasă și foarte însărcinată, care își echilibra cu greu cea mai monumentală burtă pe care o văzusem vreodată. Aștepta gemeni, dar nu erau ai ei, ci al altui cuplu; ea doar își închiriasse pântecul. O inițiativă altruistă din partea ei, o barbarie, mi-am zis eu, după ce i-am aflat povestea.

La douăzeci și ceva de ani, după ce terminase facultatea, Juliette se duse în Grecia, o destinație logică pentru cineva care făcuse Artele, iar acolo, în insula Rhodos, îl cunoscuse pe Manoli, un grec exuberant, cu plete și barbă de profet, ochi catifelati și personalitate covârșitoare, care o seduse pe loc. Omul purta niște pantaloni atât de scurți, încât i se vedea rușinea dacă se apleca sau pune picior peste picior; bănuiesc că atributele erau excepționale, căci femeile se țineau după el pe străduțele din Lindos, satul în care locuia. Manoli avea darul vorbirii, era în stare să stea o zi întreagă într-o piață sau o cafenea, povestind întruna și hipnotizându-și auditoriul. Însăși istoria familiei sale era un adevărat roman: turcii îi decapitaseră bunicii sub ochii celor șapte copii, pe care-i siliseră apoi să străbată pe jos, alături de alte sute de prizonieri greci, distanța de la Marea Neagră până în Liban. Pe drum îi muriseră șase frați, supraviețuise doar tatăl lui Manoli, pe atunci în vârstă de șase ani. Dintre toate turistele bronzate și doritoare să se tăvălească cu el pe nisipul fierbinte al Greciei, Manoli a ales-o pe Juliette, frumoasă și cu un aer inocent. Spre uimirea localnicilor, care îl vedeau ca pe un holtei iremediabil, a cerut-o de nevasta. Mai fusese însurat cu o chiliana - ca să vezi -, dar care fugise chiar în ziua nunții cu profesorul de yoga. Povestea nu era limpede, gurile rele ziceau că rivalul pusese LSD în băutura lui Manoli, care se trezise a doua zi într-un spital psihiatric; între timp, mireasa se făcuse nevăzută și nici că i-a mai dat de urmă. Pentru a se recăsători trebuia să facă demersuri legale prin care să demonstreze că ea părăsise instituția căsătoriei, căci nu exista nimeni care să semneze hârtiile de divorț.

Manoli avea o casă veche pe faleza Mării Egee, o casă care secole de-a rândul aparținuse succesivilor pândari care scrutau orizontul. La vederea corăbiilor dușmane săreau pe caii gata înșeuăți și galopau cincizeci de kilometri până la mitica cetate a Rhodosului, întemeiată de zei, ca să dea alarma. Manoli adusese mese și transformase casa într-un restaurant. An de an, o văruia în alb și vopsea obloanele și ușile în maro, așa cum sunt toate casele acestui sat idilic în care nu circulă mașini și toți se știu pe numele mic. Lindos, încununat de acropola sa, a rămas aproape identic de sute de ani, s-a adăugat doar un castel medieval, acum în ruină. Juliette n-a stat pe gânduri, deși îi era limpede că un astfel de bărbat era greu de strunit. Ca să se pună la adăpost de gelozie și de bârfe, i-a spus lui Manoli că era liber să aibă oricâte aventuri avea chef, dar să n-o facă pe ascuns, mai bine să știe și ea. Manoli s-a arătat recunoscător, însă avea destulă experiență ca să nu facă tâmpenia de a-i mărturisi infidelitățile. Astfel că Juliette a trăit fericită și îndrăgostită la Lindos timp de șaisprezece ani.

Restaurantul îi ținea ocupați de-a lungul sezonului turistic, dar iarna erau liberi să călătorească. Manoli făcea adevărate minuni în bucătărie. Pregătea întruna carne și pește la grătar și salate proaspete. Alegea cu mână lui fiecare pește din bărcile care trăgeau la mal în zori, fiecare legumă adusă de la grădini cu catării; astfel, faima localului s-a extins în toată insula. Din sat și până pe faleza restaurantului făceai douăzeci de minute fără să te grăbești. Clienții nici nu se grăbeau, căci peisajul superb îndemna la contemplare. Cei mai mulți rămâneau noaptea întreagă, urmărind traseul lunii peste acropolă și mare. Juliette, în rochie vaporosă de bumbac, sandale, cu pletele pe umeri și chipul cu trăsături clasice, era chiar mai atrăgătoare decât mâncarea. Parcă era o vestală dintr-un vechi templu grecesc, dar care vorbea cu accent american. Aluneca purtând tăvi printre comeseni, plăcută și simpatcă, în ciuda aglomerației permanente. Doar în două rânduri și-a pierdut calmul, în ambele cazuri cu clienți americani. Prima dată, un grăsan roșu ca racul de prea mult soare și uzo a refuzat de trei ori farfuria care nu conținea exact ce-și dorise, aproape țipând la ea. Juliette, ruptă de oboseală după o noapte întreagă de servit clienții, i-a adus-o pe a patra și i-a răsturnat-o în cap. A doua oară a fost din cauza unui șarpe care se urcase pe piciorul mesei și înainta alene spre castronul cu salată, în țipetele isterice ale unor texani care precis că văzuseră șerpi mult mai mari acasă la ei; clienții nu trebuiau speriați, drept care Juliette a înșfăcat cuțitul cel mare de bucătărie și, din patru lovituri ca de karate, a tăiat jivina în cinci bucăți. „Vă aduc imediat langusta”, le-a spus apoi.

Suporta fără probleme maniile lui Manoli - un soț deloc comod -, pentru că era bărbatul cel mai amuzant și pasional pe care-l cunoscuse; prin comparație, toți ceilalți erau insignifianți. Erau femei care-i dădeau de față cu ea cheia camerei de hotel, Manoli le refuza cu o glumă, având însă grijă să țină minte numărul. Au avut doi băieți la fel de frumoși ca mama lor, pe Aristotel, iar după patru ani, pe Ahile. Ultimul era încă în scutece când tatăl s-a dus la Salonic să vadă un doctor pentru că-l dureau oasele. Juliette a rămas cu copiii la Lindos, continuând să țină restaurantul; nu se alarmase prea rău, căci nu-l auzise să se vaite. Manoli o suna zilnic la telefon, îi spunea baliverne, nu-i spunea nimic despre boala lui, era evaziv, o liniștea că mai stă câteva zile și vine acasă, așteaptă doar rezultatele analizelor. Numai că în ziua în care îl aștepta să se întoarcă, a zărit în amurg un lung șir de consăteni și prieteni care urcau la casa lor. A simțit o gheară în gât și și-a amintit de glasul frânt al bărbatului ei, care îi spusese: „Ești o mamă bună, Juliette”. Se mirase atunci, nu era el omul care să spună drăgălășeni. A înțeles că erau cuvintele de rămas-bun. I-au confirmat-o fețele lungi ale bărbaților care rămăseseră în prag și îmbrățișările de consolare ale femeilor. Manoli murise de un cancer fulminant; nimeni nu bănuise nimic, pentru că-și ascunsese supliciul oaselor. Se dusesse la spital știind că-i sunase ceasul și nedorind ca ai săi să asiste la agonie. Consătenii au strâns bani și au cumpărat bilete de avion pentru Juliette și copii, femeile i-au făcut valiza, au închis casa și restaurantul și una din ele i-a însoțit la Salonic.

Tânăra văduvă a făcut turul spitalelor ca să-l găsească, nici măcar nu știa unde se internase; în cele din urmă a fost condusă într-un subsol, un fel de peșteră în care pe vremuri se păstra vinul; pe o masă se găsea un trup acoperit cu un cearșaf. Prima senzație a fost de ușurare: a crezut că era o neînțelegere. Cadavrul galben și scheletic, purtând pe chip expresia unei dureri atroce, nu

putea fi al bărbatului vesel și plin de viață care fusese soțul ei, dar atunci infirmierul a ridicat lampa și l-a recunoscut. Apoi a trebuit să găsească un cimitir, l-a îngropat fără nici un fel de ceremonial. Și-a dus copiii într-o piață și, printre copaci și porumbei, le-a spus că nu-și vor mai vedea tatăl, însă îl vor simți alături, căci Manoli va avea grijă de ei. Ahile era prea mic să priceapă, însă Aristotel a fost doborât. În noaptea aceea, Juliette s-a trezit brusc din somn cu impresia că era sărutată pe gură: simțea răsuflarea caldă și barba omului ei care se întorsese să-i dea ultimul sărut. Le spusese copiilor adevărul adevărat: Manoli avea să vegheze asupra familiei.

Locuitorii din Lindos au strâns rândurile în jurul ei și al copiilor, dar asta nu putea continua la nesfârșit. Juliette nu se putea ocupa singură de restaurant, altceva de lucru pe insulă nu a găsit, și-atunci a decis să se întoarcă în California, unde măcar conta pe ajutorul părinților. Pentru copiii care crescuseră în libertate și siguranță, jucându-se desculți pe străzile albe ale insulei, unde toată lumea îi cunoștea, viața se schimba. Juliette a găsit un apartament modest într-un bloc finanțat de o biserică și și-a găsit de lucru la Book Passage. Nici nu se mutase bine când mama ei și-a descoperit o boală incurabilă; după câteva luni o înmormânta. Un an mai târziu i-a murit și tatăl. Cu atâta moarte în jurul ei, nici n-a stat pe gânduri când a aflat de cuplul care căuta un pântec-gazdă; spera că viața cea nouă avea să-o aline și să-o încălzească. Când ne-am cunoscut, era deformată de sarcină, cu picioarele umflate și pete pe obraz, încercănată și obosită, dar mulțumită. A continuat să lucreze la librărie până i-au interzis doctorii, silind-o să-și petreacă ultimele săptămâni pe canapea, strivită de burta monumentală. În mai puțin de patru ani, Aristotel și Ahile își pierduseră tatăl și bunicii; se agățau de mama lor, singura care le rămăsese, temându-se să nu dispară și ea, de aceea mi s-a părut straniu că acceptase riscurile sarcinii.

— Cine sunt părinții acestor gemeni?

— Abia dacă-i știu. Legătura s-a făcut prin grupul cu care mă întâlnesc săptămânal. E vorba de adulți și copii care și-au pierdut pe cineva apropiat. Ne-au fost de mare ajutor, acum băieții mei au înțeles că nu sunt singurii copii fără tată.

— Înțelegerea a fost să le dai celor doi un copil, nu doi. De ce să le mai dai unul pe daiboj? Dă-le doar unul, iar pe celălalt mi-l dai mie.

A răs și mi-a explicat că nu-i aparținea nici unul, existau acorduri și contracte legale în ce privește ovulele, spermatozoizii, paternitatea și alte aspecte, așa că nici gând să mă procopsesc cu unul dintre gemeni. Păcat, nu era ca la căței.

Juliette e aidoma zeiței Afrodita, numai dulceață și belșug: linii curbe, sâni, buze făcute pentru sărut. Dacă aș fi cunoscut-o mai devreme, i-aș fi pus poza pe coperta cărții mele despre mâncare și amor. Ea și copiii greci, că așa le-a rămas numele băieților ei, s-au integrat firesc în familia noastră, așa că acum socotesc cu doi nepoți în plus. Așa ni s-a mărit tribul, această comunitate binecuvântată în care bucuriile se înmulțesc și necazurile se împart. Cel mai bun colegiu particular din comitat le-a dat burse lui Aristotel și lui Ahile, iar Juliette a avut bafta să închirieze o casă cu grădină chiar în cartierul nostru. Acum locuim cu toții la câteva cvartale distanță, iar copiii merg de la o casă la alta pe bicicletă sau pe jos. I-am ajutat la mutare și în timp ce Nico repara una-alta, Lori agăța tablourile și

Willie instala grătarul, eu îl invocam pe Manoli și-l rugam să-și vegheze familia de dincolo, așa cum promisese prin sărutul postum pe care i-l dăduse neveste-sii.

Într-o după-amiază de vară, adunați în jurul piscinei în care Willie îl învăța să înoate pe Ahile, căruia îi era frică de apă, dar murea de invidie văzându-i pe ceilalți copii care se bălăceau voios, am întrebat-o pe Juliette cum de putuse ea, atât de mămoasă, să gesticoneze doi prunci timp de nouă luni, să-i nască și să-i predea în aceeași zi.

— Nu erau ai mei, au stat în mine o vreme. Sigur că în acest timp aveam grijă și eram înduioșată, dar nu cu dragostea aia posesivă pe care o am pentru băieții mei. Știam că aveam să mă despart de ei. După ce-am născut, i-am luat o clipă în brațe, i-am sărutat și le-am urat noroc, după care au fost luați de părinți, imediat. Pe urmă mă dureau sânii plini de lapte, dar nu mă durea sufletul. Eram bucuroasă pentru ei, își doriseră tare mult copii.

— Ai mai repeta figura?

— Nu, că am aproape patruzeci de ani și o sarcină e o uzură serioasă. Dar pentru tine aș face-o, Isabel.

— Pentru mine?! Doamne ferește, asta-mi mai trebuie la vârsta mea!

— Și-atunci de ce mi-ai cerut să fur unul din gemeni și să ți-l dau ție?

— Nu era pentru mine, ci pentru Lori.

Jason și Judy

În ochii maică-mii, calitatea principală a lui Willie e că „se lasă bine condus”. Ei nu i-ar fi trecut nicicând prin cap să-l sune pe Ramón la birou ca să cumpere pește pentru cină în drum spre casă, să-l pună să se descalțe la intrare sau să se cocoațe pe un scaun și să șteargă praful de pe dulap, chestii pe care Willie le face fără să crâcnească. Pentru mine, trăsătura cea mai de admirat la el e însă optimismul său încăpățânat. Nu e chip să-l dobori pe Willie. Îngenuncheat a fost adesea, dar se ridică, se scutură de praf, își îndeasă pălăria pe cap și merge mai departe. A avut atâtea probleme cu copiii lui, că eu, în locul lui, aș fi căzut într-o depresie incurabilă. Nu numai cu Jennifer, dar și cu cei doi băieți, care și-au distrus viața din cauza drogurilor. I-a ajutat mereu, însă cu trecerea anilor și-a pierdut orice speranță. De aceea e legat de Jason.

— Cum se face că doar tu ai învățat câte ceva de la mine? Ceilalți știu doar să spună dă-mi, dă-mi, dă-mi.

— Păi, ei cred că li se cuvine pentru că sunt copiii tăi. Mie nu-mi datorezi nimic. Nu ești tatăl meu, dar ai avut tot timpul grijă de mine. Cum să nu iau în seamă ce-mi spui?

— Află că sunt mândru de tine, a mârâit Willie, ascunzându-și un zâmbet.

— Vezi că asta nu costă nimic, vrei să scapi ieftin!

Jason s-a adaptat în New York, cel mai distractiv oraș din lume, lucrează cu spor, și-a făcut prieteni, trăiește din ce scrie și și-a găsit femeia viselor sale, „la fel de demnă de încredere ca Willie”. Judy a absolvit Harvardul și scrie pentru reviste pentru femei despre sex și relații prin Internet. E din mamă coreeană și tată american, e frumoasă, deșteaptă și de o independență feroce, ca mine. Nu tolerează ideea de a fi întreținută, asta pentru că, pe de-o parte, a văzut-o pe mama ei, care abia o rupea pe englezește, absolut supusă bărbatului ei, care a și lăsat-o la un moment dat pentru alta mai tânără. Tot Judy l-a vindecat pe Jason de viciul de a seduce fetele prevalându-se de drama sa personală: povestind cum îl părăsise iubita pentru cumnată-sa, avea întâlnirile asigurate, nu-i lipsea niciodată un umăr delicat pe care să plângă, nici alte părți anatomice cu care să se consoleze, numai că figura n-a ținut cu Judy, căci fata învățase din timp să stea pe picioarele ei și nu e genul plângăcios. I-a fost și ei milă pentru ce pățise, dar nu asta a atras-o la el. Când se cunoscuseră, ea trăia de patru ani cu un tip, însă nu era fericită.

— Ești amorezată de el?

— Nu știu.

— Dacă ți-e atât de greu să răspunzi, pesemne că-l iubești.

— Ce știi tu! N-ai dreptul să vorbești așa, a sărit ea indignată.

S-au sărutat, dar Jason a decretat că, dacă voia să-l mai vadă, trebuia să-l părăsească pe iubitul ei; nu suporta gândul să fie iar batjocorit. După nici o săptămână ea părăsea apartamentul luxos în care locuia (pare-se că la New York asta e dovada supremă de amor) și se muta într-o văgăună întunecoasă și foarte departe de centru. A trecut o vreme până ca relația lor să se așeze, pentru că

băiatul continua să n-aibă încredere în femei în general și în căsătorie în special, dat fiind că părinții, mamele și tații vitregi divorțaseră o dată, de două, ba chiar de trei ori. Dar într-o bună zi Judy i-a spus că nu era drept să plătească ea pentru trădarea lui Sally. Ceea ce, plus faptul că ea îl iubea, deși el ezita să accepte un angajament ferm, l-a făcut să reacționeze. A lăsat în sfârșit garda jos și a fost în stare să râdă de trecut. Acum a ajuns până și să corespundeze cu Sally prin e-mail. „Mă bucur că e cu Celia de atâția ani, asta înseamnă că nu m-a părăsit dintr-un capriciu. Am suferit cu toții, dar până la urmă tot s-a ales ceva bun din toată nebunia asta”, mi-a mărturisit el.

Declară că Judy e omul cel mai decent pe care-l cunoaște, n-are pic de răutate sau afectare. O miră răutatea oamenilor, pentru că ea n-ar fi în stare de așa ceva. Adoră animalele; când s-au cunoscut, plimba niște căței abandonati cu speranța că avea să le găsească un stăpân. Era rândul lui Toby, o potaie jalnică, un fel de șobolan fără blană, cu incontinență urinară și crize de epilepsie: odată îl vedeai cu labele țepene și spume la gură. Trebuia să-i dea medicamente din patru în patru ore, o adevărată sclavie. Era al patrulea câine de care avea grijă, dar nici gând să vrea careva să adopte o asemenea oroare, așa că a ajuns să-i țină companie lui Jason în timp ce scria. Și până la urmă au rămas cu bietul Toby pe cap.

Jason era angajat de mai bine de un an la o revistă pentru bărbați, din alea care etalează în culori fete lascive în poziții provocatoare, când i s-a propus să facă un reportaj despre o crimă insolită: un tânăr își ucisese cel mai bun prieten în deșertul New Mexico, unde plecaseră cu cortul. Se rătăciseră și vedeau moartea cu ochii, iar atunci amicul l-a rugat să-l ucidă ca să nu moară de sete, ceea ce omul a și făcut, înjunghiindu-l. Împrejurările erau destul de tulburi, însă judecătorul a hotărât că criminalul acționase înnebunit de deshidratare și l-a achitat după o pedeapsă minimă. Documentarea jurnalistică n-a fost ușoară, căci, în ciuda notorietății crimei, procesul nu a fost răsunător și nici acuzatul, nici prietenii și rudele lui n-au vrut să stea de vorbă cu Jason, care a trebuit să se mulțumească cu datele de la fața locului și cu ce-a scos de la poliție. A reușit totuși să confere reportajului un ton de urgență și de suspans de roman polițist. La o săptămână după ce-a fost publicat în revistă, o editură i-a comandat să scrie o carte despre acest caz, i-a plătit un avans neobișnuit pentru un scriitor începător și a publicat-o sub titlul *Journal of the Dead*, jurnalul celui mort. Textul a picat în mâinile unui producător de film, așa că Jason a vândut drepturile de autor pentru film. De pe o zi pe alta, mai să se transforme într-un al doilea Truman Capote. De la jurnalism trecuse firesc la literatură, exact cum îi prezisesem eu când îmi arătase o povestire de-a lui, pe când avea optsprezece ani și vegeta în casa lui Willie sub o pătură, bând bere și fumând la patru după-amiaza. Era perioada când era lipit de familie și ne suna la birou să ne întrebe când veneam acasă și ce aveam să-i gătim pentru cină. Iar acum e singurul urmaș care n-are nevoie de nici un fel de ajutor.

Cu banii primiți pe carte și film s-a gândit să-și cumpere un apartament în Brooklyn. Judy s-a oferit să pună și ea o jumătate din sumă și, spre marea mirare a lui Jason și a noastră a tuturor, a completat un cec cu șase cifre. A lucrat încă din adolescență, știe să investească banii și nu e pretențioasă. Mare noroc a avut Jason cu ea, numai că Judy a declarat că se vor căsători abia când băiatul se va lăsa de fumat.

Mame buddhiste

Fu și Grace nu o adoptaseră pe Sabrina, nu credeau că era indispensabil, dar iată că taman atunci fostul partener al lui Jennifer a ieșit din închisoarea în care își ispășise oarece blestemăție și și-a manifestat intenția de a o vedea pe fiică-sa. Nu fusese de acord să-și facă o analiză de sânge pentru a-și dovedi îndoielnica paternitate - oricum, pierduse drepturile asupra copilului însă mamele au intrat în alertă auzindu-i vocea la telefon. Omul dorea să-și ia fata la sfârșit de săptămână, iar ele nu erau de acord, chiar dacă ar fi fost tatăl cel adevărat: cazierul și stilul său de viață nu le inspirau încredere. Atunci și-au zis că venise momentul să legalizeze situația Sabrinei. Moment care a coincis cu moartea tatălui lui Grace; avea șaptezeci și cinci de ani, fumase o viață întreagă, își făcuse plămâni ferfeniți și ajunsese la spital, conectat la o mașină de respirat. Locuia în Oregon, singurul stat american unde nimeni nu se ține de lege atunci când e vorba de un bolnav în fază terminală care își alege clipa morții. Bătrânul își făcuse socoteala că nu merita să trăiască în halul ăsta și să și dea o grămadă de bani. Așa că și-a chemat copiii, care au venit de departe, și le-a explicat pe calculatorul personal că-i convocase ca să-și ia rămas-bun.

— Dar unde pleci, tată?

— În cer, dacă mă primesc, a tastat omul.

— Și când crezi că o să mori? au tastat ei, amuzați.

— Păi, cât e ceasul?

— Zece.

— Să zicem că la douăsprezece, ce ziceți?

Iar la ora douăsprezece fix, după ce și-a luat rămas-bun de la fiecare și i-a convins că era soluția cea mai bună pentru toți, în primul rând pentru el, căci n-avea de gând să rămână conectat la aparatul de respirat și era tare curios să vadă cum e dincolo, s-a deconectat și a plecat fericit.

Pentru adopția Sabrinei a venit de la San Francisco o judecătoare și ne-am înființat cu toții. Din ușa unei săli a primăriei am văzut-o pe nepoata noastră care mergea pentru prima dată fără ajutor de-a lungul coridorului interminabil, urmată de mamele ei, gata să intervină în caz de necesitate. „V-am spus eu că o să merg?” ne-a aruncat ea sfidător, cu mândria aceea cu care își marca fiecare nouă cucerire pe bază de tenacitate. Era îmbrăcată sărbătorește, cu funde în păr și pantofiori roz. Ne-a salutat fără să ia în seamă emoția lui Willie, s-a lăsat pozată, s-a declarat recunoscătoare pentru prezența tribului și a rostit solemn că începând de acum numele ei e Sabrina plus numele de familie al lui Jennifer și al mamelor adoptive. După care s-a uitat la judecătoare și a anunțat-o: „Când ne vom mai vedea, voi fi o actriță celebră”. Am fost convinși că așa avea să fie. Sabrina, crescută în refugiu macro-biotic și spiritual al centrului buddhist, visează să ajungă stea de cinema, iar mâncarea ei preferată e hamburgerul în sânge. Nu știu cum face să fie invitată an de an la ceremonia decernării premiilor Academiei de Film. În noaptea Oscarurilor o vedem la televizor așezată cu un carnet în mână în care trece lista celebrităților. Se antrenează pentru când va păși pe covorul roșu.

Fu și Grace nu mai formează un cuplu așa cum au fost mai bine de un deceniu, dar le unește Sabrina și o prietenie mult prea veche ca să se despartă. Au aranjat casa de păpuși de la centrul zen, unde locuințele sunt foarte solicitate, căci mereu se găsesc amatori de viață contemplativă. Au împărțit spațiul, au lăsat la mijloc o cameră pentru Sabrina, ele stau de o parte și de alta. Trebuie să sari peste mobilă și peste jucăriile risipite în odăile mici, unde mai viețuiește și Mack, un câine special antrenat pentru orbi, pe care l-au luat pentru Sabrina. Ea îl iubește mult, deși n-are nevoie de el, se descurcă singură. Până să-l primească a trecut un an de demersuri riguroase, au urmat un curs, au primit un album cu fotografii ale câinelui, au fost prevenite că vor primi vizita inopinată a unui inspector și, dacă nu îngrijesc bine câinele, acesta le va fi luat. În cele din urmă li s-a adus un labrador alb cu ochii ca boabele de strugure și mai deștept decât majoritatea oamenilor. Într-o zi Grace l-a luat cu ea ca să-și facă tura la spital și a constatat că până și muribunzii se animau la vederea animalului. Un pacient psihotic, cufundat de mult în infernul său personal, avea o mână beteagă pe care o ținea tot timpul în buzunar. Mack a intrat în camera lui dând din coadă, și-a pus capul pe genunchii bolnavului, a amușinat în buzunar până ce omul a scos mâna de care se rușina, apoi i-a lins-o. Pesemne că nimeni nu-l mai atinsese așa. Ochii lui s-au încrucișat cu ai lui Grace: femeia a avut impresia că pacientul ieșise din carceră la lumină. Din ziua aceea câinele e foarte ocupat la spital: i-au atârnat de gât o plăcuță pe care scrie VOLUNTAR și e trimis să facă rondul. Pacienții îl îndoapă cu biscuiții păstrați de la masă, Mack a făcut burtă. În comparație cu el, cățeaua mea Olivia e o blăniță cu creier de muscă.

În timp ce Grace și câinele se ocupă de spital, Fu vede în continuare de centrul zen; eu cred că o să ajungă maică stareță într-o bună zi, deși nu și-a manifestat niciodată interesul pentru funcție. E impunătoare, rasă în cap și înveșmântată precum un călugăr japonez; mă impresionează de fiecare dată. Nu e singura figură notabilă din familia ei, mai are și o soră oarbă, care a fost măritată de cinci ori, a adus pe lume unsprezece copii și a apărut la televizor pentru că la șaizeci și trei de ani l-a născut pe al doisprezecelea, un băiețel grăsuț care a fost văzut pe micul ecran aninat de sânul zbârcit al mamei sale. Ultimul soț e cu douăzeci și doi de ani mai tânăr decât ea, drept care curajoasa femeie a recurs la cuceririle științei pentru a rămâne însărcinată la o vârstă la care alte femei tricotează botoșei pentru nepoți. Reporterii au întrebat-o de ce o făcuse: „Pentru ca bărbatul meu să nu fie singur când am să mor”. Foarte nobil din partea ei, numai că eu când am să mor aș prefera ca Willie să sufere ca dracu și să-i fie dor de mine.

Piticul pervers

Tot pe atunci am fost invitați la un cocktail la San Francisco; n-aveam nici un chef, dar m-am dus la insistențele lui Willie. Un cocktail e o încercare pentru oricine, Paula, dar cu atât mai grea pentru persoanele de statura mea într-o țară cu oameni înalți; cu totul alta ar fi situația în Thailanda. E mai prudent să evit aceste evenimente, unde lumea stă în picioare, înghesuită, fără aer, cu un pahar într-o mână și un *hors-d'oeuvre* imposibil de identificat în cealaltă. Cocoțată pe tocure, ajung la sternul femeilor și la ombilicul bărbaților; chelnerii trec cu tăvile peste capul meu. Să măsoari un metru cincizeci nu prezintă nici un avantaj, doar că poți lesne ridica ce a căzut pe jos, iar în perioada minijupei îmi croiam o rochie din patru cravate ale lui taică-tău. În vreme ce Willie, într-un cerc de admiratoare, devora languste la bufet și le povestea întâmplări din tinerețe, când făcuse înconjurul lumii dormind prin cimitire, eu mă refugiaseam într-un colț ca să nu fiu călcată în picioare. La astfel de reuniuni rămân nemâncată, pentru că risc să mă umplu de pete pe haine. Un domn amabil s-a uitat în jos, m-a zărit în modelul covorului și mi-a oferit un pahar cu vin de la înălțimea sa anglo-saxonă.

— Salut, eu sunt David, îmi pare bine.

— Salut, sunt Isabel, plăcerea e de partea mea, m-am prezentat eu, privind cu suspiciune paharul; petele de vin roșu nu ies de pe mătasea albă.

— Ce faci? s-a arătat el dornic de conversație.

Întrebarea comportă mai multe răspunsuri. Puteam să-i spun că stau cuminte în pătrățica mea, bombănindu-mi bărbatul care mă târâse după el la plicticoșenia aia, însă am ales ceva mai puțin filozofic.

— Sunt romancieră.

— Nu mai spune! Vai, ce interesant! Când o să ies la pensie, am să scriu și eu un roman.

— I-auzi! Și acum cu ce te ocupi?

— Sunt dentist, mi-a întins el o carte de vizită.

— Când am să ies la pensie, am să-mi scot măselele.

S-ar zice că a scrie romane e la fel de simplu ca a planta mușcate. Eu stau zece ore pe zi înțepenită pe scaun, răsucind frazele de o mie de ori ca să le fac să sune cât mai bine. Mă chinui cu subiectele, mă implic în viața personajelor, studiez, corectez, redactez, revăd traduceri, ba mai și bat lumea ca să-mi promovez cărțile cu tenacitatea unui vânzător ambulant.

Pe drumul spre casă, în mașină, în timp ce traversam superbul Golden Gate luminat de lună, i-am povestit lui Willie, râzând ca o hienă, ce-mi spusese dentistul acela, dar bărbatul meu n-a găsit nimic amuzant.

— Eu n-am să aștept să ies la pensie, acuși mă apuc și eu de un roman.

— Dumnezeule mare, a înnebunit lumea! Și despre ce anume, dacă nu sunt indiscretă?

— Despre un pitic obsedat sexual.

Credeam că începuse în sfârșit să prindă simțul chilian al umorului, dar vorbea serios. După câteva luni a început să scrie de mână pe un caiet dictando cu

hârtie gălbuie. Umbla cu caietul după el și își arăta opera oricui, doar mie nu. Scria în avion, în bucătărie, în pat, iar eu îl luam peste picior fără milă: un pitic pervers, ce idee strălucită! Optimismul său irațional, care îl ajutase atât de mult în viață, l-a făcut să se țină tare și să ignore acest tsunami de sarcasm chilian. Credeam că zelul lui literar se va topi în fața greutăților meseriei, dar nimic nu i-a stat în cale. A dus la capăt un roman de doi bani în care o dragoste neîmplinită, un proces judiciar și un pitic se amestecau, zăpăcind cititorul, care nu reușea să priceapă dacă era vorba de o poveste sentimentală, de amintirile unui avocat sau de fanteziile hormonale ale unui adolescent reprimat. Prietenele au fost sincere cu Willie: trebuia să elimine piticul blestemat și astfel restul s-ar fi putut salva, dacă rescria mai atent. Prietenii l-au sfătuit să taie idila și să aprofundeze depravarea piticului. Jason i-a spus să renunțe la idilă, la tribunale și la pitic și să scrie ceva care se petrece în Mexic. Iar mie mi s-a întâmplat ceva neașteptat: romanul de două parale m-a făcut să-l admir și mai mult pe Willie, pentru că îi constatasem încă o dată calitățile esențiale: puterea și perseverența. Cum ceva tot am învățat de când mă ocup cu scrisul - măcar să nu repet aceleași greșeli, deși tot timpul inventez altele -, i-am propus serviciile mele de editor. Willie mi-a acceptat comentariile cu o umilință pe care nu o manifestă în alte domenii și a refăcut manuscrisul; dar și a doua variantă avea probleme fundamentale. Căci scrisul e ca o scamatorie: n-ajunge să scoți iepuri din joben, mai trebuie și s-o faci cu eleganță și convingător.

Rugăciuni

Cu o bunică precum a mea, care mi-a vârât în cap de copilă că lumea e magică și restul - doar iluzii de mărire ale oamenilor, căci nimic nu e controlabil, știm foarte puțin și ajunge să te uiți un pic la istorie ca să înțelegi cât de limitată e rațiunea, nu e de mirare că totul mi se pare posibil. Cu mulți ani în urmă, pe când ea mai trăia, iar eu eram o mică făptură speriată, draga de ea mă lăsa să asist la ședințele de spiritism pe care le facea cu prietenele ei, firește, pe ascuns de maică-mea. Puneau două perne pe un scaun ca să ajung cu nasul la tăblia mesei, masa asta de stejar cu labe de leu pe care o am și acum. Deși eram foarte mică și am mai curând fantezii decât amintiri, văd și acum cum se mișca masa sub puterea spiritelor invocate de acele doamne; numai la mine acasă nu s-a clintit niciodată, stă la locul ei, greoaie și definitivă ca o vită moartă, îndeplinindu-și modestul rol de mobilă. Misterul nu reprezintă un mijloc literar, nu e sarea și piperul cărților mele, așa cum mă acuză dușmanii, ci o parte din viața însăși. Există mistere adânci, precum acela menționat mai sus, când sora mea de haos, Jean, a mers desculță pe cărbuni încinși. „E o experiență care te transformă, fără explicație rațională sau științifică. Mi-am dat seama atunci că avem capacități incredibile; așa cum știm să ne naștem, să dăm naștere și să murim, tot așa știm să pășim pe cărbunii încinși care ni se ivesc în cale. De-acum sunt liniștită pentru viitor, știu că pot face față întâmplărilor celor mai atroce dacă mă relaxez și mă las în voia spiritului.” Exact așa a făcut când fiul a murit în brațele ei: a pășit pe foc fără să se ardă.

M-a întrebat Nico de ce cred în minuni, în vise, spirite și alte fenomene suspecte; mintea lui pragmatica are nevoie de dovezi mai solide decât poveștile unei străbunici oale și ulcele de mai bine de o jumătate de secol, pe mine însă imensitatea inexplicabilului mă poartă spre gândirea magică. Minuni? Păi se petrec întruna - de exemplu că tribul nostru continuă să navigheze pe aceeași corabie -, însă fratele tău pretinde că e vorba doar de un amestec de percepție, oportunitate și dorință de a crede. În schimb tu semănai cu bunică-mea și pentru miracolele de zi cu zi căutai explicația în credința catolică în care crescuseși. Dar erai asaltată de îndoieli. Ultimul lucru pe care mi l-ai spus, înainte de a cădea în comă, a fost fraza următoare: „Umblu să-L caut pe Dumnezeu și nu-L găsesc. Te iubesc, mami”. Vreau să cred că L-ai găsit, Paula, și poate că ai avut o surpriză, că nu era așa cum credeai.

Aici, pe lumea asta pe care ai părăsit-o, Dumnezeu a fost sechestrat de bărbați. Ei au inventat niște religii absurde, care nu știu cum de-au rezistat atâtea secole și continuă să se extindă. Sunt implacabile, propovăduiesc iubirea, dreptatea și mila, iar ca să le impună comit atrocități. Întâi-stătătorii acestor religii judecă, pedepsesc, se încruntă atunci când văd bucurie, plăcere, curiozitate și imaginație. Multe femei din generația mea am fost nevoite să ne inventăm o spiritualitate care să ni se potrivească, iar dacă ai mai fi trăit poate că ai fi făcut același lucru, căci dumnezeii patriarhatului e limpede că nu ne convin: ne fac să plătim pentru ispitele și păcatele omenești. De ce s-or teme atât? Îmi place ideea

unei divinități cuprinzătoare și materne, legată de natură, sinonimă cu viața, cu veșnicul proces al reînnoirii și evoluției. Zeița mea e un ocean, iar noi suntem picăturile de apă care-l formează, căci fără ele n-ar exista oceanul.

Prietenul Miki Shima practică străvechiul șintoism din Japonia, o religie care proclamă că suntem făpturi perfecte, create de Mama Natură pentru a trăi în bucurie; nici gând de culpă, penitențe, infern, păcat, karma sau nevoie de sacrificii. Viața e dată ca să te bucuri. Acum niște luni Miki s-a dus la Osaka la o adunare șintoistă care a ținut zece zile, alături de o sută de japonezi și cinci sute de brazilieni, care au sosit ca la carnaval. Antrenamentul începea la patru dimineața cu niște cântece. Iar când maestrii - femei și bărbați - spuneau mulțimii adunate într-un templu imens și simplu din lemn că fiecare era perfect, japonezii faceau o plecăciune și mulțumeau, în timp ce brazilienii chiuiau și dansau de fericire, ca la un gol înscris de țara lor la Campionatul Mondial de Fotbal. În fiecare dimineață, Miki iese în grădină, se înclină și salută printr-un cântecel ziua cea nouă și milioanele de spirite care-o populează, apoi se întoarce în casă, își mănâncă sushiul și supa de ierburi și pornește spre cabinet, râzând de unul singur în mașină. Într-o zi l-a oprit o patrulă a poliției rutiere, credeau că era beat. „Nu sunt beat, îmi fac practica spirituală”, le-a explicat Miki. Au crezut că-și bate joc de ei. Bucuria e suspectă.

Am fost deunăzi cu Lori la conferința unui teolog creștin irlandez. În ciuda dificultăților iscate de accentul lui și de ignoranța mea, ceva-ceva tot am priceput. Totul a început cu o meditație, apoi omul ne-a cerut să închidem ochii, să ne relaxăm, să ne urmărim respirația, până aici nimic nou, să ne gândim la un loc preferat - eu am ales un trunchi de copac din pădurea ta - și la cineva care se apropie și se așază în fața noastră. Trebuia să ne cufundăm în privirile adânci ale acelei ființe care ne iubea așa cum eram, cu defectele și calitățile noastre, fără să ne judece. Căci acela, ne-a spus teologul, era chipul lui Dumnezeu. La mine a venit o femeie ca la șaiszeci de ani, o africană trupeșă și zâmbitoare, cu ochi poznași, piele lucioasă precum mahonul lustruit, mirosind a fum și a miere, o prezență atât de impunătoare, că până și copacii se aplecau în fața ei. Se uita la mine exact cum te priveam eu pe tine, pe Nico și pe nepoți când erați mici: cu o acceptare totală. Erați perfecți, de la urechile străvezii până la mirosul de scutece, voiam să rămâneți mereu așa, să vă apăăr de toate relele, să vă iau de mână și să vă învăț să mergeți. Era o iubire fericită, deși știam că fiecare clipă ce trece vă transformă și vă depărtează de mine.

Le-am făcut în fine analizele nepoților ca să aflăm dacă au sau nu porfirie. Surorile Haosului din California, mama și Pía din Chile se rugau de ani de zile pentru familia mea (eu mă întrebam dacă asta folosea la ceva). Căci s-au făcut cercetări riguroase și concluziile sunt ambigue, nu există o certitudine că rugăciunile ar avea efect, fapt de natură să-i tuflească pe cei ce-și dedică viața rugându-se pentru binele omenirii, însă noi nu ne dăm bătute, continuăm să ne rugăm, poate cine știe. Lucille, mama lui Lori, a aflat că are cancer la sân exact când mă aflam în turneu în patria extremismului creștin, în sudul profund al Statelor Unite, iar Willie traversa America Latină cu un prieten la bordul unei avionete prăpădite, o aventură a doi lunatici din California până în Chile.

Patruzeci de milioane de americani se declară creștini renăscuți - *born again Christians* - și majoritatea trăiesc în centrul și în sudul țării. Cu câteva minute înainte să-mi încep conferința a venit o fată și mi-a propus să se roage pentru mine. Am rugat-o s-o facă pentru Lucille, care se interna chiar atunci la spital, și pentru Willie, care risca să-și piardă viața într-o văgăună din Anzi. Mi-a luat mâinile, a închis ochii și a început o litanie cu glas tare, la care s-au alăturat și alții, adunați în cerc, invocându-l pe Isus, debordând de credință și pomenind întruna numele Lucille și Willie. După conferință am sunat-o pe Lori: mi-a spus că maică-sa nu fusese operată pentru că o mai examinaseră o dată înainte de a o duce în sala de operație și nu găsiseră nici urmă de tumoare; îi făcuseră încă opt mamografii și o ecografie. Nimic. Chirurgul și-a scos mânușile și a amânat operația, a trimis-o la alt spital pentru o tomografie. Nimic. Nu exista nici o explicație, cu doar câteva zile în urmă biopsia confirmase cancerul. Dacă după mai multe săptămâni tumoarea n-ar fi reapărut, aș fi zis că fusese efectul rugăciunii. Pe Lucille au operat-o până la urmă. În schimb, tot în ziua aia, pe când Willie zbura peste Panamá, un gol de aer a făcut avioneta să cadă două mii de metri în câteva secunde. Dibăcia prietenului său care pilota fragila insectă metalică i-a salvat de un sfârșit spectaculos. Sau gândurile bune ale acelor creștini...?

În ciuda rugăciunilor noastre conjugate, analizele pe care le-au făcut Andreea și Nicole au fost proaste. Cum ai văzut pe pielea ta, boala asta e mult mai serioasă la femei decât la bărbați, căci schimbările hormonale inevitabile pot provoca o criză. Trebuia să trăim cu teama unei noi tragedii în familie. Dar Nico mi-a amintit că asta nu provoacă slăbiciune și nici nu împiedică o viață normală, riscul e dat de anumiți stimuli, care pot fi evitați. În cazul tău a fost vorba de o combinație de circumstanțe și erori, un ghinion teribil. „Vom lua măsuri de precauție, dar fără să exagerăm. Sigur că e un inconvenient, dar are și o parte bună: fetele vor învăța să aibă grijă de ele și va fi un pretext ca să le avem cât mai aproape. Amenințarea asta care planează ne va lega și mai mult”, a spus el. Mi-a mai spus că progresele medicinei vor face ca fetele să fie sănătoase, să poată avea copii și să trăiască mult, iar cercetările din ingineria genetică vor stopa transmiterea bolii la generația următoare: „Porfiriea e ceva mult mai puțin grav decât diabetul și alte boli genetice”.

Între timp, relația mea cu Nico depășise frecuşurile din anii precedenți, reușisem să tăiem cordonul ombilical fără să amputăm dragostea. Eram la fel de apropiați, dar acum îl respectam și încercam să nu-l bat la cap. Iubirea mea pentru cei trei nepoți era o adevărată obsesie, trecuseră ani până să admit că puștii nu erau ai mei, ci ai lui Nico și ai Celiei. Nu știu de ce mi-a luat atât de mult să pricep ceva evident, ceva ce toate bunicile de pe lume știu fără să fie nevoie să le-o spună psihiatrul. Fratele tău și cu mine am făcut terapie, ba chiar am și semnat contracte ca să stabilim anumite limite și reguli de conviețuire, cu toate că nici prea stricți n-am reușit să fim. Viața nu e o fotografie de obiecte puse în ordine și rămase așa pentru posteritate, e un proces îngălat, dezordonat, rapid și plin de neprevăzut. Singura certitudine e că totul se schimbă. Așa că, în ciuda contractelor, apăreau întruna probleme inevitabile, drept care n-avea sens să ne facem griji, să ne certăm sau să încercăm să controlăm fiecare detaliu; ne lăsam în voia fluxului cotidian, încrezători în soartă și în inima noastră bună, care nu-l rănea pe celălalt dinadins. Dacă eu mai greșeam - și greșeam des -, Nico îmi făcea

observație cu bunătatea care-l caracterizează, astfel că am rămas apropiați. De mulți ani ne vedem aproape zilnic, dar tot mă mai uimește zdrahonul ăsta înalt și musculos, cu fire albe în păr și aer pașnic. Dacă n-ar semăna leit cu bunicul din partea mamei, aș bănuși serios că mi l-au schimbat la spital după naștere și că undeva trăiește o familie care are un fiu trăznit și exploziv care-mi poartă genele. După ce și-a schimbat serviciul, viața lui a devenit mult mai bună. Corporația la care lucra și-a mutat activitatea în India, acolo mâna de lucru e mult mai ieftină; angajații au fost disponibilizați, cu excepția lui Nico, care trebuia să coordoneze de aici programele de la New Delhi, numai că, din solidaritate, și-a dat și el demisia. A găsit de lucru la o bancă din San Francisco, în plus s-a apucat de tranzacții pe piața de valori, cu destul succes. Are instinct și sânge rece; exact asta îi sugeraserăm cu oarece timp în urmă eu și Lori, dar nu i-am scos ochii: dimpotrivă, l-am întrebat cum de-i venise o idee atât de bună. Ne-a fulgerat cu privirile alea în stare să spargă geamurile.

Dragonul de Aur

Avântul mișcării evanghelice mi-a dat tema celui de-al doilea volum al trilogiei pentru copii. Dreapta creștină, mobilizată cu mult succes de republicani pentru câștigarea alegerilor prezidențiale din 2000, fusese mereu numeroasă, însă nu determinase politica acestei țări, care are o solidă vocație seculară. În timpul mandatului lui George W. Bush evanghelicii reușiseră destul de puțin, totuși schimbările erau notabile. În multe școli nu se mai vorbește de teoria evoluționistă, ci de „proiectul inteligent”, un eufemism pentru explicația biblică a Facerii. Zic că lumea are o vechime de doar zece mii de ani și orice dovadă contrarie e semn de erezie. Ghizii din canionul Colorado trebuie să dea dovadă de prudență atunci când își informează turiștii că în straturile geologice se pot descifra două miliarde de ani de istorie naturală. Dacă în Norvegia se descoperă douăzeci de fosile de animale marine de mărimea unui autobuz, anterioare dinozaurilor, credincioșii spun că e o conspirație pusă la cale de atei și liberali. Se opun avortului și oricărei forme de control al natalității - nu și abstenenței dar nu se mobilizează împotriva pedepsei cu moartea sau a războiului. Destui predicatori bapțiști susțin că femeia trebuie să se supună bărbatului, ștergând dintr-o trăsătură de condei un veac de luptă feministă. Mii de familii își educă progeniturile acasă, ca să nu se molipsească de ideile seculare din școlile publice, iar apoi acești tineri urmează universități creștine. În timpul administrației Bush, personalul Casei Albe e format în proporție de 70% din absolvenți ai acestor universități. Sper să nu ajungă liderii politici ai viitorului.

Nepoții mei trăiesc în California, unde toate astea reprezintă o curiozitate, precum poligamia mormonilor din Utah, dar află din discuțiile adulților. I-am îndemnat să se gândească la un fel de filozofie cuprinzătoare, o formă epurată de spiritualitate opusă fundamentalismelor de orice culoare și tendință. Nu aveam o idee clară, dar mi-am încheșat-o vorbind cu ei și plimbându-mă cu Tabra, îndurerată încă de pierderea tatălui ei. Își amintea poeziile și numele plantelor învățate de la el în copilărie.

— Dar de ce nu-l văd așa cum o vezi tu pe Paula?

— Nu o văd, o simt, îmi imaginez că e lângă mine.

— Nici măcar nu-l visez...

Vorbeam de cărțile care-i plăceau lui și de cele despre care nu le putuse vorbi elevilor din cauza cenzurii. Cărți, mereu cărți. Tabra își înghițea lacrimile și se însuflețea când venea vorba de următorul meu roman. Ei i-a venit ideea țării mitice pe care o căutam: Bhutanul, sau Regatul Dragonului Tunetului, cum spuneau băștinașii, țară pe care o vizitase în peregrinările ei neobosite. Am schimbat numele, i-am zis Regatul Dragonului de Aur, iar ea a propus ca dragonul să fie o statuie vrăjită cu darul de a prezice viitorul. Voiam ca fiecare volum să fie plasat într-o cultură și un continent diferite, ca să-mi imaginez locul m-am inspirat din călătoria în India și Nepal, când îți îndeplinisem promisiunea făcută cu mulți ani în urmă, Paula. Spuneai că India e o experiență psihedelică - chiar a fost, să știi. Am pățit la fel ca în Amazonia sau în Africa: credeam că cele văzute nu puteau fi

nicicând puse într-o carte, numai că semințele au germinat și au rodit în trilogia pentru copii. Cum bine zice Willie, totul folosește mai devreme sau mai târziu. Dacă n-aș fi fost în partea aceea de lume, n-aș fi putut zămisli culoarea, ritualurile, veșmintele, peisajele, oamenii, mâncarea, religia sau modul de viață.

Ajutorul nepoților s-a dovedit iarăși de mare preț. Am inventat o religie compusă din idei din buddhismul tibetan, din animism și din cărțile de aventuri pe care le citiseră. Andreea și Nicole învață la un colegiu catolic destul de liberal, unde căutarea adevărului, transformarea spirituală și ajutorarea aproapelui sunt mai importante decât dogma. Nepoatele mele au aterizat acolo fără nici un fel de instrucție religioasă prealabilă. În prima săptămână, Nicole a avut ca temă pentru acasă să explice păcatul originar.

— Habar n-am ce-i aia.

— Uite, îți dau o cheie: începe cu Adam și Eva, a propus Lori.

— Cine sunt ăștia?

— Cred că păcatul are de-a face cu un măr, a intervenit Andreea, nu foarte convinsă.

— Păi, merele sunt bune pentru sănătate, nu-i așa?

Am dat naibii păcatul originar și am vorbit despre suflet, astfel s-a profilat spiritualitatea din Regatul Dragonului de Aur. Fetelor le plăcea ideea ceremoniilor, a ritualurilor și tradițiilor, Alejandro era atras de posibilitatea dezvoltării capacităților paranormale, precum telepatia și telekinezia. M-am apucat de scris, iar când rămâneam în pană de inspirație îmi aminteam de ayahuasca sau de propria-mi copilărie sau apelam la Tabra și la copii. Andreea a ajutat la închegarea subiectului, Alejandro a imaginat obstacolele care apărau dragonul: labirint, otravă, șerpi, capcane, cuțite și lănci care picau din tavan. Aportul lui Nicole a fost Yeti, își dorise dintotdeauna să cunoască un astfel de gigant al zăpezilor veșnice, iar Tabra a venit cu ideea „oamenilor albaștri”, o sectă criminală de care auzise în nordul Indiei.

Grație nobilei mele echipe de colaboratori, am terminat a doua carte pentru copii în trei luni și mi-am zis că-mi rămânea suficient timp să cizelez o cărțuție despre Chile. Titlul, *Țara mea inventată*, arăta limpede că era vorba de viziunea mea subiectivă, că-i lipsea obiectivitatea științifică. Distanțate de timp și spațiu, amintirile mele din Chile sunt acoperite de o patină aurită, precum vechile tablouri din bisericile coloniale. Mama, care citise prima versiune, se temea ca tonul ironic să nu pice ca o ghioagă în Chile, unde în cel mai bun caz criticii m-ar fi sfâșiat. „Asta e o țară de tonuri grave”, m-a pus ea în gardă, dar știam că nu va fi așa. Una sunt literații, și cu totul altceva chilenii cu pretenții intelectuale, care ne-am creat de-a lungul veacurilor un pervers simț al umorului ca să supraviețuim pe acest tărâm al cataclismelor. În perioada mea de jurnalism am învățat că nimic nu ne amuză mai mult pe noi, chilenii, decât să râdem de noi înșine, deși n-am suporta asta din partea unui străin. Nu m-am înșelat, căci un an mai târziu, când s-a publicat, nimeni n-a aruncat cu roșii în mine în public. Mai mult, cartea a fost și piratată. La două zile după apariție, pe străzile centrale din Santiago se vindeau grămezi din ediția pirat la un sfert de preț, alături de casete video, ochelari și genți de firmă la fel de imitate. Din punct de vedere moral și economic, pirateria e un dezastru pentru edituri și autori, dar într-un fel și o onoare: asta înseamnă că

există cititori interesați și că mulți săraci pot cumpăra cartea. Iar Chile e în pas cu progresul. În Asia, cărțile cu Harry Potter se piratează atât de nerușinat, încât poți găsi pe stradă un volum pe care autoarea încă nici nu l-a imaginat. Există deci o chinezoaică într-un pod plin de praf care scrie ca J. K. Rowling, dar fără glorie.

Iubitul meu Chile este cel al tinereții mele, când tu și fratele tău erăți mici, eu eram îndrăgostită de taică-tău, lucram ca jurnalistă și trăiam înghesuiți într-o căsuță prefabricată, cu acoperiș de paie. Pe atunci credeam că soarta ne era bine planificată și nimic rău nu ni se putea întâmpla. Țara se schimba. În 1970 Salvador Allende a fost ales președinte, a urmat o explozie politică și culturală, lumea ieșea în stradă cu o senzație de putere pe care n-o cunoscuse niciodată, tinerii pictau pe ziduri lozinci socialiste, aerul vibra de cântece protestatere. Chile s-a divizat, familiile așijderi, la fel și a mea. Granny a ta se punea în fruntea protestelor împotriva lui Allende, deși devia coloana de manifestanți ca să nu treacă prin fața casei noastre și să dea cu pietre. În plus, a fost epoca revoluției sexuale și a feminismului, care au afectat societatea aproape mai mult decât politica și pentru mine au fost fundamentale. A urmat lovitura militară din 1973 și s-au declanșat violențele, distrugând mica lume în care ne simțeam în siguranță. Care ne-ar fi fost soarta fără puciul militar și anii de teroare care au urmat? Cum ar fi fost dacă am fi rămas în Chile în timpul dictaturii? N-am fi trăit niciodată în Venezuela, nu l-ai fi cunoscut pe Ernesto, nici Nico pe Celia, poate că n-aș fi scris cărți, n-aș fi avut șansa să mă amorezez de Willie și n-aș trăi acum în California. Dar ipotezele astea n-au nici un sens. În viață mergi fără hartă și nici înapoi nu te poți întoarce. *Țara mea inventată* este un omagiu adus tărâmului magic al inimii și al amintirilor, țării sărăcuțe și prietenoase în care tu și Nico v-ați petrecut anii cei mai frumoși ai copilăriei.

Al doilea volum al trilogiei era de-acum în mâna mai multor traducători, însă nu mă puteam concentra pe cărțulia despre Chile pentru că mă chinuia un vis recurent. Se făcea că un copilaș era prins într-un subsol labirintic plin de cabluri și țevi, la fel ca acasă la bunicul, unde petreceam atâtea ore în jocurile mele de copil singuratic. Puteam să ajung la copil, dar mi-era cu neputință să-l scot la lumină. I-am povestit lui Willie, care mi-a spus că eu visez copii mici doar când scriu, deci trebuia să aibă o legătură cu ultima carte. Am recitat încă o dată *Regatul Dragonului de Aur*, dar n-am observat nimic. Visul mă bântuia mai departe, până am primit traducerea în engleză și am citit-o de la distanța altei limbi, și-atunci am găsit hiba: presupusesem că protagoniștii Alexander și Nadia erau în posesia unei informații pe care n-avuseseră cum o afla și care determina finalul poveștii. A trebuit să cer înapoi manuscrisul de la traducători și să schimb un capitol. Fără copilașul încâlcit în cablurile pivniței, care îmi stricase somnul nopți la rând, n-aș fi prins greșeala.

O misiune dezastruoasă

Ideea celui de-al treilea volum al trilogiei pentru copii a apărut spontan în timpul unui marș pentru pace la care m-am dus cu toată familia, după ce am participat la slujba de duminică de la Glide Memorial Church, o celebră biserică metodistă din San Francisco. Se produce acolo un amestec de rase, idei și chiar religii, căci se adună buddhiști, catolici, evrei, protestanți, câțiva musulmani, dar și agnostici, doritori să ia parte mai mult la o celebrare cu cântece și oameni care se îmbrățișează, decât cu rugăciuni. Pastorul e un afro-american formidabil, în stare să miște toate inimile cu entuziasmul cu care predică pentru pace - un cuvânt care în vremea respectivă avea conotații cam antipatice. Congregația în păr, ridicată în picioare, a aplaudat până la înroșirea palmelor, după care o mare parte am ieșit să manifestăm împotriva războiului din Irak.

În mijlocul mulțimii s-a adunat tot tribul, inclusiv Celia, Sally și Tabra. Copiii pictaseră pancarte, eu o țineam pe Andreea în brațe ca să nu se piardă, Nicole stătea călare pe umerii lui Nico. Era o zi însorită și lumea avea o dispoziție festivă, poate pentru că își dădea seama cât de mulți disidenți eram. Cu toate astea, cincizeci de mii de suflete în centrul orașului San Francisco reprezentau doar un purice pe spinarea imperiului. Țara asta e un continent parcelat, e cu neputință să măsoari magnitudinea sau diversitatea reacțiilor, căci fiecare strat și categorie socială, etnică sau religioasă e o națiune sub vasta umbrelă a Statelor Unite, „căminul celor liberi și pământul celor îndrăzneți”. Chestia cu îndrăzneala era o glumă în momentele acelea în care domnea teroarea. Ernesto a fost nevoit să-și radă barba ca să nu fie dat jos din avion ori de câte ori avea de mers undeva, pentru că avea o mutră de arab, deci era suspect. Mă gândesc însă că teroriștii Al-Qaida au fost ei înșiși mirați de efectele atentatului. Pesemne că intenționau să găurească turnurile, nu-și imaginaseră că aveau să se prăbușească. Dacă ar fi fost așa, poate că reacția ar fi fost mai puțin isterică și guvernul ar fi făcut un calcul mai realist în legătură cu forța inamicului. Era vorba de grupuri reduse de luptători de gherilă pitiți prin peșteri îndepărtate, oameni primitivi, fanatici și disperți, lipsiți de resurse care să intimideze Statele Unite.

Afișul Andreei proclama CUVINTE, NU BOMBE. Pentru o puștoaică ce începuse la zece ani să scrie primul roman cuvintele erau, neîndoielnic, puternice. Am întrebat-o ce voia să spună lozinca asta și mi-a spus că învățătoarea le ceruse în clasă să propună modalități nonviolente de rezolvare a conflictului. Ea se gândise la taică-său și la ea însăși, căci încă de mică fusese nervoasă și o apucau furiile din senin; „am un taur în mine”, spunea când îi treceau dracii. În acele clipe Nico o apuca ușurel de mâini, îngenunchea în fața ei ca s-o privească în ochi și îi vorbea blând până o potolea. Cu unele variații, e vorba de un sistem pe care îl aplică în situațiile critice. A urmat un curs de comunicare nonviolentă, pe care-l aplică cu strășnicie, ba îl mai și recapitulează din doi în doi ani, ca să nu fie luat pe nepregătite într-o situație de urgență. Ajunsă la pubertate, Andreea a reușit să-și țină furiile sub control, iar asta i-a schimbat caracterul. „Nu mă mai amuză deloc s-o necăjesc”, a mărturisit Alejandro, văzând că nu mai reușea s-o scoată din

pepeni. Andreea avea dreptate: cuvintele pot fi mai eficiente decât pumnii. Subiectul celei de-a treia părți a trilogiei avea deci să fie îmblânzirea taurului războiului. Am întins pe masa bunicului harta ca să vedem locul în care o să se desfășoare ultima aventură a lui Alexander Cold și a Nadiei Santos. Orientul Apropiat părea să fie locul acela, era arătat zilnic la teleshow; totuși, violența cea mai brutală și pe scară extinsă se petrece în Africa, acolo genocidul are loc cu impunitate. Avea să fie deci o aventură într-un cătun african izolat, unde un militar dement instaurează teroarea și înrobește pigmeii. Nu mi-am bătut capul cu titlul: *Pădurea pigmeilor*.

Tabra s-a dovedit încă o dată de nădejde în clipa inspirației, împrumutându-mi un album de fotografii de regi de triburi africane, fiecare în veșmintele sale fantastice. Majoritatea exercită o putere simbolică și religioasă, nu politică. Uneori starea lor de sănătate și de fertilitate reprezintă sănătatea și fertilitatea poporului și pământului, drept care li se tăia capul cu securea dacă se îmbolnăveau sau îmbătrâneau, asta dacă n-aveau eleganța să se sinucidă. Într-un anumit trib regele adăsta doar șapte ani pe tron, după care era expedit într-o lume mai bună, iar succesorul îi mânca ficatul. Un monarh se lăuda că zămislise o sută șaptezeci de copii, altul era înfățișat cu haremul personal de tinere femei, toate borțoase, el gătit cu blană de leu, pene și coliere din aur masiv, ele în pielea goală. Cartea mai arăta și două regine puternice, înconjurată de haremul lor de fete, dar textul nu spunea și cine le lăsa însărcinate.

M-am documentat asiduu, dar, cu cât citeam mai mult, cu atât mai puțin înțelegeam orizonturile imensului continent cu nouă sute de milioane de suflete distribuite în cincizeci și trei de țări și cinci sute de etnii. În cele din urmă m-am ferecat în cabana mea și m-am lăsat pradă magiei; astfel am ajuns direct într-o junglă din Africa ecuatorială, unde niște bieți pigmei încercau să se elibereze de un rege psihopat cu ajutorul gorilelor, al elefanților și al spiritelor. Scrisul se dovedește adesea profetic. La câteva luni după apariția cărții *Pădurea pigmeilor*, un colonel la fel de dement precum cel din carte a luat cu jupca o regiune din nordul Congoului, o zonă împădurită și mlăștinoasă, terorizând populația bantu și exterminând pigmeii ca să controleze traficul de diamante, aur și arme. Se vorbea chiar și de canibalism, lucru pe care eu n-am avut curajul să-l pun în carte, din respect pentru tinerii mei cititori.

Yemayá și fertilitatea

Primăvara lui 2003 a dezlănțuit în familia mea o adevărată frenezie reproducătoare. Lori și Nico, Ernesto și Giulia, Tong și Lili, toți voiau să facă copii, însă printr-o ciudată coincidență nimeni nu reușea să-și împlinească aspirația prin mijloace clasice, trebuind să apeleze la invențiile științei și tehnologiei, metode foarte costisitoare pe care am avut onoarea să le finanțez. Aflasem în Brazilia că țineam de zeița Yemayá, printre virtuțile căreia se numără și fertilitatea: la ea apelează femeile care doresc să fie mame. Aici toată lumea vorbea de medicamente pentru fecunditate, aerul era dens de hormoni și spermă, aproape că mi-era frică să nu rămân eu gravidă. Cu un an în urmă consultasem pe furiș o astrologă, căci visele nu-mi mai spuneau nimic. Știussem mereu câți copii și nepoți voi avea, le visasem până și numele, numai că de data asta, oricât m-am străduit, nici o viziune nocturnă nu-mi arătase nimic despre cele trei cupluri. N-o cunosc pe astrologă, am doar telefonul ei din Colorado, dar am încredere în ea pentru că, deși nu ne-am văzut niciodată, mi-a descris familia de parcă ar fi fost a ei. Singurul căruia nu i-am făcut harta astrală e Nico, pentru că am uitat ora la care s-a născut, iar el refuză să-mi arate certificatul de naștere, însă femeia mi-a spus că fiul meu e prietenul meu cel mai bun și că am fost căsătoriți într-o reîncarnare anterioară. Evident, e îngrozit de o astfel de posibilitate oribilă, de-aia ține cu dinții de certificatul de naștere. Fratele tău nu crede în reîncarnare - matematic, e imposibil - și cu atât mai puțin în astrologie, firește, dar mai bine să fie precaut. Nici eu nu cred orbește, totuși parcă nu e bine să refuzi un mister atât de folositor literaturii.

— Cum îți explici ca tipa asta știe atâtea despre mine? l-am întrebat de Nico.

— Te-a căutat pe Internet sau a citit *Paula*.

— Dacă ar trebui să facă cercetări pentru fiecare client ca să-l păcălească, ar avea nevoie de o armată de asistenți și ar cere tarif sporit. Uite, pe Willie nu-l cunoaște nimeni și nu e nici pe Internet, dar ea l-a descris fizic. A zis că era înalt, cu umeri lași, gât gros și drăguț.

— E ceva subiectiv.

— De unde subiectiv! Despre fratele meu Juan nimeni n-ar spune că e înalt, cu umeri lași, gât gros și drăguț...

Nu scoți nimic discutând cu frate-tău subiectul ăsta. Cert e că astrologa îmi spusese că Lori nu putea să aibă copii, însă „va fi mama mai multor copii”; am interpretat că va fi mama nepoților mei, însă cum se va vedea erau și alte posibilități. De Ernesto și Giulia a zis să nu încerce decât în primăvara viitoare, când astrele se vor afla în poziția ideală, înainte n-avea nici un rost. În schimb, Tong și Lili trebuiau să aștepte mult mai mult și nici nu era sigur că plodul va fi al lor, poate că-l adoptau. Ernesto și Giulia s-au lăsat în voia astrelor, iar în primăvara lui 2004 au început tratamentul de fertilitate. Cinci luni mai târziu, Giulia era însărcinată; s-a umflat ca un dirigibil și a aflat curând că va avea gemene.

Într-o zi eram la restaurant cu Juliette, Giulia și Lori și venise vorba despre faptul că jumătate din tinerele pe care le cunoșteam, inclusiv coafeza și profesoara de yoga, erau gravide sau tocmai născuseră.

— Mai ții minte că ți-am propus să fac un copil pentru tine, Isabel?

— Da, și că ți-am zis că la vârsta mea trebuia să fiu nebună.

— Ei bine, acum mă gândesc să fac unul pentru Lori.

A urmat un minut de tăcere, vorbele Juliettei își croiau drum spre inima lui Lori, care a izbucnit în plâns când a priceput oferta prietenei noastre. Cine știe ce-o fi crezut chelnerul dacă ne-a adus, din proprie inițiativă, un tort de ciocolată din partea casei.

Și a început un proces îndelungat și complicat, pe care Lori l-a dus la capăt, cu spiritul ei de perseverență și organizare, de-a lungul unui an aproape. Mai întâi trebuia hotărât dacă Nico avea să fie tatăl, asta din cauza porfiriei. După multe discuții între ei și în familie, au zis că merita să riște: pentru Lori era important ca bebelușul să fie de la soțul ei. Apoi trebuia să se găsească un ovul, nu de la Juliette, că asta ar fi însemnat să nu se mai poată despărți de copil. Printr-o clinică au făcut rost de o donatoare braziliană, au ales-o pentru că semăna oarecum cu tine, Paula, avea un aer de familie. Ea și Juliette s-au supus unor doze masive de hormoni, prima - ca să producă mai multe ovule care s-ar fi putut recolta, cea de a doua - ca să-și pregătească pântecul. Ovulele au fost fertilizate la laborator, apoi embrionii i s-au implantat Juliettei. Mă temeam pentru Lori (să nu aibă o nouă dezamăgire), dar mai ales pentru Juliette (care trecuse de patruzeci de ani și era văduvă cu doi copii). Dacă i se întâmpla ceva rău, ce s-ar fi ales de Ahile și de Aristotel? De parcă mi-ar fi ghicit gândul, Juliette ne-a cerut lui Willie și mie să avem grijă de copii dacă ar fi intervenit o nenorocire. Atinseserăm limita de sus a realismului magic.

Trafic de organe

Lili, tânăra soție a lui Tong, a înghițit un an de zile abuzurile soacră-sii, după care s-a săturat. Dacă n-ar fi intervenit el, ar fi sugrumat-o cu mâinile goale - nici n-ar fi fost greu, baba avea un gât ca de găină. S-a iscat un scandal de pomină, poliția din San Francisco a trimis un ofițer vorbitor de chineză să-i despartă. Numai că Lili dovedise între timp că vorbea serios atunci când afirmase că venise în America nu pentru viză, ci ca să-și întemeieze o familie. N-avea de gând să divorțeze, în ciuda soacrei și a firii dificile a lui Tong, care continua să fie convins că avea să-i ceară divorțul imediat ce se va fi scurs timpul legal pentru viză.

După strangularea eșuată, Tong a priceput că nevasta cea supusă comandată prin poștă era de fapt o muiere pusă pe hartă. Baba, speriată prima dată în viața ei de șaptezeci și mai bine de ani, a declarat că ea nu mai stă sub același acoperiș cu nora asta care e oricând gata să o trimită la strămoși. Tong trebuia să aleagă între nevastă-sa, bruta asta pe care o achiziționase prin suspecte mijloace electronice, așa s-a exprimat, și mama legitimă, cu care locuia de o viață. Lili nu l-a lăsat să chibzuiască prea mult, s-a ținut tare și cea care a părăsit casa a fost maică-sa. Tong a instalat-o într-un apartament pentru bătrâni în plin Chinatown; acum joacă mahjong cu alte doamne de vârsta ei. Au vândut casa, și-au luat alta, mică și modernă, aproape de a noastră. Lili și-a suflecat mânecile și s-a apucat să o transforme în căminul pe care îl visase. A zugrăvit pereții, a smuls buruienile din grădină, a pus perdele albe scrobite, mobilă bună, de culoare deschisă, plante și flori proaspete. A montat cu mâna ei podele de bambus și ferestre înalte.

Toate astea le-am aflat prin gesturi, desene și puțina engleza pe care eu și Lili o avem în comun, dar în vară a venit maică-mea din Chile și, în nici cinci minute, cele două stăteau în salon bând ceai și trâncănind ca două vechi prietene. Habar n-am în ce limbă, căci Lili nu știe spaniolă și nici mama nu știe mandarină, iar engleza lor lasă mult de dorit.

Două zile mai târziu, mama mă anunță că suntem invitați la cină la Lili și Tong. Îi zic că nu se poate, o fi înțeles greșit. Tong lucrează de o viață cu Willie și singurul eveniment monden la care a participat a fost nunta lui Nico, și asta pentru că-l obligase Lori. „O fi cum zici tu, dar diseară mergem la cină la ei”; și a insistat atât de mult încât, ca s-o liniștesc, am cedat; în fond, puteam să sunăm la ușă cu un pretext oarecare, numai că am găsit-o pe Lili așteptându-ne pe stradă, stând pe un scaun. Casa era împodobită sărbătorește, cu flori peste tot, iar în bucătărie așteptau o duzină de feluri diferite, căroră le-a dat tușa finală mișcând prin aer două bețișoare și trecând ingredientele dintr-o oală în alta, cu o precizie magică, în vreme ce maică-mea, instalată în fotoliul de onoare, trâncănea cu ea într-un fel de marșiană. După o jumătate de oră au sosit Willie și Tong, așa că am putut comunica prin interpret. Am devorat banchetul, apoi am întrebat-o de ce-și lăsase țara, familia, cultura și calificarea de infirmieră de chirurgie ca să riște aventura unei căsătorii aranjate și să vină în America, unde va fi mereu o străină.

— Din cauza execuțiilor, a tradus Tong.

Mai întâi am crezut că era o eroare de traducere (engleza lui Tong nu e cu mult mai bună decât a mea), însă Lili a repetat, apoi, cu ajutorul soțului, și cu o mimică exagerată ne-a explicat de ce se alăturase miilor de femei care pleacă din țară ca să se mărite cu un necunoscut. Cam la trei-patru luni o dată, când erau anunțați de la închisoare, trebuia să-l însoțească pe chirurgul-șef al spitalului la execuții. Plecau cu mașina și cu o ladă cu gheață și faceau patru ore pe drumuri de țară. Ajunși la închisoare, erau conduși la subsol, unde vreo șase prizonieri așteptau legați la ochi și la mâini. Comandantul dădea un ordin, gardienii trăgeau din plin și de aproape. Imediat, chirurgul-șef ajutat de Lili se apuca să le preleveze organele menite transplantului: rinichi, ficat, ochi pentru a extrage corneea, în fine, cam tot ce putea fi de folos. Se întorceau de la măcel plini de sânge și cu lada cu gheață burdușită de organele destinate pieței negre. O afacere prosperă a unor medici și a directorului închisorii.

Ne-a povestit macabra istorie cu elocvența unei actrițe de film mut: dădea ochii peste cap, se împușca în cap, se prăbușea, apuca un bisturiu, tăia, smulgea, totul cu atâtea detalii, că pe mama și pe mine ne apucase un răs nervos, sub privirile îngrozite ale celorlalți, care nu pricepeau ce naiba ni se părea atât de comic. Râsul a devenit de-a dreptul isteric când ne-a mai spus cum se răsturnase mașina pe drumul de întoarcere, chirurgul murise pe loc, iar ea rămăsese în plin câmp cu un mort la volan și un transport de organe la gheață. M-am întrebat adesea dacă înțelesesem bine, dacă nu cumva Lili glumise, dacă într-adevăr femeia asta adorabilă, care-mi ia nepoții de la școală și are grijă de cățeaua mea ca de propria-i fiică, trecuse prin experiența asta înfricoșătoare.

— Sigur că e adevărat, a fost de părere Tabra după ce i-am relatat istoria. În China există un lagăr de concentrare legat de un spital, dispar mii de oameni de acolo. Organele li se prelevează pe viu, apoi trupurile sunt incinerate. Refugiații care lucrează în atelierul meu mi-au povestit cazuri la fel de groaznice ca acesta. Există oameni atât de săraci, încât își vând câte un rinichi ca să aibă ce da de mâncare copiilor.

— Și cine le cumpără, Tabra?

— Oamenii bogați, inclusiv aici, în America. Dacă un nepot de-al tău ar avea nevoie de un transplant ca să trăiască și cineva ți-ar oferi organul respectiv, n-ai da banul fără să mai întrebi nimic?

Iată ce vorbeam noi în timp ce ne plimbam prin pădure. În loc să mă delectez cu mireasma copacilor și ciripitul păsărelelor, ajungeam acasă distrusă. Dar nu vorbeam doar de atrocitățile pe care le comit oamenii sau de politică, mai vorbeam și de Șopârla cu Pene, care continua să apară sporadic în viața prietenei mele și să dispară cu lunile. Idealul Tabrei era să-l aibă lângă ea, pe post de podoabă, cu codițele și mărgelile lui, într-un cort indian în curtea casei.

— Nu mi se pare practic. Ar trebui să-i dai de mâncare și să-i speli chiloții, îți va folosi baia, și tot tu trebuie s-o freci, argumentam eu, numai că pe ea nu o ating astfel de raționamente meschine.

Copiii care n-au venit

De trei ori i-au implantat Juliettei embrionii din laborator formați din ovulele donatoarei braziliene și sperma lui Nico. De trei ori tribul a stat cu sufletul la gură săptămâni întregi, în așteptarea rezultatelor, apelând la aceleași mijloace magice dintotdeauna. În Chile, Pía și mama au recurs la sfântul lor național, părintele Hurtado, făcând alte donații pentru operele sale de caritate. Imaginea acestui sfânt revoluționar, atât de iubit de chilieni, e cea a unui tânăr energic, cu sutană neagră și muncind cu lopata în mâini. Zâmbetul lui numai evlavios nu e, ci sfidător. De la el e și vorba pe care o preferai tu: „Dăruiește până te doare”. Cel de-al treilea implant de embrioni, după primele două eșuate, s-a produs vara. Cu un an înainte, Lori și Nico hotărâseră să meargă în Japonia și așa au și făcut; dacă li se împlinea visul de a avea un copil, era ultima vacanță pe care și-o puteau permite pentru mult timp. Aveau să primească vestea acolo; dacă era pozitivă, o sărbătoreau acolo, dacă nu, aveau câteva săptămâni de intimitate și liniște să se resemneze, departe de jalea familiei și a prietenilor.

Exact în perioada aceea, într-o noapte, se crăpa de ziuă, m-am trezit brusc. Dormitorul era abia luminat de lămpița de veghe de pe culoar și de primele raze ale soarelui, aerul era nemișcat și era o liniște neobișnuită: nu auzeam sforăiturile îngemănate ale lui Willie și ale cățelei Olivia, nici foșnetul celor trei palmieri din curte. Lângă pat stăteau trei copii palizi care se țineau de mână, o fetiță de vreo zece ani și un băiețel ceva mai mare. Purtau haine din secolul al XIX-lea, cu gulere de dantelă și botine de lac. Mi s-a părut că ochii lor mari și negri aveau o expresie tristă. Ne-am privit preț de câteva secunde, am aprins veioza și au dispărut. Am stat un pic să mi se potolească bătăile inimii, după care m-am dus în vârful picioarelor să o sun pe Pía. În Chile e cu cinci ore mai mult, prietena mea era în pat și lucra la gențile ei din petice.

— Crezi că cei doi copii au vreo legătură cu Lori și Nico?

— Nici gând, sunt copiii celor două englezoaice, a spus cu toată convingerea.

— Ce englezoaice?

— Alea care mă tot vizitează trecând prin pereți, nu ți-am povestit?

În ziua cu pricina, Lori și Nico trebuiau să o sune pe asistenta care coordona tratamentele de la clinica de fertilitate, o adevărată mamă bună, plină de delicatețe, căci știa ce era în joc. Din cauza diferenței de fus orar între Tokio și California, puseseră ceasul să sune la ora cinci dimineața. Din cameră nu puteau face apeluri internaționale, așa că s-au îmbrăcat rapid și au coborât la recepție, unde însă nu era nimeni. Dar știau că pe stradă era o cabină telefonică. Au ieșit pe străduța care în timpul zilei clocotea de rumoarea micilor restaurante populare și a prăvăliilor pentru turiști, însă acum era pustie. Cabina, scoasă parcă dintr-un film din anii '50, funcționa cu fise, dar Lori fusese prevăzătoare și adunase destule ca să sune la clinică. Sângele îi bubuia în tâmples și tremura toată în timp ce forma numărul, cu o rugăciune pe buze, căci i se hotăra viitorul. Din partea cealaltă a lumii a auzit glasul bunei femei: „Îmi pare rău, Lori, nu înțeleg de ce n-a ieșit, că embrionii erau de cea mai bună calitate...”, n-a ascultat mai departe, a închis și a

căzut în brațele lui Nico. Iar omul ăsta, care refuzase mult timp să mai aibă alt copil, a suspinat adânc, căci se entuziasmase la gândul că vor avea unul doar al lor. S-au îmbrățișat tăcuți și au ieșit pe strada pustie și cenușie în lumina zorilor. Din gurile de ventilație de pe trotuar ieșeau trâmbe de abur, care confereau locului un aer fantasmagoric, în ton cu dezolarea care-i copleșea. Restul șederii în Japonia a fost un fel de convalescență. Au fost mai apropiați ca niciodată, tristețea împărtășită i-a legat la un nivel mai profund, unde s-au întâlnit goi și lipsiți de apărare.

Episodul a schimbat-o pe Lori, de parcă i s-ar fi rupt ceva în piept și dorința obsesivă care îi fusese speranță și chin s-ar fi scurs ca apa. Și-a dat seama că trebuia să renunțe la frustrare dacă voia să trăiască alături de Nico; n-ar fi fost drept. Nico merita dragostea aceea totală și veselă pe care încercaseră din răspuțeri să o stabilească. A înțeles că ajunsese la capătul unui drum întortocheat și că trebuia să-și smulgă din rădăcină dorința de a fi mamă. După ce încercase tot ce era omeneste posibil, era limpede că nu-i era scris să aibă un copil doar al ei, dar cei ai soțului, lângă care trăia de câțiva ani și care o iubeau, puteau umple golul. Resemnarea asta n-a venit de azi pe mâine, a durat aproape un an până să se înzdrăvenească la trup și minte. Lori era slabă de felul ei, însă acum pierduse câteva kilograme în plus și rămăsese piele și os, ochii i se înfundaseră în orbite. Își mai paradise și o vertebră și petrecuse luni de zile culcată și sub efectul calmantelor, avea dureri atroce, până la delir și disperare. Dar într-o bună zi a ieșit din lunga perioadă de doliu, s-a vindecat și a devenit altă femeie. Am observat cu toții schimbarea. A luat în greutate, a întinerit, și-a lăsat părul să crească, a reînceput să facă yoga și lungi plimbări pe dealuri - de data asta era vorba de sport, nu de evadare. I-a revenit râsul contagios cu care-l cucerise pe Nico, de mult n-o mai auzisem râzând așa. Și-atunci s-a dăruit din toată inima copiilor, cu bucurie, de parcă i s-ar fi luat ceața de pe ochi și vedea limpede. Erau ai ei. Cei trei copii ai ei. Copiii care apăruseră în scoicile din Bahía și în prezicerile astrologăi din Colorado.

Striptease

Ani de zile, Willie și Lori munciseră alături în bordelul din Sausalito, împărțind chiar și baia. E amuzant să observi relația acestor două persoane cum nu se poate mai diferite. Dezordinii, repezeli și bombănelilor lui Willie, Lori le opune calm, ordine, precizie și finețe. La prânz, el devorează niște cârnați picanți în stare să perforeze stomacul unui rinocer și care lasă în aer un miros puternic de usturoi, iar Lori ciugulește o salată macrobiotică cu tofu. El intră în birou cu bocanci de metalurgist plini de nămol (tocmai a plimbat cățeaua), iar Lori, amabilă, spală pe jos, ca să nu alunece vreun client și să-și rupă gâtul. Pe biroul lui Willie se adună un munte de hârtii, de la acte până la șervețele folosite; periodic, Lori trece pe acolo și le aruncă la coș; el nici nu-și dă seama, sau își dă, dar nu face scandal, împărtășesc pasiunea pentru fotografii și călătorii; se sfătuiesc în toate și se apreciază reciproc, fără pic de sentimentalism: ea, mereu eficientă și calmă, el, veșnic zorit și bombănitor. Ea îi aranjează computerul, pagina web și îi face chiftele după rețeta bunică-sii; el împarte cu ea tot ce cumpără *en gros*, de la hârtia igienică până la fructele de papaya și o iubește ca pe nimeni din familie, cu excepția mea... poate.

Willie o ia peste picior, firește, dar îi și suportă glumele. De pildă, Lori i-a lipit o dată pe spatele mașinii un afiș pe care scrisese migălos: PAR EU MACHO, DAR PORT CHILOȚI DE DAMĂ. A condus astfel mașina vreo două săptămâni, nepricepând de ce atâția bărbați îi făceau semne din alte mașini. Nici nu-i de mirare, având în vedere că trăim în locul cu cei mai mulți homosexuali la mia de locuitori de pe planetă. Când a văzut în sfârșit afișul, mai să-l lovească apoplexia.

Din când în când, alarma bordelului se declanșează singură, fără motiv, fapt ce creează inconveniente, ca atunci când Willie a auzit urletele asurzitoare și a ajuns la timp să stingă alarma, intrând prin bucătăria de la parter. Era iarnă, aproape că se lăsase ientunicul. În timp ce cobora scara, a dat nas în nas cu un polițist, care dărâmasese ușa de la intrare, cu ochelari negri pe nas și un pistol în mână, care a urlat: „Măinile sus!” „Stai blând, e casa mea”, a încercat să-i explice bărbatu-meu, dar n-a fost lăsat să vorbească. Polițaiul era tânăr și lipsit de experiență, devenise nervos și urla la telefon, cerând ajutoare, în timp ce domnul cu păr alb stătea la perete și ciocotea de furie. Incidentul s-a rezolvat când au sosit întăririle, alți polițiști înarmați ca pentru război, care l-au percheziționat pe Willie și abia apoi au ascultat ce avea de spus. Pe urmă Willie înjura de mama focului, iar Lori murea de răs (ar fi răs mai puțin dacă ar fi fost ea pe post de victimă).

O săptămână mai târziu, lucram cu toții când au început să sosească niște amici ai lui Lori, care sunt și ai noștri. Mi s-a părut cam ciudat, dar tocmai vorbeam la telefon cu un ziarist din Grecia, așa că i-am salutat de departe cu un gest. Când terminasem de vorbit, numai ce intră un agent de poliție, înalt, tânăr, blond și frumușel foc, cerând să vorbească cu domnul Gordon. Lori îl cheamă pe Willie, el coboară de la etajul doi gata să-l amenințe pe tip că dacă-l mai deranjează mult dă poliția în judecată. Între timp, amicii se așezau pe scări să privească spectacolul. Polițaiul cel frumușel flutură niște hârtii și îi spune lui

Willie că are de completat niște formulare. Fără nici un chef, bărbatu-meu se supune. Dar atunci auzim o muzică arăbească, iar omul începe să danseze precum o odaliscă mare, își leapădă mai întâi chipiul, cizmele, apoi pistolul, haina și pantalonii, spre totala oroare a lui Willie, care, roșu ca racul, face câțiva pași îndărăt, convins că are de-a face cu un dement scăpat de la ospiciu. Hohotele publicului de pe scară îl lămuresc că e o glumă pusă la cale de Lori, care angajase un actor, numai că între timp dansatorul rămăsese doar cu ochelarii de soare și o tanga minusculă și destul de ineficientă.

Având în vedere că lucrăm în același loc, că aici funcționează biroul de avocatură al lui Willie, fundația și biroul meu, că ne vedem aproape zilnic, că mergem împreună în vacanță la capătul lumii și că viețuim cu toții pe o rază de șase cvartale, e chiar de mirare că ne împăcăm atât de bine. Minune, aș zice eu. Terapie, ar zice Nico.

Scriitorul meu preferat

În ciuda așteptărilor, judecata mea sumară asupra romanului lui Willie despre piticul pervers n-a declanșat un război între noi, așa cum s-ar fi întâmplat dacă el ar fi avut năstrușnica idee să-mi critice cărțile, deși era limpede că nu eram eu persoana potrivită să-l ajute - avea nevoie de un editor. Apăruse o tânără agentă literară care se interesase de carte și încercase să-i gâdile orgoliul soțului meu; dar treptat i-a scăzut entuziasmul. După vreo șase luni l-a felicitat pentru strădanie, l-a asigurat că avea talent și i-a amintit că mulți autori, până și Shakespeare, scriseseră pagini care rămăseseră într-un cuțar. Aveam în casă mai multe cufere în care piticul își putea dormi somnul de veci în timp ce el se gândea la alt subiect. Willie nu i-a luat în seamă sfaturile și a trimis cartea altor agenți, care i-o înapoiau cu un refuz politicos, dar ferm. Departe de a-l deprima, acele scrisori de condamnare nu faceau decât să-i întărească spiritul de luptă: soțul meu nu face parte dintre cei care să se lase învinși de realitate. De data asta n-am mai râs de el, pentru că mi-am zis că literatura ar fi putut da sens ultimei etape din viața sa. Dacă agenta aia avea dreptate și Willie avea talent, dacă lua treaba în serios și putea deveni scriitor după șaiszeci de ani, eu scăpam de sarcina de a avea grijă de un moș ramolit mai târziu. Ar fi fost convenabil pentru amândoi: creativitatea l-ar fi putut menține vesel și sănătos până la o vârstă înaintată.

Într-o noapte, îmbrățișați, i-am explicat avantajele de a scrie despre lucruri pe care le cunoști. Ce știa el despre pitici sodomiți? Nimic, doar dacă nu proiecta în jalnicul personaj cine știe ce trăsătură de caracter de care n-aveam habar. În schimb, avea în spate mai bine de treizeci de ani de avocatură și o memorie prodigioasă pentru amănunte. De ce nu explora genul polițist? Oricare dintre numeroasele cazuri de care se ocupase putea să-i slujească drept punct de pornire. Nimic nu e mai amuzant decât o crimă sângeroasă. N-a spus nimic și a rumegat ideea. A doua zi ne plimbam prin Chinatown și am văzut un chinez albinos care aștepta la un colț de stradă. „Gata, știu despre ce-o să fie următorul meu roman. Un roman polițist cu o crimă comisă de un chinez albinos”, mi-a declarat pe același ton cu care-mi anunțase aspirația sa literară la serbarea sado-masochistă din San Francisco, unde-l zărise pe piticul cu zgardă de câine. Doi ani mai târziu romanul lui se publica în Spania sub titlul *Duel în Chinatown* și era cumpărat ca să fie tradus în alte limbi. Ne-am dus la lansarea de la Madrid și Barcelona, împreună cu copiii și doi prieteni buni dispuși să-l aplaude. Presa l-a primit peste tot cu interes și au apărut articole pline de simpatie, îi cucerea pe toți, mai ales pe femei, cu directetea sa. Nu are pretenții de nici un fel, are doar privirea albastră și zâmbetul poznaș sub borurile eternei sale pălării. La lansarea de la Madrid cineva l-a întrebat dacă speră să ajungă celebru; a răspuns, emoționat, că avea deja mai mult decât visase, prezența jurnaliștilor și faptul că erau unii dispuși să-i citească romanul era un cadou. Cu asta i-a dezarmat, în vreme ce editorul se foia pe scaun pentru că nu mai văzuse un autor atât de onest. De data asta am dus eu tava, recompensându-l cât de cât pentru nenumăratele dăți când mă însoțise prin lume.

— Bucură-te de clipele astea, Willie, căci n-or să se mai repete. Fericirea de a vedea primul exemplar din prima carte e unică. Chiar dacă vor urma și alte cărți, nimic nu se compară cu momentul ăsta, i-am spus eu, amintindu-mi ce simțisem eu ținând în mână primul exemplar din prima ediție din *Casa spiritelor*, pe care-l păstrez în foiță, semnat de actorii care au jucat în film și de cei care au jucat în piesa de teatru de la Londra.

Spaniola lui de cartier presărată cu expresii mexicane și cu cuvinte în engleză i-a adus puncte; restul l-a făcut pălăria sa Borsalino, care-i dă un aer de detectiv din anii '40. A apărut în ziare și reviste, a dat interviuri la mai multe posturi de radio, avem o fotografie dintr-o librărie din Spania și alta din Chile, unde *Duel în Chinatown* se numără printre cărțile cele mai vândute. Într-un interviu la radio pomenise și de bietul pitic din cartea ratată; seara, la hotel, a venit la el cineva care-l auzise și i-a cerut un autograf.

— De unde ați știut că eu sunt ăla? s-a mirat Willie.

— Păi, la radio au zis de pălărie. Să știți că am un amic, e pitic și pervers ca ăla din carte. Nu vă luați după femeie și publicați-o. O să se vândă ca pâinea caldă, lumea se dă în vânt după pitici depravați.

După încă o lună, în Mexic, cineva i-a spus că, pe la o mie nouă sute și un pic, la Juárez era un bordel cu două sute de prostituate pitice. Două sute! I-a dat și o carte despre stabilimentul acela în stil Fellini. Teamă mi-e să nu recupereze din cufăr omulețul cel scârbavnic.

Niciodată nu-l văzusem pe Willie atât de fericit. E clar, n-o să trebuiască să am grijă de un moș senil, pentru că încă din avion și-a scos caietul cel galben și-a început să scrie alt roman polițist. Astrologa din Colorado i-a ghicit că ultimii săi șaptesprezece ani vor fi foarte creativi, așa că pot să stau liniștită până când va împlini nouăzeci și șase.

— Tu crezi în chestiile astea? am întrebat-o pe Carmen Balcells după ce am pus-o la curent.

— Așa cum se crede în Dumnezeu, se poate crede și în astrologie...

Un cuplu burghez

În februarie 2004, primarul din San Francisco a făcut o greșeală politică încercând să legalizeze căsătoriile între homosexuali, căci a galvanizat dreapta creștină în apărarea „valorilor familiei”. Împiedicarea căsătoriilor gay a devenit stindardul republicanilor pentru realegerea lui Bush din acel an; e de mirare că asta a contat mai mult la vot decât războiul din Irak. Țara nu era coaptă pentru o inițiativă ca aceasta. Primarul a pus-o în practică într-un weekend, când tribunalele nu lucrează și nu s-a găsit nici un judecător care să-l împiedice. Nici nu s-a aflat bine vestea, că sute de cupluri s-au înființat la Starea Civilă, o coloană nesfârșită care stătea în ploaie. După câteva ore, ploua cu felicitări și strada era plină de flori. Primele care s-au căsătorit au fost două băbuțe trecute de optzeci de ani, niște feministe cu părul coliliu, care trăiau împreună de peste cincizeci de ani; au urmat doi bărbați care strângeau la piept câte un bebeluș, gemenii pe care-i adoptaseră. Oamenii care stăteau la coadă doreau să ducă o viață normală, să crească copii, să cumpere pe din două o casă, să lase moștenire, să fie împreună în ceasul de pe urmă. Nici vorbă de valorile familiei, după cum se vede. Celia și Sally n-au făcut parte din mulțime; bănuiau că inițiativa primarului avea să fie repede declarată ilegală, ceea ce s-a și întâmplat.

Trecuse mult timp de când Sally divorțase de fratele Celinei. Acesta obținuse între timp viza americană, dar n-a folosit-o prea mult, căci s-a reîntors în Venezuela, unde s-a însurat cu o fată drăguță, poruncitoare și simpatcă, cu care a avut un băiat adorabil și și-a găsit norocul care-i scăpase printre degete în State. Asta le-a permis celor două să se unească legal într-o „societate casnică”. Îmi închipui că o fi fost cam complicat să lămurească autoritățile că Sally se „căsătorise” cu două persoane care purtau același nume de familie, dar erau de sexe diferite. Copiii, care văzuseră poza de la nunta ei cu unchiul lor, n-au avut nevoie de prea multe explicații, căci știuseră de la bun început că fusese o favoare pe care i-o făcuse Sally; și mai cred că pe nepoții mei nu-i sperie nici o încurcătură familială.

Celia și Sally au devenit un cuplu vechi, atât de comod și de burghez, încât ți-e greu să le recunoști în tipele îndrăznețe care sfidaseră cu ani în urmă lumea ca să se iubească. Le place să meargă la restaurant sau să lenevească în pat în fața televizorului, fac petreceri în locuința lor minusculă, pe care o aranjează astfel că poate primi o sută de suflete, cu mâncare, muzică și dans. Una e noctambulă, cealaltă adoarme la opt seara, astfel că orarul lor nu se prea potrivește.

— Trebuie să ne întâlnim la prânz, cu agenda în mână, că altfel am trăi camaraderește, nu ca două iubite. Să găsești câteva clipe de intimitate atunci când ai atâta treabă și trei copii e un program întreg, mi-a mărturisit Celia, râzând.

— Mi-ai spus mai mult decât aveam nevoie să știu...

Au reorganizat casa, transformând garajul într-o cameră cu televizor și una pentru Alejandro, care a ajuns la vârsta la care are nevoie de spațiu privat. Au un câine pe nume Pancho, negru, blând și uriaș, exact ca Barrabas din primul meu roman, care doarme pe rând cu fiecare copil. Apariția sa le-a speriat pe cele două

mâțe, care au zbughit-o pe acoperiș și nici că s-au mai întors. În săptămâna în care copiii se duc la casa tatălui lor, nefericitul de Pancho se trânteste în fața scărilor și așteaptă luna următoare cu ochi triști.

Celia și-a descoperit pasiunea vieții sale: bicicleta de munte, *mountain bike*. Deși a trecut de patruzeci de ani, câștigă premii la concursurile de rezistență, întrecându-le pe cele de douăzeci, ba chiar a pus pe picioare o mică afacere de excursii pe bicicletă, Mountain Biking Marin. Pasionații vin de departe ca s-o urmeze pe drumuri de munte.

Eu cred că cele două femei sunt mulțumite. Muncesc ca să trăiască, dar nu se omoară după bani, știu că prioritatea lor sunt copiii, măcar până se vor face mari și vor sta pe picioarele lor. Îmi aduc aminte de perioada când Celia vomita pe ascuns, când se simțea prinsă într-o viață care nu i se potrivea. Norocul lor e că trăiesc la începutul secolului XXI; în alt loc și altă epocă s-ar fi confruntat cu prejudecăți implacabile. Aici, nici măcar la școala catolică a fetelor faptul că sunt lesbiene nu reprezintă o problemă, căci nu asta le definește. Majoritatea prietenilor lor sunt cupluri clasice, părinți ai altor copii, familii obișnuite. Sally și-a asumat rolul de gospodină, în vreme ce Celia e un fel de caricatură de soț latino-american.

— Cum o suportă, Sally, am întrebat-o într-o zi, când am prins-o gătind și ajutând-o pe Nicole la tema la matematică, în timp ce Celia, într-un șort indecent și cu cască pe cap, pedala de zor cu niște turiști pe cărări de munte.

— Pentru că noi două ne distrăm de minune, mi-a răspuns, amestecând în oală.

Aventura aceasta de a forma un cuplu comportă o doză de hazard, dar și de voință. Sunt întrebată adesea în interviuri despre „secretul” relației mele extraordinare cu Willie. Nu știu ce să spun, nu cunosc formula (dacă există așa ceva), dar nu uit ce ne-a spus un compozitor care a fost o dată la noi cu soția sa. Aveau în jur de șaiszeci de ani, dar păreau tineri, zdraveni și plini de entuziasm. Muzicianul ne-a spus că se căsătoriseră - mai bine zis își reînnoiseră jurămintele - de șapte ori până atunci. Se cunoșteau din studenție, se amoreseră la prima vedere și erau împreună de mai bine de patru decenii. Trecuseră prin tot felul de etape, fuseseră pe punctul de a se despărți, dar de fiecare dată hotărâseră să meargă mai departe. După fiecare criză stabileau o perioadă în care să nu se despartă, căci descoperiseră că se iubeau în continuare, deși nu mai erau cei de dinainte. „Una peste alta, avem la activ șapte căsnicii și precis c-o să urmeze și altele. Nu-i același lucru să fii împreună când ai copii de crescut, ești sărac și n-ai timp sau să o faci la maturitate, când ai o carieră și aștepti primul nepot.” Ne-a mai spus că în anii '70, în plină nebunie hippy, au viețuit într-o comunitate de vreo douăzeci de tineri trândavi; el era singurul care muncea, ceilalți pluteau în nori de marijuana, cântau la chitară și recitau în sanscrită. Până într-o zi, când s-a săturat și i-a dat afară cu picioare în dos. Acela a fost momentul crucial în care a trebuit să stabilească regulile jocului cu nevastă-sa. Urmase etapa materialistă a anilor '80, alt moment de criză pentru ei, căci alergau amândoi după succes. Și atunci a fost nevoie s-o ia de la început. Și încă o dată, și iar. Mi se pare o formulă potrivită, pe care Willie și cu mine am aplicat-o pesemne nu doar o dată.

Gemelele și monedele de aur

Gemelele lui Ernesto și ale Giuliei au venit pe lume într-o dimineață însoțită de iunie, în 2005. Am ajuns la spital exact când Ernesto ținea în brațe cele două pachete roz și plângea. Am plâns și eu de bucurie, căci fapăturile alea puneau punct final văduviei sale și deschideau o altă etapă în viața acestui om. Acum era tată. Privind fetițele, Willie a fost de părere că una semăna cu Mussolini și cealaltă cu Frida Kahlo, dar după vreo două săptămâni, când trăsăturile li s-au așezat, am constatat că erau două fete frumoase: Cristina, blondă și veselă ca maică-sa, iar Elisa, brunetă și serioasă ca taică-său. Sunt atât de diferite ca fire și aspect, că ai zice că sunt adoptate: una din Kansas, alta din Tenerife. Giulia era căzută în cap după ele, un an întreg n-a vorbit decât despre fetițele ei. Reușise să le facă să doarmă și să mănânce în același timp; în puținele minute de răgaz între două somnuri face ordine în haosul rezultat. Le crește cu muzică latino, în limba spaniolă și fără să se teamă de microbi și accidente. Suzetele cad pe jos, sunt reintroduse în gură și nimeni nu face scandal; după o vreme, chiar înainte de a merge, gemenele urcau și coborau scările îmbrăcate în gresie de-a bușilea. Cristina e o zvărlugă, se apleacă peste balcon cu o indiferență sinucigașă, în vreme ce Elisa se cufundă în cine știe ce gânduri negre și izbucnește în plâns. Dar Giulia le gătește ca pe niște păpuși, cu botoșei brodați și pălării de marinar.

Cu un an în urmă, exact pe 6 decembrie, ziua morții tale, Ernesto a început un master la seral și a găsit un post de profesor de matematică la cel mai bun colegiu public din comitat, la un sfert de oră de casă. Asta după ce fusese câteva luni șomer și se gândise neliniștit la ce avea să-i rezerve viitorul. Toată familia era cam îngrijorată, doar Giulia, optimistă și ciripitoare, era convinsă că lucrurile se vor aranja. Într-o scrisoare, unchiul Ramón îmi spusese că bărbații trec printr-o criză de identitate pe la patruzeci de ani, asta face parte din procesul de maturizare. Așa pățise și el, în 1945, când se îndrăgostise de mama, acum șaiszeci de ani. S-a dus atunci în munți, s-a încuiat într-o cameră de hotel mai multe zile, după care a ieșit alt om: se scuturase definitiv de religia catolică, de presiunile familiale și de prima lui soție. Căci fusese educat, crescuse și trăise până atunci în cămașa de forță a convențiilor sociale. Le lepădase și-și pierduse teama de viitor. Descoperise atunci un lucru pe care mi l-a inculcat și mie la pubertate și pe care nu l-am uitat niciodată: „Celorlalți le e și mai frică decât ție”. Cuvinte pe care mi le repet ori de câte ori mă confrunt cu o situație care-mi provoacă frică, de la o sală ticsită de public până la singurătate. E clar că unchiul Ramón și-a hotărât soarta în modul acesta drastic, pentru că l-am văzut acționând astfel în câteva rânduri, de pildă când l-a prins pe frate-meu Pancho fumând la zece ani. Atunci unchiul Ramón și-a stins țigara în fața noastră și a declarat: „Asta e ultima din viața mea, iar dacă vă prind că fumați înainte să ajungeți la majorat, veți avea de-a face cu mine”. S-a ținut de cuvânt, n-a mai fumat niciodată. Ernesto a depășit criza de la patruzeci de ani, iar când i s-au născut fetele era pregătit: pe cale să ajungă profesor universitar și predând matematica la o școală.

Alfredo López „Șopârla cu Pene” a apărut la televizor, mai chipeș ca niciodată, îmbrăcat în negru, cu un bandou pe frunte și câteva coliere de argint și turcoaze pe piept. Tabra m-a sunat la zece seara să-l văd pe cablu și-a trebuit să recunosc că tipul era al naibii de atrăgător; dacă n-aș fi știut ce-i poate pielea, aș fi fost impresionată. Vorbea în engleză - discursul era subtitrat - cu calmul unui academician și convingerea morală a unui apostol, explicând motivul justițiar care-l îndemna să recupereze coroana lui Moctezuma, simbol al demnității și tradițiilor poporului aztec, sechestrată de imperialismul european. După ce strigase în deșert ani în șir, mesajul său ajunsese în sfârșit la urechile aztecilor și le aprinsese sufletele precum praful de pușca. Președintele Mexicului avea să trimită o comisie de juriști la Viena ca să negocieze cu parlamentul austriac reîntoarcerea trofeului istoric. A terminat chemând imigranții mexicani din Statele Unite să se alăture luptei fraților de rasă pentru a obține sprijinul guvernului american care să insiste pe lângă austrieci. Am felicitat-o pe Tabra pentru faima dobândită de prietenul ei, dar mi-a răspuns oftând că dacă Șopârloiul era greu de prins și înainte, de-acum încolo chiar că n-o să mai pună mâna pe el. „Poate că după ce recuperează coroana vine după mine în Costa Rica. Mă rog, asta dacă adun destui bani ca să plec de aici”, a adăugat, nesigură. „Ai grijă ce ceri, s-ar putea ca pronia să-ți îndeplinească dorința”, eram gata să-i spun, dar am tăcut. Tabra cumpără de o vreme monede de aur și le ascunde bine, ca să nu i se fure.

Doña Inés și Zorro

În timp ce Tabra se pregătea să emigreze, eu eram cufundată în documentarea unei teme pe care o pregăteam de patru ani: epepeea fantastică a o sută zece derbedei eroici care în 1540 au cucerit Chile. Cu ei mergea și o spanioloaică, Inés Suárez, cusătoreasă din Plasencia (Extremadura), plecată în Indii după bărbatu-său. Ajunge în Peru, află că e văduvă și, în loc să se întoarcă în Spania, rămâne în Lumea Nouă, unde după o vreme se îndrăgostește de don Pedro de Valdivia, un hidalgo al cărui vis era „să rămână după mine faima și gloria”, după cum îi scria regelui Spaniei. Inés l-a urmat din dragoste, nu pentru a se îmbogăți sau a deveni celebră. Ani de zile mă obsedase imaginea acestei femei care traversase deșertul Atacama, cel mai atroce din lume, se luptase cu indienii mapuche, războinicii cei mai neînfricați din America, întemeiasse orașe și murise, la o vârstă înaintată, amorezată de alt conchistador. Trăise în vremuri pline de cruzime și făcuse și ea destule fapte violente, însă în comparație cu oricare dintre tovarășii ei de aventură fusese un personaj integru.

Am fost adesea întrebată de unde îmi vine inspirația pentru cărțile mele. N-aș ști să răspund. Pe drumul vieții acumulez experiențe care se imprimă în straturile adânci ale memoriei, fermentează, se transformă și uneori țâșnesc la suprafață precum niște plante bizare de pe altă lume. Din ce e format humusul fertil al subconștientului? De ce anumite imagini devin teme recurente ale viselor și ale scrisului? Am explorat mai multe genuri și teme diferite, am impresia că de fiecare dată inventez totul de la început, chiar și stilul, dar o fac de mai bine de douăzeci de ani și îmi dau seama ca exista repetiții. Aproape în fiecare carte apar femei puternice, care s-au născut sărace și vulnerabile, menite supunerii, dar se revoltă și sunt dispuse să plătească orice preț pentru libertate. Inés Suárez e una din ele, iubind pasional și fiind solidară cu celelalte femei. Nu ambiția le mână în luptă, ci dragostea; se aruncă în aventură fără să calculeze riscurile și fără să se uite îndărăt, căci a rămâne înțepenite în rolul distribuit de societate ar fi ceva mult mai rău. Poate de aceea nu mă interesează reginele sau moștenitoarele, care vin pe lume într-un leagăn de aur, nici femeile mult prea frumoase, al căror drum e pavat de dorința bărbaților. Tu râdeai de mine, Paula, pentru că frumoasele din cărțile mele mureau înainte de pagina șaiszeci. Ziceai că o făceam din pură invidie; sigur că aveai dreptate, mi-ar fi plăcut să mă număr printre frumoasele care obțin totul fără să miște un deget, numai că în cărțile mele prefer eroine cu caracter, cărora nimeni nu le dă nimic, realizează totul singure. Așa că nu-i de mirare că, citind într-o carte de istorie câteva rânduri despre Inés Suárez - rareori li se dedică femeilor mai mult de două rânduri -, mi s-a deșteptat curiozitatea. Era genul de personaj ce trebuia inventat. Numai că după ce m-am documentat mi-am dat seama că imaginația mea n-ar fi putut depăși realitatea. Puținele lucruri care se știu despre ea sunt spectaculoase, aproape magice. Eram gata să mă apuc să-i scriu povestea, dar planurile mi-au fost date peste cap de trei vizitatori neobișnuiți.

Într-o sâmbătă la prânz ne pomenim acasă cu trei tipi. Inițial, am crezut că erau misionari mormoni; nu erau, din fericire. Aflu că dețin drepturile internaționale pentru Zorro, eroul californian unanim cunoscut. Eu am crescut cu Zorro, căci unchiul Ramón era un admirator fanatic al personajului. Amintește-ți, Paula, că în 1970 Salvador Allende îl numise pe bunicul tău ambasador în Argentina, o misiune diplomatică dintre cele mai dificile pe atunci, pe care el a îndeplinit-o cu onoare până în ziua puciului militar, când a demisionat pentru că nu voia să reprezinte o tiranie. Ai fost de multe ori acolo; aveai șapte ani și mergeai singură cu avionul. În clădirea imensă, cu nenumărate saloane, douăzeci și trei de băi, trei plane cu coadă și o armată de angajați, tu te simțeai ca o prințesă, căci bunicul îți spusese că palatul era al lui și el era os domnesc. Ei, și în cei trei ani de activitate la Buenos Aires, domnul ambasador o ștergea la patru după-amiaza și se retrăgea să se uite o jumătate de oră la serialul cu Zorro. Cu așa antecedente, sigur că i-am primit cu brațele deschise pe cei trei.

Zorro a fost creat în 1919 de Johnston McCulley, un autor californian care scria românește ce se vindeau cu zece cenți, fixând personajul în imaginarul popular. *Blestemul lui Capistrano* relatează aventurile unui tânăr hidalgo spaniol din Los Angeles din secolul al XIX-lea. În timpul zilei, don Diego de la Vega era un domnișor ipohondru și fardos; noaptea, se îmbrăca în negru, își puneă o mască și se transforma în Zorro, răzbnătorul indienilor și al sârmanilor.

— Am făcut cam totul cu Zorro, filme, seriale TV, benzi desenate, costume, în afară de o carte. Nu vreți s-o scrieți dumneavoastră?

— Dar de unde și până unde? Eu sunt o scriitoare serioasă, nu scriu la comandă! a fost prima mea reacție.

Dar mi-am adus aminte de unchiul Ramón și de Ahile, „nepotul” meu grec, care de Halloween se deghiza în Zorro și ideea mi s-a înfipt în minte, astfel că Inés Suárez și cucerirea regatului Chile au trebuit să mai aștepte. Proprietarii lui Zorro erau de părere că proiectul mi se potrivea mănușă: sunt hispanică, scriu în spaniolă, cunosc California și am oarece experiență cu romanul istoric și de aventuri. Era cazul clasic al personajului în căutarea unui autor. Totuși, pentru mine lucrurile nu erau încă limpezi: Zorro nu seamănă cu eroii mei obișnuiți și nu era un subiect pe care-l alegeam eu. Odată terminată ultima parte a experimentului trilogiei pentru copii, îmi dădusem seama că prefer să scriu pentru oameni mari: am mai multă libertate. O carte pentru copii necesită același efort ca pentru o carte pentru adulți, dar trebuie să ocolești cu grijă tot ce ține de sex, violență, răutate, politică și alte teme care dau Savoare istoriei, dar pe care editorii le consideră nepotrivite pentru o vârstă fragedă. Eu detest să scriu „cu mesaj pozitiv”. Nu văd de ce ar trebui să protejez puștimea, care oricum are destule prostii în cap, că vede la televizor și pe Internet orice, de la grășane care copulează cu măgari până la traficanți de droguri și polițiști care se torturează reciproc. E o naivitate să-i bombardezi cu mesaje pozitive într-o carte: nici n-ar mai citi-o. Zorro e un personaj pozitiv, eroul prin excelență, un amestec de Che Guevara obsedat de dreptate, de Robin Hood gata să ia de la bogați și să dea la săraci, și de Peter Pan, veșnic tânăr. Cam greu să-l transformi într-un rău și, după spusele reprezentanților săi, nici nu era cazul. În plus, romanul nu trebuia să conțină sex explicit. Pe scurt, era o mare provocare. M-am gândit îndelung, după care am

rezolvat dilema ca de obicei: dând cu banul. Și astfel m-am închis în căbănuța mea cu Diego de la Vega preț de câteva luni.

Despre Zorro se spusese cam tot, doar tinerețea și bătrânețea nu fuseseră exploatare. Am optat pentru prima, căci nimănui nu-i place să-și vadă eroul într-un scaun cu roțile. Cum era Diego de la Vega copil? De ce se transformase în Zorro? M-am documentat în ce privește perioada istorică a începutului de secol XIX, o epocă extraordinară în lumea occidentală. Ideile democratice ale Revoluției Franceze transformau Europa, din ele s-au inspirat războaiele de independență ale coloniilor americane. Armatele victorioase ale lui Napoleon invadaseră mai multe țări, printre acestea și Spania, unde poporul începuse o gherilă nemiloasă, care, în cele din urmă, avusese ca rezultat expulzarea francezilor. A fost o epocă a piraților, societăților secrete, traficului de sclavi, țiganilor și pelerinilor. În schimb, în California nu se petrecea nimic romanesc: era o uriașă întindere rurală cu vaci, indieni, urși și ceva coloniști spanioli. Era musai să-l aduc pe Diego de la Vega în Europa.

Aveam deci material din belșug, protagonistul exista, mai trebuia să creez aventura. Printre altele, am plecat cu Willie la New Orleans pe urmele faimosului corsar Jean Laffitte, unde am avut norocul să vedem exuberantul oraș înainte ca uraganul Katrina să-l transforme într-o rușine națională. În French Quarter auzeai zi și noapte chitarele *charango* și banjourile, vocile de aur ale bluesului și chemarea irezistibilă a jazzului. Oamenii beau și dansau în ritmul fierbinte al tobelor în mijlocul străzii, totul era culoare, muzică, aromă de mâncare și magie. Aveam subiect pentru o carte întreagă, dar a trebuit să mă limitez la o scurtă trecere pe acolo a lui Zorro. Încerc acum să-mi aduc aminte cum era New Orleans atunci, cu carnavalul sau păgân, cu oameni de toate culorile care se amestecau în dans, cu bătrânele străzi rezidențiale străjuite de copaci seculari - chiparoși, ulmi, magnolii în floare - și balcoane din fier forjat, unde acum două sute de ani ieșeau să ia aer cele mai frumoase femei din lume, nepoate ale reginelor din Senegal și ale stăpânilor de atunci, baronii zahărului și ai bumbacului. Dar imaginile cele mai persistente sunt cele lăsate de trecerea uraganului: torente de apă murdară și oamenii, cei mai săraci, luptându-se cu dezastrul natural și cu indiferența autorităților. Refugiați în propria lor țară, lăsați în voia sorții, în vreme ce restul națiunii, privind cu stupefacție niște scene ce păreau să fie din Bangladesh, își puneau întrebarea dacă guvernul ar fi fost la fel de indiferent dacă cei loviți ar fi fost majoritar albi.

M-am îndrăgostit de Zorro. Deși cartea nu-i povestește aventurile erotice cu amănuntele care mi-ar fi plăcut, mi le pot imagina. Fantezia mea preferată e cu simpaticul erou care se cațără pe furiș pe balconul meu, mă iubește pe întuneric cu o răbdare și o știință demne de Don Juan, fără să-mi ia în seamă celulita și vârsta, după care, la ivirea zorilor, se face nevăzut. Adorm între cearșafurile mototolite fără să știu cine a fost, căci nu și-a scos masca. N-am nici o vină, zău așa.

Vara

A venit și vara cu alaiul ei de albine și veverițe; grădina era la apogeu, la fel și alergiile lui Willie, care nu va renunța în veci să numere petalele fiecărui trandafir. Dar alergiile nu-l împiedică să officieze în jurul unor frigări monumentale, la care ia parte și Lori, căci a renunțat la îndelungata ei practică vegetariană de când doctorul Miki Shima, și el vegetarian convins, a lămurit-o că avea o carență de proteine. Piscina caldă atrăgea cohorte de copii și musafiri; zilele se lungeau la soare, lungi, fără grabă, fără ceas, ca în Caraibe. Lipsea doar Tabra, care era în Bali, unde se produc nu știu ce chestii pe care le folosește la bijuteriile ei. Șopârloiul cu Pene a stat cu ea doar o săptămână, după care s-a întors în California, căci era speriat de moarte de șerpi și nu suporta haitele de cotarle râioase și înfometate. Se pare că la un moment dat, când dădea să deschidă ușa camerei, o șopârliță verde îi trecuse peste mână. O varietate dintre cele mai letale. Iar în aceeași noapte a căzut peste ei în pat ceva cald, umed și păros, care s-a făcut imediat nevăzut. N-au apucat să aprindă lumina la timp ca să vadă ce fusese. Tabra a fost de părere că o fi fost un oposum, s-a culcat la loc și a adormit imediat; el a stat treaz toată noaptea, cu lumina aprinsă și un cuțit în mână, neavând nici cea mai mică idee ce era un oposum.

Juliette și copiii stăteau la noi cu săptămânile. Aristotel era o dulceață. S-a născut cu o anumită aplecare spre tragedie, ca orice grec care se respectă, și-a asumat de mic rolul de protector al mamei și frățiorului mai mic, însă contactul cu ceilalți copii i-a ușurat sarcina și l-a făcut de-a dreptul comic. Cred că are vocație de actor: e frumușel și histrionic și mereu joacă rolul principal în piesele de la școală. Ahile era tot îngerașul zâmbitor, pupăcios și răsfățat, învățase să înoate ca o anghilă și era în stare să stea și douăsprezece ore în apă. Îl extrăgeam de acolo zbârcit tot și roșu de la soare ca să-l ducem cu sila la baie. Nici nu vreau să mă gândesc ce era în apa aia. „Nu vă faceți griji, doamnă, conține atâta clor că până și un cadavru ar rezista fără probleme”, m-a liniștit omul care întreținea piscina.

Copiii se schimbau rapid. Willie susținuse mereu că Andreea avea trăsăturile lui Alejandro, dar dezordonate, și că într-o bună zi se vor așeza la locul lor. Asta se și întâmpla, numai că nimeni nu băga de seamă, căci fata era cu capul în nori, cu nasul vârât în vreo carte și visând aventuri imposibile. Nicole s-a dovedit a fi isteată și bună la școală, în plus e sociabilă, prietenoasă și cochetă, lucru rar în acest trib matriarhal în care femeile nu se omoară să cucerească pe nimeni. Simțul ei estetic distruge dintr-o privire încrederea oricărei femei în rochia aleasă - singura imună e Andreea, pe care moda n-o interesează și care continuă să se deghizeze ca în primii ani. Nicole a cărat cu lunile după ea o misterioasă cutie neagră; la insistențele noastre ne-a arătat ce era înăuntru: o vioară. O împrumutase de la școală, vrea să cânte în orchestră. Și-a dus-o la umăr, a luat arcușul, a închis ochii și ne-a lăsat paf cu un mic concert impecabil de melodii pe care nu știam să le fi exersat vreodată. Alejandro s-a lungit exact la timp, căci eram gata să-i dau hormoni de creștere, ca la viței, ca să nu rămână pitic. Mă temeam că era singurul urmaș care-mi moștenise genele, dar iată că nu, după

cum am constatat noi ușurați. Avea de-acum o umbră de mustăcioară, însă continua să se poarte ca un măscărici, strâmbându-se în fața oglinzii și făcând glume proaste, hotărât parcă să amâne maturizarea care-l va sili să stea pe picioarele lui. Ne-a anunțat că avea de gând să rămână la părinții săi, cu un picior în fiecare casă, până o să-l gonească cu șuturi în dos. „Grăbește-te să te faci mare până nu ne pierdem răbdarea”, îl rugam noi, exasperați de giumbușlucurile lui. Gemenele se scăldau în niște țeptoase plutitoare din plastic, urmărite de departe de Olivia, care nu-și pierduse speranța să le vadă înecându-se. Două spaima i-au rămas cățelei de când a ajuns la noi: umbrela și gemenele. Toată puștimea plus duzina de amici care ne vizitau des terminau vara bronzată ca niște africani și cu părul înverzit de produsele chimice din piscină, atât de letale, că pârjolesc gazonul: sub pașii celor care ieșeau din apă nu mai creștea nimic.

Nepoții mei erau la vârsta la care se descoperă dragostea, în afară de Ahile, încă în faza în care voia să se însoare cu maică-sa. Ceilalți se piteau prin cotloanele Casei Spiritelor ca să se joace pe întuneric, iar ce auzeam la piscină era de natură să-i îngrijoreze pe părinți.

— Nu vezi că mi-ai frânt inima? întreba Aristotel, gâfâind pe sub ochelarii de protecție.

— Nu-l mai iubesc pe Eric; dacă vrei, mă întorc la tine, răspundea Nicole între două sărituri în apă.

— Nu știu, mă mai gândesc. Nu vreau să sufăr iar.

— Gândește-te repede, că-l sun pe Peter.

— Dacă nu mă iubești, mă sinucid chiar azi!

— N-ai decât, dar nu în piscină, că se supără Willie.

Rituri de inițiere

În vara lui 2005 am terminat *Inés a sufletului meu* și am trimis manuscrisul lui Carmen Balcells, cu un suspin de ușurare, căci fusese un proiect dificil, după care am plecat cu Nico, Lori și copiii într-un safari în Kenya. Câteva săptămâni am făcut camping cu triburile masai și samburu ca să vedem migrarea antilopelor gnu, milioane de animale ca un soi de vaci negre care aleargă înspăimântate din Serengeti spre Masai Mara, în timp ce fiarele devorează exemplarele rămase în urmă. Într-o săptămână, pe acest traseu se nasc milioane de pui. Dintr-o avionetă fragilă vedeam această migrație care se întindea ca o umbră peste câmpiile Africii. A fost ideea lui Lori să-i ducem pe copii în fiecare an într-un loc de neuitat, care să le incite curiozitatea și să le arate că, în ciuda distanțelor, oamenii sunt la fel peste tot, că asemănările ne unesc mai mult decât deosebirile. Cu un an înainte fuseserăm în insulele Galápagos, unde puștii s-au jucat cu foci, pisici-de-mare și broaște țestoase, iar Nico înota cu orele în plină mare în urma rechinilor și orcilor, în timp ce Lori și cu mine fugeam să găsim o barcă ca să-l salvăm de o moarte sigură. Găseam barca, dar tocmai atunci venea și Nico înapoi, cu mișcări largi de bras. Ca de obicei, Willie a cărat după el și în Kenya valiza cu trepiedul și obiectivele uriașe pentru aparatul de fotografiat, echipament prea complicat cu care n-a immortalizat fiarele din Africa. Cea mai bună poză din călătoria asta a făcut-o Nicole, cu un aparat de doi bani: o girafa care mă linge pe față cu limba ei albastră de patruzeci și cinci de centimetri. Willie și-a lăsat aparatura în cort și a folosit mijloace mai modeste ca să immortalizeze râsul spontan al africanilor, piețele colbuite, copiii de cinci ani care păzeau vitele familiei în mijlocul pustietății, la trei ore de mers de cel mai apropiat cătun, puii de leu și sveltele girafe. Într-un jeep deschis am trecut printre turme de elefanți și de bivoli, ne-am apropiat de râul în care se zbenguiau familii de hipopotami și am urmărit antilopele gnu în cursa lor inexplicabilă.

Unul din ghizii noștri, Lidilia, un samburu simpatic cu dinți albi și trei pene lungi în vârful ornamentului de mărgele de pe cap, s-a împrietenit cu Alejandro. I-a propus să rămână acolo ca să fie circumcis de vrăjitorul tribului, primul pas în ritul de inițiere. Apoi urma să petreacă singur o lună în sânul naturii și să vâneze cu ajutorul unei sulite. Dacă reușea să ucidă un leu, putea să-și aleagă fata cea mai frumoasă din trib, iar numele avea să-i fie pomenit alături de cele ale marilor războinici. Îngrozit, nepotu-meu număra zilele până la întoarcerea în California. Tot Lidilia ne-a tradus dorința unui luptător cam copt de a o cumpăra pe Andreea ca să-i fie nevastă; ne oferea un număr de vaci, iar la refuzul nostru a plusat cu același număr de oi. Nicole se înțelegea prin telepatie cu ghizii și cu animalele și avea o memorie de invidiat pentru tot soiul de amănunte; așa am aflat că elefanții își schimbă dentiția din zece în zece ani, până la șaptezeci, după care sunt condamnați să piară de foame; că un mascul de girafă are șase metri înălțime, o inimă de șase kile și că mănâncă zilnic șaiszeci de kile de frunze; că la antilope masculul alfa trebuie să-și apere haremul de rivali și să se împerecheze cu femelele; asta-i lasă puțin timp ca să mănânce, astfel că slăbește și e învins în

luptă de alt mascul și izgonit. Postul de mascul alfa ține cam zece ani. Iată că Nicole știa deja ce înseamnă împerecherea. Cu toate că nu sunt făcută pentru o viață rustică și nimic nu mă face mai nesigură decât lipsa unei oglinzi, nu mă pot plânge de confortul voiajului. Corturile erau de lux, iar grație lui Lori, care se gândește la toate amănuntele, aveam sticle cu apă caldă în pat, lămpașe de miner ca să citim noaptea, loțiune împotriva țânțarilor, antidot pentru mușcăturile de șarpe, iar după-amiaza ceai englezesc servit în ceainic de porțelan în timp ce priveam doi crocodili care devorau o gazelă răătăcită.

Ne-am întors acasă și, înainte ca vara să se termine, Alejandro și-a avut ritul său de inițiere, firește că diferit de acela propus de Lidilia. S-a înscris într-un fel de tabără pe care Lori și Nico o găsiseră pe Internet, iar după ce cei patru părinți s-au convins că nu era vorba de o șmecherie pusă la cale de pedofili și sodomiți, l-au lăsat să plece. Exact cum ne spusese Lidilia, trecerea de la copilărie la maturitate trebuie făcută printr-o ceremonie. În lipsa altor tradiții, câțiva instructori organizau o retragere de trei zile în pădure cu un grup de băieți ca să le întărească ideea de respect, onoare, curaj, simț de răspundere, apărarea celor mai slabi și alte norme elementare pe care cultura noastră le lasă pe seama romanelor cavalești medievale. Alejandro era cel mai tânăr din grup. Noaptea am visat ceva groaznic: nepotul meu ședea în fața unui foc împreună cu mai mulți copii orfani flămânzi și tremurând de frig, ca în povestirile lui Dickens. L-am implorat pe Nico să-l recupereze din desișul codrului până nu era prea târziu, dar nici n-a vrut să audă. S-a dus să-l ia exact când trebuia și au ajuns la timp pentru cina de duminică. Făcusem *frijoles* după o rețetă chiliană, casa mirosea a porumb și busuioc.

Familia era adunată în păr și îl aștepta pe proaspătul inițiat, care a apărut jegos și înfometat. Alejandro, care o ținuse ani de zile ca gaia mațu' că nu vrea să crească, părea mai mare. L-am îmbrățișat cu frenezie de bunică și i-am spus cum îl visasem. Nu fusese chiar așa, deși făceau foc de tabără și erau și câțiva orfani, ba chiar și oarece delincvenți, „băieți buni, dar care făcuseră prostii pentru că nu aveau o familie”. Ne-a zis că stăteau în jurul focului și fiecare vorbea de episodul cel mai dureros din viața sa. Am propus să facem același lucru, că tot eram tot tribul și am răspuns pe rând întrebării puse de Alejandro. Willie a spus că era îngrijorat de situația copiilor săi, Jennifer care dispăruse și cei doi băieți care luau droguri; eu am vorbit de absența ta; Lori de infertilitatea ei și tot așa, fiecare și-a spus păsul.

— Dar pe tine ce te supără, Alejandro?

— Certurile mele cu Andreea; dar am să îndrept lucrurile, că am învățat că fiecare e răspunzător de propria sa durere.

— Nu e chiar așa, am sărit eu, nu sunt răspunzătoare de moartea Paulei și Lori n-are nici o vină că nu poate să facă copii.

— Nu putem evita durerea, dar ne putem controla reacțiile. Pe tine, moartea Paulei te-a făcut să înființezi o fundație și-ai reușit să-i păstrezi vie amintirea; Lori n-a putut face copii, dar ne are pe noi trei...

Dragoste interzisă

Juliette nu lucrase în lunile în care acceptase să gesteze copilul lui Nico și Lori, căci trebuise să se supună corvezii tratamentelor de fertilitate. Firește, familia a avut grijă de ea, însă odată și acest vis spulberat, a pornit să-și caute de muncă. A angajat-o un investitor în căutare de artă asiatică pe care s-o cumpere la San Francisco și s-o vândă prin galeriile sale din Chicago. Ben avea cincizeci și șapte de ani, dar arăta mai tânăr și câștiga pesemne o grămadă de bani, pentru că se îmbrăca precum un duce. Avea de gând să facă des naveta între cele două orașe, drept care avea nevoie de o persoană responsabilă care să se ocupe de importul prețioaselor obiecte în California. Pentru primul interviu a invitat-o pe Juliette la cel mai bun restaurant din comitat, o clădire victoriană ascunsă printre pini și trandafiri cățărători, iar după mai multe pahare de vin alb ajungea nu numai la concluzia că era asistenta ideală, dar se și amorea de ea. Printr-o coincidență ca în romane, Juliette aflase că Ben o cunoscuse pe prima soție a lui Manoli, chiliiana care fugise cu profesorul de yoga chiar în ziua nunții; acum era în Italia, măritată a patra oară cu un producător de ulei de măsline.

Juliette nu se mai simțise dorită de o eternitate. Cu un an înainte de a muri, Manoli încetase a fi amantul pasional care o cucerise la douăzeci de ani, căci boala îi rodea oasele și sufletul. Ben și-a propus să umple acest gol; o vedeam renăscută, cu o lumină nouă strălucindu-i în ochi și un zâmbet poznaș pe buze. Viața i se schimbase, mergea la restaurante scumpe, la teatru și la operă, Ben îi copleșea pe Aristotel și pe Ahile cu daruri și atenții. Era un amoretz experimentat, ajungea s-o sune la telefon și era fericită, așteptând răbdătoare să vină în California. Împreună cu Lori, la un ceai de iasomie și curmale, am pus la cale s-o luăm la întrebări pe Juliette, care ni se părea cam distantă. Dar n-a fost nevoie să insistăm prea mult ca să ne povestească amorul ei cu șeful. Mie mi-a sunat clopoțelul de alarmă al experienței și am prevenit-o că nu era o idee bună să amestece jobul cu amorul, risca să le piardă pe ambele: „Te folosește, să știi. Îi convine să aibă o asistentă și o iubită în același preț.” Dar Juliette era prinsă de-acum. Observaserăm că atrăgea bărbați care nu aveau prea mult de oferit, căsătoriți, mai în vârstă decât ea, care locuiau departe sau incapabili să-și asume un angajament. Ben se încadra perfect, prea era alunecos. Willie era de părere că, în hedonistica din California de azi, nici un bărbat nu-și asuma răspunderea unei tinere văduve cu doi copii, însă astroloaga pe care o întrebam în secret (ca să nu provoc iarăși ironii) mi-a spus că mai avea de așteptat câțiva ani, până când planetele aveau să-i trimită partenerul ideal. Uite că Ben o luase înaintea astrelor.

La întoarcera noastră din Africa, aventura amoroasă a Juliettei se complicase. Ieșise la iveală că nu el făcuse avere cu talentul său pentru artă, ci era vorba de moștenirea nevastă-sii. Galeriele de artă erau o simplă distracție care să-l țină ocupat și să se dea mare. Drumurile tot mai dese la San Francisco și convorbirile telefonice pe șoptite făceau ca femeia să intre la bănuieli.

— Nu-i bine să te combini cu tipi căsătoriți, i-am spus Juliettei, amintindu-mi prostiile proprii din tinerețe, plătite scump.

— Nu-ți imagina cine știe ce, Isabel, n-am avut încotro, a fost dragoste la prima vedere. Nu m-a sedus și nu m-a păcălit, am fost amândoi de acord.

— Bun, și acum ce ai de gând să faci?

— Ben e însurat de treizeci de ani, își iubește soția și își adoră copiii. E prima dată că o înșală.

— Ba eu cred că e un fustangiu împătimit, dar asta nu e problema ta, ci a nevastă-sii. Tu trebuie să te gândești la tine și la copiii tăi.

Ca să mă convingă de onestitatea sentimentelor tipului, Juliette mi-a arătat scrisorile lui, care mi s-au părut suspect de prudente: nu erau răvașe de amor, ci documente avocățeste.

— Își apără spatele. Pesemne îi e frică să nu-l acuzi de hărțuire sexuală la locul de muncă, e o chestie ilegală aici. Oricine ar citi aceste scrisori, inclusiv nevastă-sa, ar putea crede că inițiativa ai luat-o tu, că ai pus gheara pe el și nu-i mai dai pace.

— Cum poți să spui așa ceva, Isabel! Ben așteaptă momentul potrivit să-i spună totul.

— N-aș prea crede. Au copii și o căsnicie lungă. Îmi pare rău pentru tine, dar și mai rău pentru nevastă-sa. Pune-te în locul ei: o femeie care nu mai e tânără cu un bărbat infidel.

— Dar Ben nu e fericit cu ea...

— Nu le poți avea pe toate, Juliette. Va trebui să aleagă între tine și viața cea bună pe care i-o oferă ea.

— Nu vreau să divorțeze din cauza mea, i-am zis să se împace cu ea, să facă terapie sau s-o ducă în Europa într-o a doua lună de miere, a început ea să bocească.

Mi-am zis că jocul avea să continue până când așa se va rupe unde e mai slabă (la ea), dar n-am mai insistat, să nu se supere pe noi. În plus, după cum a avut grijă Willie să-mi reamintească, nu sunt infailibilă și n-ar fi fost deloc imposibil ca Ben s-o iubească și să divorțeze pentru ea, caz în care, dacă o mai facem mult pe cobeă, chiar că aveam să o pierd pe această prietenă de care mă legasem ca de o fiică.

Așa cum mă temeam, soția lui Ben a venit de la Chicago să miroasă aerul din San Francisco. S-a instalat în biroul bărbatului ei, care a avut prudența să dispară sub diverse pretexte, și în câteva ore instinctul și faptul că-și cunoștea marfa i-au confirmat temerile. A hotărât că rivala nu putea fi decât frumoasa asistentă și a înfruntat-o cu toată autoritatea de soție legitimă, cu încrederea pe care o dau banii și siguranța propriei suferințe, pe care Juliette a înțeles-o. A concediat-o pe loc și a prevenit-o că dacă încearcă să ia legătura cu Ben o să fie de rău. Omul n-a mai fost văzut la față în zilele acelea, s-a mulțumit să-i ofere Juliettei o mică indemnizație la telefon și să-i ceară, culmea, să pregătească o altă asistentă în locul ei. Nevastă-sa a asistat la convorbire și la scrierea ultimei scrisori care a pus capăt episodului.

Două zile mai târziu, Willie ne găsea pe Lori și pe mine în baie, încercând s-o alinăm pe Juliette care era ghemuită pe jos, ca un copil bătut. L-am pus la curent cu ultimele evenimente. El a spus că era de așteptat, nu era o dramă originală, dar oamenii își revin din necazurile amoroase și după un an aveam să murim de răs,

la un pahar de vin, aducându-ne aminte de întâmplare. Dar când Juliette a pomenit de amenințările tipei, n-a mai râs și s-a oferit să o reprezinte legal, căci avea dreptul să deschidă proces. Era un caz extrem de atrăgător pentru un avocat: o tânără văduvă, mamă a doi copii, fără bani, victimă a unui milionar care o hărțuiește sexual la locul de muncă și pe urmă o dă afară. Orice juriu l-ar fi acuzat pe Ben. Willie era cu cuțitul în dinți, numai că Juliette nici n-a vrut să audă: se îndrăgostiseră, ea nu era o victimă. A fost însă de acord ca Willie să le trimită o scrisoare dură care să le dea de înțeles că, dacă o mai amenință, îi dă în judecată. Din proprie inițiativă, Willie a adăugat că doamna trebuia să-și controleze mai bine soțul dacă voia să scape de probleme. Misiva putea să n-aibă efectul scontat, dacă tipa era genul de om în stare să angajeze niște mafioți ca să scape de o rivală, dar demonstra că Juliette nu era lipsită de apărare. După nici o săptămână, un avocat din Chicago îl suna pe Willie să-l asigure că fusese o neînțelegere și că amenințările n-aveau să se repete.

Juliette a suferit luni în șir, înconjurată de dragostea noastră a tuturor, și n-aș fi relatat episodul dacă n-aș fi avut aprobarea ei și dacă Willie n-ar fi avut dreptate. Am angajat-o ca asistentă, am pus-o să învețe spaniola și acum face și ea pane din bordelul literar din Sausalito, unde lucrează în liniște alături de Lori, Willie și Tong, care au grijă s-o apere de orice soț infidel care ar suna la ușă cu intenții depravate. Nu trecuse anul când, adunați la cină în jurul mesei castelanei, Juliette ridica paharul în cinstea iubirilor trecute. „Pentru Ben!” am zis într-un glas, iar ea a râs din tot sufletul. Acum aștept alinierea planetelor ca să apară bărbatul cel bun care s-o facă fericită. E de presupus că o să se întâmple cât de curând.

Bunica merge cu tine

De o vreme, Bunica Hilda stătea cu fiică-sa la Madrid, unde aceasta și bărbatul ei de-al doilea lucrau în diplomație. În ultimul ei an de viață n-a mai venit la noi ca de obicei, căci îmbătrânise brusc și îi era frică să călătorească singură. În anii '60, în Chile, eu eram o jună jurnalistă care facea adevărate scamatorii cu trei joburi simultane pentru a o scoate la capăt, însă venirea celor doi copii nu mi-a complicat existența, pentru că puteam conta pe ajutorul ei. Dimineața, în drum spre slujbă, treceam să te las la soacră-mea, adorabila Granny, sau la Bunica Hilda, care te primeau adormită și îmbrobodită și aveau grijă de tine până seara când te luam. După ce-ai început școala a fost rândul fratelui tău, iar aceste bunici l-au răsfățat ca pe primul născut al unui emir. După lovitura de stat am plecat în Venezuela, iar vouă v-a fost cel mai dor de aceste două bunici de poveste. Granny, a cărei viață se rezumase la nepoții ei, a murit de jale după doi ani. Bunica Hilda a rămas văduvă și a venit în Venezuela, la Hildita, fiica ei unică, și facea naveta între cele două case. Relația mea cu Bunica datează de când aveam vreo șaptesprezece ani; Hildita a fost prima iubită a fratelui meu Pancho. Se cunoscuseră la paisprezece ani, la școală; au fugit împreună, s-au căsătorit, au avut un băiat, au divorțat, s-au recăsătorit, au avut o fetiță, au divorțat iar. Una peste alta, au trăit mai bine de zece ani iubindu-se și urându-se, în vreme ce Bunica asista la panarama asta fără să spună o vorbă. N-am auzit-o niciodată să-l critice pe frate-meu, deși poate că ar fi meritat-o.

La un moment dat, Bunica hotărâse că menirea ei pe acest pământ era să aibă grijă de mica ei familie, în care mă indusesese cu generozitate și pe mine cu odraslele mele, și o îndeplinise minunat, cu discreție și bună dispoziție. În plus, se bucura de o sănătate de fier. Era în stare să meargă cu voi și cu încă vreo șase adolescenți în excursie într-o insulă caraibiană lipsită de apă, unde ajungeai cu barca pe o mare nesigură și colcăind de rechini. Barcagiul vă lăsa pe mal cu un munte de bagaje și provizii și, cu puțin noroc, își aducea aminte să vină să vă ia după două săptămâni. Bunica rezista ca un soldat la țanțărime, la fasolea la cutie, seara bea Coca-Cola cu rom printre șobolanii pitiți în sacii de dormit și alte orori pe care eu, cu douăzeci de ani mai tânără, nu le-aș fi suportat. Cu aceeași voință de fier se instala, mai târziu, în fața ecranului să se documenteze în ce privește pornografia: la începutul anilor '80, tu studieai psihologia și ți se năzărise să te specializezi în sexualitate. Umblai cu o geantă plină de articole pentru jocuri erotice, care mie mi se păreau de un prost gust atroce, dar nu-ți ziceam nimic, că ai fi răs fără milă de mofturile astea. Bunica Hilda stătea lângă tine, tricotând automat și privind niște casete îngrozitoare, de pildă niște scene cu câini special dresați. A participat activ la mica noastră companie de teatru domestic, picta decoruri și juca orice rol, de la Madama Butterfly până la Sfântul Iosif din scenetele de Crăciun. Cu trecerea anilor s-a împutinat și vocea i s-a pițigăiat, dar entuziasmul cu care lua parte la toate nebuniile din familie îi rămânea neștirbit.

Sfârșitul a căzut pe seama fiică-sii, care a îngrijit-o cu devotament. Totul a început cu pneumonii recurente, efect al anilor în care fumase, după spusele

medicilor, după care a început să uite de ea. Hildita a luat etapa finală a maică-sii ca pe o reîntoarcere în copilărie și și-a zis că, dacă ai răbdare cu un plod de doi ani, poți face același lucru cu o bătrână de optzeci. O asista la baie, avea grijă să mănânce, să-și ia vitaminele și să doarmă; răspundea de zece ori la aceeași întrebare, trebuia să asculte aceleași amintiri ca de pe o placă stricată. Într-o zi Bunica a obosit de atâtea amintiri confuze, de frica de a rămâne singură sau a cădea, de oasele care îi trozneau și de chipurile și vocile pe care nu mai reușea să le identifice. N-a mai vrut să mănânce. Hildita m-a sunat din Spania, spunându-mi ce luptă era să o facă să mănânce un iaurt. I-am zis să n-o silească: așa murise și bunicul, atunci când hotărâse că o sută de ani sunt de-ajuns.

A doua zi, Nico s-a urcat în avion și s-a dus la Madrid. Bunica l-a recunoscut imediat, deși nu-și recunoștea propriul chip în oglindă, a cerut rujul ca să-și facă buzele și i-a propus o partidă de cărți, pe care au jucat-o cu păcălelile și trișeriile dintotdeauna. Nico i-a dat să bea Coca-Cola cu rom, în amintirea vremurilor caraibiene, iar după o jumătate de oră o facea să mănânce o supă. Vizita acestui nepot adoptat și promisiunea că dacă se îngrașă o aduce în California să fumeze marijuana cu Tabra au făcut minuni. Bunica a început din nou să mănânce, dar asta n-a durat mai mult de două luni. Când s-a declarat iar în greva foamei, fiicăsa și-a zis cu toată tristețea că era vremea s-o lase în pace. Bunica Hilda, care fusese mereu o femeie mărunțică și slabă, s-a topit rapid, ajungând să semene cu un spiriduș cu urechi mari, ușor de-l lua vântul. Ultimele ei cuvinte au fost: „Dă-mi repede geanta, a venit Paula după mine și nu vreau s-o las să aștepte”.

Am ajuns la Madrid după câteva ore, prea târziu ca s-o mai pot ajuta pe fiicăsa la ultimele pregătiri. După câteva zile reveneam în California cu o cutiuță cu un pumn din cenușa Bunicii, pe care aveam s-o împrăști în pădurea ta, căci voia să fie alături de tine.

Meditații

Aceste pagini le-am început în 2006. Ritualul meu cu 8 ianuarie s-a cam complicat în ultimii ani, nu mai am avântul și siguranța din tinerețe. Să te apuci de o carte nouă e ca atunci când te îndrăgostești - ai nevoie de un soi de fanatism ca să te arunci într-o nouă iubire. Cu fiecare carte, cu fiecare iubire nouă adică, mă întreb dacă mă vor ține puterile și dacă chiar merită osteneala: prea multe pagini inutile, prea multe iubiri eșuate. Înainte vreme mă cufundam în scris - și în amor - cu temeritatea celui ce ignoră riscurile, însă acum trec săptămâni întregi până să sparg albeața ecranului calculatorului. Ce fel de carte va fi aceasta? Voi putea ajunge la final? Nu-mi pun aceleași întrebări în ce privește amorul, pentru că sunt de optsprezece ani cu același iubit și am depășit toate îndoielile: acum îl iubesc pe Willie zi după zi, fără să mă întreb ce fel de amor e ăsta și cum o să se termine. Vreau să cred că e unul elegant și că nu va avea un final vulgar. Poate că are dreptate când spune că vom merge mână în mână și dincolo de moarte. Sper doar ca nici unul din noi să nu ajungă senil și celălalt să aibă grijă de un trup decrepit. Să fim împreună și cu capul pe umeri până-n ultima zi, iată idealul.

Ca de obicei când încep o nouă carte, am făcut o curățenie strașnică în căbănuță, am schimbat lumânările de pe altarul pe care nepoții îl numesc „al strămoșilor” și am scos cutiile burdușite de texte și documentarea pentru proiectul de anul trecut. În rafturile care îmbracă pereții n-au rămas decât primele ediții și portretele viilor și morților mei. Am scos tot ce mă poate distra sau împiedica la scrierea acestor amintiri, care au nevoie de limpezime. Începea perioada de singurătate și liniște. Întotdeauna încep greu, împiedicat, scrisul se dovedește o mașinărie ruginită, trec săptămâni până când istoria capătă contur. Muza imaginației se lasă lesne speriată. Din ce se hrănește imaginația? Din ce-am trăit, din amintiri, din lumea largă, din oamenii pe care-i cunosc, dar și din ființele și vocile pe care le port în mine și care mă ajută să trăiesc și să scriu. Bunica spunea că lumea e plină de prezențe care au fost, sunt și vor fi. În acest văzduh transparent viețuiesc și personajele mele, dar le aud numai când e liniște. Pe la jumătatea cărții, când nu mai sunt eu, femeia, ci cealaltă, povestitoarea, apuc să le și văd. Apar din umbră aievea, cu glasul și mirosul lor, vin peste mine în cămăruță, îmi invadează visele, viața, mă urmăresc pe stradă. Nu e cazul amintirilor, unde protagoniștii sunt oameni vii, din familia mea, cu părerile și conflictele lor. Aici subiectul nu e un exercițiu de imaginație, ci o încercare de a mă apropia de adevăr.

În țară se simțea un sentiment de frustrare, care se acumula de o bună bucată de vreme: viitorul lumii era vâscos și negru ca smoala. Escaladarea violenței în Orientul Apropiat ne îngrozea, lumea îi condamna unanim pe americani, însă președintele Bush se făcea că nu aude, divaga ca un nebun, rupt de realitate și înconjurat de sicofanți. Eșecul războiului din Irak era limpede, cu toate că până atunci presa arătase numai imagini aseptic: tancuri, lumini verzi la orizont, soldați alergând prin sate pustii, uneori câte o explozie într-o piață, unde era de presupus că victimele erau localnici, că nu-i vedeam de aproape. Nici gând

de sânge sau copii făcuți praf. Corespondenții trebuiau să urmeze trupele și să filtreze informațiile prin aparatul militar, dar cine voia să se informeze avea acces pe Internet la presa din toată lumea, inclusiv la televiziunea arabă. Câțiva jurnaliști curajoși - și toți umoriștii lumii - denunțau incompetența guvernului. Imaginile închisorii din Abu Ghraib au făcut înconjurul lumii; la Guantánamo prizonierii, deținuți la nesfârșit fără motiv de condamnare, mureau misterios, se sinucideau sau agonizau în greva foamei, hrăniți cu forța printr-un tub vârât în stomac. S-a ajuns la ceva inimaginabil pentru Statele Unite, țară considerată făclia democrației și a justiției: a fost suspendat dreptul deținuților la *habeas corpus* și s-a legalizat tortura. Am crezut ca poporul va reacționa în masă, însă aproape nimeni n-a dat importanța cuvenită. Eu vin din Chile, unde tortura a fost instituționalizată vreme de șaisprezece ani; cunosc efectul ireparabil pe care asta o lasă în sufletul victimelor, torționarilor și populației devenite complice. Willie spunea că Statele Unite nu mai fuseseră atât de divizate de pe vremea Războiului din Vietnam. Republicanii controlau totul, dacă democrații n-aveau să câștige la alegerile parlamentare din noiembrie ar fi fost vai de noi. „Dar cum să nu câștige, de vreme ce cota de popularitate a lui Bush a scăzut la nivelul lui Nixon în perioada lui cea mai rea?” mă întrebam eu.

Cea mai speriată era Tabra. Plecase din țară de tânără pentru că nu mai suportase Războiul din Vietnam; acum era gata să facă la fel, ba chiar să renunțe la cetățenia americană. Visa să-și termine viața în Costa Rica, dar mulți avuseseră aceeași idee și prețul proprietăților sărise cu mult peste posibilitățile ei. Atunci a hotărât să plece în Bali și să-și continue afacerea cu bijuterii și artizanii locali. Avea să-și păstreze vreo două prăvălii în State, restul se putea face prin Internet. Doar de asta vorbeam în plimbările noastre. Vedeam semne rele pretudindeni, de la știrile de la televizor și până la mercurul din somon.

— Și crezi că în Bali o să fie altfel? Oriunde te-ai duce, somonii tot mercur vor conține, n-ai cum să scapi.

— Măcar n-am să fiu complice la crimele acestei țări. Tu ai plecat din Chile pentru că nu voiai să trăiești într-o dictatură, de ce nu pricepi că nu vreau să rămân aici?

— Asta nu e o dictatură, Tabra.

— Dar poate deveni mai repede decât te aștepti. A avut dreptate unchiul tău Ramón: popoarele își aleg guvernele pe care le merită. Ar trebui să pleci și tu, până nu e prea târziu.

— Aici e familia mea. M-am chinuit mult s-o adun și vreau să mă bucur de ea, că știu că n-o să dureze mult. Viața te desparte și e tare greu să fim toți împreună. Oricum, nu cred că e cazul să plecăm de aici, situația se mai poate schimba, Bush nu e veșnic.

— Atunci, mult noroc. Eu mă mut într-un loc liniștit, unde te aștept cu familia oricând vei vrea să vii.

Așa am început să ne luăm rămas-bun, în timp ce ea-și demonta atelierul pe care se chinuise ani în șir să-l pună pe picioare; o ajuta fiu-său Tongi, care-și luase concediu ca să o ajute. Rând pe rând, și-a concediat angajații cu care lucrase atâta vreme, îngrijorată pentru că știa cât de greu le va fi să găsească de lucru. A vândut cam toate colecțiile de artă, a păstrat câteva tablouri de preț pe care le-a lăsat la mine. Nu putea tăia orice legătură cu țara asta, trebuia să vină

măcar de două ori pe an să-și vadă fiul și să-și controleze afacerea, căci bijuteriile au nevoie de o piață mai largă decât o plajă de turiști dintr-un paradis asiatic. Am asigurat-o că în casa noastră va avea oricând o cameră; atunci și-a golit casa de mobilă și a scos-o la vânzare.

Pregătirile astea și plimbările cele triste cu Tabra mi-au semănat în suflet sămânța îndoielii. Veneam acasă, îl îmbrățișam pe Willie, tulburată. Poate că n-ar fi fost o idee rea să ne băgăm economiile în monede de aur pe care să mi le cos în tivul fustei și să plecăm și noi. „Despre ce monede de aur vorbești tu acolo?” mormăia Willie.

Tribul reunit

Andreea a intrat în adolescența dintr-un foc. Într-o seară ne-am pomenit cu ea în bucătărie, unde stăteam la masă cu toții: cu lentile de contact, rujată, într-o rochie albă și lungă, în sandale argintii și cu cercei făcuți de Tabra, pe care-i alesese ca să cânte în corul școlii la petrecerea de Crăciun. N-am recunoscut-o pe frumoasa din Ipanema, aurie, senzuală, care afișa un aer distant și misterios. Noi o știam în blugi și bocanci și cu o carte în mână. Nu cunoșteam tânăra care ne zâmbea din pragul ușii. În clipa în care Nico, de a cărui seninătate zen râdeam atâta, și-a dat seama că era fiică-sa, și-a pierdut graiul. Așa că, în loc să sărbătorim femeia care ne călcuse pragul, a trebuit să-l consolăm pe tată de pierderea fetei împiedicate pe care o crescuse. Lori, care fusese cu Andreea ca să-și cumpere rochia și o machiase, era singura care știa secretul acestei transformări. În timp ce încercam să ne revenim, i-a făcut o serie de poze cu pletele de culoarea mierii de pădure pe umeri, sau strânse în coc, în false atitudini de vampă.

Fata strălucea toată de parcă înghițise soarele și era îmbujorată; ceilalți eram palizi, că era noiembrie. Mai și tușea sec de mai multe zile. Nico a vrut să facă o poză cu ea pe genunchi, ca atunci când avea cinci ani și semăna cu un pui jumulit cu ochelari de alchimist și îmi lua cămașa de noapte roz peste hainele de zi. Când a atins-o, a simțit că ardea. Lori i-a pus termometrul și seara s-a terminat rău: avea febră. După câteva ore, delira. Băile reci n-au avut nici un efect, au dus-o la Urgențe, unde au aflat că avea pneumonie. Cine știe de cât timp incuba boala, că nu scosese nici un cuvânt, fidelă firii ei stoice și introvertite. „Mă doare pieptul, dar credeam că e din cauză că mă dezvolt”, a mărturisit ea.

Celia și Sally au zburat la spital, pe urmă și ceilalți. Andreea a rămas internată la spitalul comitatului, înconjurată de familia care veghea cu ochi de vultur să nu i se dea nici un medicament de pe lista neagră a porfiriei. Văzând-o în patul de fier, cu ochii închiși și pleoapele străvezii, tot mai albă la față și respirând anevoie, conectată la sonde și fire, m-au potopit amintirile cele mai rele din timpul internării tale la Madrid. La fel ca nepoată-mea, ajunseseși acolo pentru o răceală netratată, dar la ieșire, după mai multe luni, nu mai erai tu, ci o păpușă inertă a cărei singură speranță era să moară în liniște. Calm, Nico mi-a atras atenția că nu era același lucru: tu erai după mai multe zile de dureri atroce de stomac care nu te lăsau să mănânci și vomitai tot, semne de criză de porfirie pe care Andreea nu le avea. Am hotărât să stăm tot timpul cu ea, ca să prevenim orice neglijență sau eroare medicală. La Madrid așa ceva nu fusese posibil, birocrăția spitalului te luase în stăpânire fără discuții, bărbatul tău și eu stătusem cu lunile pe culoarele alea, fără să știm ce se petrece dincolo de ușa secției de terapie intensivă.

Camera de spital era ticsită. Nico și Lori, Celia și Sally, eu însămi stăteam lângă patul Andreei, apoi au sosit Juliette, mamele Sabrinei, celelalte neamuri și câțiva prieteni. Cincisprezece telefoane mobile ne țineau în legătură, pe deasupra eu sunam zilnic în Chile, la ai mei și la Pía, ca să ne sprijine de la distanță. Nico a distribuit lista medicamentelor interzise, adăugând și o serie de instrucțiuni

pentru orice eventualitate. Darul tău, Paula, a fost că eram pregătiți, că nu ne-a luat prin surprindere. Doctorița noastră, Cherri Forrester prevenise personalul medical de pe etaj să se înarmeze cu răbdare, că fata asta venea cu tot tribul după ea. În timp ce infirmiera căuta o venă pentru perfuzie, unsprezece oameni o urmăreau în jurul patului. „Tot ce vă rog e să nu vă apucați să faceți și incantații”, a grăit femeia. Am pufnit cu toții în râs. „Păreți genul de oameni în stare de așa ceva”, a mai adăugat ea, îngrijorată.

Apoi am vegheat-o zi și noapte, câte trei sau doi, cu rândul. Aproape nimeni nu s-a dus la lucru în perioada asta, cei care nu făceau de garda la spital aveau grijă de copii și de cei trei câini, Poncho, Mack și mai ales Olivia, distrusă că nu mai era băgată în seamă, țineau casa în funcțiune și duceau mâncare la spital ca să alimenteze oastea. Preț de două săptămâni, Lori și-a asumat firesc rolul de căpitan, pe care nimeni n-a încercat să i-l uzurpe; oricum, ea e managerul familiei, nu știu ce ne-am face fără ea. E influentă și devotată, a crescut la New York, nu se lăsa intimidată de medici și infirmiere - completa formulare de câte zece pagini și cerea explicații. În ultimii ani am reușit să trecem peste greutatea inițială; Lori e fiica mea, confidenta mea, mâna mea dreaptă la fundație, văd cum se transformă încet-încet în stăpâna casei. În curând, va fi rândul ei să stea în capul mesei castelanei.

În prima fază, Andreea era tot mai rău, pentru că nu i se puteau administra o serie de antibiotice, astfel că pneumonia ei s-a prelungit peste măsură, însă doctorița Forrester era atentă și ne-a comunicat că analizele de sânge și urină nu decelaseră nici urmă de porfirie. Fata se însuflețea scurt timp, când o vizitau frații, copiii greci sau vreo colegă de clasă, dar de regulă dormea și tușea ținându-ne de mână. În cele din urmă, în cea de-a doua vineri, a scăpat de febră, s-a trezit cu ochii limpezi și ne-a anunțat că i-e foame. Abia atunci am răsuflat ușurați.

Familia noastră trecea de mai bine de zece ani prin sarabanda epuizantă a divorțurilor. Relația perechilor de părinți avea suișuri și coborâșuri, era greu să se pună de acord în ce privește creșterea copiilor comuni, dar pe măsură ce aceștia vor crește și-și vor face viața lor, departe de casa părintească, motivele de ceartă se vor împutina și va veni o zi când nu vor mai trebui să se vadă. Nu mai e mult. În ciuda greutăților prin care au trecut, au toate motivele să se felicite reciproc: au crescut trei copii mulțumiți și simpatici, care știu să se poarte și iau note bune; până acum n-au avut nici o problemă serioasă. În cele două săptămâni ale pneumoniei Andreei am trăit iluzia familiei unite, aveam impresia că în jurul patului ei dispar toate tensiunile. Numai că poveștile astea nu au final fericit; fiecare face ce știe mai bine, asta-i tot.

Andreea a ieșit din spital mai slabă cu cinci kilograme, cam verde la față și moale, dar cât de cât vindecată. A stat acasă în convalescența încă două săptămâni și a putut să cânte în cor. În sala de spectacole, la parter, am văzut-o cântând îngerește între șirul lung de fete de pe scenă. Rochia cea albă atârna pe ea, sandalele îi cădeau din picioare, dar am fost de acord că niciodată nu fusese mai frumoasă. Tribul în păr era acolo ca s-o aplaude și am constatat încă o dată că la nevoie arunci peste bord tot ce nu e esențial pentru navigație, adică aproape totul. La urmă, după ce ușurezi barca și tragi linie, vezi că tot ce rămâne e dragostea.

Timp pentru odihnă

Am ajuns în decembrie și panorama s-a schimbat, atât pentru tribul nostru cât și pentru țară. Tabra a plecat în Bali; părinții mei din Chile se pregătesc să facă socotelile, au optzeci și cinci, respectiv nouăzeci de ani; Nico a împlinit patruzeci - în fine! zice Lori - și e un bărbat în toată firea; nepoții sunt în plină adolescență și-n curând se vor depărta de bunica asta obsedată, care tot „copilașii mei” le zice. Olivia a albit și se gândește de două ori dacă să o ia pe deal în sus când ieșim să ne plimbăm. Willie e pe punctul de a termina cea de-a doua carte, iar eu mai ar pământul tare al memoriei ca să dau gata aceste amintiri. La alegerile parlamentare au ieșit democrații, care controlează acum Camera Reprezentanților și Senatul; sperăm cu toții să pună frâu exceselor lui Bush, să retragă trupele americane din Irak, chiar treptat și cu coada între picioare, și să evite alte războaie. Cât despre Chile, și acolo sunt noutăți: În martie la președinție a venit Michelle Bachelet, e prima femeie care ocupă acest post în țara mea și o face foarte bine. Este medic chirurg, pediatră, socialistă, mamă singură, agnostică și fiica unui general care a murit schingiuit pentru că nu s-a dat de partea puciului din 1973. A mai murit și Augusto Pinochet, liniștit în patul lui, punând astfel capăt unuia dintre capitolele cele mai sângeroase din istoria națională. A murit chiar de Ziua Drepturilor Omului, ca să vezi ce potriveală.

Scrierea acestei cărți a fost o experiență ciudată. Nu m-am lăsat doar în seama memoriei proprii și a corespondenței cu maică-mea, am mai întrebat și rudele. Pentru că scriu în spaniolă, cealaltă jumătate a familiei a citit-o de-abia după ce-a fost tradusă în engleză de Margaret Sayers Peden, „Petch”, o adorabilă doamnă de optzeci de ani, care trăiește în Missouri și mi-a tradus toate cărțile, în afară de prima. Cu răbdare de arheolog, Petch a săpat în straturile manuscrisului, a revizuit fiecare rând și a făcut modificările pe care i le-am cerut. Cu textul englez în față, familia a comparat diferitele versiuni, care nu coincid întotdeauna cu a mea. Harleigh, fiul cel mare al lui Willie, a preferat să nu apară în carte, așa că am rescris. Păcat, tipul e destul de pitoresc și face parte din trib; nu mi se pare corect să-l exclud, dar n-am voie să pun stăpânire pe viața altuia fără voia lui. Discutând îndelung, am reușit să trecem peste teama de a spune ce simțeam, atât bune cât și rele, căci uneori e mai greu să exteriorizezi afecțiunea decât ranchiuna. Care să fie adevărul? Willie spune că există un moment când trebuie să uiți de adevăr și să te concentrezi asupra faptelor. Ca povestitoare ce sunt, eu zic că trebuie să uiți de fapte și să te concentrezi asupra adevărului. Acum, când mă apropii de final, sper ca exercițiul meu de a pune în ordine amintirile să fie benefic pentru toți. După care, încet-încet, apele se vor liniști, mълul se va așeza la fund și va rămâne doar limpezimea.

Viața mea și a lui Willie a devenit mai bună după maratoanele de psihoterapie, conjurațiile magice cu scopul de plăti ce era de plătit și de a-i salva de ei înșiși pe cei care nu voiau să fie salvați. Deocamdată, zarea e limpede. Doar dacă nu vine un cataclism, o posibilitate ce nu trebuie neglijată, avem libertatea de a ne bucura de anii care ne mai rămân stând cu burta la soare.

— Cred că e cazul să ieșim la pensie, avem vârsta, i-am spus într-o seară lui Willie.

— Nici nu mă gândesc! Eu de-abia am început să scriu, iar pe tine, dacă n-ai scrie, nu te-ar suporta nimeni!

— Vorbesc serios. Lucrez de un secol. Am nevoie de un an sabatic.

Speriat de un ipotetic an de trândăvie, Willie a ales să mă invite să facem o vacanță în deșert, bănuind că o săptămână fără nimic de lucru și într-un peisaj arid avea să-mi schimbe părerile. Hotelul, care în pliantul agenției de voiaj, era de lux, s-a dovedit a fi un soi de casă de toleranță demodată, unde Toulouse-Lautrec s-ar fi simțit numai bine. Ajunseserăm acolo pe o autostradă interminabilă, o panglică dreaptă care tăia un peisaj pustiu, presărat cu terenuri de golf cu gazon verde sub un soare alb și incandescent, care mai dogorea și la opt seara. Nu sufla nici o adiere de vânt, nu zbura nici o pasăre. Fiecare picătură de apă era adusă de departe, fiecare plantă creștea grație efortului supraomenesc al umililor grădinari hispanici, care țineau în funcțiune mașinăria complexă a acestui paradis iluzoriu iar noaptea dispăreau ca prin magie.

Din fericire, la hotel Willie a făcut o criză de alergii care era să-i vină de hac, din cauza draperiilor pline de praf, așa că a trebuit să ne luăm talpășița. Am ajuns astfel la niște terme ciudate, de care habar nu aveam, unde, printre alte servicii, se ofereau băi de nămol. În niște albi adânci de fier bolborosea o substanță groasă și fetidă. O indiană mexicană, îndesată și cu părul ars de un permanent ratat, ne-a arătat instalațiile. Nu cred că avea mai mult de douăzeci de ani, dar ne-a uimit cu dezinvoltura ei.

— La ce folosește? am întrebat-o în spaniolă, arătând spre noroiul ăla.

— Nu știu, e o chestie care le place americanilor.

— Parcă e caca.

— E caca, dar nu de oameni, ci de animale.

Nu-și dezlipea ochii de la Willie, iar când dădeam să plecăm l-a întrebat dacă nu era cumva avocatul Gordon din San Francisco.

— Nu mă mai țineți minte, domnule? Sunt Magdalena Pacheco.

— Magdalena? Mamă, dar ce te-ai mai schimbat!

— E din cauza permanentului, a roșit ea.

S-au îmbrățișat bucuroși. Era fiica lui Jovito Pacheco, clientul lui Willie care murise cu ani în urmă într-un accident de muncă pe un șantier de construcții. Seara ne-am dus cu ea la un restaurant mexican, unde fratele ei, Socorro, era bucătar-șef. Era însurat și i se născuse primul copil, un băiețel pe care l-au botezat Jovito, ca pe bunic. Celălalt frate muncea în nord, la viile din Napa Valley. Magdalena avea un iubit din El Salvador, mecanic auto, și aveau să facă nunta în satul ei din Mexic, căci îi promisese maică-sii că avea să se mărite în rochie albă de față cu tot neamul. Willie i-a spus că dacă ne invită venim și noi.

Ne-au povestit că în urmă cu doi ani bunica murise și îi făcuseră o înmormântare de poveste, cu coșciug de mahon adus cu camioneta de la San Diego. Cum se vede, să treci granița în ambele sensuri nu era o problemă pentru ei, chiar și cu mortul. Mama avea o prăvălie și stătea cu fiatele cel mic, orbul, care făcuse paisprezece ani. În drum spre restaurant, Willie mi-a reamintit cazul Pacheco, pe care-l târâse cu anii prin tribunalele din San Francisco. Nu-l uitasem,

că doar râsesem îndelung de fraza aceea bombastică pe care o pronunțase la proces: „Veți permite ca avocatul apărării să arunce această sărmană familie la lada de gunoi a istoriei?” În cele din urmă, trecuse de la un judecător la altul, până obținuse o indemnizație modestă pentru urmași. Văzuse în cariera sa mici averi făcute praf, pentru că de obicei câștigătorii, oameni săraci lipiți pământului, văzându-se cu bani, își pierdeau mințile, cheltuiau nebunește și atrăgeau precum muștele toate rubedeniile, prieteni uitați și șarlatani, care-i curățau și de ultimul *peso*. Indemnizația familiei Pacheco nu era o avere, însă convertită în moneda mexicană îi ajutase să iasă din mizerie. La sfatul lui Willie, bunica investise jumătate într-un mic magazin, iar restul îl pusese la bancă pe numele copiilor lui Jovito în State, departe de șarlatani și neamuri hrăpărețe. Iată că trecuseră peste zece ani de la moartea tatălui și copiii săi, în afară de cel mic, plecaseră de lângă mamă și bunică, părăsiseră satul și munceau în California. Toți aveau o hârtiuță cu numele și telefonul lui Willie, ca să-și primească partea de bani, care le folosise ca să înceapă viața în condiții mai bune decât majoritatea imigranților ilegali, care veneau doar cu foamea în burtă și visând imposibilul. Astfel își împlinise Willie promisiunea pe care le-o făcuse când erau copii: să-i ducă la Disneyland.

Socorro și Magdalena Pacheco ne-au dus la cabana cea mai bună de la terme, o căsuță impecabilă de chirpici acoperită cu țiglă, în cel mai pur stil mexican, cu bucătărioară, curtică și jacuzzi în aer liber. Acolo ne-am închis după ce-am cumpărat provizii pentru trei zile. De mult nu mai fuseserăm singuri și fără nimic de făcut, așa că primele ore s-au scurs pe diverse treburi inutile.

Cu ustensilele minime din bucătărie, cu care abia dacă puteai să prepari micul dejun, Willie s-a apucat să gătească o coadă de vacă, o rețetă complicată din Lumea Veche pentru care ai nevoie de mai multe oale. Fiertura a umplut aerul de arome tari, care au gonit păsările și au atras coioții. Cum oala trebuia să stea la frigider ca să se întărească grăsimea la suprafață (care se aruncă), în seara aia am mâncat pâine, brânză și vin, întinși în hamacul din curte, în timp ce haita se lungea pe bot dincolo de zidul de piatră care ne apăra mica locuință.

Un loc tihnit

Noaptea în deșert are adâncimea insondabilă a unui fund de mare. Puzderia de stele tivea un cer negru, fără lună, iar din pământul care se răcea ieșea un abur dens, ca o răsuflare de fiară. Am aprins trei lumânări groase, care și-au reflectat lumina de ceremonie peste apa din jacuzzi. Treptat, tăcerea ne-a scăpat de tensiunea acumulată în toți aniiăștia în care am tras ca nebunii. În spatele meu stă tot timpul un vătaf, cu biciul în mână, care mă ceartă și îmi poruncește: „Scoală-te, femeie! E șase dimineața și trebuie să te speli pe cap și să plimbi cățeaua! Nu mai mânca pâine! Ce, crezi c-o să slăbești prin farmece? Nu uita că taică-tău era obez. Trebuie să-ți rescrii discursul, e plin de clișee, romanul ăsta al tău e o jale, scrii de un sfert de veac și n-ai învățat nimic!” Și tot așa. Tu îmi spuneai că trebuie să învăț să mă iubesc un pic, că nici cu cel mai mare dușman nu mă purtam așa cum mă purtam cu mine. „Ce-ai face, mami, dacă ar veni cineva la tine și ar vorbi așa cu tine?” I-aș zice să se ducă în mă-sa și l-aș da afară cu mătura, firește, numai că tactica asta nu prea-mi merge cu vătaful, care e șmecher și prefăcut. Noroc că acum rămăsese la hotelul lui Toulouse-Lautrec și nu venea să mă bată la cap în cabană.

Trecuse un ceas, poate două, noi tăceam. Nu știu ce era în capul și în inima lui Willie, dar eu îmi imaginam că în hamacul ăla îmi lepădam, rând pe rând, coiful ruginit, armura grea de fier, cămașa de zale, pieptarul de piele, cizmele cu piteni și bietecele mele arme cu care m-am apărat și mi-am apărat familia, nu de fiecare dată cu succes, de capriciile sorții. De la moartea ta, Paula, mă plimb prin pădurea ta, plimbări liniștite în care ești cu mine și mă îndemni să-mi scormonesc sufletul. În aniiăștia mi s-au deschis niște caverne pecetluite, cu ajutorul tău în ele intră acum lumina. Câteodată mă copleșește dorul și sufăr, dar nu durează mult, deodată te simt mergând alături de mine și mă simt alinată de murmurul sequoiei și de aroma rozmarinului și dafinului. Mă gândesc ce frumos ar fi să mor cu Willie în acest loc vrăjit, bătrâni, dar cu capul pe umeri, controlându-ne viața și moartea. Unul lângă altul, de mână, întinși pe pământul reavăn, părăsindu-ne trupurile pentru a ne alătura spiritelor. Poate că tu și Jennifer ne așteptați; dacă ai venit după Bunica Hilda, sper să nu uiți să vii și după mine. Plimbările astea îmi fac tare bine, mă simt invincibilă și recunoscătoare pentru uriașul belșug din viața mea: dragoste, familie, muncă, sănătate, o mare mulțumire. Dar noaptea aceea în deșert a fost altfel: nu am simțit forța pe care mi-o dai în pădure, ci abandon. Vechile mele straturi de solzi tari se desprindeau, lăsând la vedere o inimă vulnerabilă și o moliciune a oaselor.

Către miezul nopții, când lumânările aproape că se topiseră, ne-am dezbrăcat și am intrat în apa caldă din jacuzzi. Willie nu mai e cel care m-a atras la prima vedere acum douăzeci de ani. Iradiază și acum forță și are zâmbetul neschimbat, dar e un om care a suferit, cu pielea prea albă, ras în cap ca să-și ascundă calviția, cu albastrul ochilor mai palid. Port și eu pe chip durerile și pierderile din trecut, am intrat la apă cu un țol și trupul care se odihnea în apă era al unei femei mature care n-a fost niciodată o frumusețe. Dar nici unul din noi nu judeca sau

compara, nici măcar nu ne aduceam aminte cum eram în tinerețe: am atins starea de perfectă invizibilitate pe care o dă conviețuirea. Am dormit împreună atâția ani că nici nu ne mai vedem. Ca doi orbi, ne atingem, ne mirosim, ne percepem prezența așa cum simți aerul.

Willie mi-a spus că eram sufletul lui, că mă așteptase și mă căutase preț de cincizeci de ani, convins că avea să mă găsească înainte să moară. Nu e el omul care să spună vorbe frumoase, e mai curând posac și detestă sentimentalismele, dar fiecare cuvânt al său, măsurat, gândit, cădea peste mine ca o ploaie de vară. Am înțeles că și el pătrunsese în zona misterioasă a dăruirii ultime, că și el își lepădase armura și, ca și mine, se deschidea. Am descris în romanele mele dragostea romantica, cea care dăruiește totul, pentru că am știut dintotdeauna că ea există, deși poate că n-aveam s-o ating nicicând. Am simțit așa ceva din dăruirea asta fără limite doar cu tine și cu fratele tău, când erați mici, doar cu voi am simțit că eram un singur suflet în corpuri abia despărțite. Acum simt asta și cu Willie. Am iubit și alți bărbați, știi foarte bine, dar până și în pasiunile cele mai iraționale știam să-mi păzesc spatele. De când eram doar o copilă mi-am pus în cap să am grijă de mine. În jocurile din pivnița casei bunicilor, unde am crescut, n-am fost niciodată domnița salvată de prinț, ci amazoana care se lupta cu balaurul ca să salveze un popor. Dar acum, i-am spus lui Willie, nu mai vreau decât să-mi las capul pe umărul lui și să-l rog să mă ocrotească, așa cum fac bărbații cu femeile pe care le iubesc.

— Și ce, nu te ocrotesc? s-a mirat el.

— Ba da, Willie, tu te ocupi de aspectele practice, dar eu mă gândeam la ceva mai romantic. Nu știi exact. Să zicem că vreau să fiu domnița din poveste și tu ești prințul care mă salvează. M-am săturat să omor balauri.

— Sunt prințul tău de douăzeci de ani, habar n-ai tu, domniță.

— Când ne-am cunoscut, am stabilit că mă voi descurca singură.

— Chiar așa?

— Nu cu vorbele astea, dar ăsta a fost sensul: că vom fi camarazi. Acum, camarazii ăștia îmi sugerează gherila. Parcă aș vrea să văd ce simte o nevestă fragilă, ca să fac o schimbare.

— Aha, scandinavă de la salonul de dans avea dreptate: bărbatul conduce! a râs el.

I-am răspuns cu o palmă în piept, m-a împins, ne-am pomenit sub apă. Willie mă cunoaște mai bine decât mă cunosc eu însămi, dar tot mă iubește. Ne avem unul pe celălalt, e un motiv de sărbătoare.

— Ca să vezi, a zis după ce a ieșit la suprafață. Eu te aștept în colțișorul meu să apari, nerăbdător că nu mai vii, iar tu aștepti să te scot la dans. A fost nevoie de atâta terapie pentru atâta lucru?

— Fără terapie n-aș fi recunoscut în ruptul capului că vreau să mă aperi și să mă ocrotești. Auzi ce chestie ieftină, Willie, asta contrazice o viață întregă de feminism!

— N-are nici o legătură cu feminismul. Avem nevoie de mai multă intimitate, de liniște, de timp pentru noi. E prea multă luptă în viața noastră... Hai cu mine într-un loc tihnit, a șoptit, trăgându-mă spre el.

— Un loc tihnit... îmi place.

Cu nasul vârât în scobitura umărului lui, am mulțumit sorții că nimerisem peste dragostea care își păstra strălucirea și după atâția ani. Îmbrățișați, ușori în apa caldă, scăldați în lumina chihlimbarie a lumânărilor, am simțit că mă topesc în bărbatul cu care străbătusem un drum lung și plin de hopuri, împiedicându-ne, căzând, ridicându-ne iar, printre certuri și împăcări, dar fără să ne trădăm niciodată. Suma zilelor, cu bune și rele, era de-acum destinul nostru.

SFÂRȘIT (deocamdată)